

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
The National Assembly for Wales

Cofnod y Trafodion
The Record of Proceedings

Dydd Mawrth, 15 Tachwedd 2011
Tuesday, 15 November 2011

Cynnwys
Contents

- 3 Cwestiynau i'r Prif Weinidog
Questions to the First Minister
- 30 Datganiad a Chyhoeddiad Busnes
Business Statement and Announcement
- 33 Y Gyllideb Ddrafft
The Draft Budget
- 92 Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy
Sustainable Social Services

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy yn y Siambr.
Yn ogystal, cynhwysir cyfieithiad Saesneg o gyfraniadau yn y Gymraeg.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were spoken in the Chamber. In addition, an English translation of Welsh speeches is included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd (Rosemary Butler) yn y Gadair.
The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer (Rosemary Butler) in the Chair.*

The Presiding Officer: Good afternoon.

Y Llywydd: Prynhawn da.

Cwestiynau i'r Prif Weinidog Questions to the First Minister

Blaenoriaethau Iechyd

Health Priorities

I. Rebecca Evans: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am ei flaenoriaethau iechyd i Gymru. OAQ(4)0220(FM)*

I. Rebecca Evans: *Will the First Minister make a statement on his health priorities for Wales. OAQ(4)0220(FM)*

The First Minister (Carwyn Jones): Our priorities for health can be found in our programme for government.

Y Prif Weinidog (Carwyn Jones): Gallwch ddod o hyd i'n blaenoriaethau ar gyfer iechyd yn ein rhaglen lywodraethu.

Rebecca Evans: I welcome the Welsh Government's efforts to reduce suicide in Wales through the Talk to Me national action plan. How is the Welsh Government ensuring that local health boards engage with suicide prevention?

Rebecca Evans: Croesawaf ymdrechion Llywodraeth Cymru i leihau hunanladdiad yng Nghymru drwy'r cynllun gweithredu cenedlaethol Siarad â Fi. Sut mae Llywodraeth Cymru yn sicrhau bod byrddau iechyd lleol yn gweithio i atal hunanladdiad?

The First Minister: The action plan identifies local health boards as both responsible agencies and lead agencies for many of the actions within the plan, so they are crucial to ensuring that the action plan is effective.

Y Prif Weinidog: Mae'r cynllun gweithredu yn nodi mai'r byrddau iechyd lleol yw'r asiantaethau cyfrifol a'r prif asiantaethau ar gyfer nifer o'r camau yn y cynllun, felly maent yn hanfodol er mwyn sicrhau bod y cynllun gweithredu yn effeithiol.

Janet Finch-Saunders: First Minister, we have all seen recently the shocking news of long ambulance queues outside Ysbyty Glan Clwyd. Although I drew attention to this crisis in debate last week, there were seven ambulances queuing outside on Sunday of this week. I am sure that you will agree that this needs urgent and immediate action. What are you and your Government doing in the short and long terms to resolve this, and how do you think that cutting health spending, as you are doing, will address this very real issue?

Janet Finch-Saunders: Brif Weinidog, yr ydym i gyd wedi gweld yn ddiweddar y newyddion brawychus am giwiau ambiwlans hir tu allan i Ysbyty Glan Clwyd. Er fy mod wedi tynnu sylw at yr argyfwng hwn yn nadd wythnos diwethaf, roedd saith ambiwlans yn ciwio tu allan dydd Sul wythnos yma. Yr wyf yn siŵr y byddwch yn cytuno bod angen gweithredu ar unwaith. Beth ydych chi a'ch Llywodraeth yn ei wneud yn y tymor byr a'r tymor hir i ddatrys hyn, a sut ydych chi'n meddwl y bydd torri gwariant iechyd, fel yr ydych yn ei wneud, yn mynd i'r afael â'r mater go iawn hwn?

The First Minister: There will be occasions when accident and emergency departments become very full, but they are few and far between. However, I take no lectures from the party opposite when we see the substantial health cuts happening in England. We in Wales will protect the national health

Y Prif Weinidog: Bydd adegau pan fydd adrannau damweiniau ac achosion brys yn llawn iawn, ond maent yn brin. Fodd bynnag, ni chymeraf unrhyw ddarlithoedd gan y blaid gyferbyn pan welwn y toriadau iechyd sylweddol sy'n digwydd yn Lloegr. Byddwn ni yng Nghymru yn diogelu'r gwasanaeth

service against the predatory instincts of the party opposite.

Simon Thomas: Gan droi yn ôl at Gymru, ac at ardal Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda yn arbennig, mae'r Llywodraeth a'r Gweinidog iechyd wedi dweud ei bod yn flaenoriaeth peidio â chau unrhyw safle ysbyty cyffredinol, ond beth am ddatblygu arbenigedd llawfeddygol ar bob safle, yn enwedig, er enghraifft, yn ardal BILl Hywel Dda? A fydd hi'n flaenoriaeth i'ch Llywodraeth chi wneud yn siŵr bod arbenigedd llawfeddygol ar gael ym mhob ysbyty cyffredinol yn ardal BILl Hywel Dda, fel eu bod yn denu staff clinigol a rhoi hyder i bobl leol fod ysbytai lleol yn rhan ganolog o'ch cynllun chi ar gyfer iechyd yn yr ardal honno?

Y Prif Weinidog: Mae ysbytai lleol yn rhan ganolog o'n polisi ni, ac yr ydym yn edrych ar y ffordd y gallwn sicrhau bod canolfannau sydd yn darparu llawfeddygaeth arbenigol yn ardal BILl Hywel Dda. Mae'n bwysig hefyd ein bod yn sicrhau ein bod yn denu mwy o ddoctoriaid i'r ardal honno. Mae hon wedi bod yn broblem ers blynnydoedd, sef nad yw doctoriaid am fynd i weithio i'r gorllewin o Abertawe. Felly, mae ymgyrch wedi cael ei lansio gan Lesley Griffiths, y Gweinidog iechyd, er mwyn denu rhagor o ddoctoriaid i Gymru ac i'r gorllewin yn benodol.

Atal Colli Bioamrywiaeth

2. Russell George: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am flaenoriaethau ei Lywodraeth ar gyfer atal colli bioamrywiaeth. OAQ(4)0221(FM)*

The First Minister: Protecting healthy ecosystems, including halting biodiversity loss, is a priority within the programme for government. This includes actions through Glastir, ecosystem resilience, diversity and the funding of measures to address water quality and soil carbon.

Russell George: First Minister, I welcome the £1 million funding that the Government has announced for projects for improving the natural environment, but there does not appear to be a dedicated budget line within the 2012-13 budget for delivery against

iechyd gwladol yn erbyn greddfau rheibus y blaidd gyferbyn.

Simon Thomas: Returning to Wales and the Hywel Dda Local Health Board area particularly, the Government and the Minister for health have said that it is a priority not to close any district general hospital sites, but what about developing surgery expertise on all sites, particularly in the Hywel Dda LHB area? Will it be a priority for you and your Government to ensure that there is surgical expertise in every district general hospital in the Hywel Dda LHB area, thereby attracting clinical staff and giving local people confidence that local hospitals are central to your plans for health in that area?

The First Minister: Local hospitals are a central part of our policy, and we are looking at the way in which we can ensure that there is surgery expertise available in the Hywel Dda local health board area. It is also important to ensure that we attract more doctors into that area. It has been a problem for many years that doctors do not want to work west of Swansea. Therefore, Lesley Griffiths, the Minister for health, has launched a campaign in order to attract more doctors to Wales and to west Wales in particular.

Halting Biodiversity Loss

2. Russell George: *Will the First Minister make a statement on his Government's priorities for halting biodiversity loss. OAQ(4)0221(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae diogelu ecosystemau iach, gan gynnwys atal colli bioamrywiaeth, yn flaenoriaeth yn y rhaglen ar gyfer llywodraethu. Mae hyn yn cynnwys camau drwy Glastir, gwytnwch ecosystemau, amrywiaeth ac ariannu mesurau i fynd i'r afael ag ansawdd dŵr a charbon pridd.

Russell George: Brif Weinidog, yr wyf yn croesawu'r cyllid gwerth £1 miliwn mae'r Llywodraeth wedi ei gyhoeddi ar gyfer prosiectau i wella'r amgylchedd naturiol, ond ymddengys nad yw'n llinell cyllideb benodedig yng nghyllideb 2012-13 o ran

biodiversity loss. Your Government has missed its 2010 target for halting Welsh biodiversity loss. We have new EU targets in place for 2020. Therefore, would you agree with me that it is crucial that there is a commitment from Government to ensure that the natural environment framework delivers enough funding to make achieving the targets possible and that it has a dedicated line in the budget?

The First Minister: The budget line does not contain one specific example of funding to halt biodiversity loss. The NEF is one; Glastir, progressing marine conservation zones and the woodland strategy are others. There are a number of areas within the budget of the Government that identify ways to improve biodiversity retention.

Rebecca Evans: Marine protected areas are a key tool for protecting marine biodiversity, but these sites require sound management. Given that a high percentage of Wales's European marine site features do not have favourable conservation status, what measures will the Welsh Government take to ensure that Welsh MPAs are well managed?

The First Minister: We intend to play our part in contributing towards an ecologically coherent UK network of well-managed marine protected areas. The Countryside Council for Wales is currently undertaking a review of MPA management in Wales, which is due to report to the Government in the new year.

Yr Arglwydd Elis-Thomas: Ym mha ffordd y bydd polisi'r Llywodraeth o gyfuno Cyngor Cefn Gwlad Cymru, Asiantaeth Amgylchedd Cymru a'r Comisiwn Coedwigaeth yn hyrwyddo bioamrywiaeth, o ystyried bod Cymru wedi bod yn araf deg ar sawl achlysur yn barod o ran gweithredu ardaloedd cadwraeth amgylcheddol?

Y Prif Weinidog: Mae'n bwysig dros ben ein bod yn edrych ar y ffordd fwyaf effeithiol o ddelifro ar gyfer yr amgylchedd. Mae cael un corff yn ffordd o wneud hynny, gan dynnu ynghyd yr holl arbenigedd sydd yn y tri chorff a enwyd, a hynny er lles yr

ceisio atal colli bioamrywiaeth. Mae'ch Llywodraeth wedi methu ei tharged 2010 i atal colli bioamrywiaeth yng Nghymru. Mae gennym dargedau newydd UE yn eu lle ar gyfer 2020. Felly, a fydddech yn cytuno â mi ei bod yn hanfodol bod ymrwymiad gan y Llywodraeth i sicrhau bod y fframwaith amgylchedd naturiol yn darparu digon o arian i'w gwneud yn bosibl i gyflawni'r targedau a bod ganddo linell benodedig yn y gyllideb?

Y Prif Weinidog: Nid yw'r llinell yn y gyllideb yn cynnwys unrhyw enghraifft o gyllid penodol i atal colli bioamrywiaeth. Mae'r NEF yn un; ac eraill megis Glastir, symud ymlaen gyda pharthau cadwraeth forol a'r strategaeth coetiroedd. Mae nifer o feysydd yng nghyllideb y Llywodraeth sy'n nodi ffyrdd o wella cadw bioamrywiaeth.

Rebecca Evans: Mae ardaloedd gwarchodedig morol yn allweddol o ran gwarchod bioamrywiaeth forol, ond mae angen rheolaeth gadarn ar y safleoedd hyn. O ystyried nad oes gan ganran uchel o nodweddion safle morol Ewropeaidd Cymru statws cadwraeth ffafriol, pa fesurau a wnaiff Llywodraeth Cymru eu cymryd i sicrhau bod awdurdodau cynllunio mwynau Cymru yn cael eu rheoli'n dda?

Y Prif Weinidog: Rydym yn bwriadu chwarae ein rhan wrth gyfrannu at rwydwaith ecolegol cydlynol y DU o ardaloedd gwarchodedig morol dan reolaeth dda. Ar hyn o bryd mae Cyngor Cefn Gwlad Cymru yn cynnal adolygiad o reolaeth ACM yng Nghymru, a fydd yn adrodd yn ôl i'r Llywodraeth yn y flwyddyn newydd.

Lord Elis-Thomas: In what way will the Government's policy of combining the Countryside Council for Wales, Environment Agency Wales and the Forestry Commission promote biodiversity, considering that Wales has been very slow on a number of occasions already with regard to implementing environmental conservation areas?

The First Minister: It is very important that we look at the most effective way of delivering on the environment. Having a single body is a means of doing that, as it brings together the expertise that exists in those three organisations for the benefit of

amgylchedd yng Nghymru.

the environment in Wales.

Cwestiynau Heb Rybudd gan Arweinwyr y Pleidiau

Questions Without Notice from the Party Leaders

The Presiding Officer: I call the leader of the opposition, Andrew R.T. Davies, to ask the first of his three questions.

Y Llywydd: Galwaf ar arweinydd yr wrthblaid, Andrew R.T. Davies, i ofyn y cyntaf o'i dri chwestiwn.

The Leader of the Opposition (Andrew R.T. Davies): Thank you for that reminder, Presiding Officer.

Arweinydd yr Wrthblaid (Andrew R.T. Davies): Diolch am fy atgoffa, Lywydd.

First Minister, last year, the Institute of Directors stated that its members had a suspicion about the Welsh Government and its interaction with the private sector. There was also a comment from the Royal Institution of Chartered Surveyors, which stated that it thought that there was an inherent suspicion around developers and entrepreneurs from the Welsh Government. You are the Minister who is charged with the responsibility for the Welsh Government business scheme. What are you doing to address those concerns from two leading professional bodies that represent the private sector in Wales?

Brif Weinidog Cymru, y llynedd dywedodd Sefydliad y Cyfarwyddwyr fod gan ei aelodau amheuaeth am Lywodraeth Cymru a'i ymwneud â'r sector preifat. Cafwyd hefyd sylw gan Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig, a ddywedodd ei fod yn credu bod amheuaeth gynhenid gan Lywodraeth Cymru o ddatblygwyr ac entrepreneuriaid. Chi yw'r Gweinidog sy'n gyfrifol am gynllun busnes Llywodraeth Cymru. Beth ydych chi'n ei wneud i fynd i'r afael â'r pryderon hynny gan y ddau brif gorff proffesiynol hyn sy'n cynrychioli'r sector preifat yng Nghymru?

The First Minister: These are old concerns. They were not reflected in the council for economic renewal that met last week. We had a wide-ranging discussion on a number of issues at that council and, certainly, concern was not expressed about the Welsh Government's attitude to business. There will be announcements in due course that will show businesses in Wales that we want to help them in these difficult times.

Y Prif Weinidog: Mae'r rhain yn hen bryderon. Ni chawsant eu hadlewyrchu yn y cyngor ar gyfer adnewyddu'r economi a gwrrdodd yr wythnos diwethaf. Cawsom drafodaeth eang ar nifer o faterion yn y cyngor hwnnw ac, yn sicr, ni fynegwyd pryder am agwedd Llywodraeth Cymru tuag at fusnes. Bydd cyhoeddiadau maes o law a fydd yn dangos i fusnesau yng Nghymru ein bod am eu helpu yn y cyfnod anodd hwn.

Andrew R.T. Davies: You say that they are old concerns, but, last week, your Minister for Business, Enterprise, Technology and Science lamented the capitalist system and extolled the value of Marxism. Do you not think that when the Minister for business and enterprise talks in such terms on the floor of the Assembly, the points that I have put to you are reinforced and alienate business from interacting with the Government?

Andrew R.T. Davies: Dywedwch mai hen bryderon ydynt, ond wythnos diwethaf, gwnaeth eich Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth resynu am y system gyfalafol a chlodfori gwerth Marcisiaeth. Onid ydych yn meddwl, pan fydd y Gweinidog busnes a menter yn siarad fel hynny ar lawr y Cynulliad, yr atgyfnerthir y pwyntiau yr wyf wedi'u codi gyda chi ac yn dieithrio busnes rhag ymwneud â'r Llywodraeth?

The First Minister: What are we hearing from the party opposite? It is all about reducing the public sector and making people

Y Prif Weinidog: Beth ydym yn ei glywed gan y blaid gyferbyn? Mae'r cyfan am leihau'r sector cyhoeddus a diswyddo pobl.

redundant. Youth unemployment is at record levels and, yet, the party opposite sits back and does nothing. I can guarantee the leader of the opposition that this Welsh Government will help people and our young people to find work, unlike his party.

Andrew R.T. Davies: As usual, you have not given one answer this afternoon; not one answer. Your Minister for business has not made one statement to Plenary on the course of this Government. You have not highlighted what you will be doing to assist business, but just played at having intergovernmental squabbles. I have put to you two valid points that have been made by business about the interaction of the Welsh Government, and I made a point about what the Minister for business said in Plenary. There is a perception that this Government is risk averse and does not listen to business sector. Why will you not respond to the questions that I have put to you and ensure that your Government fully interacts with business in Wales when people are losing their jobs up and down this country?

The First Minister: He stands there as if no blame at all is to be attached to his party for this. It is as though he is saying, 'Youth unemployment has nothing to do with us, gov', as is the fact that carbon taxes or feed-in tariffs will cost so many jobs in Wales. He suggests that that has nothing to do with the party opposite at all. I can tell you what we are doing—we have schemes, such as the Welsh jobs fund, which will put 4,000 young people into training or apprenticeships every single year. That will make up for the neglect that we are seeing from the UK Government.

Arweinydd Plaid Cymru (Ieuan Wyn Jones): Dyma a ddywedodd Ed Miliband neithiwr, ac fe'i dyfynnaf yn yr iaith y cafodd ei draddodi:

'businesses have no confidence about the future. The government urgently needs to get a plan for growth and jobs which is going to put our young people back to work and get our economy moving again.'

A ydych chi'n cytuno ag ef?

Mae diweithdra ymhlith pobl ifanc yn uwch nag erioed, ond mae'r blaid gyferbyn yn eistedd yn ôl a gwneud dim. Gallaf sicrhau arweinydd yr wrthblaid y bydd Llywodraeth Cymru yn helpu pobl a'n pobl ifanc i ddod o hyd i waith, yn wahanol i'w blaid ef.

Andrew R.T. Davies: Yn ôl yr arfer, nid ydych wedi rhoi un ateb y prynhawn yma; dim un ateb. Nid yw eich Gweinidog busnes wedi gwneud un datganiad i'r Cyfarfod Llawn am gynlluniau'r Llywodraeth hon. Nid ydych wedi amlygu beth y byddwch yn ei wneud i gynorthwyo busnes, dim ond wedi chwarae cael ffraeon rhynglywodraethol. Fe godais ddau bwynt dilys a wnaed gan fusnesau am ymwneud Llywodraeth Cymru, a chodais bwynt am beth ddywedodd y Gweinidog busnes yn y Cyfarfod Llawn. Ceir canfyddiad bod y Llywodraeth hon yn amharod i gymryd risg ac nad yw'n gwrando ar y sector busnes. Pam na wnewch ymateb i'r cwestiynau yr wyf wedi'u gofyn a sicrhau bod eich Llywodraeth yn ymwneud yn llawn â busnes yng Nghymru pan fo pobl yn colli eu swyddi ym mhob rhan o'r wlad hon?

Y Prif Weinidog: Mae'n sefyll yna fel pe bai dim bai o gwbl ar ei blaid ei hun am hyn. Mae fel pe bai'n dweud, 'Does gan diweithdra ymhlith pobl ifanc ddim i'w wneud â ni', fel ag y bydd trethi carbon neu dariffau bwydo-i-mewn yn arwain at golli cymaint o swyddi yng Nghymru. Awgryma nad oes gan hynny'n ddim i'w wneud â'r blaid gyferbyn o gwbl. Dywedaf wrthyhch beth yr ydym yn ei wneud—mae gennym gynlluniau, megis y gronfa swyddi Cymreig, a fydd yn cychwyn 4,000 o bobl ifanc ar hyfforddiant neu brentisiaeth bob blwyddyn. Bydd hynny'n gwneud iawn am yr esgeulustod a welwn gan Lywodraeth y DU.

The Leader of Plaid Cymru (Ieuan Wyn Jones): This is what Ed Miliband said last night, and I will quote him in the language spoken:

nid oes gan fusnesau unrhyw hyder am y dyfodol. Mae angen i'r llywodraeth gael cynllun ar frys ar gyfer twf a swyddi sydd yn mynd i roi gwaith i'n pobl ifanc a sicrhau bod ein heconomi yn symud eto.

Do you agree with him?

Y Prif Weinidog: Ydw.

Ieuan Wyn Jones: Yr oeddwn yn amau y byddech chi'n cytuno ag ef; byddai'n anodd iawn ichi beidio.

Yr ydych wedi cyfeirio at y ffaith eich bod yn cyflwyno cynllun newydd i gynnig 4,000 o gyfleoedd i bobl ifanc. Mae'r ffigurau diweddaraf yn dangos bod 5,000 o bobl ifanc ychwanegol eisoes allan o waith yn sgîl y sefyllfa economaidd. Y tebygrwydd yw y bydd mwy, eto, yn ymuno â hynny yfory, sy'n golygu y bydd 50,000 o bobl ifanc rhwng 16 a 24 oed allan o waith. Gallai'r rhain fod y genhedlaeth goll a welsom yn y 1980au a'r 1990au a fydd yn gweld eu hunain yn yr un sefyllfa, heb obaith am waith. Ynghyd â'r cynllun hwn i greu 4,000 o swyddi, beth yr ydych am ei wneud?

Y Prif Weinidog: Bydd datganiad yr wythnos hon gan y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth ynglŷn â ffordd ymlaen i helpu busnesau yng Nghymru. Bydd datganiad yr wythnos nesaf ynglŷn â'n cronfa gyfalaf ar gyfer y flwyddyn nesaf. Hefyd, yr ydym wedi sicrhau ei bod yn haws i bobl ifanc yng Nghymru astudio gan ein bod wedi cadw lwfans addysg bellach, yn ogystal â grantiau dysgu'r Cynulliad, sef cymorth nad yw ar gael yn Lloegr.

Ieuan Wyn Jones: Yr wyf yn falch eich bod bellach yn ymddangos fel petaech yn ymateb i'r argyfwng gwirioneddol yn yr economi. Mae'n debyg eich bod wedi gweld yr adroddiad heddiw gan PricewaterhouseCoopers a Demos sy'n nodi'n eithaf clir fod problemau strwythurol yn economi Cymru. Cyhoeddwyd rhaglen adfywio'r economi oherwydd y problemau hynny, sy'n gwaethygu yn awr oherwydd y sefyllfa economaidd, yn arbennig ymysg pobl ifanc. Yr ydym yn gweld bod y sector preifat yn rhy fach yng Nghymru, felly mae'n rhaid inni dyfu hwnnw.

Os yw adroddiad o'r fath yn dangos bod Cymru yn lle llai deniadol i fyw ynddo oherwydd y problemau strwythurol yn yr economi, yn ogystal â'r cynlluniau tymor hir

The First Minister: Yes.

Ieuan Wyn Jones: I had suspected that you would agree with him; it would be very difficult for you not to agree.

You have referred to the fact that you are introducing a new scheme that will provide 4,000 opportunities for young people. The latest figures show that an additional 5,000 young people are already out of work due to the current economic climate. The likelihood is that there will be yet more, again, joining them tomorrow, which will mean that 50,000 young people between the ages of 16 and 24 will be out of work. These could be the lost generation that we saw in the 1980s and 1990s who will see themselves in the same situation, without any hope of finding work. In addition to this scheme to create 4,000 jobs, what else are you doing?

The First Minister: The Minister for Business, Enterprise, Technology and Science will make a statement this week on the way forward to help businesses in Wales. There will be a statement next week about our capital fund for next year. Also, we have ensured that it is easier for young people in Wales to study because we have kept the further education allowance, as well as the Assembly learning grant, which is support that is not available in England.

Ieuan Wyn Jones: I am pleased that you now appear to be responding to this real crisis in the economy. I am sure that you will have seen today's report by PricewaterhouseCoopers and Demos that notes quite clearly that there are structural problems in Wales's economy. The programme for economic renewal was published because of those problems, which are now getting worse because of the economic climate, particularly for young people. We are seeing that the private sector is too small in Wales and that we must develop and grow that.

If such a report demonstrates that Wales is a less attractive place in which to live because of the structural problems in the economy, do you acknowledge that, as well as the long-

y mae'r Gweinidog yn gyfrifol amdanynt, a ydych yn cydnabod bod angen cynlluniau tymor byr er mwyn helpu'r economi drwy'r dirwasgiad presennol? Os felly, a ydych yn fodlon edrych yn ôl ar rai o'r cynlluniau a fabwysiadwyd gan Lywodraeth Cymru'n Un i weld a oes gwersi i'w dysgu yno?

Y Prif Weinidog: Wrth gwrs. Rhaid inni sicrhau ein bod ni mor effeithiol â phosibl. Yn ogystal â'r datganiadau yr wyf wedi sôn amdanynt, mae gennym grochan o £39 miliwn yn sgîl rhewi'r dreth gyngor yn Lloegr, sy'n rhan o'r cynllun i symud ymlaen. Yr wyf yn sicr y bydd trafodaeth yn ystod yr wythnos nesaf rhwng y pleidiau ynglŷn â'r ffordd fwyaf effeithiol ymlaen o safbwynt y gyllideb.

The Leader of the Welsh Liberal Democrats (Kirsty Williams): First Minister, do you agree that education does more than shape the life chances of individuals or achieve economic success, and that education is fundamental to building a just, inclusive and fair society? If you believe that, why will you not back Welsh Liberal Democrats' proposals to help close the funding gap between Welsh and English schools and find extra money to help our poorest children?

The First Minister: We have made a commitment to close the funding gap that exists; it was one of the pledges that we took into the election. The pledge has been fulfilled as a result of our budget. These are issues that form part of the discussions between our two parties.

Kirsty Williams: The reality is that the education announcements that you have made to date will have little appreciable effect on closing the gap. In Wales, only one in five children who have free school meals, which are our poorest children, get five good GCSEs at grade A* to C. Society pays the price for education failure: three quarters of young offenders describe their academic attainment as nil; two thirds of employers say that schools do not equip young people with the skills that they need for the workforce; one third of young people excluded from school are involved in substance misuse. That

term plans for which the Minister is responsible, short-term solutions are needed to help the economy through the current recession? If so, are you willing to consider some of the programmes that were adopted by the One Wales Government to see whether there are lessons to be learnt from those?

The First Minister: Of course. We must ensure that we are as effective as possible. As well as the statements that I have mentioned, we have a pot of some £39 million following the freeze on council tax in England, which is part of the plan to move forward. I am certain that there will be a discussion next week between the parties about the most effective way forward in terms of the budget.

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru (Kirsty Williams): Brif Weinidog, a ydych yn cytuno bod addysg yn gwneud mwy na siapio cyfleoedd bywyd unigolion neu gyflawni llwyddiant economaidd, a bod addysg yn sylfaenol i adeiladu cymdeithas gyfiawn, gynhwysol a theg? Os ydych yn credu hynny, pam na chefnogwch gynigion Democratiaid Rhyddfrydol Cymru i helpu i gau'r bwlch cyllido rhwng ysgolion yng Nghymru a Lloegr a dod o hyd i arian ychwanegol i helpu ein plant tlotaf?

Y Prif Weinidog: Gwnaethom ymrwymiad i gau'r bwlch cyllido sy'n bodoli; yr oedd yn un o'r addewidion a wnaethom wrth fynd mewn i'r etholiad. Mae'r addewid wedi ei wireddu o ganlyniad i'n cyllideb. Mae'r rhain yn faterion sy'n ffurfio rhan o'r trafodaethau rhwng ein dwy blaid.

Kirsty Williams: Y gwir amdani yw y bydd y cyhoeddiadau addysg a wnaethoch hyd yma yn cael fawr o effaith ar gau'r bwlch. Yng Nghymru, dim ond un o bob pump o blant sy'n cael prydau ysgol am ddim, sef ein plant tlotaf, sy'n cael pump TGAU da gradd A * i C. Mae cymdeithas yn talu'r pris am fethiant addysg: mae tri chwarter o droseddwr ifanc yn disgrifio eu cyrhaeddiad academiaidd fel dim; mae dau o bob tri cyflogwr yn dweud nad yw ysgolion yn rhoi'r sgiliau i bobl ifanc sydd eu hangen arnynt ar gyfer y gweithlu; mae traean o bobl ifanc sydd wedi eu gwahardd o'r ysgol yn camddefnyddio

is the long-term impact of a short-term failure to invest. Does the Labour party really disagree with directing extra resources to the poorest children to give them the extra help that they need to succeed?

The First Minister: No, but we would disagree with any system where money is diverted from other schools to pay for that, which is what has happened in England. It is not extra money; it is money from within the education budget that has simply been moved around. That said, I appreciate the comments and the force behind them. While, perhaps, standing on our feet here is not the best way to negotiate over the next two minutes, I look forward to continuing these discussions at the appropriate time.

1.45 p.m.

Kirsty Williams: Of course, the First Minister fundamentally misrepresents policy in England. However, I am particularly interested in policy in Wales and Welsh schoolchildren. It is said that a politician thinks of his party, and a statesperson thinks of the country. First Minister, Wales cannot afford a politician's short-term fix to get your budget through this afternoon. Do you not agree that what we need is a statesman's budget that makes the right choices for our education system now and for the future

The First Minister: I agree. I think it is important that people put country before party. We saw that with Nick Clegg, of course, as he sold students down the river. The second point that should be made is that of course there needs to be a budget that is, as the leader of the Welsh Liberal Democrats put it, statesmanlike, but it is also important that the proposals that come forward from other parties are sensible. That means that, where it is proposed that more money should be spent in a particular area, consideration must be given as to where that money will come from—there is no money in reserves; money would have to be moved from another part of the budget. That is perfectly sensible, and it is what the people of Wales expect. On that basis, we are more than happy to continue the discussions that we have already

sylweddau. Dyna yw effaith tymor hir y methiant tymor byr i fuddsoddi. A yw'r blaid Lafur wir yn anghytuno â chyfeirio adnoddau ychwanegol i'r plant tlotaf i roi'r help ychwanegol sydd ei angen arnynt i lwyddo?

Y Prif Weinidog: Na, ond byddem yn anghytuno gydag unrhyw system lle caiff arian ei ddargyfeirio o ysgolion eraill i dalu am hynny, sef beth sydd wedi digwydd yn Lloegr. Nid yw'n arian ychwanegol; mae'n arian o fewn y gyllideb addysg sydd wedi cael ei symud o gwmpas. Wedi dweud hynny, yr wyf yn gwerthfawrogi'r sylwadau a'r grym y tu ôl iddynt. Er, efallai, nad sefyll ar ein traed yma yw'r ffordd orau i gyd-drafod yn ystod y ddwy funud nesaf, edrychaf ymlaen at barhau'r trafodaethau hyn ar yr adeg briodol.

Kirsty Williams: Wrth gwrs, mae'r Prif Weinidog yn camliwio polisi yn sylfaenol yn Lloegr. Fodd bynnag, mae gen i ddiddordeb arbennig mewn polisi yng Nghymru a phlant ysgol yng Nghymru. Dywedir bod gwleidydd yn meddwl am ei blaid, a gwladweinydd yn meddwl am y wlad. Brif Weinidog, ni all Cymru fforddio ateb tymor byr gwleidydd i basio'ch cyllideb y prynhawn yma. Onid ydych yn cytuno mai'r hyn sydd ei angen arnom yw cyllideb gwladweinydd sy'n gwneud y dewisiadau cywir i'n system addysg yn awr ac ar gyfer y dyfodol?

Y Prif Weinidog: Yr wyf yn cytuno. Rwy'n credu ei bod yn bwysig bod pobl yn rhoi'r wlad o flaen y blaid. Gwelsom hynny gyda Nick Clegg, wrth gwrs, wrth iddo droi ei gefn ar fyfyrwyr. Yr ail bwynt y dylid ei wneud yw, wrth gwrs bod angen cyllideb sydd, i ddefnyddio geiriau arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, yn ymateb fel gwladweinydd, ond mae hefyd yn bwysig bod y cynigion a gyflwynir gan bleidiau eraill yn synhwyrol. Mae hynny'n golygu, lle y cynigir y dylid gwario mwy o arian mewn maes penodol, rhaid ystyried o ble y daw'r arian hwnnw—nid oes unrhyw arian mewn cronfeydd wrth gefn; byddai'n rhaid symud arian o ran arall o'r gyllideb. Mae hynny'n hollol synhwyrol, a dyna mae pobl Cymru yn ei ddisgwyl. Ar y sail honno, rydym yn fwy na pharod i barhau â'r trafodaethau yr ydym

had.

eisoes wedi eu cael.

Datblygiad Economaidd Dwyrain De Cymru

The Economic Development of South Wales East

3. William Graham: *A wnaiff y Prif Weinidog amlinellu blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer datblygiad economaidd Dwyrain De Cymru. OAQ(4)0223(FM)*

3. William Graham: *Will the First Minister outline the Welsh Government's priorities for the economic development of South Wales East. OAQ(4)0223(FM)*

The First Minister: Yes. They are set out in the programme for government.

Y Prif Weinidog: Gwnaf. Maent wedi eu nodi yn y rhaglen lywodraethu.

William Graham: Thank you for your brief answer, First Minister. I ask you to join me in congratulating private industries in south-east Wales, particularly BAE Systems at Glascoed, which has an enormous input in terms of new apprenticeships, the Just Love Food Company at Blackwood, which has just increased its staff by 30, Mabey Bridge Limited of Chepstow, which we have discussed in this Chamber before, with £39 million of private investment, and now Certus IT Ltd in Newport, a pioneer in cloud computing. Do you not agree that private industry makes an enormous contribution to economic development in South Wales East?

William Graham: Diolch am eich ateb byr, Brif Weinidog. Yr wyf yn gofyn i chi ymuno â mi i longyfarch diwydiannau preifat yn ne-ddwyrain Cymru, yn arbennig Systemau BAE yng Nglasgoed, sydd â mewnbwn enfawr o ran prentisiaethau newydd, cwmni *The Just Love Food Company* yn y Coed Duon, sydd newydd gynyddu ei staff o 30, Mabey Bridge Limited o Gas-gwent, yr ydym wedi ei drafod yn y Siambr hon o'r blaen, gyda £39 miliwn o fuddsoddiad preifat, ac yn awr Certus IT Ltd yng Nghasnewydd, arloeswr mewn cyfrifiadura cwmwl. Onid ydych yn cytuno bod diwydiant preifat yn gwneud cyfraniad enfawr i ddatblygu economaidd yn Nwyrain De Cymru?

The First Minister: Absolutely, and that has been the case for many years. Of course, we want to ensure that that is the case across the whole of Wales.

Y Prif Weinidog: Yn bendant, a bu hynny yn wir ers blynyddoedd lawer. Wrth gwrs, yr ydym am sicrhau bod hynny'n wir ar draws Cymru gyfan.

Hybu'r Economi

Boosting the Economy

4. Alun Ffred Jones: *A wnaiff y Prif Weinidog amlinellu cynlluniau ei Lywodraeth i hybu'r economi. OAQ(4)0217(FM)*

4. Alun Ffred Jones: *Will the First Minister outline his Government's plans to boost the economy. OAQ(4)0217(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae ein cynlluniau wedi eu nodi yn y rhaglen lywodraethu.

The First Minister: Our plans are set out in the programme for government.

Alun Ffred Jones: Diolch am yr ateb cynhwysfawr hwnnw. Mae ar y diwydiant adeiladu angen chwistrelliad o hyder, ac mae arweinwyr y diwydiant hwnnw wedi bod yn dweud wrthyf eu bod yn chwilio am gynllun cyfalaf cenedlaethol. Pryd bydd y Llywodraeth yn cyhoeddi cynllun o'r fath?

Alun Ffred Jones: Thank you for that comprehensive response. The construction industry needs an injection of confidence, and the leaders of that industry have been telling me that they are looking for a national capital plan. When will the Government announce such a plan?

Y Prif Weinidog: Yr ydym yn edrych i wneud hynny cyn Nadolig, yn ystod y tymor

The First Minister: We are looking to do that before Christmas, during this Assembly

hwn o'r Cynulliad.

Jenny Rathbone: I have just got off the phone with a company that has been providing solar panels to people on fixed and low incomes for free, because it is able to sell the energy that is produced by renting the roof space from those people. The company tells me that the impact of the halving of the feed-in tariff, four months before it was supposed to happen, is devastating green industries. What impact is it having on the Arbed programme?

The First Minister: I could not agree more. There is a serious threat to jobs as a result of what was a preemptory decision, and I would urge the UK Government to reconsider it. Clearly, we will do what we can to ensure that Arbed continues as successfully as it has been doing. Indeed, last Friday, the Minister announced a further £8.8 million to improve the energy efficiency of Welsh homes and to stimulate Wales's green economy. That will see a further 957 homes in Wales benefiting from the installation of energy-saving and renewable energy-generating technologies through the scheme. It will also ensure that jobs are made available to people who need them.

Antoinette Sandbach: During your recent trip to Chongqing in China, you reaffirmed the arrangement that your predecessor signed with that city in 2006. Given the relatively small size of Wales in comparison with Chongqing, which is home to more than 28 million people, and the high level of competition Wales faces from other international cities that are competing for influence in China, do you agree that the Welsh economy would be well served by building additional relationships with smaller and more innovative cities in China? Will you make a commitment to broadening the Welsh Government's approach and the links that it builds between Welsh universities and businesses in China?

The First Minister: A small city in China is rather different from what we would describe as a small city. They are all very big. What is important is that we engage with a small number of cities in China rather than

term.

Jenny Rathbone: Rwyf newydd siarad â chwmni a fu yn darparu paneli solar am ddim i bobl ar incwm sefydlog ac isel, gan ei fod yn gallu gwerthu'r ynni sy'n cael ei gynhyrchu drwy rentu'r gofod ar y to oddi wrth y bobl hynny. Mae'r cwmni yn dweud wrthyf fod haneru'r tariff cyflenwi trydan, bedwar mis cyn yr oedd i fod i ddigwydd, yn dinistrio diwydiannau gwyrdd. Pa effaith mae'n ei gael ar y rhaglen Arbed?

Y Prif Weinidog: Cytunaf yn llwyr. Mae bygythiad difrifol i swyddi o ganlyniad i'r hyn a oedd yn benderfyniad swta, a byddwn yn annog Llywodraeth y DU i'w ailystyried. Yn amlwg, byddwn yn gwneud yr hyn a allwn i sicrhau bod Arbed yn parhau i fod mor llwyddiannus ag y bu. Yn wir, ddydd Gwener diwethaf, cyhoeddodd y Gweinidog £8.8 miliwn ychwanegol i wella effeithlonrwydd ynni cartrefi Cymru ac i ysgogi economi werdd Cymru. O ganlyniad, bydd 957 o gartrefi ychwanegol yng Nghymru yn elwa ar osod technolegau arbed ynni a chynhyrchu ynni adnewyddadwy drwy'r cynllun. Bydd hefyd yn sicrhau bod swyddi ar gael i'r bobl sydd eu hangen.

Antoinette Sandbach: Yn ystod eich taith ddiweddar i Chongqing yn Tsieina, fe wnaethoch ailddatgan y trefniant a lofnodwyd gan eich rhagflaenydd gyda'r ddinas honno yn 2006. O ystyried maint cymharol fach Cymru o'i gymharu â Chongqing, sy'n gartref i fwy na 28 miliwn o bobl, a'r gystadleuaeth gref mae Cymru yn ei wynebu o ddinasoedd rhyngwladol eraill sy'n cystadlu am ddylanwad yn Tsieina, a ydych yn cytuno y byddai economi Cymru ar ei budd drwy adeiladu cysylltiadau ychwanegol gyda dinasoedd llai a mwy arloesol yn Tsieina? A wnewch chi ymrwymo i ehangu dull Llywodraeth Cymru o weithio a'r cysylltiadau mae'n eu datblygu rhwng prifysgolion a busnesau yng Nghymru a busnesau yn Tsieina?

Y Prif Weinidog: Mae dinas fechan yn Tsieina yn eithaf gwahanol i'r hyn y byddem yn ei ddisgrifio fel dinas fechan. Maent i gyd yn fawr iawn. Yr hyn sy'n bwysig yw ein bod yn ymgysylltu â nifer fach o ddinasoedd yn

overstretch ourselves and spread ourselves too thinly. We have a very good relationship with Chongqing. Through the signing of a memorandum of understanding, we have established a relationship with Beijing. We will continue to ensure, particularly with regard to Chongqing, that we look to maximise investment opportunities in Wales.

Eluned Parrott: Small and medium-sized enterprises are critical to growth in the Welsh economy, but a number of the smaller business that I have met recently have identified difficulty in accessing finance sources as a barrier to growth or even, in some cases, to their survival. I recently visited the Otley Brewing Company in Pontypridd, which is a fantastic example of a Welsh brand with a capacity to grow. Indeed, its bottles are in our shop upstairs. However, the company had to bottle its products by hand, because it lacks a bottling facility of its own, which would require a small investment. Given that small and medium-sized enterprises often lack the specialist administrative resources to help them navigate the bureaucracy involved in applying for Government support, what steps will you take to ensure that processes are simplified so that money can be released to those businesses efficiently and quickly?

The First Minister: I hope that your trip to the Otley Brewing Company was a memorable one. It was based originally at the Otley Arms in Treforest. The Minister will be making an announcement this week that will be of help in the way that you described.

Materion Trawsbynciol

5. Angela Burns: *Pa gamau y mae'r Prif Weinidog yn eu cymryd i sicrhau bod Gweinidogion a'u swyddogion yn gweithio gyda'i gilydd ar faterion trawsbynciol i Gymru. OAQ(4)0222(FM)*

The First Minister: I lead the Cabinet's deliberations on all matters. Ministers work together and ensure that their officials do so too.

Tsieina yn hytrach na gorymestyn ein hunain a lledaenu'n hunain yn rhy denau. Mae gennym berthynas dda iawn â Chongqing. Trwy arwyddo memorandwm cydddealltwriaeth, rydym wedi sefydlu perthynas gyda Beijing. Byddwn yn parhau i sicrhau, yn enwedig o ran Chongqing, ein bod yn ceisio gwneud y gorau o gyfleoedd buddsoddi yng Nghymru.

Eluned Parrott: Mae busnesau bach a chanolig eu maint yn allweddol o ran twf yn economi Cymru, ond mae nifer o'r busnesau llai yr wyf wedi eu cyfarfod yn ddiweddar wedi nodi bod anawsterau cael mynediad at ffynonellau cyllid yn eu rhwystro rhag tyfu neu hyd yn oed oroesi, mewn rhai achosion. Yn ddiweddar, ymwelais â Chwmni Bragu Otley ym Mhontypridd, sy'n enghraifft ragorol o frand Cymreig gyda'r gallu i dyfu. Yn wir, mae ei boteli ar gael yn ein siop fyny grisiau. Fodd bynnag, yr oedd yn rhaid i'r cwmni lenwi ei boteli â llaw, gan nad oes ganddo gyfleuster potelu ei hun gan y byddai angen buddsoddiad bach ar ei gyfer. O gofio bod mentrau bach a chanolig eu maint yn aml heb yr adnoddau gweinyddol arbenigol i'w helpu i lywio drwy'r fiwrocratiaeth sy'n rhan o wneud cais am gymorth gan y Llywodraeth, pa gamau a gymerwch i sicrhau bod prosesau yn cael eu symleiddio fel y gall arian fod ar gael i'r busnesau hynny yn effeithlon ac yn gyflym?

Y Prif Weinidog: Gobeithio y bu eich taith i Gwmni Bragu Otley yn un gofiadwy. Fe'i sefydlwyd yn wreiddiol yn yr Otley Arms yn Nhrefforest. Bydd y Gweinidog yn gwneud cyhoeddiad yr wythnos hon a fydd o gymorth yn y ffordd a ddisgrifiwyd gennych.

Cross-cutting Issues

5. Angela Burns: *What steps is the First Minister taking to ensure Ministers and their officials work together on cross cutting issues for Wales. OAQ(4)0222(FM)*

Y Prif Weinidog: Yr wyf yn arwain trafodaethau'r Cabinet ar bob mater. Mae Gweinidogion yn gweithio gyda'i gilydd ac yn sicrhau bod eu swyddogion yn gwneud hynny hefyd.

Angela Burns: Thank you for that, First Minister. You will be aware that I have raised this issue with you before. In my constituency and in committee work I regularly identify a lack of strategic and joined-up thinking in some of the approaches undertaken by Government. I would like to raise a concern with you again today, about what you, as First Minister, can do to bring together some of the departments, particularly with regard to the new planning consultation that will be coming out. We have a Minister who will be putting together a planning Bill, which is a good thing for Wales. However, I want to ensure that the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science is also involved in that, to ensure that planning helps business to flourish in this country. I believe that you as First Minister have that ability to bring together these various departments. What will you do to ensure that?

The First Minister: I am not sure what planning consultation you are referring to. If you mean the consultation that will lead to the publication of the planning Bill, then, of course, all Ministers will have an interest in ensuring that the Bill, when it is drafted, is robust, as will local authorities and other bodies, as well as the public in Wales.

Llyr Huws Gruffydd: I ddilyn yr un trywydd, pa gamau rhagweithiol yr ydych yn eu cymryd fel Prif Weinidog i sicrhau bod ystod eang o'ch Gweinidogion perthnasol yn cyfrannu mewn modd llawn ac ystyrlon i'r trafodaethau ynghylch diwygio'r polisi amaethyddol cyffredin?

Y Prif Weinidog: Wrth gwrs, mae sawl mater yn cael ei drafod o amgylch bwrdd y Cabinet, ac mae hynny'n gyfle i Weinidogion fynegi barn ynghylch materion sydd y tu allan i'w portffolios. Yn y modd hwnnw, yr ydym yn sicrhau bod y Llywodraeth yn gweithio gyda'i gilydd.

Trydaneiddio'r Brif Reilffordd

6. Nick Ramsay: *Pa drafodaethau y mae'r Prif Weinidog wedi'u cael gyda Llywodraeth y DU ynglyn â thrydaneiddio'r brif reilffordd rhwng De Cymru a Llundain. OAQ(4)0226(FM)*

Angela Burns: Diolch ichi am hynny, Brif Weinidog. Fe wyddoch fy mod wedi codi'r mater hwn gyda chi o'r blaen. Yn fy etholaeth i ac mewn gwaith pwyllgor, yr wyf yn nodi yn rheolaidd bod diffyg meddylfryd strategol a chydlynus yn y ffordd mae'r Llywodraeth yn gweithredu weithiau. Hoffwn godi pryder gyda chi eto heddiw, am yr hyn yr ydych chi, fel y Prif Weinidog, yn gallu ei wneud i ddwyn ynghyd rhai o'r adrannau, yn enwedig o ran yr ymgynghoriad newydd ar gynllunio a fydd yn dod allan. Mae gennym Weinidog a fydd yn llunio Bil cynllunio, sy'n beth da i Gymru. Fodd bynnag, yr wyf am sicrhau bod y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth hefyd yn ymwneud â hynny, er mwyn sicrhau bod cynllunio yn helpu busnes i ffynnu yn y wlad hon. Credaf fod gennych, fel Prif Weinidog, y gallu i ddwyn ynghyd yr adrannau amrywiol hyn. Beth fyddwch yn ei wneud i sicrhau hynny?

Y Prif Weinidog: Nid wyf yn siŵr pa ymgynghoriad cynllunio yr ydych yn cyfeirio ato. Os ydych yn golygu'r ymgynghoriad a fydd yn arwain at gyhoeddi'r Bil cynllunio, yna, wrth gwrs, bydd pob Gweinidog am sicrhau bod y Bil, pan gaiff ei ddrafftio, yn gadarn, fel y bydd awdurdodau lleol a chyrrff eraill, yn ogystal â'r cyhoedd yng Nghymru.

Llyr Huws Gruffydd: Following along the same lines, what proactive steps are you taking as First Minister to ensure that a wide range of your relevant Ministers contribute in a full and considered way to the discussions on the reform of the common agricultural policy?

The First Minister: Of course, many matters are discussed around the Cabinet table, and that is an opportunity for Ministers to express an opinion on matters outwith their portfolios. In that way, we ensure that the Government works together.

Electrification of the Main Line

6. Nick Ramsay: *What discussions has the First Minister had with the UK Government over the electrification of the main line between South Wales and London. OAQ(4)0226(FM)*

The First Minister: The UK Government is responsible for funding this, but my officials are working closely with the Department for Transport on a joint business case, which will be completed in December.

Nick Ramsay: Thank you for that answer. Could the First Minister tell us how his Government intends to promote the ultimate benefits of the electrification of the Great Western line to businesses in Wales? Recently, there was a special First Great Western service—I am sure that the First Minister knows about it and will join me in agreeing that it was great that it broke the previous speed record from Cardiff to London—which shaved around 20 minutes off the travel time between Cardiff and London. So, there are clearly major benefits from electrification. Do you agree that it is important that your Government does all that it can at this point to capitalise on those benefits?

The First Minister: You should bear in mind that that train, I understand, did not stop anywhere, which is one reason why it was faster than the normal service. However, I take the point about electrification. It sends a message to investors that south Wales is easy to reach, that investment has been made in the transport infrastructure and, as a result, that connectivity between, on this occasion, Cardiff and London, is faster than many of them might realise. Of course, it is important that we see electrification as far as Swansea in the medium term.

Rhodri Glyn Thomas: Yr oeddwn hefyd ar y trê'n y bu i Nick Ramsay gyfeirio ato a sylwais nad oedd wedi stopio ar unrhyw orsaf ar y ffordd. Er hynny, yr oedd yn siwrne arbennig o esmwyth a byddai rhywun yn gallu gweld bod manteision i'w cael o uwchraddio'r llinell rheilffordd. A wnewch bopeth a allwch i sicrhau bod yr uwchraddio hwnnw, gan gynnwys trydaneiddio, yn mynd mor bell ag Abertawe? Byddai'n braf iawn pe bai'n mynd yn bellach, ond dylai fynd o leiaf mor bell ag Abertawe.

Y Prif Weinidog: Mae'n bwysig dros ben am ddau reswm. Pe bai trydaneiddio'r

Y Prif Weinidog: Mae Llywodraeth y DU yn gyfrifol am ariannu hyn, ond mae fy swyddogion yn gweithio'n agos gyda'r Adran Drafnidiaeth ar achos busnes ar y cyd, a fydd yn cael ei gwblhau ym mis Rhagfyr.

Nick Ramsay: Diolch am yr ateb hwnnw. A all y Prif Weinidog ddweud wrthym sut y mae ei Lywodraeth yn bwriadu hyrwyddo manteision trydaneiddio rheilffordd y Great Western i fusnesau yng Nghymru? Yn ddiweddar, cafwyd gwasanaeth First Great Western arbennig—yr wyf yn siŵr bod y Prif Weinidog yn gwybod amdano ac y bydd yn ymuno â mi i gytuno ei bod yn wych y torrodd y record cyflymder blaenorol o Gaerdydd i Lundain—a wnaeth leihau'r amser teithio rhwng Caerdydd a Llundain. Felly, mae'n amlwg bod manteision mawr yn dod o drydaneiddio. A ydych yn cytuno ei bod yn bwysig bod eich Llywodraeth yn gwneud popeth y gall yn hyn o beth i fanteisio ar y buddion hynny?

Y Prif Weinidog: Dylech gadw mewn cof na wnaeth y trê'n hwnnw, yn ôl beth rwy'n ddeall, stopio o gwbl, sy'n un rheswm pam yr oedd yn gynt na'r gwasanaeth arferol. Fodd bynnag, derbynïaf y pwynt am drydaneiddio. Mae'n anfon neges i fuddsoddwyr ei bod yn hawdd cyrraedd de Cymru, bod buddsoddiad wedi ei wneud yn y seilwaith trafnidiaeth ac, o ganlyniad, fod y cysylltedd rhwng, ar yr achlysur hwn, Caerdydd a Llundain, yn gynt nag mae llawer ohonynt efallai yn sylweddoli. Wrth gwrs, mae'n bwysig ein bod yn gweld trydaneiddio mor bell ag Abertawe yn y tymor canolig.

Rhodri Glyn Thomas: I was also on the train that Nick Ramsay referred to and I noticed that it had not stopped at any stations on route. Despite that, it was a particularly smooth journey and one could see that there would be advantages to upgrading the railway line. Will you do everything that you can to ensure that that upgrading, including electrification, extends as far as Swansea? It would be great if it could go further, but it should at least go as far as Swansea.

The First Minister: It is very important indeed for two reasons. If electrification of

rheilffordd yn stopio yng Nghaerdydd, byddai'n cyfleu'r neges bod y brif reilffordd yn stopio yng Nghaerdydd, ac ni fyddai hynny o help i'r gorllewin. Yn ail, yr ydym yn gwybod y bydd yr arian fydd yn cael ei fuddsoddi mewn trenau yn y dyfodol yn cael ei fuddsoddi mewn trenau trydanol. Mae'n bwysig dros ben, felly, fod Cymru yn gallu cael budd o reilffordd drydanol yn y dyfodol.

Peter Black: First Minister, for the very reasons that you have just set out, you will know that Swansea council, local MPs and others are trying to put together an alternative business case to extend the electrification of the line to Swansea. Can you outline your Government's involvement in that process and the level of support that you are giving to it?

The First Minister: As I have said, we are working with the Department for Transport on a joint business case. We are looking for it to be completed next month.

Gwella Anghydraddoldebau Iechyd

7. Christine Chapman: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am wella anghydraddoldebau iechyd yng Nghymru. OAQ(4)0227(FM)*

The First Minister: Good health and wellbeing should not depend on where people live or their social circumstances. The importance of reducing health inequalities is highlighted in our five-year vision for the NHS in Wales, 'Together for Health'.

Christine Chapman: Thank you for that answer, First Minister. I was very pleased to attend the national child poverty conference and young people's summit recently, at which children gave first-hand accounts of the health inequalities that they experience as a result of the poverty of their parents. There were discussions on poor diets, smoking and stress, for example. I know that the programme for government has set out a range of measures to tackle all of this, but can you set out what the Welsh Government is doing to address the needs of the children who are suffering in particular?

the line were to stop at Cardiff, it would send the message that the main line stops in Cardiff, which would not help west Wales. Secondly, we know that the money that will be invested in trains in future will be invested in electrified trains. It is very important indeed, therefore, that Wales can benefit from an electrified line in future.

Peter Black: Brif Weinidog, am yr union resymau yr ydych newydd eu hamlinellu, fe wyddoch bod cyngor Abertawe, ASau lleol ac eraill yn ceisio llunio achos busnes amgen i drydaneiddio'r rheilffordd yn bellach, i Abertawe. A allwch amlinellu cyfranogiad eich Llywodraeth yn y broses honno a lefel y gefnogaeth yr ydych yn ei rhoi i hyn?

Y Prif Weinidog: Fel y dywedais, yr ydym yn gweithio gyda'r Adran Drafnidiaeth ar achos busnes ar y cyd. Rydym yn gobeithio y bydd wedi ei gwblhau fis nesaf.

Improving Health Inequalities

7. Christine Chapman: *Will the First Minister make a statement on improving health inequalities in Wales. OAQ(4)0227(FM)*

Y Prif Weinidog: Ni ddylai iechyd a lles da ddibynnu ar ble mae pobl yn byw neu eu hamgylchiadau cymdeithasol. Mae pwysigrwydd lleihau anghydraddoldebau iechyd yn cael ei amlygu yn ein gweledigaeth pum mlynedd ar gyfer y GIG yng Nghymru, 'Law yn Llaw at Iechyd'.

Christine Chapman: Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Brif Weinidog. Yr oeddwn yn falch iawn i fynychu'r gynhadledd tlodi plant genedlaethol a'r uwchgynhadledd pobl ifanc yn ddiweddar, lle rhannodd plant eu profiadau am yr anghydraddoldebau iechyd maent yn eu profi o ganlyniad i dlodi eu rhieni. Cafwyd trafodaethau ar ddiets gwael, ysmegu a straen, er enghraifft. Gwn fod y rhaglen ar gyfer llywodraethu wedi nodi ystod o fesurau i fynd i'r afael â hyn i gyd, ond a allwch nodi'r hyn mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i fynd i'r afael ag anghenion y plant sy'n dioddef yn benodol?

The First Minister: One of the three strategic objectives in the child poverty strategy is to reduce the inequalities that currently exist in health. Sorry, I have been told that I should speak into the microphone, otherwise I might not be heard, although some Members might think that that is a good thing. [*Laughter.*] Chapter 9 of our programme for government sets out the key actions that we are undertaking to deliver improvements to the health outcomes of children, young people and families living in poverty.

Mohammad Asghar: First Minister, I remain deeply concerned about the health inequalities that exist in South Wales East. In Blaenau Gwent, for example, statistics suggest that smoking levels, alcohol consumption and obesity rates are above the regional and Welsh average, while nearly three in 10 adults have general health that is either fair or poor. That, again, is considerably higher than the regional and Welsh average. First Minister, how will this administration ensure that there is a renewed focus on preventive health measures to reverse these troubling trends, particularly in areas of Wales that suffer most from poor public health?

The First Minister: You mentioned smoking, and we have consulted on a draft tobacco control action plan, which builds on our programme of measures to discourage young people from starting to smoke and to support smokers who want to give up. It has a strong focus on protecting children and reducing inequalities in health.

Bethan Jenkins: Mae'r bwrdd iechyd yn ardal Castell-nedd yn ymgynghori ar greu canolfan iechyd newydd yn yr ardal. Y cynllun gwreiddiol oedd cau meddygfa Glyn-nedd, creu canolfan newydd a chadw'r feddygfa yn Resolfen ar agor. Y bwriad yn awr yw cau'r ddwy feddygfa gan ddisgwyl y bydd pobl Resolfen yn teithio i Lyn-nedd. Sut y gall y Llywodraeth helpu i sicrhau na fydd y bobl hynny sy'n gorfod teithio o Resolfen i Lyn-nedd ar drafndiaeth gyhoeddus yn dioddef o anghydraddoldebau iechyd o ganlyniad? A fyddai'r Llywodraeth yn cefnogi cadw'r feddygfa yn Resolfen ar

Y Prif Weinidog: Un o'r tri amcan strategol yn y strategaeth tlodi plant yw lleihau'r anghydraddoldebau sy'n bodoli ar hyn o bryd ym maes iechyd. Mae'n ddrwg gennyf, dywedwyd wrthyf y dylwn siarad i mewn i'r meicroffon, fel arall efallai na fydd yn bosibl fy nghlywed, er bydd rhai Aelodau efallai'n meddwl bod hynny'n beth da. [*Chwerthin.*] Mae pennod 9 o'n rhaglen lywodraethu yn nodi'r camau allweddol yr ydym yn eu cymryd i sicrhau gwelliannau i ganlyniadau iechyd plant, pobl ifanc a theuluoedd sy'n byw mewn tlodi.

Mohammad Asghar: Brif Weinidog, yr wyf yn dal i fod yn bryderus iawn am yr anghydraddoldebau iechyd sy'n bodoli yn Nwyrain De Cymru. Ym Mlaenau Gwent, er enghraifft, mae ystadegau yn awgrymu bod cyfraddau ysmegu, yfed alcohol a gordewdra yn uwch na'r cyfartaledd rhanbarthol a Chymreig, tra bod iechyd cyffredinol bron i dri o bob 10 oedolyn naill ai'n weddol neu'n wael. Mae hynny, unwaith eto, yn sylweddol uwch na'r cyfartaledd rhanbarthol a Chymreig. Brif Weinidog, sut y bydd y weinyddiaeth hon yn sicrhau bod ffocws o'r newydd ar fesurau iechyd ataliol i wyrdroi y tueddiadau gofidus hyn, yn enwedig mewn ardaloedd o Gymru sy'n dioddef fwyaf o iechyd cyhoeddus gwael?

Y Prif Weinidog: Soniasoch am ysmegu, ac rydym wedi ymgynghori ar gynllun gweithredu rheoli tybaco drafft, sy'n adeiladu ar ein rhaglen o fesurau i atal pobl ifanc rhag dechrau ysmegu ac i gefnogi ysmygwyr sydd am roi'r gorau iddi. Mae ganddo ffocws cryf ar ddiogelu plant a lleihau anghydraddoldebau mewn iechyd.

Bethan Jenkins: The health board in the Neath area is consulting on creating a new health centre in the area. The original plan was to close the Glyn Neath surgery, create a new centre, and keep the Resolfen surgery open. The intention now is to close both surgeries, with the expectation that people from Resolfen will travel to Glyn Neath. How can the Government help to ensure that those people who have to travel from Resolfen to Glyn Neath on public transport will not suffer health inequalities as a result? Would the Government support keeping the surgery in Resolfen open, for example, and

agor, er enghraifft, a chreu canolfan newydd? creating a new centre?

Y Prif Weinidog: Mae'n anodd ateb y cwestiwn hwnnw heb wybod beth yw cyflwr y meddygfeydd yng Nglyn-nedd a Resolfen. Fodd bynnag, mae'n bwysig dros ben bod byrddau iechyd lleol yn ystyried pa mor hawdd ydyw i deithio o un man i'r llall, wrth ystyried y penderfyniadau hynny y mae'n rhaid iddynt eu gwneud.

The First Minister: It is difficult to answer that question without knowing the condition of the surgeries in Glyn Neath and Resolven. However, it is very important indeed that local health boards consider how easy it is to travel from one place to another when considering the decisions that they have to make.

2.00 p.m.

Vaughan Gething: First Minister, in your answer to Christine Chapman, I was pleased to hear you recognise that good health should not be limited to people from certain geographical areas or economic and social backgrounds. I was also at the children's conference to which Christine Chapman referred. We know that there are stark statistics on health inequalities, not only within the city of Cardiff, but across the country; for example, if you compare Butetown to parts of Ceredigion, there is a difference of almost a decade in life expectancy. Can you confirm how the Government will co-ordinate action not only across Government departments, such as health, education and housing, but across other agencies, such as local health boards and local authorities, in order to direct those efforts in a way that improves health outcomes of our poorest and most vulnerable communities?

Vaughan Gething: Brif Weinidog, yn eich ateb i Christine Chapman, roeddwn yn falch o'ch clywed yn cydnabod na ddylid cyfyngu iechyd da i bobl o ardaloedd daearyddol penodol neu gefndiroedd economaidd a chymdeithasol. Roeddwn hefyd yn y gynhadledd plant y cyfeiriodd Christine Chapman ati. Gwyddom bod ystadegau noethlwm ar anghydraddoldebau iechyd, nid yn unig yn ninas Caerdydd, ond ar draws y wlad; er enghraifft, os cymharwch Butetown â rhannau o Geredigion, mae gwahaniaeth o bron i ddegawd mewn disgwyliad oes. A allwch gadarnhau sut bydd y Llywodraeth yn cydlynu camau gweithredu ar draws adrannau'r Llywodraeth, megis iechyd, addysg a thai, yn ogystal ag ar draws asiantaethau eraill, megis byrddau iechyd lleol ac awdurdodau lleol, er mwyn cyfeirio'r ymdrechion hynny mewn ffordd sy'n gwella canlyniadau iechyd yn ein cymunedau tlotaf a mwyaf agored i niwed?

The First Minister: Our healthy and sustainable pre-school scheme is being rolled out to pre-school settings, with the emphasis on those settings and areas targeted by Flying Start and Designed to Smile. We know that extending Flying Start is an effective way of reducing inequality in health and many other areas.

Y Prif Weinidog: Mae ein cynllun cyn-ysgol iach a chynaliadwy yn cael ei gyflwyno i leoliadau cyn-ysgol, gyda phwyslais ar y lleoliadau a'r ardaloedd a dargedwyd gan Dechrau'n Deg a'r Cynllun Gwên. Gwyddom fod ymestyn Dechrau'n Deg yn ffordd effeithiol o leihau anghydraddoldeb iechyd a llawer o feysydd eraill.

Iechyd Anifeiliaid

Animal Health

8. Llyr Huws Gruffydd: Beth yw blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer iechyd anifeiliaid. OAQ(4)0218(FM)

8. Llyr Huws Gruffydd: What are the Welsh Government's priorities for animal health. OAQ(4)0218(FM)

Y Prif Weinidog: Mae ein blaenoriaethau'n cynnwys dileu TB buchol, cymryd camau i atal a rheoli clefydau eraill mewn anifeiliaid, a sicrhau y gellir rhoi mesurau wrth gefn ar

The First Minister: Priorities include the eradication of bovine TB, taking steps to prevent and control other animal diseases, and ensuring that contingency measures can

waith yn sydyn i ymdrin ag achosion o glefydau.

Llyr Huws Gruffydd: Diolch am yr ateb hwnnw. Serch hynny, yr wyf yn sicr, Brif Weinidog, y byddwch chi'n siomedig, fel yr wyf innau, fod eich Llywodraeth chi wedi methu â chadw at ei gair o ran gwneud cyhoeddiad clir ynglŷn â dyfodol y cynllun difa moch daear yn nhymor yr hydref, fel yr addawyd. Gan fod y panel a sefydlwyd gan Weinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy bellach wedi cwblhau ei waith, a wnewch chi sicrhau bod y Gweinidog yn gwneud cyhoeddiad buan fel bod modd i'ch Gweinidogion egluro'r sail resymegol sydd y tu ôl i'r penderfyniad hwnnw, boed hynny o blaid neu yn erbyn difa moch daear, yn uniongyrchol i'r gymuned amaethyddol yn ystod Sioe Aef Frenhinol Cymru yn Llanelwedd ar ddiwedd y mis?

Y Prif Weinidog: Bydd y datganiad yn dod mor gynted ag sy'n bosibl. Mae'r Gweinidog ar hyn o bryd yn ystyried casgliadau'r adroddiad fydd yn cael ei roi iddo gan y prif ymgynghorydd gwyddonol.

Janet Finch-Saunders: First Minister, I have real concerns about the funding that has been transferred to local authorities to protect animal welfare since powers in this area were transferred to them. I know that there has been a drop in the number of convictions, from 204 in 2009 to 147 in 2010. Of the 147 convictions, 114 were for causing unnecessary suffering and 28 were for not meeting the welfare requirements of animals in their care. First Minister, what are you doing to ensure that sufficient levels of funding have been sent across from the Welsh Government to ensure that local authorities are able to carry out their duties diligently so as to avoid any cases of animals in Wales suffering unnecessarily?

The First Minister: That funding is part of the revenue support grant. It is for local authorities to explain the level of funding that they allocate to animal welfare issues. I note, of course, that the Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals has been very supportive in terms of praising animal welfare in Wales and all the steps that have been taken to improve it.

be acted on quickly in the event of a disease outbreak.

Llyr Huws Gruffydd: Thank you for that answer. Despite that, I am sure, First Minister, that you will be as disappointed as I am that your Government has failed to keep to its word that it would make a clear announcement in the autumn term about the future of the badger cull plan, as promised. Now that the panel that was established by the Minister for the Environment and Sustainable Development has concluded its work, will you ensure that the Minister makes an early statement so that your Ministers can explain the rationale behind that decision, be it in favour or against the badger cull, directly to the agriculture community during the Royal Welsh Winter Fair in Llanelwedd at the end of the month?

The First Minister: A statement will be issued as soon as possible. The Minister at present is considering the conclusions of the report that will be given to him by the chief scientific adviser.

Janet Finch-Saunders: Brif Weinidog, mae gennyf bryderon gwirioneddol am yr arian sydd wedi'i drosglwyddo i awdurdodau lleol i ddiogelu lles anifeiliaid, ers i bwerau yn y maes hwn gael eu trosglwyddo iddynt. Gwn y bu gostyngiad yn nifer yr euogfarnau, o 204 yn 2009 i 147 yn 2010. O'r 147 euogfarn, roedd 114 am achosi dioddefaint diangen a 28 am beidio â chyrraedd y gofynion lles ar gyfer yr anifeiliaid yn eu gofal. Brif Weinidog, beth ydych yn wneud i sicrhau bod cyllid digonol wedi cael ei anfon gan Lywodraeth Cymru i sicrhau bod awdurdodau lleol yn gallu cyflawni eu dyletswyddau'n drylwyr er mwyn osgoi unrhyw achosion o anifeiliaid yn dioddef yn ddiangen yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Mae'r cyllid hwnnw yn rhan o'r grant cynnal refeniw. Cyfrifoldeb awdurdodau lleol yw egluro lefel y cyllid y maent yn neilltuo i faterion lles anifeiliaid. Nodaf, wrth gwrs, bod y Gymdeithas Frenhinol er Atal Creulondeb i Anifeiliaid wedi bod yn gefnogol iawn o ran canmol lles anifeiliaid yng Nghymru a'r camau sydd wedi'u cymryd i wella hynny.

Mentrau Cymdeithasol

9. Kenneth Skates: *A wnaiff y Prif Weinidog amlinellu'r hyn y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i gefnogi mentrau cymdeithasol yng Nghymru. OAQ(4)0224(FM)*

The First Minister: We have a number of ways of supporting social enterprises. These include the funding of specialist business support and a representative voice for the sector through the Welsh social enterprise coalition.

Kenneth Skates: First Minister, over the past two years, interest in social investment bonds has been growing. The central idea is that an authority such as the Assembly or a local authority sells bonds, and that the money funds innovative schemes such as those in youth services. The bond issuer then repays the bond with a return at a later date. A small scheme along these lines is already operating in HMP Peterborough, aimed at cutting reoffending. Will the Welsh Government look at the role of innovative funding solutions like social investment bonds, which could help in providing additional services, such as extra support for care leavers?

The First Minister: Yes, we are always interested in looking at innovative solutions to issues such as reoffending. I am aware of the pilot social impact bond project currently being undertaken at Peterborough prison. We will continue to monitor those activities to see what the outcome of that pilot project is.

Mark Isherwood: As with private enterprises, social enterprises in Wales are concerned that they increasingly lose out under public sector procurement exercises for service delivery. What action is your Government taking, or what action do you propose to take, to ensure a level playing field for social enterprises in bidding for procurement opportunities that genuinely take account of the locality and community clauses that are too often given insufficient consideration by public sector procurers?

Social Enterprises

9. Kenneth Skates: *Will the First Minister outline what the Welsh Government is doing to support social enterprises in Wales. OAQ(4)0224(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae gennym nifer o ffyrdd i gefnogi mentrau cymdeithasol. Mae'r rhain yn cynnwys ariannu cymorth busnes arbenigol a llais cynrychioliadol ar gyfer y sector drwy'r glymblaid mentrau cymdeithasol Cymru.

Kenneth Skates: Brif Weinidog, dros y ddwy flynedd diwethaf, bu'r llog ar fondiau buddsoddi cymdeithasol yn cynyddu. Y syniad creiddiol yw bod awdurdod fel y Cynulliad neu awdurdod lleol yn gwerthu bondiau, a bod yr arian yn ariannu cynlluniau arloesol fel y rheini o fewn gwasanaethau ieuenctid. Mae dyroddwr y bond yna'n adalu'r bond i gael enillion yn ddiweddarach. Mae cynllun bach tebyg eisoes yng Ngharchar Peterborough, gyda'r bwriad o leihau aildroseddu. A fydd Llywodraeth Cymru yn edrych ar rôl datrysiadau cyllido arloesol fel bondiau buddsoddi cymdeithasol, a all helpu i ddarparu gwasanaethau ychwanegol fel cefnogaeth ychwanegol i'r rhai sy'n gadael gofal?

Y Prif Weinidog: Rydym bob amser â diddordeb mewn edrych ar atebion arloesol i broblemau fel aildroseddu. Gwn am y cynllun peilot bondiau effaith cymdeithasol sydd ar waith yng ngharchar Peterborough ar hyn o bryd. Byddwn yn parhau i fonitro'r gweithgareddau hynny i weld beth yw canlyniad y prosiect peilot hwnnw.

Mark Isherwood: Fel gyda mentrau preifat, mae mentrau cymdeithasol yng Nghymru yn pryderu eu bod yn gynyddol ar eu colled o ganlyniad i ymarferion caffael sector cyhoeddus ar gyfer darparu gwasanaethau. Pa gamau mae eich Llywodraeth yn eu cymryd, neu pa gamau ydych yn bwriadu eu cymryd, i sicrhau chwarae teg i fentrau cymdeithasol wrth iddynt fidio am gyfleoedd caffael sy'n wirioneddol ystyried y cymalau ardal a chymuned, sy'n rhy aml ddim yn cael ystyriaeth ddigonol gan gaffaelwyr sector cyhoeddus?

The First Minister: The issue of procurement was raised at the council for economic renewal. A long discussion on that very topic formed part of the council's meeting. As a result of that discussion, we will be moving forward with plans to make procurement clearer and to help smaller businesses to bid for contracts in the future.

Leanne Wood: Not a month seems to go by without some study or other publishing information to illustrate how the low life expectancy in certain areas of Wales compares to the rest of the UK. Given that diet is one of the main contributing factors to a low life expectancy, can you say how you would support any community-based companies that set up new systems of producing and distributing food to people who are currently struggling to afford it?

The First Minister: We would of course look to help fund schemes such as the social enterprise support project, the funding that we provide to the Wales Co-operative Centre, the Development Trusts Association Wales and to Social Firms Wales. A major conference on social enterprises is to be held in Swansea this week, in fact, as part of Global Entrepreneurship Week. I urge any organisations that want to move forward in the area that you have described to get involved and to access the funding that may be available.

Pobl Ifanc sy'n Mynd i Addysg Bellach

10. Sandy Mewies: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am y gefnogaeth y mae Llywodraeth Cymru yn ei rhoi i bobl ifanc sy'n mynd i addysg bellach. OAQ(4)0225(FM)*

The First Minister: We will continue to support young people entering into and returning to further education. We have retained important support schemes, including the education maintenance allowance and the Assembly learning grant. Financial contingency funds are also available for those experiencing financial difficulties while at college.

Sandy Mewies: Thank you for that, First

Y Prif Weinidog: Cafodd caffael ei godi yn y cyngor ar gyfer adnewyddu economaidd. Cafwyd trafodaeth hir ar y pwnc hwnnw fel rhan o gyfarfod y cyngor. O ganlyniad i'r drafodaeth honno, byddwn yn symud ymlaen â chynlluniau i sicrhau bod prosesau caffael yn fwy eglur ac i helpu busnesau llai i gynnig am gontractau yn y dyfodol.

Leanne Wood: Mae'n ymddangos bod rhyw astudiaeth neu wybodaeth arall yn cael ei chyhoeddi bob mis yn dangos pa mor isel yw disgwyliad oes mewn rhai ardaloedd yng Nghymru o gymharu â gweddill y DU. O gofio bod deiet yn un o'r prif ffactorau sy'n cyfrannu at ddisgwyliad oes isel, a allwch ddweud sut y byddech yn cefnogi unrhyw gwmnïau cymunedol sy'n sefydlu systemau cynhyrchu a dosbarthu bwyd newydd i bobl sy'n cael trafferth i'w fforddio ar hyn o bryd?

Y Prif Weinidog: Byddem wrth gwrs yn edrych i helpu ariannu cynlluniau fel y prosiect cefnogi mentrau cymdeithasol, y cyllid a ddarparwn i Ganolfan Cydweithredol Cymru, Cymdeithas Ymddiriedolaethau Datblygu Cymru a Cwmnïau Cymdeithasol Cymru. Cynhelir cynhadledd fawr ar fentrau cymdeithasol yn Abertawe yr wythnos hon, yn wir, fel rhan o Wythnos Entrepreneuriaeth Fyd-eang. Anogaf unrhyw sefydliadau sydd am symud ymlaen yn y maes a ddisgrifiwyd gennych i gymryd rhan a chael mynediad i'r arian sydd ar gael.

Young People Entering Further Education

10. Sandy Mewies: *Will the First Minister make a statement on the support the Welsh Government is giving to young people entering further education. OAQ(4)0225(FM)*

Y Prif Weinidog: Byddwn yn parhau i gefnogi pobl ifanc sy'n dechrau addysg bellach ac yn dychwelyd iddo. Rydym wedi cadw cynlluniau cymorth pwysig, gan gynnwys y lwfans cynhaliaeth addysg a grant dysgu'r Cynulliad. Mae cronfeydd ariannol wrth gefn hefyd ar gael i'r rhai sy'n wynebu anawsterau ariannol pan maent yn y coleg.

Sandy Mewies: Diolch ichi am hynny, Brif

Minister. I think that everyone here is aware of the relief that our students felt when the Welsh Government took the decision to preserve the education maintenance allowance, unlike the students across the border who felt despair at the decision taken by the Conservatives and Liberal Democrats at Westminster. A survey has shown that almost half of England's further education colleges have seen a decline in the number of students due to the scrapping of the EMA—of course, these are the poorer students. Would you therefore agree, First Minister, that our decisions demonstrate that, unlike the UK Tory coalition Government, Welsh Labour is investing in our young people, and not sitting by complacently while routes to education are closed and tens of thousands of our young people find themselves out of work because of the coalition's policies?

The First Minister: Well, yes. When it comes to student support, the difference between our attitude and that of the UK Government is that we support students and it does not.

Angela Burns: Sandy Mewies mentioned the thousands of young people in Wales who do not have a job. First Minister, what talks do you have as part of your overarching remit to ensure that the nine sectors identified by the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science reflect what is being done by the Minister for Education and Skills to ensure that students going into further education are studying the courses that will enable them to go into business so that we have the businesses that we need for our economy in Wales?

The First Minister: That is done, of course. We want to ensure that training opportunities are available in the key sectors that we have identified. There have been numerous discussions between a number of Ministers to ensure that the need for qualifications in the key sectors is reflected in the provision available in Wales.

Simon Thomas: Wrth gwrs, mae Plaid Cymru yn cefnogi polisiau presennol y Llywodraeth, ond gyda buddsoddiad o £3.6 biliwn dros gyfnod y Cynulliad hwn yn mynd

Weinidog. Credaf fod pawb yma yn ymwybodol o'r rhyddhad a deimlodd ein myfyrwyr pan benderfynodd Llywodraeth Cymru gadw'r lwfans cynhaliaeth addysg, yn wahanol i fyfyrwyr ar draws y ffin a anobeithiodd yn sgil penderfyniad y Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn San Steffan. Mae arolwg wedi dangos bod bron i hanner colegau addysg bellach Lloegr wedi gweld gostyngiad yn nifer y myfyrwyr oherwydd cael gwared ar y lwfans cynhaliaeth addysg—wrth gwrs, y myfyrwyr tlotaf oedd y rheini. A ydych yn cytuno, felly, Brif Weinidog, bod ein penderfyniadau yn dangos fod Llafur Cymru, yn wahanol i Lywodraeth glymblaid Doriaidd y DU, yn buddsoddi yn ein pobl ifanc, ac nid yn eistedd yn ôl yn hunanfodlon tra bo llwybrau i addysg yn cael eu cau a degau o filoedd o'n pobl ifanc yn canfod eu hunain allan o waith oherwydd polisiau'r glymblaid?

Y Prif Weinidog: Wel, ydw. O ran cymorth i fyfyrwyr, y gwahaniaeth rhwng ein hagwedd ni a Llywodraeth y DU yw ein bod ni yn cefnogi myfyrwyr a hwythau ddim.

Angela Burns: Soniodd Sandy Mewies nad oes swydd gan filoedd o bobl ifanc yng Nghymru. Brif Weinidog, pa drafodaethau ydych yn eu cael fel rhan o'ch cylch gorchwyl cyffredinol i sicrhau bod y naw sector a nodwyd gan y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth yn adlewyrchu'r hyn a wneir gan y Gweinidog Addysg a Sgiliau i sicrhau bod myfyrwyr sy'n mynd i addysg bellach yn astudio cyrsiau a fydd yn eu galluogi i fynd i fyd busnes fel bod gennym y busnesau sydd eu hangen arnom ar gyfer ein heconomi yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Mae hynny'n cael ei wneud, wrth gwrs. Rydym eisiau sicrhau bod cyfleoedd hyfforddi ar gael yn y sectorau allweddol rydym wedi'u nodi. Bu sawl trafodaeth rhwng nifer o Weinidogion i sicrhau bod yr angen am gymwysterau yn y sectorau allweddol yn cael ei adlewyrchu yn y ddarpariaeth sydd ar gael yng Nghymru.

Simon Thomas: Of course, Plaid Cymru supports the Government's current policies, but with an investment of £3.6 billion going to this sector to support students during the

i'r sector hwn i gefnogi myfyrwyr, mae'n siŵr eich bod yn cytuno bod rhaid inni gael gwerth am ein harian. Pa gamau y bydd eich Llywodraeth yn eu cymryd os nad yw'ch cynlluniau a'ch polisiau presennol yn ehangu mynediad i fyfyrwyr o gefndiroedd difreintiedig?

Y Prif Weinidog: Yr ydym yn monitro'r sefyllfa ar hyn o bryd, ond gwyddom yn iawn fod nifer helaeth o fyfyrwyr na fyddent yn mynd i'r coleg pe na baent yn cael lefel sylweddol o gefnogaeth ariannol. Yr ydym wedi sicrhau bod y gefnogaeth honno ar gael yng Nghymru, er nad yw ar gael yn Lloegr.

Aled Roberts: Brif Weinidog, mae'r gyllideb arfaethedig yn cynnwys toriad yn y gwariant ar drafnidiaeth yn y llwybrau dysgu 14-19. A fydd y toriadau'n cael eu gweithredu yn gyfartal ar draws Cymru?

Y Prif Weinidog: Yr hyn yr ydym am ei sicrhau yw ei bod yn parhau yn rhwydd i fyfyrwyr fynd o gwrs i gwrs. O ran cyllido, mae hwn yn rhywbeth, yn ôl yr hyn a ddeallaf, sydd yn mynd drwy'r grant cynnal refeniw er mwyn i awdurdodau lleol allu cymryd penderfyniadau eu hunain.

Cymdeithas Fwy Cyfartal

11. Mark Drakeford: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am y polisiau y mae ei weinyddiaeth yn eu dilyn ar hyn o bryd i helpu i wneud Cymru yn gymdeithas sy'n fwy cyfartal. OAQ(4)0231(FM)*

The First Minister: Our anti-poverty action plan and strategic equality plan will combine to deliver a positive difference to the lives of people living in Wales.

Mark Drakeford: Thanks to the work of the Newport equality group, a number of us were able to hear recently from Professor Richard Wilkinson, as he again marshalled all the evidence that demonstrates, right across the globe, that more equal societies enjoy better health, do better economically and have less crime. Yet, in the same week as he was here, a plethora of research reports indicated that Britain has embarked on another period of

life of this Assembly, I am sure that you would agree that we must have value for money. What steps will your Government take if your current schemes and policies do not improve access to students from deprived backgrounds?

The First Minister: We are monitoring the situation at the moment, but we know that a considerable number of students would not go to college if they did not receive a significant level of financial support. We have ensured that the support is available in Wales, although it is not provided in England.

Aled Roberts: First Minister, the proposed budget includes a cut in expenditure on transport for the 14-19 learning pathways. Will the cuts be implemented equally across Wales?

The First Minister: We want to ensure that it is still easy for students to travel from one course to another. In terms of funding, as I understand it, this is something that is currently going through the revenue support grant so that local authorities can make their own decisions.

A More Equal Society

11. Mark Drakeford: *Will the First Minister make a statement on policies currently pursued by his administration to help make Wales a more equal society. OAQ(4)0231(FM)*

Y Prif Weinidog: Bydd ein cynllun cydraddoldeb strategol a'n cynllun gweithredu gwrth-dlodi yn cael eu cyfuno i wneud gwahaniaeth cadarnhaol i fywydau pobl sy'n byw yng Nghymru.

Mark Drakeford: Diolch i waith grŵp cydraddoldeb Casnewydd, clywsom yn ddiweddar gan yr Athro Richard Wilkinson, wrth iddo eto gasglu'r holl dystiolaeth sy'n dangos, ar draws y byd, bod cymdeithasau mwy cyfartal yn mwynhau gwell iechyd, yn gwneud yn well yn economaidd a bod llai o drosedd. Eto, yn yr un wythnos yr oedd yma, dangosodd llu o adroddiadau ymchwil bod Prydain wedi cychwyn ar gyfnod arall o

sharply increasing inequality. Will you give us an assurance that Welsh Ministers will continue to use whichever levers are at their disposal to resist that trend in Wales?

The First Minister: Unequal societies are unhappier societies. There have been a number of studies that confirm that and many of us will have read the book, *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always do Better*, which is an interesting study of how more equal societies are more cohesive and happier than societies where inequality is huge. As a Government, we are committed to creating a fair and just society. We recognise the broad range of issues that this encompasses. An example of our commitment to narrowing inequalities within society is our 'Fairer health outcomes for all' strategic action plan, which aims to reduce inequities in health.

Andrew R.T. Davies: First Minister, one thing that bemuses many people is the lack of equality and access to healthcare in Wales, depending on where you live. A lot of that is due to doctors' rotas and the fact that they are very challenging to fill. I met the British Medical Association's junior doctors' committee yesterday, and you touched on the fact earlier that the Minister for Health and Social Services had launched a campaign in this area. They were unaware that such a campaign was to be brought forward by the Welsh Government. Will you elaborate on what this campaign will entail, and how you will measure the success of the campaign in filling those rotas so that people can have equal access to health services across Wales?

The First Minister: I am not surprised that they did not know about it because I have just mentioned it.

Andrew R.T. Davies: You said that you had launched it.

The First Minister: It is a campaign that we want to take forward, particularly with regard to attracting highly qualified doctors into

anhydraddoldeb cynyddol sydyn. A allwch ein sicrhau y bydd Gweinidogion Cymru yn parhau i ddefnyddio pa bynnag ddulliau sydd ar gael i wrthsefyll y duedd honno yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Mae cymdeithasau llai cyfartal yn gymdeithasau llai hapus. Mae sawl astudiaeth wedi cadarnhau hynny a bydd sawl un ohonom wedi darllen y llyfr, *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always do Better*, sy'n astudiaeth ddiddorol o sut mae cymdeithasau fwy cyfartal yn fwy cydlynol a hapusach na chymdeithasau lle mae anhydraddoldebau enfawr. Fel Llywodraeth, rydym wedi ymrwmo i greu cymdeithas deg a chyfiawn. Rydym yn cydnabod yr ystod eang o faterion mae hynny'n ei gwmpasu. Enghraifft o'n hymrwymiad i leihau'r anhydraddoldebau o fewn cymdeithas yw ein cynllun gweithredu strategol 'Canlyniadau Iechyd Tecach i Bawb', sydd â'r bwriad o leihau annhegwch ym maes iechyd.

Andrew R.T. Davies: Brif Weinidog, un peth sy'n drysu pobl yw'r diffyg cydraddoldeb a mynediad i ofal iechyd yng Nghymru, sy'n dibynnu ar ble rydych chi'n byw. Mae llawer o hynny oherwydd rotâu meddygon a'r ffaith eu bod yn heriol iawn i'w llenwi. Cyfarfûm â phwyllgor meddygon iau Cymdeithas Feddygol Prydain ddoe, ac fe sonioch yn gynharach fod y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol wedi lansio ymgyrch yn y maes hwn. Nid oeddent yn gwybod bod ymgyrch o'r fath yn cael ei chyflwyno gan Lywodraeth Cymru. A wnewch chi ymhelaethu ar beth fydd yr ymgyrch hon yn gynnwys, a sut y byddwch yn mesur llwyddiant yr ymgyrch o ran llenwi'r rotâu hynny fel y gall pobl gael mynediad cyfartal i wasanaethau iechyd ar draws Cymru?

Y Prif Weinidog: Nid wyf yn synnu nad oeddent yn gwybod amdano, oherwydd dim ond newydd sôn am y peth wyf i.

Andrew R.T. Davies: Fe ddywedoch eich bod ei lansio.

Y Prif Weinidog: Mae'n ymgyrch rydym am ei rhoi ar waith, yn enwedig o ran denu doctoriaid hynod gymwys i Gymru. Ni allwn

Wales. We cannot afford to have a perception that somehow working in Wales is the preserve of graduates of a particular institution. There are examples across Wales of excellent work being done in different specialisms where talented surgeons have been attracted into Wales from outside. The campaign will need to focus on not only ensuring a more equitable geographical spread of consultants in Wales, but attracting the best people into Wales as well.

Lindsay Whittle: First Minister, by what means will this Government ensure equality of opportunity for the Romany, Gypsy and Travelling communities in Wales?

The First Minister: We have, in the past, produced action plans that have helped the Gypsy/Traveller community. I believe that through the work that has been done over the years, there is a greater voice for the Gypsy/Traveller community in Wales. I have been present on committees when evidence has been given by members of that community, and we have been far more willing to listen to its concerns and provide for them.

Polisi Ynni Adnewyddadwy

12. Yr Arglwydd Elis-Thomas: Sawl gwaith y mae'r Prif Weinidog wedi cwrdd â Gweinidogion Llywodraeth y DU i drafod polisi ynni adnewyddadwy. OAQ(4)0219(FM)

Y Prif Weinidog: Yr wyf wedi codi'r pwnc sawl gwaith gyda Gweinidogion Llywodraeth y Deyrnas Unedig ac fe godais y pwnc unwaith eto gyda'r Prif Weinidog yn ystod ein cyfarfod ym mis Gorffennaf.

2.15 p.m.

Yr Arglwydd Elis-Thomas: A ydyw'r Prif Weinidog wedi cael cyfle eto i gwblhau astudiaeth o effeithiau y newidiadau difrifol y mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig wedi eu gwneud mewn taliadau ar gyfer bwydo i mewn a beth yw effaith hyn, yn arbennig ar swyddi gwyrdd ac ar landlordiaid cymdeithasol yng Nghymru? A fyddai'r Prif Weinidog yn ystyried trafod hyn o ddifrif gyda Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn fuan,

fforddio cael canfyddiad bod gweithio yng Nghymru yn rhywbeth ar gyfer graddedigion o un sefydliad penodol. Mae enghreifftiau ledled Cymru o waith ardderchog mewn arbenigeddau gwahanol lle mae llawfeddygon dawnus wedi cael eu denu i Gymru o'r tu allan. Bydd angen i'r ymgyrch ganolbwyntio ar sicrhau lledaeniad daearyddol mwy cyfartal o ran meddygon ymgynghorol yng Nghymru, yn ogystal â denu'r bobl orau i Gymru.

Lindsay Whittle: Brif Weinidog, sut fydd y Llywodraeth yn sicrhau cyfle cyfartal i gymunedau Romani, Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Rydym wedi, yn y gorffennol, llunio cynlluniau gweithredu sydd wedi helpu'r gymuned Sipsiwn a Theithwyr. Credaf, oherwydd y gwaith a wnaed dros y blynyddoedd, fod mwy o lais gan y gymuned Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru. Rwyf wedi bod ar bwyllgorau pan roddwyd tystiolaeth gan aelodau o'r gymuned honno, ac rydym wedi bod yn llawer mwy parod i wrando ar eu pryderon, a darparu ar eu cyfer.

Renewable Energy Policy

12. Lord Elis-Thomas: How many times has the First Minister met with UK Government Ministers to discuss renewable energy policy. OAQ(4)0219(FM)

The First Minister: I have raised the matter on many occasions with Ministers of the United Kingdom Government, and I raised the issue with the Prime Minister during our meeting in July.

Lord Elis-Thomas: Has the First Minister had an opportunity to undertake a study of the effects of the serious changes that the United Kingdom Government has made to the feed-in tariffs and what the effect of this is, especially on green jobs and on social landlords in Wales? Will the First Minister consider discussing this issue seriously with the United Kingdom Government in the near future, so that the views of Wales and other

fel bod safbwynt Cymru a Llywodraethau eraill o fewn y Deyrnas Unedig yn cael eu gwneud yn glir i'r Llywodraeth bresennol yn San Steffan?

Y Prif Weinidog: Y broblem gyda'r penderfyniad yw'r ffaith ei fod wedi cael ei wneud mor gyflym. Bydd yn effeithio ar brosiectau sydd yn barod i ddechrau ac ar brosiectau sydd hanner ffordd drwyddynt. Bydd cynhyrchwyr paneli solar yng Nghymru hefyd yn dioddef—mae sawl un ohonynt yng Nghymru. Byddaf yn sicrhau bod llythyr yn mynd at y Prif Weinidog er mwyn i'n pryderon fel Llywodraeth gael eu mynegi iddo.

Suzy Davies: First Minister, I noted your earlier interest in marine conservation areas, so I am sure that you will be concerned to know that there is emerging evidence that the Atlantic Array offshore wind proposals may have a detrimental effect on marine wildlife, particularly on the large number of harbour porpoises present off the coast of Gower. Will you bring these concerns to the attention of the Infrastructure Planning Commission and the UK Government, with a view to opposing the project?

The First Minister: I would far rather that we had control over the project in the first place, and that is something that I will continue to press with the UK Government.

William Powell: Earlier, in response to Lord Dafydd Elis-Thomas, you expressed grave concern regarding the recent announcement on feed-in tariffs. First Minister, in addition to writing to the Prime Minister, will you also write to the Secretary of State for Energy and Climate Change to express your concern regarding this misguided announcement, and its threats to green jobs and our ability to meet our renewable energy targets?

The First Minister: I thank the Member for his honesty. I share the concerns that he has expressed. A number of jobs in Wales depend on feed-in tariffs and the demand that they create for various forms of energy generation. I will carry his concerns to the Secretary of

Governments in the UK are clearly expressed to the current Westminster Government?

The First Minister: The problem with the decision is that it was made so quickly. It will impact upon projects that are ready to start and on projects that are in progress. Solar panel producers in Wales will also suffer—there are a number in Wales. I will ensure that a letter is sent to the Prime Minister so that he knows of our concerns as a Government.

Suzy Davies: Brif Weinidog, nodais eich diddordeb yn gynharach mewn ardaloedd cadwraeth forol, felly mae'n siŵr y byddwch yn bryderus i wybod bod yna dystiolaeth yn dod i'r amlwg y gallai cynigion gwynt ar y môr Atlantic Array gael effaith niweidiol ar fywyd gwyllt y môr, yn enwedig ar y nifer fawr o lamidyddion yr harbwr sydd oddi ar arfordir Gŵyr. A wnewch chi ddod â'r pryderon hyn at sylw'r Comisiwn Cynllunio Seilwaith a Llywodraeth y DU, gyda golwg ar wrthwynebu'r prosiect?

Y Prif Weinidog: Byddai'n llawer gwell gennyf gael rheolaeth dros y prosiect yn y lle cyntaf, ac mae hynny'n rhywbeth y byddaf yn parhau i'w bwysu gyda Llywodraeth y DU.

William Powell: Yn gynharach, wrth ymateb i'r Arglwydd Dafydd Elis-Thomas, gwnaethoch fynegi pryder difrifol ynghylch y cyhoeddiad diweddar ar dariffau cyflenwi trydan. Brif Weinidog, yn ogystal ag ysgrifennu at Brif Weinidog y Deyrnas Unedig, a wnewch chi hefyd ysgrifennu at yr Ysgrifennydd Gwladol dros Ynni a Newid Hinsawdd i fynegi eich pryder ynglŷn â'r cyhoeddiad cyfeiliornus hwn, a'i fygythiadau i swyddi gwyrdd a'n gallu i gyrraedd ein targedau ynni adnewyddadwy?

Y Prif Weinidog: Diolch i'r Aelod am ei onestrydd. Yr wyf yn rhannu'r pryderon y mae wedi eu mynegi. Mae nifer o swyddi yng Nghymru yn dibynnu ar dariffau cyflenwi trydan a'r galw y maent yn ei greu ar gyfer gwahanol ffyrdd o gynhyrchu ynni. Fe af â'i

State for Energy and Climate Change when I next meet with him and the Prime Minister.

The Presiding Officer: Question 13, OAQ(4)0228(FM), is withdrawn.

Clybiau Chwaraeon Cymunedol Di-Elw

14. Ann Jones: *Pa gamau y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i gefnogi clybiau chwaraeon cymunedol di-elw yn Nyffryn Clwyd. OAQ(4)0229(FM)*

The First Minister: We support community sport clubs in the Vale of Clwyd through the work being carried out by Sport Wales, which, since last year, has invested over £30,000 to support a range of local sports clubs.

Ann Jones: You will know that local sports clubs play a central role in the life of communities across Wales. For that reason, I was dismayed and horrified to find that the music licensing company, PPL, is proposing an annual tariff increase from £450 to £1,500. I have worked closely with Denbigh Rugby Club and the Sport and Recreation Alliance in their successful campaign to negotiate an exemption for not-for-profit community sports clubs from the new tariff regime. Will you join me in congratulating Denbigh Rugby Club for this, and in welcoming the positive response that the PPL gave to the Sport and Recreation Alliance in ensuring that these changes will not harm our grass-roots support and community life in the Vale of Clwyd?

The First Minister: Very much so. The issue of PPL music licences is not devolved, but I am happy to join you in congratulating the Sport and Recreation Alliance and Denbigh Rugby Club on their successful campaign.

Antoinette Sandbach: First Minister, Rhyl will be one of the north Wales towns visited by the Olympic torch next May. This will provide an excellent opportunity for local amateur and social sports clubs to boost their profile with members of the public. This event will also highlight the absence of any

bryderon at yr Ysgrifennydd Gwladol dros Ynni a Newid Hinsawdd pan fyddaf yn cyfarfod nesaf ag ef a'r Prif Weinidog.

Y Llywydd: Tynnwyd cwestiwn 13, OAQ (4) 0228 (FM), yn ôl.

Not For Profit Community Sport Clubs

14. Ann Jones: *What action is the Welsh Government taking to support not for profit community sport clubs in the Vale of Clwyd. OAQ(4)0229(FM)*

Y Prif Weinidog: Yr ydym yn cefnogi clybiau chwaraeon cymunedol yn Nyffryn Clwyd drwy'r gwaith a wneir gan Chwaraeon Cymru, sydd, ers y llynedd, wedi buddsoddi dros £30,000 i gefnogi amryw o glybiau chwaraeon lleol.

Ann Jones: Byddwch yn gwybod bod clybiau chwaraeon lleol yn chwarae rhan ganolog ym mywyd cymunedau ledled Cymru. Am y rheswm hwnnw, cefais fy siomi a'm harswydo i ganfod bod y cwmni trwyddedu cerddoriaeth, PPL, yn cynnig cynnydd yn y tariff blynyddol o £450 i £1,500. Rwyf wedi cydweithio'n agos â Chlwb Rygbi Dinbych a'r Gynghrair Chwaraeon a Hamdden yn eu hymgyrch lwyddiannus i negodi eithriad ar gyfer clybiau chwaraeon cymunedol di-elw o'r gyfundrefn dariff newydd. A wnewch chi ymuno â mi i longyfarch Clwb Rygbi Dinbych ar hyn, ac i groesawu ymateb cadarnhaol y PPL i'r Gynghrair Chwaraeon a Hamdden i sicrhau na fydd y newidiadau hyn yn niweidio ein cefnogaeth ar lawr gwlad a bywyd cymunedol yn Nyffryn Clwyd?

Y Prif Weinidog: Yn hollol. Nid yw'r mater o drwyddedau cerddoriaeth PPL wedi'i ddatganoli, ond yr wyf yn fodlon ymuno â chi i longyfarch y Gynghrair Chwaraeon a Hamdden a Chlwb Rygbi Dinbych ar eu hymgyrch lwyddiannus.

Antoinette Sandbach: Brif Weinidog, bydd y Rhyl yn un o'r trefi yng ngogledd Cymru y bydd y fflagl Olympaidd yn ymweld â hi fis Mai nesaf. Bydd hyn yn rhoi cyfle gwych i glybiau chwaraeon amatur a chymdeithasol lleol hybu eu proffil gyda'r cyhoedd. Bydd y digwyddiad hefyd yn tynnu sylw at

meaningful Olympic legacy in north Wales, not just in infrastructure but also in wider participation in athletics and sports within schools through to amateur clubs. First Minister, will you put on public record the reason why your legacy strategy for the Olympics is such a sparse, error-filled document, which does not mention north Wales even once? Is this representative of your Government's lack of interest in achieving a real Olympics sporting legacy for north Wales?

The First Minister: It is evidence of the UK Government's lack of interest in north Wales, we know that. It is not interested in any legacy for north Wales. We have assisted several local sports clubs over the last year, including St. Asaph cricket club, Denbigh gymnastics club, Denbigh boxing club, and Rhyl golf club. Only last week, I opened the new facilities at Eirias park in Colwyn Bay—a fine facility for the people of north Wales, paid for in part by the Welsh Government in concordance with Conwy County Borough Council and the Welsh Rugby Union. It is a wonderful facility and one that we were proud to be able to open and start up last week. There is plenty of evidence of a sporting legacy in north Wales.

Lefelau Dyled Personol

15. Simon Thomas: *Pa asesiad mae Llywodraeth Cymru wedi'i wneud o effaith lefelau dyled personol yng Nghymru ar yr economi. OAQ(4)0230(FM)*

Y Prif Weinidog: Bydd yr effaith honno'n amrywio yn ôl ystod o ffactorau, gan gynnwys i ba raddau y mae'r ddyled wedi'i gwrthbwyso gan asedau, lefel cyfraddau llog ac, efallai, pa mor hawdd yw cael gafaél ar gyngor am ddyled.

Simon Thomas: Diolch i'r Prif Weinidog am yr ateb. Fe soniodd am gyfraddau llog. Yr wyf yn siŵr ei fod yn ymwybodol, fel yr wyf innau, o'r adar corff sy'n cylchu uwchben

absenoldeb unrhyw etifeddiaeth Olympaidd ystyrlon yng ngogledd Cymru, nid dim ond yn y seilwaith ond hefyd mewn cyfranogiad ehangach mewn athletau a chwaraeon mewn ysgolion hyd at glybiau amatur. Brif Weinidog, a wnewch chi roi ar gofnod cyhoeddus y rheswm pam y mae eich strategaeth etifeddiaeth ar gyfer y Gêmau Olympaidd yn ddogfen mor denau a llawn gwallau, nad yw'n sôn am ogledd Cymru hyd yn oed unwaith? A ydyw hyn yn arwyddocâd o ddiffyg diddordeb gan eich Llywodraeth mewn cyflawni etifeddiaeth chwaraeon go iawn, o safbwynt y Gêmau Olympaidd, i ogledd Cymru?

Y Prif Weinidog: Mae'n dystiolaeth o ddiffyg diddordeb Llywodraeth y Deyrnas Unedig yng ngogledd Cymru, gwyddom hynny. Nid oes ganddi ddiddordeb mewn unrhyw etifeddiaeth i ogledd Cymru. Yr ydym wedi cynorthwyo sawl clwb chwaraeon lleol yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, gan gynnwys clwb criced Llanelwy, clwb gymnasteg Dinbych, clwb bocsi Dinbych, a chlwb golff y Rhyl. Ddim ond yr wythnos diwethaf, agorais y cyfleusterau newydd ym mharc Eirias ym Mae Colwyn—cyfleuster da ar gyfer pobl gogledd Cymru, a dalwyd amdano yn rhannol gan Lywodraeth Cymru, ar y cyd â Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy ac Undeb Rygbi Cymru. Mae'n gyfleuster gwych ac un yr oeddem yn falch o allu ei agor a'i gychwyn yr wythnos ddiwethaf. Mae yna ddigon o dystiolaeth o etifeddiaeth chwaraeon yng ngogledd Cymru.

Personal Debt Levels

15. Simon Thomas: *What assessment has the Welsh Government made of the effect of personal debt levels in Wales on the economy. OAQ(4)0230(FM)*

The First Minister: The impact will vary depending on a range of factors, including the extent to which debt is offset by assets, the level of interest rates and, perhaps, the availability of debt advice.

Simon Thomas: I thank the First Minister for that reply. He mentioned interest rates. I am sure that he, like me, is aware of the vultures circling above some of our most

rhai o'n cymunedau mwyaf amddifad yn barod i reibio, sef y cwmnïau benthg diwrnod tâl sy'n barod i gymryd arian o bocedi pobl fwyaf tlawd y genedl, ac sy'n tansilio'r economi leol wrth wneud hynny. A wnewch chi, a'r Llywodraeth, arwain ymgyrch gyhoeddusrwydd yn erbyn y cwmnïau hyn ac o blaid cwmnïau amgen, fel y rhai sydd gan gymdeithasau tai sy'n benthg ar gyfraddau llog llawer mwy tyner a rhesymol?

Y Prif Weinidog: Yr wyf yn cytuno'n llwyr, ac yn hapus i ystyried ymgyrch yn erbyn y cwmnïau hyn. Mae undebau credyd ar gael ar draws Cymru ac mae ffyrdd eraill o fenthg arian nad ydynt yn golygu talu llogau uchel iawn yn ôl o ganlyniad i fenthg oddi wrth gwmnïau o'r fath.

Janet Finch-Saunders: First Minister, following on from Simon's question, short-term, high-interest, pay-day loan companies and loan sharks are targeting the most vulnerable people in Wales. According to statistics from the Debt Advice Foundation, Wales has the second highest debt-propensity index in the UK, and the third highest number of unsecured creditors with the highest payback period, of some 37.5 years. Those statistics are shocking and must not be allowed to continue. Is it not your duty, as the First Minister, to safeguard the interests of the most vulnerable people in Wales? If so, what are you doing to address this?

The First Minister: I have already answered that in my reply to the Member for Mid and West Wales. It is also worth bearing in mind that the UK Government could easily ban this level of interest gathering if it wanted to. Will it do so? One way in which people get help when they are in trouble is through legal aid, and we know that it has been cut to such an extent that justice will only be available for the rich in the future.

disadvantaged communities ready to strike, namely the pay-day loan companies that are ready to take money off the poorest in society, undermining the local economy in doing so. Will you, and the Government, lead a publicity campaign against these companies and in favour of alternatives, such as loans from housing associations at much gentler and more reasonable interest rates?

The First Minister: I wholly agree, and would be happy to consider a campaign against these companies. Credit unions are available across Wales and there are other means of borrowing money, without paying these companies such high interest rates.

Janet Finch-Saunders: Brif Weinidog, yn dilyn cwestiwn Simon, mae cwmnïau benthyciadau diwrnod cyflog tymor-byr, llog uchel, a benthycwyr arian, yn targedu'r bobl fwyaf agored i niwed yng Nghymru. Yn ôl ystadegau gan y Sefydliad Cyngor ar Ddyled, Cymru sydd â'r ail fynegai uchaf yn y Deyrnas Unedig o ran tueddiad dyled, a hi yw'r trydydd uchaf o ran nifer y credydwr ansicredig sydd â'r cyfnod ad-dalu uchaf, o ryw 37.5 o flynyddoedd. Mae'r ystadegau hynny yn frawychus ac ni ddylid caniatáu iddynt barhau. Onid eich dyletswydd chi yw hi, fel Prif Weinidog, i ddiogelu buddiannau'r bobl fwyaf agored i niwed yng Nghymru? Os felly, beth ydych chi'n ei wneud i fynd i'r afael â hyn?

Y Prif Weinidog: Yr wyf eisoes wedi ateb hynny yn fy ymateb i'r Aelod dros Ganolbarth a Gorllewin Cymru. Mae hefyd yn werth cofio y gallai Llywodraeth y Deyrnas Unedig, yn hawdd iawn, wahardd y lefel hon o gasglu llog os yw'n dymuno. A fydd yn gwneud hynny? Un ffordd y bydd pobl yn cael help pan fyddant mewn trafferth yw drwy gymorth cyfreithiol, a gwyddom ei fod wedi cael ei dorri i'r fath raddau fel mai i'r cyfoethog yn unig y bydd cyfiawnder ar gael yn y dyfodol.

Datganiad a Chyhoeddiad Busnes Business Statement and Announcement

The Minister for Finance and Leader of the House (Jane Hutt): There are no changes to report to this week's business. Business for the next three weeks is as shown on the business statement and announcement, which can be found on the agenda papers that are available to Members electronically.

Mark Isherwood: I call for a statement from the Welsh Government on homelessness prevention. In 2010-11, the Welsh Government provided an additional £1 million for homelessness prevention, but only for that financial year. The Welsh Government has stated that an evaluation of this funding will help to inform decisions about future spending on homelessness services. In the meantime, UK Communities and Local Government is investing £400 million in the preventing homelessness grant to fund prevention initiatives. A recent report from the UK ministerial working group outlines six joint commitments to ensure that no individual spends a second night on the streets. In its response to the Assembly's Finance Committee inquiry into the draft budget for the next year, Cymorth Cymru said that the UK Government had recently announced a homelessness transition fund that would provide £20 million over three years to tackle rough sleeping. The fund will be administered by Homeless Link and will support third sector organisations working with people who sleep rough. Organisations in Wales working with people who sleep rough have become increasingly aware of English initiatives such as this and the previous places of change that have not been available in Wales. Given the evaluation and the context of the matters that I raise, a statement to the Assembly would appear due.

Jane Hutt: These are very important points. The gap between housing supply and demand is increasing at a time when resources are being significantly reduced by the UK Government. However, the Minister is looking actively at ways of increasing the

Y Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ (Jane Hutt): Nid oes newidiadau i'w hadrodd i fusnes yr wythnos hon. Mae'r busnes ar gyfer y tair wythnos nesaf fel y dangosir ar y datganiad a chyhoeddiad busnes, sydd i'w weld ar y papurau agenda sydd ar gael i Aelodau'n electronig.

Mark Isherwood: Galwaf am ddatganiad gan Lywodraeth Cymru ar atal digartrefedd. Yn 2010-11, darparwyd £1 miliwn ychwanegol gan Lywodraeth Cymru ar gyfer atal digartrefedd, ond dim ond ar gyfer y flwyddyn ariannol honno. Mae Llywodraeth Cymru wedi datgan y bydd gwerthusiad o'r cyllid hwn yn helpu i lywio penderfyniadau ynghylch gwariant yn y dyfodol ar wasanaethau digartrefedd. Yn y cyfamser, mae Cymunedau a Llywodraeth Leol y Deyrnas Unedig yn buddsoddi £400 miliwn yn y grant atal digartrefedd i ariannu mentrau atal. Mae adroddiad diweddar gan weithgor gweinidogol y Deyrnas Unedig yn amlinellu chwe ymrwymiad ar y cyd i sicrhau nad oes unrhyw unigolyn yn treulio ail noson ar y strydoedd. Yn ei ymateb i ymchwiliad Pwyllgor Cyllid y Cynulliad ar y gyllideb ddrafft ar gyfer y flwyddyn nesaf, dywedodd Cymorth Cymru fod Llywodraeth y DU yn ddiweddar wedi cyhoeddi cronfa bontio digartrefedd a fyddai'n darparu £20 miliwn dros dair blynedd i fynd i'r afael â chysgu ar y stryd. Bydd y gronfa yn cael ei gweinyddu gan Homeless Link a bydd yn cefnogi mudiadau'r trydydd sector sy'n gweithio gyda phobl sy'n cysgu ar y stryd. Mae sefydliadau yng Nghymru sy'n gweithio gyda phobl sy'n cysgu ar y stryd wedi dod yn fwyfwy ymwybodol o fentrau fel hyn yn Lloegr a'r manau blaenorol o newid nad ydynt wedi bod ar gael yng Nghymru. O ystyried gwerthusiad a chyd-destun y materion yr wyf yn eu codi, byddai datganiad i'r Cynulliad yn ymddangos yn ddyledus.

Jane Hutt: Mae'r rhain yn bwyntiau pwysig iawn. Mae'r bwlg rhwng y cyflenwad a'r galw am dai yn cynyddu ar adeg pan fo adnoddau yn cael eu lleihau'n sylweddol gan Lywodraeth y DU. Fodd bynnag, mae'r Gweinidog yn mynd ati i chwilio am ffyrdd o

supply of affordable homes, and our national housing strategy steers us in the direction of new models of finance, on which we are working closely. In addition, our support for Shelter Cymru is critical for the housing advice that is given independently in every local authority in Wales.

Mike Hedges: You will be aware, Leader of the House, of the UK Government's plans to press ahead with the privatisation of the Department for Transport's shared service centre, which is situated in my constituency. There are 240 highly skilled, highly paid jobs, or highly paid by Swansea and south Wales standards, in that centre. The concern is that, following privatisation, jobs may well be moved out of Swansea to other places. If 240 jobs at a factory were under threat, I am sure that we would look to have a debate on the issue. I feel seriously concerned about this, and I wonder whether the Leader of the House would make time available for a debate on the changes that are taking place through the privatisation of services, which could put lots of people's jobs at risk, and lead to lots of jobs being moved out of the area, meaning that people will either move or cease to be employed.

Jane Hutt: The Member for Swansea East is quite clear that this is a non-devolved matter, but it is an indication of how the UK Government is treating a public sector workforce that has been delivering on shared services and how it is taking a contracting-out route that we know will not necessarily deliver the best and most effective services. Therefore, this is an issue that we will watch closely.

Andrew R.T. Davies: Leader of the House, is it possible to have a statement from the Minister for Health and Social Services in relation to the IVF clinic that is run by Cardiff and Vale University Local Health Board? The Minister, I am sure, is aware of recent disclosures in the press about practices at the clinic. I, and other Members, would benefit greatly from knowing what interaction the Minister and her officials have had with Cardiff and Vale to address some of the issues that have been highlighted and some of the long-term issues that have been

gynyddu'r cyflenwad o dai fforddiadwy, ac mae ein strategaeth dai genedlaethol yn ein llywio i gyfeiriad modelau newydd o gyllid, ac yr ydym yn gweithio'n agos ar hynny. Yn ogystal, mae ein cymorth ar gyfer Shelter Cymru yn hanfodol ar gyfer y cyngor ar dai a roddir yn annibynnol ym mhob awdurdod lleol yng Nghymru.

Mike Hedges: Byddwch yn ymwybodol, Arweinydd y Tŷ, o gynlluniau Llywodraeth y DU i fwrw ymlaen â phreifateiddio canolfan cydwasanaethau yr Adran Drafnidiaeth, sydd wedi ei lleoli yn fy etholaeth. Mae 240 o swyddi sgiliau uchel, cyflog uchel—neu gyflog uchel o ran safonau Abertawe a de Cymru—yn y ganolfan honno. Y pryder yw, yn dilyn preifateiddio, efallai y gallai swyddi gael eu symud allan o Abertawe i leoedd eraill. Petai 240 o swyddi mewn ffatri dan fygythiad, mae'n siŵr gennyf y byddem yn edrych i gael dadl ar y mater. Rwy'n teimlo'n bryderus iawn am hyn, felly tybed a wnaiff Arweinydd y Tŷ neilltuo amser ar gyfer dadl ar y newidiadau sy'n digwydd drwy breifateiddio gwasanaethau, a allai roi llawer o swyddi pobl mewn perygl ac arwain at lawer o swyddi yn cael eu symud allan o'r ardal, sy'n golygu y bydd pobl naill ai yn symud neu'n rhoi'r gorau i'w swyddi.

Jane Hutt: Mae'r Aelod dros Ddwyrain Abertawe yn eithaf clir mai mater sydd heb ei ddatganoli yw hwn, ond mae'n arwydd o sut y mae Llywodraeth y DU yn trin gweithlu yn y sector cyhoeddus sydd wedi bod yn darparu ar gydwasanaethau, a sut y mae'n cymryd llwybr contractio allan y gwyddom na fydd, o reidrwydd, yn darparu'r gwasanaethau gorau a mwyaf effeithiol. Felly, dyma fater y byddwn yn ei wyllo yn agos.

Andrew RT Davies: Arweinydd y Tŷ, a ydyw'n bosibl cael datganiad gan y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol o safbwynt y clinig IVF sy'n cael ei redeg gan Fwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Caerdydd a'r Fro? Mae'r Gweinidog, mae'n siŵr gennyf, yn ymwybodol o ddatgeliadau diweddar yn y wasg am arferion yn y clinig. Byddwn i, ac Aelodau eraill, yn elwa'n fawr o wybod pa ryngweithio a fu rhwng y Gweinidog a'i swyddogion a Chaerdydd a'r Fro i fynd i'r afael â rhai o'r materion y tynnwyd sylw

highlighted via the regulatory reports on this clinic.

Jane Hutt: The leader of the opposition will know that the health board has given information to local Assembly Members and that actions about the response have been detailed. We must recognise that patient safety and patient care are of the utmost importance to the NHS and to the Welsh Government. The inspection of IVF in Wales, which was initiated in June, and also the urgent action taken, as identified by the Human Fertilisation and Embryology Authority, are of critical importance, and I am sure that the Minister for health will ensure that they are delivered.

Julie Morgan: Can we have a debate on the proposed cuts by the Westminster coalition Government to the Equality and Human Rights Commission, which have been raised in the Chamber several times? They include job cuts, the ending of the helpline and the ending of the grant-giving function, which has been used by Citizens Advice to give specialist legal advice, in particular to women, who are the most at risk of discrimination, especially pregnancy-related discrimination.

Jane Hutt: I thank the Member for Cardiff North, while recognising that we are waiting for the response of the Home Secretary in terms of the consultation that has been undertaken with the EHRC. We have a good relationship with the Wales EHRC, strengthened through the Equality Act 2010 within Wales, but the delivery of the response to the changes that it is presenting, which will have adverse impacts on grants and the independent helpline, as you said, is of great concern, I am sure, across the Chamber.

2.30 p.m.

Christine Chapman: Leader of the House, can we have a statement on the road casualty figures in Wales? From reading the Wales Road Casualty Reduction Partnership's GoSafe programme, I learned that casualty figures have reduced by an average of 72 per cent across Wales. Of course, this is very positive news, and I would want to

atynt a rhai o'r materion tymor hir sydd wedi cael eu hamlygu drwy'r adroddiadau rheoleiddio ar y clinig hwn.

Jane Hutt: Bydd arweinydd yr wrthblaid yn gwybod bod y bwrdd iechyd wedi rhoi gwybodaeth i Aelodau Cynulliad lleol, a bod camau gweithredu ynghylch yr ymateb wedi eu manylu. Mae'n rhaid inni gydnabod bod diogelwch cleifion a gofal cleifion o'r pwys mwyaf i'r gwasanaeth iechyd gwladol ac i Lywodraeth Cymru. Mae'r arolygiad o IVF yng Nghymru, a gychwynwyd ym mis Mehefin, a hefyd y camau brys a gymerwyd, fel y nodwyd gan yr Awdurdod Ffrwythloni ac Embryoleg Dynol, yn hollbwysig, ac mae'n siŵr gennyf y bydd y Gweinidog dros iechyd yn sicrhau eu bod yn cael eu darparu.

Julie Morgan: A allwn gael dadl ar y toriadau arfaethedig gan y Llywodraeth glymblaid yn San Steffan i'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, sydd wedi cael eu codi yn y Siambr sawl gwaith? Maent yn cynnwys toriadau swyddi, diwedd y llinell gymorth a diwedd y swyddogaeth sy'n rhoi grantiau, sydd wedi cael ei ddefnyddio gan Gyngor ar Bopeth i roi cyngor cyfreithiol arbenigol, yn enwedig i fenywod, sydd fwyaf mewn perygl o wahaniaethu, yn enwedig mewn perthynas â beichiogrwydd.

Jane Hutt: Rwy'n diolch i'r Aelod dros Ogledd Caerdydd, tra'n cydnabod ein bod yn aros am ymateb yr Ysgrifennydd Cartref o ran yr ymgynghori a wnaed gyda'r EHRC. Mae gennym berthynas dda ag EHRC Cymru, sydd wedi'i gryfhau drwy Ddeddf Cydraddoldeb 2010 o fewn Cymru, ond mae cyflwyno'r ymateb i'r newidiadau y mae'n eu cyflwyno, a fydd yn cael effeithiau andwyol ar grantiau a'r llinell gymorth annibynnol, fel y dywedaso, yn peri pryder mawr, mae'n siŵr, ar draws y Siambr.

Christine Chapman: Arweinydd y Tŷ, a fyddai'n bosibl inni gael datganiad ynghylch ffigurau ar anafiadau ffyrdd yng Nghymru? O ddarllen rhaglen Partneriaeth Lleihau Anafiadau Ffyrdd Cymru, sef y rhaglen GanBwyll, dysgais fod y ffigurau ar anafiadau ffyrdd wedi gostwng 72 y cant ar gyfartaledd ledled Cymru. Wrth gwrs, mae

congratulate everyone on their efforts to achieve this. However, this level of reduction only relates to camera sites; in non-camera sites, although there has been a reduction, it is much lower than the 72 per cent. I was wondering whether we could have a statement from the Minister explaining what action the Government will be able to take to achieve a consistent high reduction figure across Wales, bearing in mind the terrible impact that this has on the families of victims of road accidents.

Jane Hutt: I thank the Member for the Cynon Valley for her contribution. I will ask the Minister for Local Government and Communities whether he is prepared to provide an update by means of a written statement on these concerning statistics. We set targets for a reduction in road casualties up until 2010, and indeed we achieved and exceeded those targets by the end of last year, based on the 1994-98 average. However, it is clear that the Welsh Government needs to highlight the importance of road safety and remind all road users of their responsibilities to themselves and others.

hwn yn newyddion cadarnhaol iawn, a hoffwn longyfarch pawb am eu hymdrechion i gyflawni hyn. Fodd bynnag, mae'r lleihad hwn ond yn ymwneud â safleoedd lle mae camerâu. Er y bu gostyngiad mewn safleoedd lle nad oes camerâu, mae'n is o lawer na 72 y cant. Tybed a fyddai'n bosibl inni gael datganiad gan y Gweinidog yn esbonio pa gamau y bydd y Llywodraeth yn gallu eu cymryd i gyflawni gostyngiad uchel a chyson ledled Cymru, gan gadw mewn cof yr effaith ofnadwy ar deuluoedd dioddefwyr damweiniau ar y ffyrdd.

Jane Hutt: Diolch i'r Aelod dros Gwm Cynon am ei chyfraniad. Byddaf yn gofyn i'r Gweinidog Llywodraeth Leol a Chymunedau a ydyw'n barod i ddarparu'r wybodaeth ddiweddaraf am yr ystadegau hyn ar ffurf datganiad ysgrifenedig. Roeddem wedi gosod targedau ar gyfer lleihau anafiadau ar y ffyrdd hyd at 2010, ac yn wir, yn seiliedig ar gyfartaledd 1994-98, roeddem wedi cyflawni'r targedau hynny a rhagori arnynt erbyn diwedd y llynedd. Fodd bynnag, mae'n amlwg bod angen i Lywodraeth Cymru dynnu sylw at bwysigrwydd diogelwch ar y ffyrdd ac i atgoffa holl ddefnyddwyr y ffyrdd o'u cyfrifoldebau i'w hunain ac eraill.

Y Gyllideb Ddrafft The Draft Budget

The Presiding Officer: I remind Members that this is a two-hour debate, and speaking times are slightly different—the mover of the motion has 20 minutes to open and close, the Chair of the Finance Committee and Members moving amendments have 10 minutes, and all other contributions are to last five minutes. I have selected amendment 1 in the names of William Graham, Jocelyn Davies and Peter Black.

Cynnig NDM4847 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog 20.12:

Yn nodi'r Gyllideb Ddrafft ar gyfer y flwyddyn ariannol 2012-2013 a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno gan y Gweinidog Cyllid

Y Llywydd: Atgoffaf yr Aelodau fod hon yn ddadl ddwy awr, a bod yr amseroedd siarad ychydig yn wahanol. Bydd gan gynigydd y cynnig 20 munud i agor a chloi, bydd gan Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid a'r Aelodau sy'n cynnig gwelliannau 10 munud yr un, a dylai'r cyfraniadau eraill bara pum munud yr un. Rwyf wedi dethol gwelliant 1 yn enw William Graham, Jocelyn Davies a Peter Black.

Motion NDM4847 Jane Hutt

To propose that the National Assembly of Wales, in accordance with Standing Order 20.12:

Notes the Draft Budget for the financial year 2012-2013 laid in the Table Office by the Minister for Finance and Leader of the

ac Arweinydd y Tŷ ar 4 Hydref 2011.

The Minister for Finance and Leader of the House (Jane Hutt): I move the motion.

I welcome the opportunity to open the debate this afternoon on the Welsh Government's draft budget for 2012-13. The Governor of the Bank of England recently said that this is the most serious financial crisis that we have seen since the 1930s, if not ever, and I very much agree with this assessment. People are losing their jobs, prices are rising, many wages are frozen, and markets, especially in the eurozone, are in turmoil. This Government accepts the need for a credible plan to reduce the deficit, and this budget contributes to that. Crucially, the budget enables us to continue to intervene to boost economic confidence and support the vulnerable.

I presented this draft budget for growth and jobs to the Assembly on the day of publication. This was a demonstration of my commitment to openness and transparency, and marked the beginning of the scrutiny process. I was heartened and encouraged by the constructive comments made by Members in response to my statement. It was clear that there is consensus across this Chamber on many priorities. We share a number of ambitions, as we saw in a united motion that we passed together in July to work with the UK Government to improve our funding base and fiscal powers. We know what we want to do, and what we need to do, and business leaders told us this last week at the council for economic renewal. We want to take action to stimulate growth, jobs and skills in the current economic climate. We are committed to providing long-term investment in our public services, and to building a fairer and more prosperous Wales and protecting the vulnerable from the deepening pressures in their lives.

Of course, there are differences of opinion about how we deliver this. Scrutiny has not only highlighted the similarities, but some of

House on 4 October 2011.

Y Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ (Jane Hutt): Cynigiaf y cynnig.

Croesawaf y cyfle i agor y ddadl y prynhawn yma ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2012-13. Yn ddiweddar, dywedodd Llywodraethwr Banc Lloegr mai hwn oedd yr argyfwng ariannol mwyaf difrifol yr ydym wedi'i weld ers y 1930au, os nad erioed, ac rwy'n cytuno â'r asesiad hwnnw. Mae pobl yn colli eu swyddi, mae prisiau yn codi, mae cyflogau llawer o bobl wedi'u rhewi, ac mae marchnadoedd, yn enwedig yn ardal yr ewro, mewn helynt. Mae'r Llywodraeth hon yn derbyn bod angen cynllun credadwy i leihau'r diffyg, ac mae'r gyllideb hon yn cyfrannu at hynny. Yn hollbwysig, bydd y gyllideb yn ein galluogi i barhau i ymyrryd er mwyn hybu hyder economaidd a chefnogi'r rhai sy'n agored i niwed.

Cyflwynais y gyllideb ddrafft hon ar gyfer twf a swyddi i'r Cynulliad ar y diwrnod y cafodd ei chyhoeddi. Roedd y weithred hon yn arwydd o'm hymrwymiad i onestrwydd a thryloywder, ac roedd yn dynodi dechrau'r broses graffu. Fe'm calonogwyd a'm hanogwyd gan y sylwadau adeiladol a wnaed gan Aelodau mewn ymateb i'm datganiad. Roedd yn glir bod consensws ar draws y Siambr hon ynghylch nifer o flaenoriaethau. Rydym yn rhannu nifer o uchelgeisiau, fel y gwelsom mewn cynnig a basiwyd gennym ar y cyd ym mis Gorffennaf i gydweithio â Llywodraeth y DU er mwyn gwella ein sylfaen ariannu a'n pwerau cyllidol. Gwyddom beth yr ydym am ei wneud, a beth y mae angen inni ei wneud, a dyna'r hyn a ddywedodd arweinwyr busnes wrthym yr wythnos diwethaf yn y cyngor adnewyddu economaidd. Rydym am gymryd camau i ysgogi twf, swyddi a sgiliau yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni. Rydym wedi ymrwymo i fuddsoddi dros y tymor hir yn ein gwasanaethau cyhoeddus, i adeiladu Cymru sy'n decach ac yn fwy ffyniannus, ac i amddiffyn y rhai sy'n agored i niwed rhag y pwysau cynyddol sydd arnynt wrth iddynt fyw eu bywydau.

Wrth gwrs, ceir gwahaniaethau barn ynghylch sut y byddwn yn darparu hyn. Mae'r gwaith craffu nid yn unig wedi tynnu

the different views on how priorities might be achieved. I would like to express my thanks to the Finance Committee for its constructive report, published last week. As I said to the committee, I will work with it to improve the budget process, including ensuring consistency of approach in the way that information is provided to committees. I welcome the evidence and feedback from Assembly committees and partners in local government, business and the third sector.

This stage of the budget process has focused our minds on how we can achieve our ambitions for Wales within the constrained financial envelope available to us. Let us be frank about the situation: when we published our spending plans last year, they were set against the backdrop of the most difficult financial settlement since devolution. With a cut of £1.9 billion to our budget, we have had to make difficult choices, and since we published our plans last year, the UK and global economic position has deteriorated further. Along with a raft of eminent economists and independent commentators, we have consistently said that the cuts are too deep and too fast. Recent statistics show how fragile and uncertain the economic situation remains. Over the last year, the UK economy has grown by 0.5 per cent, which is well below the trend rate of between 2 per cent and 2.5 per cent. Unemployment in Wales is at 9 per cent, the worst figure in 17 years, and youth unemployment is rising. Despite this worsening situation, we face a budget that is broadly at the same level in cash terms as it was this time last year. In essence, that means that it is 3 per cent lower in real terms. That makes the task of preparing this year's budget even harder and leads to tough decisions and choices. I believe that we can all agree on the priorities that I outlined earlier, but how we balance our limited resources between these priorities is much more difficult. That is the real challenge and the real test of us as a responsible Government.

sylw at y tebygrwydd rhwng rhai o'n syniadau, ond hefyd at safbwyntiau gwahanol ynghylch sut y gellid cyflawni blaenoriaethau gwahanol. Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor Cyllid am ei adroddiad adeiladol, a gyhoeddwyd yr wythnos diwethaf. Fel y dywedais wrth y pwyllgor, byddaf yn gweithio gydag ef i wella proses y gyllideb, gan gynnwys sicrhau cysondeb o ran y ffordd y mae gwybodaeth yn cael ei darparu i bwyllgorau. Croesawaf y dystiolaeth a'r adborth a gafwyd gan bwyllgorau'r Cynulliad a'n partneriaid mewn llywodraeth leol, busnes a'r trydydd sector.

Mae'r cam hwn o broses y gyllideb wedi canolbwyntio ein meddyliau ar sut y gallwn gyflawni ein huchelgeisiau i Gymru o fewn yr amlen ariannol gyfyngedig sydd ar gael inni. Gadewch inni fod yn onest am y sefyllfa hon: pan wnaethom gyhoeddi ein cynlluniau gwariant y llynedd, roedd hynny yn wyneb y setliad ariannol mwyaf anodd ers datganoli. Gyda gostyngiad o £1.9 biliwn yn ein cyllideb, rydym wedi gorfod gwneud dewisiadau anodd. Ers inni gyhoeddi ein cynlluniau y llynedd, mae sefyllfa economaidd y Deyrnas Unedig a'r sefyllfa fyd-eang wedi dirywio ymhellach. Ynghyd â lluo o economegwyr enwog a sylwebyddion annibynnol, rydym wedi dweud yn gyson bod y toriadau yn rhy ddwfn ac yn cael eu gwneud yn rhy gyflym. Mae ystategau a gyhoeddwyd yn ddiweddar yn dangos pa mor fregus ac ansicr y mae'r sefyllfa economaidd yn parhau i fod. Dros y flwyddyn ddiwethaf, mae economi'r Deyrnas Unedig wedi tyfu 0.5 y cant, sydd ymhell islaw'r gyfradd o ran tueddiadau, sydd rhwng 2 y cant a 2.5 y cant. Mae diweithdra yng Nghymru ar lefel o 9 y cant, sef y ffigur gwaethaf ers 17 mlynedd, ac mae diweithdra ymhlith yr ieuenctid yn cynyddu. Er gwaethaf y ffaith bod y sefyllfa'n gwaethygu, mae gennym gyllideb sydd ar yr un lefel gyffredinol, mewn termau arian parod, ag yr oedd ar yr adeg hon y llynedd. Yn y bôn, mae hynny'n golygu bod y gyllideb 3 y cant yn is mewn termau real. Mae hynny'n gwneud y dasg o baratoi cyllideb eleni hyd yn oed yn galetach, ac yn arwain at benderfyniadau a dewisiadau anodd. Credaf y gallwn oll gytuno ar y blaenoriaethau yr amlinellais gynt, ond mae penderfynu sut y byddwn yn dyrannu ein hadnoddau cyfyngedig rhwng y

blaenoriaethau hyn yn fwy anodd o lawer. Dyna'r wir her a'r gwir brawf inni fel Llywodraeth gyfrifol.

One of the difficult decisions that we have had to make is the level of reserves that we should maintain in future years. Again, let me be clear, the level of reserves next year is at the lowest acceptable level. I agree with the importance that the Finance Committee placed on holding reserves to manage unforeseen risks. However, I also want to maximise the planned expenditure on our public services; that is the best route to effective and efficient services. There is a balance to be struck, and that is what we have sought to achieve. We gained substantial consensus in the budget approved earlier this year. We have protected public services with a fair local government settlement, which enables us to provide the 1 per cent uplift to schools above the block, and we also gave protection to social services and uplifted the NHS delivery spending line in cash terms.

Un o'r penderfyniadau anodd y bu'n rhaid inni ei wneud yw'r penderfyniad ynghylch lefel y cronfeydd wrth gefn y dylem ei chynnal yn y dyfodol. Unwaith eto, gadewch imi fod yn glir: mae lefel y cronfeydd wrth gefn ar gyfer y flwyddyn nesaf ar y lefel isaf sy'n dderbyniol. Cytunaf â'r pwyslais y rhoddodd y Pwyllgor Cyllid ar gynnal cronfeydd wrth gefn i reoli risgiau nas rhagwelwyd. Fodd bynnag, hoffwn fanteisio i'r eithaf hefyd ar wariant a gynlluniwyd ar ein gwasanaethau cyhoeddus; dyna'r llwybr gorau i wasanaethau effeithiol ac effeithlon. Mae cydbwysedd i'w daro, a dyna beth yr ydym wedi ceisio ei gyflawni. Rydym wedi sicrhau consensws sylweddol o ran y gyllideb a gymeradwywyd yn gynharach eleni. Rydym wedi gwarchod gwasanaethau cyhoeddus gan ddarparu setliad teg i lywodraeth leol, sy'n ein galluogi i ddarparu cynnydd o 1 y cant uwchlaw'r bloc i ysgolion, ac rydym hefyd wedi amddiffyn gwasanaethau cymdeithasol a chynyddu'r llinell gwariant ar gyfer cyflenwi gwasanaethau'r gwasanaeth iechyd gwladol mewn termau arian parod.

In the diligent use of our reserves over the next three years in this draft budget, we are seeking to fund 4,000 16 to 24-year-olds, giving them work and training opportunities and help. We are seeking to support an additional 18,000 disadvantaged children to get a flying start with free childcare and parenting support. We have also sought to manage proactively the risks that we face in future years in this year's budget. That is why we have allocated further funding to health now, to enable all local health boards to plan ahead and to respond to the challenge of delivering within this budget, while placing the NHS on a sustainable financial footing. This uplifts the NHS delivery budget line by 2.3 per cent in cash terms for 2012-13.

Drwy ddefnydd diwyd o'n cronfeydd wrth gefn dros y tair blynedd nesaf yn y gyllideb ddrafft hon, rydym yn ceisio ariannu cyfleodd gwaith, hyfforddiant a chymorth i 4,000 o bobl 16 i 24 oed. Rydym yn ceisio sicrhau bod 18,000 o blant ychwanegol sydd o dan anfantais yn cael dechrau teg i'w bywydau, a hynny drwy ofal plant am ddim a chymorth rhianta. Yng nghyllideb eleni, rydym hefyd wedi ceisio rheoli'n rhagweithiol y risgiau y byddwn yn eu hwynebu yn y dyfodol. Dyna pam yr ydym wedi dyrannu mwy o arian i iechyd yn awr, er mwyn caniatáu i bob bwrdd iechyd lleol gynllunio ymlaen llaw ac i ymateb i'r her o ddarparu gwasanaethau o fewn y gyllideb hon, ac er mwyn gosod y gwasanaeth iechyd gwladol ar sylfaen ariannol gynaliadwy. Mae hyn yn cynyddu llinell gyflawni'r GIG yn y gyllideb o 2.3 y cant mewn termau arian parod ar gyfer 2012-13.

Despite the challenging debate and ongoing discussions that have taken place over recent

Er gwaethaf y ddadl heriol hon a'r trafodaethau parhaus sydd wedi digwydd

weeks, there is no overriding evidence from scrutiny to suggest that we need to make fundamental changes to these spending plans. It is also worth noting that the additional allocations included in this draft budget for next year represent less than 1 per cent of the total budget that was supported by this Chamber in February.

The impact of the cuts on our capital budgets has featured prominently in the discussion around our budget. We have always been open about the challenges that we face in responding to the UK Government budget cuts, particularly in respect of our capital budget, which, by 2014-15, will be half the level it was in 2009-10. We have always protected our capital investment. We did not make the £49 million capital cuts imposed on us in June 2010 in the budget after the general election. That decision was welcomed in this Chamber and by the construction sector in particular. We have moved on substantially from the February budget to meet the capital challenge.

Of course we need to go further than our current £1.3 billion capital programme if we are to realise our ambitious infrastructure objectives for Wales. I will be making a further statement on the Wales infrastructure investment plan in Plenary next week. We are developing innovative approaches to financing infrastructure investment with local government and the housing sector, including the utilisation of their borrowing abilities to achieve mutually beneficial aims. Work with local government on this initiative has made rapid progress, so that an announcement on the next steps can be made as part of my infrastructure investment plan statement next week.

Capital investment is vital to supporting the economy, particularly for construction and associated businesses, and for modern public services. It is a crucial element of the broader approach that we are taking to ensure growth in the economy and to protect jobs. Our

dros yr wythnosau diwethaf, ni ddeilliodd unrhyw dystiolaeth lethol o'r broses graffu i awgrymu bod angen inni wneud newidiadau sylfaenol i'r cynlluniau gwariant hyn. Mae hefyd yn werth nodi bod y dyraniadau ychwanegol sydd wedi'u cynnwys yn y gyllideb ddrafft hon ar gyfer y flwyddyn nesaf yn cynrychioli llai nag 1 y cant o gyfanswm y gyllideb a gefnogwyd gan y Siambr hon ym mis Chwefror.

Mae effaith y toriadau ar ein cyllidebau cyfalaf wedi bod yn elfen amlwg o'r drafodaeth ar y gyllideb. Rydym bob amser wedi bod yn agored am yr heriau sy'n ein hwynebu o ran ymateb i doriadau cyllideb Llywodraeth y DU, yn arbennig yng nghyswllt ein cyllideb gyfalaf, a fydd, erbyn 2014-15, yn hanner y lefel yr oedd yn 2009-10. Rydym bob amser wedi diogelu ein buddsoddiadau cyfalaf. Ni wnaethom y toriadau cyfalaf o £49 miliwn a osodwyd arnom ym mis Mehefin 2010 yn sgil y gyllideb a gyhoeddwyd ar ôl yr etholiad cyffredinol. Cafodd y penderfyniad hwnnw ei groesawu yn y Siambr hon a gan y sector adeiladu yn benodol. Rydym wedi symud ymlaen yn sylweddol o'r gyllideb a gyhoeddwyd ym mis Chwefror er mwyn mynd i'r afael a'r her gyfalaf.

Wrth gwrs, mae angen inni fynd ymhellach na'n rhaglen gyfalaf presennol, sydd yn werth £1.3 biliwn, os ydym am wireddu ein hamcanion seilwaith uchelgeisiol i Gymru. Byddaf yn gwneud datganiad pellach ar y cynllun buddsoddi mewn seilwaith i Gymru yn y Cyfarfod Llawn yr wythnos nesaf. Rydym yn datblygu dulliau arloesol o ariannu buddsoddiadau mewn seilwaith gyda llywodraeth leol a'r sector tai, gan gynnwys defnyddio eu gallu i fenthyca er mwyn cyflawni amcanion sy'n fuddiol i'r ddwy ochr. Gwnaed cynnydd cyflym o ran y gwaith a wneir gyda llywodraeth leol ar y fenter hon, fel y gellir gwneud cyhoeddiad ar y camau nesaf fel rhan o'm datganiad ar y cynllun buddsoddi mewn seilwaith yr wythnos nesaf.

Mae buddsoddiadau cyfalaf yn hanfodol i gefnogi'r economi, yn enwedig ar gyfer y diwydiant adeiladu a busnesau cysylltiedig, ac ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus modern. Mae'n elfen hanfodol o'r dull ehangach yr ydym wedi'i fabwysiadu i sicrhau twf yn yr

budget for growth and jobs reflects that emphasis. The macro-economic levers clearly lie outside the control of this Government, but it is vital that we use all the levers at our disposal to support the recovery and growth of the Welsh economy, as I discussed with UK Government Ministers recently.

I am continuing to press the UK Government on a number of fronts, including the case for funding reform and access to borrowing powers, via a series of intergovernmental talks, which are ongoing. That is also why we took the positive decision to use the one-off injection of nearly £40 million additional funding, which came as a result of the UK Government's decision to freeze council tax in England next year, to develop a range of proposals for economic investment, including measures to support the skills and apprenticeship agenda, as well as infrastructure investment in schools, housing and transport. With constructive input from discussions that are already held with opposition party leaders and our partners, we can use this money wisely to produce tangible benefits to our economy, boosting jobs and skills.

In addition to this package, I will announce almost £90 million of new capital investment for the next phase of the centrally retained capital funded projects next week. All of this investment will run alongside the support that we will continue to provide for Welsh businesses, as well as the enhanced support for our enterprise zones and business sectoral development. Taken together, this package of measures shows the Government's commitment to protecting and supporting the economy.

This is a budget for growth and jobs in Wales, which builds on the spending plans platform that were approved in the Chamber last February. However, it takes us much further in our determination to meet the worsening economic conditions of the past nine months. As I said when I published the draft budget, I believe that this a credible

economi a diogelu swyddi. Mae ein cyllideb ar gyfer twf a swyddi yn adlewyrchu'r pwyslais hwnnw. Mae'n amlwg bod yr arfau macro-economaidd yn gorwedd y tu allan i reolaeth y Llywodraeth hon, ond mae'n hanfodol inni ddefnyddio'r holl arfau sydd ar gael i gefnogi adferiad a thwf yn economi Cymru, yn unol â'm trafodaethau diweddar gyda Gweinidogion Llywodraeth y DU.

Rwyf yn parhau i bwysu ar Lywodraeth y DU mewn nifer o feysydd, gan gynnwys yr achos dros ddiwygio'r drefn gyllido a chael mynediad at bwerau benthyca, a hynny drwy gyfres o drafodaethau rhynglywodraethol sy'n mynd rhagddynt. Dyna pam y gwnaethom benderfyniad cadarnhaol i ddefnyddio buddsoddiad untro o ryw £40 miliwn mewn cyllid ychwanegol—a ddaeth o ganlyniad i benderfyniad Llywodraeth y DU i rewi'r dreth gyngor yn Lloegr y flwyddyn nesaf—i ddatblygu ystod o gynigion ar gyfer buddsoddi economaidd, gan gynnwys mesurau i gefnogi'r agenda sgiliau a phrentisiaethau, yn ogystal â buddsoddi mewn seilwaith ysgolion, tai a thrafnidiaeth. Yn sgil y cyfraniadau adeiladol a ddeilliodd o'r trafodaethau a gynhaliwyd eisoes gydag arweinwyr y gwrthbleidiau a'n partneriaid, gallwn ddefnyddio'r arian hwn yn ddoeth i greu buddion pendant i'n heconomi ac i wella'r sefyllfa o ran swyddi a sgiliau.

Yn ogystal â'r pecyn hwn, byddaf yn cyhoeddi buddsoddiad cyfalaf newydd gwerth bron £90 miliwn ar gyfer cam nesaf y prosiectau cyfalaf a gedwir yn ganolog yr wythnos nesaf. Bydd yr holl fuddsoddiad hwn yn rhedeg ochr yn ochr â'r cymorth y byddwn yn parhau i'w ddarparu i fusnesau Cymru, yn ogystal â chymorth ychwanegol ar gyfer ein hardaloedd menter a datblygu sectoraidd i fusnesau. Gyda'i gilydd, mae'r mesurau yn y pecyn hwn yn dangos ymrwymiad y Llywodraeth i ddiogelu a chefnogi'r economi.

Mae hon yn gyllideb ar gyfer twf a swyddi yng Nghymru, sy'n adeiladu ar y cynlluniau gwariant a gymeradwywyd yn y Siambr fis Chwefror diwethaf. Fodd bynnag, mae'n dyfnhau ein penderfyniad i fynd i'r afael ag amodau economaidd sydd wedi gwaethygu yn y naw mis diwethaf. Fel y dywedais wrth gyhoeddi'r gyllideb ddrafft, credaf fod hon

budget by a responsible Government, and it reflects the priorities and issues that you have debated with us over the past few weeks in Plenary, in committees and in discussions with party leaders.

Llywydd, I hope that the willingness to engage, which has been demonstrated with the draft budget, is reflected in the Chamber this afternoon. I hope that we take this opportunity to show the people of Wales that we can collectively use our political skills, experience and wisdom to work together in the interest of Wales. Diolch.

The Presiding Officer: I call on the Chair of the Finance Committee, Jocelyn Davies.

Jocelyn Davies: The current financial climate means that there is less money available for the Welsh Government to fund public services. However, in a time of economic hardship, more people are likely to need support, whether they are homeless, jobless or suffering from health problems. The Finance Committee, on whose behalf I am speaking today, therefore considered the proposed budget with the intention of making certain that Wales gets the best from every pound of public money spent.

In the summer, we took the unusual step of asking organisations and individuals to let us know about their hopes and concerns for the draft budget. Naturally, organisations had different issues that they wanted the Government to address, but some clear themes emerged from their evidence. For example, we heard that people welcomed the Welsh Government's stated focus on delivery, but they also wanted that rhetoric to become a reality by being provided with specific outcomes that the Government would try to deliver with the money it spent. They also wanted transparent mechanisms for monitoring whether these outcomes were being delivered.

However, during our scrutiny of the budget, we became concerned that the Government's commitment to clear, transparent, measurable

yn gyllideb gredadwy gan Lywodraeth gyfrifol. Mae'n adlewyrchu'r blaenoriaethau a'r materion yr ydych wedi eu trafod â ni dros yr ychydig wythnosau diwethaf yn y Cyfarfod Llawn, mewn pwyllgorau ac mewn trafodaethau gydag arweinwyr y pleidiau.

Llywydd, rwyf yn gobeithio y bydd y parodrwydd i ymgysylltu a ddangoswyd mewn perthynas â'r gyllideb ddrafft yn cael ei adlewyrchu yn y Siambr y prynhawn yma. Rwyf yn gobeithio y byddwn yn cymryd y cyfle hwn i ddangos i bobl Cymru ein bod yn gallu defnyddio ein holl sgiliau gwleidyddol, ein profiad a'n doethineb i gydweithio er budd Cymru. Diolch.

Y Llywydd: Galwaf ar Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid, Jocelyn Davies.

Jocelyn Davies: Mae'r hinsawdd ariannol sydd ohoni yn golygu bod llai o arian ar gael i Lywodraeth Cymru ariannu gwasanaethau cyhoeddus. Fodd bynnag, mewn amser o galedi economaidd, mae'n debygol y bydd mwy o bobl angen cymorth, boed yn ddigartref, yn ddi-waith neu'n dioddef o broblemau iechyd. Felly, penderfynodd y Pwyllgor Cyllid, y pwyllgor yr wyf yn siarad ar ei ran heddiw, ystyried y gyllideb arfaethedig gyda'r bwriad o sicrhau bod Cymru yn cael y budd gorau o bob punt o arian cyhoeddus a gaiff ei wario.

Yn yr haf, gwnaethom gymryd y cam anarferol o ofyn i sefydliadau ac unigolion rannu eu gobeithion a'u pryderon gyda ni ynghylch y gyllideb ddrafft. Yn naturiol, roedd gan y sefydliadau faterion gwahanol yr oeddent am i'r Llywodraeth fynd i'r afael â hwy, ond daeth rhai themâu i'r amlwg yn eu tystiolaeth. Er enghraifft, clywsom fod pobl yn croesawu'r ffaith bod Llywodraeth Cymru yn datgan ei bod yn canolbwyntio ar gyflawni, ond roeddent hefyd am weld y rhethreg honno'n arwain at ganlyniadau real a phenodol y byddai'r Llywodraeth yn ceisio eu cyflawni gyda'r arian yr oedd yn ei wario. Roeddent hefyd am weld dulliau tryloyw o fonitro a oedd canlyniadau hyn yn cael eu gwireddu.

Fodd bynnag, wrth inni graffu ar y gyllideb, roeddem yn pryderu nad oedd ymrwymiad y Llywodraeth i ganlyniadau clir a thryloyw eto

outcomes has not yet been realised. In particular, several committees told us that they had heard little in the way of performance targets during their scrutiny of Ministers. We recognise that this is the first draft budget of the new Welsh Government and look forward to greater clarity being developed in the form of specific, measurable outcomes for future draft budgets. We have also recommended that the Government clarifies the role of its delivery unit in monitoring and ensuring that the outcomes intended are being delivered.

Another issue raised in advance of the budget's publication was the need for transparency. People told us that they wanted to see what the Government was trying to achieve with its spending, and they also wanted to see how much it was spending. This was a concern that the Minister for finance repeatedly acknowledged during her appearances before us.

The Finance Committee notes the efforts made by the Government to present its budget in a clear fashion. However, we also identified a number of issues that limited our ability to scrutinise. In particular, we have recommended that, when presenting its draft budget in the future, the Welsh Government should provide year-on-year comparisons of its planned expenditure and provide details of budgetary allocations to committees in a clear and consistent fashion.

2.45 p.m.

Capital funding was also of concern to a wide range of people who provided us with evidence, whether they wished it used for repairing roads, building community infrastructure or addressing Wales's growing housing needs. Given the limited funding available for capital expenditure in the draft budget, we have called for the Welsh Government to be more strategic in its use of capital resources. In particular, we are concerned that it avoid unnecessary delays in the announcement and introduction of capital projects, as such deferrals could have a damaging impact on Wales's economy.

wedi'i wireddu. Yn benodol, dywedodd sawl pwyllgor wrthym mai ychydig iawn yr oeddent wedi'i glywed am dargedau perfformiad wrth graffu ar waith Gweinidogion. Rydym yn cydnabod mai hon yw cyllideb ddrafft gyntaf Llywodraeth newydd Cymru, ac rydym yn edrych ymlaen at fwy o eglurder ar ffurf canlyniadau penodol a mesuradwy ar gyfer cyllidebau drafft yn y dyfodol. Rydym hefyd wedi argymhell bod y Llywodraeth yn egluro rôl ei huned gyflawni o ran monitro a sicrhau bod y canlyniadau a fwriedir yn cael eu darparu.

Mater arall a godwyd cyn y cafodd y gyllideb ei chyhoeddi oedd yr angen am dryloywder. Dywedodd pobl wrthym eu bod am weld beth yr oedd y Llywodraeth yn ceisio ei gyflawni drwy ei gwariant, ac roeddent hefyd am weld faint oedd yn cael ei wario. Roedd hwn yn bryder yr oedd y Gweinidog dros gyllid wedi'i gydnabod dro ar ôl tro wrth ymddangos gerbron y pwyllgor.

Mae'r Pwyllgor Cyllid yn nodi'r ymdrechion a wnaed gan y Llywodraeth i gyflwyno ei chyllideb mewn modd clir. Fodd bynnag, rydym hefyd wedi nodi nifer o faterion a oedd wedi cyfyngu ar ein gallu i graffu. Yn benodol, rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru, wrth gyflwyno ei chyllideb ddrafft yn y dyfodol, ddarparu i'r pwyllgorau gymariaethau o'r gwariant a gynlluniwyd o flwyddyn i flwyddyn, ynghyd â manylion am y dyraniadau cyllidebol a wneir, a hynny mewn modd clir a chyson.

Roedd cyllid cyfalaf hefyd yn bryder i amrywiaeth eang o bobl a roddodd dystiolaeth, pa un ai a oeddent yn dymuno iddo gael ei ddefnyddio i atgyweirio ffyrdd, adeiladu seilwaith cymunedol neu fynd i'r afael ag anghenion cynyddol Cymru o ran tai. O ystyried y cyllid cyfyngedig sydd ar gael ar gyfer gwariant cyfalaf yn y gyllideb ddrafft, yr ydym wedi galw ar Lywodraeth Cymru i fod yn fwy strategol yn ei ddefnydd o adnoddau cyfalaf. Yn benodol, dymunwn i'r Llywodraeth osgoi oedi dianghenraid cyn cyhoeddi a chyflwyno prosiectau cyfalaf, oherwydd y gallai gohiriadau o'r fath gael effaith niweidiol ar economi Cymru.

Ahead of the publication of the draft budget, a wide range of organisations advocated that it should be equality-impact assessed. We appreciate the Welsh Government's efforts to assess any significant changes in its draft budget from the current year's budgetary allocations. However, our scrutiny identified changes that appear to have been missed out by the Government's initial screening, and which had therefore gone without an equality impact assessment. We feel that the Government should seek to be an exemplar in this area, rather than risk being perceived as complacent. We therefore urge the Government to undertake full equality and sustainability impact assessments of its budget.

In the current financial climate, we recognise that the Welsh Government has had to take difficult decisions and seek to manage risks, as illustrated by the reduced nature of its reserves. Indeed, the Minister for Finance acknowledged to us the risks entailed in limiting the amounts held in the Welsh Government's reserves for 2012-13. However, several committees expressed concerns to us that the full budgetary impact of a number of Welsh Government commitments and legislation appeared as yet unclear or currently under review. We are concerned that this magnifies the risk of having limited reserves, because such commitments may require additional funding in future. Given its limited reserves, we consider that the Welsh Government should address these concerns quickly, ascertaining and making public the full budgetary implications of all its existing commitments for the 2012-13 financial year.

These limited reserves also provide little opportunity for bailing out local health boards, should they be unable to work within the resources provided in the draft budget. Although we have not suggested any amendments to resources detailed in the draft budget, we have expressed serious concerns about the adequacy of funding for the Welsh NHS. To address these concerns, we have recommended that the Government engage in

Cyn cyhoeddi'r gyllideb ddrafft, argymhellodd amrywiaeth eang o sefydliadau y dylid asesu'r effaith ar gydraddoldeb. Rydym yn gwerthfawrogi ymdrechion Llywodraeth Cymru i asesu unrhyw newidiadau sylweddol yn ei chyllideb ddrafft o ddyraniadau cyllidebol y flwyddyn gyfredol. Fodd bynnag, amlygodd ein gwaith craffu newidiadau a gollwyd, yn ôl pob tebyg, yn ystod sgrinio cychwynol y Llywodraeth, ac a oedd, felly, heb eu hasesu o ran yr effaith ar gydraddoldeb. Rydym yn teimlo y dylai'r Llywodraeth geisio bod yn esiampl yn y maes hwn, yn hytrach na bod yn agored i gyhuddiadau o fod yn hunanfodlon. Rydym felly yn annog y Llywodraeth i gynnal asesiadau llawn o effaith ei chyllideb ar gydraddoldeb a chynaliadwyedd.

Yn yr hinsawdd ariannol bresennol, rydym yn cydnabod bod Llywodraeth Cymru wedi gorfod gwneud penderfyniadau anodd a cheisio rheoli risgiau, fel y dangosir gan y gostyngiad i'w chronfeydd wrth gefn. Yn wir, gwnaeth y Gweinidog Cyllid gydnabod risgiau cyfyngu ar y symiau a gedwir mewn cronfeydd wrth gefn gan Lywodraeth Cymru ar gyfer 2012-13. Fodd bynnag, mynegodd sawl Pwyllgor bryderon i ni eto fod effaith gyllidebol lawn nifer o ymrwymadau a deddfwriaeth y Llywodraeth yn ymddangos yn aneglur ar hyn o bryd neu'n destun adolygiad, yn ôl pob tebyg. Yr ydym yn bryderus bod hyn yn cynyddu'r risg sy'n gysylltiedig â chadw cronfeydd wrth gefn, oherwydd ei bod yn bosibl y bydd ymrwymadau o'r fath yn galw am arian ychwanegol yn y dyfodol. O ystyried natur gyfyngedig ei chronfeydd wrth gefn, credwn y dylai Llywodraeth Cymru ymateb i'r pryderon hyn yn gyflym, gan nodi a chyhoeddi goblygiadau cyllidebol llawn ei hymrwymadau presennol ar gyfer y flwyddyn ariannol 2012-13.

Hefyd, dim ond ychydig iawn o gyfle y mae'r cronfeydd wrth gefn cyfyngedig hyn yn ei gynnig i achub croen byrddau iechyd lleol, os nad ydynt yn gallu gweithio o fewn yr adnoddau a ddarperir yn y gyllideb ddrafft. Er nad ydym wedi argymhell unrhyw ddiwygiadau i'r adnoddau a nodir yn y gyllideb ddrafft, rydym wedi mynegi pryderon difrifol ynghylch digonolrwydd y cyllid ar gyfer y gwasanaeth iechyd gwladol

dialogue with the local health boards to ensure that their service plans are finalised and made publicly available as soon as possible.

I would like to close by stating, on behalf of the committee, how grateful we are to the various organisations that provided us with evidence, the committees who worked with us in our consideration of the draft budget, and the Ministers who were scrutinised. Without their assistance, we could not have completed our report.

Gwelliant William Graham, Jocelyn Davies, Peter Black

Dileu'r cyfan a rhoi yn ei le:

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

Yn gwrthod cefnogi cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2012-13, a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 4 Hydref 2011 gan y Gweinidog Cyllid, ar y sail nad yw'n mynd i'r afael yn ddigonol â'r canlynol:

a) y pwysau ariannol y mae'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol yn ei wynebu;

b) yr argyfwng economaidd sy'n gwaethygu;

c) y pwysau ariannol y mae ysgolion yn ei wynebu er mwyn diwallu anghenion plant difreintiedig; a

d) y pwysau ariannol ar brosiectau cyfalaf.

Paul Davies: Cynigiaf y gwelliant yn enwau William Graham, Jocelyn Davies a Peter Black.

Yr wyf yn ddiolchgar am y cyfle i ymateb i gyllideb ddrafft y Llywodraeth y prynhawn yma ac i gynnig, ar ran y Ceidwadwyr Cymreig, y gwelliant a gyflwynwyd yn enwau William Graham, Jocelyn Davies a Peter Black. Gadewch i mi wneud yn glir o'r cychwyn fy mod yn derbyn bod Llywodraeth Cymru wedi gosod y gyllideb ddrafft hon mewn amgylchiadau ariannol anodd iawn. Yr ydym yn wynebu cyfnod economaidd anodd,

yng Nghymru. I ymateb i'r pryderon hyn, rydym wedi argymhell bod y Llywodraeth yn cynnal trafodaethau â byrddau iechyd lleol i sicrhau bod eu cynlluniau gwasanaeth yn cael eu cwblhau, a'u bod ar gael i'r cyhoedd, cyn gynted â phosibl.

Hoffwn orffen drwy ddatgan, ar ran y pwyllgor, pa mor ddiolchgar ydym i'r sefydliadau amrywiol a roddodd dystiolaeth, y pwyllgorau a fu'n gweithio gyda ni wrth inni drafod y gyllideb ddrafft a'r Gweinidogion y buom yn craffu arnynt. Heb eu cymorth, ni fyddem wedi cwblhau ein hadroddiad.

Amendment William Graham, Jocelyn Davies, Peter Black

Delete all and replace with:

To propose that the National Assembly for Wales:

Declines to support the draft budget of the Welsh Government for 2012-13, laid in the Table Office on 4 October 2011 by the Minister for Finance, on the grounds that it does not adequately address:

a) the financial pressures faced by the National Health Service;

b) the worsening economic crisis;

c) the financial pressures faced by schools to meet the needs of disadvantaged children; and

d) the financial pressures on capital projects.

Paul Davies: I move the amendment in the names of William Graham, Jocelyn Davies and Peter Black.

I am grateful for the opportunity to respond to the Government's draft budget this afternoon and to move, on behalf of the Welsh Conservatives, the amendment tabled in the name of William Graham, Jocelyn Davies and Peter Black. Let me make clear from the outset that I accept that the Welsh Government set this draft budget in very difficult financial circumstances. We are facing a very difficult financial period, not

nid yn unig yng Nghymru, ond ar draws y Deyrnas Unedig, ac yr wyf yn siŵr ein bod i gyd yn derbyn hynny, o ystyried y ddyled genedlaethol a'r diffyg strwythurol. Mae'n rhaid gwneud penderfyniadau anodd yn y fath amgylchiadau. Fel y dywedodd Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid, mae angen i ni sicrhau bod pob £1 sydd yn cael ei wario yn cael ei wario yn effeithiol, gan gyflawni canlyniadau real i bobl Cymru.

Ni fydd yn syndod i'r Llywodraeth ein bod ni ar yr ochr hon i'r Siambr yn credu y dylai Llywodraeth Cymru ganolbwyntio arian trethdalwyr ar iechyd, addysg a'r economi. Yr ydym yn credu mai'r rhain yw blaenoriaethau pobl Cymru.

We believe that the draft budget in its current form is not fit for purpose. It simply does not address the needs of the people of Wales. Clearly, it does not deal with the demands of the NHS, the economy and our schools. It is crucial that these areas are addressed properly, but I am afraid that this draft budget does not achieve that. As I have said during the draft budget process, my party is committed to working constructively in the interests of the Welsh people. It is extremely disappointing that the Welsh Government has, as yet, failed to engage with opposition parties in any meaningful way on the draft budget. That is why we on this side of the Chamber have decided to table this joint amendment today. We are committed to working with other parties in the interest of obtaining a budget that helps and supports communities the length and breadth of our country. I believe that the opposition parties have put party politics aside to do what is required to meet the needs of the people of Wales. *[Interruption.]*

The Presiding Officer: Order.

Paul Davies: Let me turn to some of the specifics of the draft budget. The Minister will not be surprised to hear that I am particularly concerned about the Welsh Government's health budget. More than ever before, the NHS needs our support. It is clear from local health boards that their finances are in a grave state. This draft budget will put even more financial pressure on the NHS. Do

only in Wales, but across the UK, and I am sure that we all accept that, bearing in mind the national debt and the structural problems. Difficult decisions have to be made in such circumstances. As the Chair of the Finance Committee said, we need to ensure that every £1 spent is spent effectively, achieving real results for the people of Wales.

It will be no surprise to the Government that we on this side of the Chamber believe that the Welsh Government should concentrate taxpayers' money on health, education and the economy. We believe that these are the priorities of the people of Wales.

Credwn nad yw'r gyllideb ddrafft yn ei ffurf bresennol yn addas at y diben. Nid yw'n diwallu anghenion pobl Cymru. Mae'n amlwg nad yw'n bodloni gofynion y gwasanaeth iechyd gwladol, yr economi nac ein hysgolion. Mae'n hanfodol yr ymdrinnir â'r ardaloedd hyn yn briodol, ond mae arnaf ofn nad yw'r gyllideb ddrafft hon yn gwneud hynny. Fel y dywedais yn ystod proses y gyllideb ddrafft, mae fy mhlaid wedi'i hymrwymo i weithio'n adeiladol er budd pobl Cymru. Mae'n hynod siomedig bod Llywodraeth Cymru, hyd yma, wedi methu ag ymgysylltu â'r gwrthbleidiau mewn unrhyw ffordd ystyrlon ar y gyllideb ddrafft. Dyna pam yr ydym ni, ar ochr hon y Siambr, wedi penderfynu cyflwyno'r gwelliant hwn ar y cyd heddiw. Yr ydym wedi ymrwymo i weithio gyda'r pleidiau eraill er mwyn cael cyllideb sy'n helpu ac yn cefnogi cymunedau ar hyd a lled ein gwlad. Credaf fod y gwrthbleidiau wedi rhoi gwleidyddiaeth bleidiol o'r neilltu i wneud yr hyn sy'n ofynnol i ddiwallu anghenion pobl Cymru. *[Torri ar draws.]*

Y Llywydd: Trefn.

Paul Davies: Gadewch imi droi at rai o fanylion y gyllideb ddrafft. Ni fydd y Gweinidog yn synnu i glywed fy mod yn arbennig o bryderus ynghylch cyllideb iechyd Llywodraeth Cymru. Mwy nag erioed o'r blaen, mae angen ein cefnogaeth ar y gwasanaeth iechyd gwladol. Mae'n amlwg o'r byrddau iechyd lleol bod eu cyllidebau mewn cyflwr difrifol. Bydd y gyllideb ddrafft

not take my word for it. Listen to the Chair of the Assembly's Health and Social Care Committee. In a letter to the Finance Committee, the Member for Cardiff West said:

'we have reservations about whether the overall level and individual allocations of funding will be sufficient to address the funding difficulties which LHBs have already identified in the current year... We have continuing reservations specifically about the ability of every Local Health Board to deliver the level of efficiencies required. We did not find it easy to share the Minister's confidence that these levels of efficiency will be consistently achievable across the health sector in Wales.'

The Finance Committee shares this concern. In its report, it stated:

'We share the Health and Social Care Committee's serious concerns about whether the overall level and individual allocations of funding will be sufficient to address the funding difficulties which LHBs have already identified in the current year and to deliver the level of savings required by their funding allocation.'

It is important to note that these concerns are being expressed even before service plans have been finalised. Local health boards could be under more financial pressure, considering that the service plans could be even more financially demanding. That is why one of the Finance Committee's recommendations is that the Welsh Government engage in dialogue with local health boards to ensure that their service plans are finalised and made publicly available as soon as possible. If sufficient funding is not available, there must a contingency plan if local health boards are unable to deliver these commitments. Last year, for example, the First Minister made it clear that the Welsh Government's budget was sufficient to fund our health service, but then an additional £65 million was made available during the year to stem the tide of soaring waiting lists. That is why my party pledged to protect NHS expenditure in real terms over the term of the Assembly. Clearly,

hon yn rhoi mwy fyth o bwysau ariannol ar y GIG. Peidiwch â chymryd fy ngair innau am hynny. Gwrandewch ar Gadeirydd Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Cynulliad. Mewn llythyr at y Pwyllgor Cyllid, dywedodd yr Aelod dros Orllewin Caerdydd:

Mae gennym amheuan ynghylch a fydd y dyraniadau o arian, ar lefel gyffredinol ac unigol, yn ddigon i fynd i'r afael â'r anawsterau ariannu y mae byrddau iechyd lleol eisoes wedi eu nodi yn y flwyddyn gyfredol... Mae gennym amheuan parhaol yn benodol ynghylch gallu pob bwrdd iechyd lleol i ddarparu'r lefel o effeithlonrwydd sy'n ofynnol. Nis cawsom yn hawdd i rannu ffydd y Gweinidog y bydd y lefelau hyn o effeithlonrwydd yn gyraeddadwy yn gyson ar draws y sector iechyd yng Nghymru.

Mae'r Pwyllgor Cyllid yn rhannu'r pryder hwn. Yn ei adroddiad, dywedodd:

'rhannwn bryderon difrifol y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol ynghylch a fydd lefel gyffredinol yr arian a'r dyraniadau unigol yn ddigonol i fynd i'r afael â'r trafferthion ariannol y mae'r Byrddau eisoes wedi'u nodi yn y flwyddyn bresennol ac i wneud yr arbedion y mae angen iddynt eu gwneud ar sail eu dyraniad ariannol.'

Mae'n bwysig nodi bod y pryderon hyn yn cael eu mynegi hyd yn oed cyn i'r cynlluniau gwasanaeth gael eu cwblhau. Gallai byrddau iechyd lleol fod o dan fwy o bwysau ariannol, o ystyried y gallai'r cynlluniau gwasanaeth fod hyd yn oed yn llymach yn ariannol. Dyna'r rheswm mai un o argymhellion y Pwyllgor Cyllid yw bod Llywodraeth Cymru yn ymgysylltu mewn deialog â byrddau iechyd lleol i sicrhau bod eu cynlluniau gwasanaeth wedi'u cwblhau, a'u bod ar gael i'r cyhoedd, cyn gynted â phosibl. Os nad oes digon o arian ar gael, yna rhaid cael cynllun wrth gefn os na fydd byrddau iechyd lleol yn gallu cyflawni'r ymrwymadau hyn. Y llynedd, er enghraifft, gwnaeth y Prif Weinidog yn glir bod cyllideb Llywodraeth Cymru yn ddigonol i ariannu ein gwasanaeth iechyd, ond wedyn neilltuwyd £65 miliwn yn ychwanegol yn ystod y flwyddyn i atal rhestrau aros hirfaith. Dyna pam y gwnaethpwyd addewid gan fy mhlaid i ddiogelu gwariant ar y GIG mewn termau

the figures in the draft budget do not lie and that means that the Welsh NHS faces real-term cuts of 6.6 per cent over the next three years.

Jenny Rathbone: We are aware of the Conservatives' position on increasing the health budget further. I would be interested to know what you would wish to cut in order to provide additional money for health.

Paul Davies: Is it not ironic that Labour Party Members are calling for us to give them specific details when their leader, Ed Miliband, has failed to publish any alternative budget, although he and his party are the official opposition? [*Interruption.*]

The Presiding Officer: Order. Can we just listen to what Paul Davies is saying?

Paul Davies: I will not take any lectures from the party opposite. Let me turn to the Welsh Government's flagship policies on extending the opening hours of GP surgeries and providing annual health checks. That policy surely lies in tatters. Let me remind Members that the Minister for Health and Social Services said, in a written answer to the leader of the opposition last month, that:

'The Cabinet will be considering shortly initial proposals for improving access to GP surgeries. Detailed costs and timescales for delivery are being developed.'

That clearly suggests that there will be costs attached to improving access to GP surgeries. However, the First Minister himself has said that:

'There is no cost to extending GP opening hours. All that we are asking them to do is to re-jig their hours to provide a better service.'

Clearly, the left hand does not know what the right hand is doing. In an answer to me, the

real yn ystod tymor y Cynulliad hwn. Wrth gwrs, nid yw'r ffigurau yn y gyllideb ddrafft yn dweud celwydd, a golyga hynny fod y gwasanaeth iechyd gwladol yng Nghymru yn wynebu toriadau o 6.6 y cant mewn termau real dros y tair blynedd nesaf.

Jenny Rathbone: Yr ydym yn ymwybodol o safbwynt y Ceidwadwyr ar gynyddu'r gyllideb iechyd ymhellach. Byddai gennyf ddiddordeb mewn gwybod beth y byddech yn ei dorri i ddarparu arian ychwanegol ar gyfer iechyd.

Paul Davies: Onid yw'n eironig bod aelodau'r Blaid Lafur yn galw am inni roi manylion penodol iddynt pan fo eu harweinydd, Ed Miliband, wedi methu â chyhoeddi unrhyw gyllideb amgen, er mai ef a'i blaid yw'r wrthblaid swyddogol? [*Torri ar draws.*]

Y Llywydd: Trefn. A allwn wrando ar yr hyn y mae Paul Davies yn ei ddweud?

Paul Davies: Ni wrandawaf ar unrhyw bregeth gan y blaid gyferbyn. Gadewch imi droi at bolisiau blaenllaw Llywodraeth Cymru ar ymestyn oriau agor meddygfeydd meddygon teulu a chynnig archwiliadau iechyd blynyddol. Mae'r polisi hwnnw yn sicr yn deilchion. Gadewch imi atgoffa'r Aelodau o'r hyn y dywedodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol mewn ateb ysgrifenedig i arweinydd yr wrthblaid fis diwethaf, sef:

Bydd y Cabinet, maes o law, yn ystyried y cynigion cychwynnol ar gyfer gwella mynediad i feddygfeydd meddygon teulu. Mae costau manwl ac amserlenni ar gyfer cyflawni yn cael eu datblygu.

Mae hynny, yn amlwg, yn awgrymu y bydd costau'n gysylltiedig â gwella mynediad at feddygfeydd meddygon teulu. Fodd bynnag, mae'r Prif Weinidog ei hun wedi dweud:

Nid oes unrhyw gost i ymestyn oriau agor meddygon teulu. Y cyfan yr ydym yn gofyn iddynt ei wneud yw ailwampio eu horiau i ddarparu gwell gwasanaeth.

Mae'n amlwg nad yw'r llaw chwith yn gwybod beth y mae'r llaw dde yn ei wneud.

Minister for Finance claimed that both the First Minister and the Minister for health were right. That cannot be the case. It is quite clear that the Minister for Finance has no idea whether or not the Welsh Government will need to spend money on her party's flagship policy.

In relation to the economy and the draft budget, let me remind Members that Wales's business birth rate was the third lowest of the UK's nations and regions in 2009. Therefore, it is essential that the Welsh Government recognises the potential of small and medium-sized businesses. The Government must do all it can to support the Welsh economy and to create the conditions needed for increased enterprise in Wales.

The Welsh Government tells us that this is a draft budget for growth and jobs. However, there is nothing in this draft budget on how it intends to support small businesses directly. The Minister for Finance spoke earlier about using all of the levers at the Government's disposal. One lever at the Welsh Government's disposal is to vary business rates. The Federation of Small Businesses said that it was concerned that Welsh Labour has no clear proposals for business rates in its manifesto. It said that small businesses had been virtually ignored. Extending the business rate relief scheme would undoubtedly be of enormous help to small businesses.

In relation to capital funding, we believe that the Welsh Government needs to consider innovative ways of raising capital, including using private finance in public projects. That is also the view of the Finance Committee. Recommendation six of its report on the Government's budget proposals states that:

'We recommend that the Welsh Government continues to explore all avenues for increasing and maximising capital funding opportunities and maximising the benefits for Wales.'

I am pleased that the Government has come around to our way of thinking. The Minister for Finance has already confirmed in

Mewn ateb i mi, honnodd y Gweinidog Cyllid bod y Prif Weinidog a'r Gweinidog iechyd yn gywir. Ni all hynny fod yn wir. Mae'n eithaf amlwg nad oes gan y Gweinidog Cyllid unrhyw syniad a fydd angen i Lywodraeth Cymru wario arian ar bolisi blaenllaw ei phlaid ai peidio.

O ran yr economi a'r gyllideb ddrafft, gadewch imi atgoffa Aelodau mai cyfradd geni busnesau Cymru oedd y trydydd isaf o wledydd a rhanbarthau'r Deyrnas Unedig yn 2009. Felly, mae'n hanfodol bod Llywodraeth Cymru yn cydnabod potensial busnesau bach a chanolig. Rhaid i'r Llywodraeth wneud popeth yn ei gallu i gefnogi economi Cymru ac i greu'r amodau y mae eu hangen i gynyddu mentergarwch yng Nghymru.

Mae Llywodraeth Cymru wedi dweud wrthym fod hon yn gyllideb ddrafft ar gyfer twf a swyddi. Fodd bynnag, nid oes dim yn y gyllideb ddrafft hon yn dweud sut y mae'n bwriadu cefnogi busnesau bach yn uniongyrchol. Siaradodd y Gweinidog Cyllid yn gynharach am ddefnyddio'r holl ddulliau sydd ar gael i'r Llywodraeth. Un dull sydd ar gael i Lywodraeth Cymru yw amrywio ardrethi busnes. Dywedodd y Ffederasiwn Busnesau Bach ei fod yn pryderu nad oes gan Llafur Cymru unrhyw gynigion clir ynghylch ardrethi busnes yn ei manifesto. Dywedodd bod busnesau bach wedi'u hanwybyddu, i bob pwrpas. Byddai ymestyn y cynllun rhyddhad ardrethi busnes yn sicr o gymorth mawr i fusnesau bach.

O ran cyllid cyfalaf, credwn fod angen i Lywodraeth Cymru ystyried ffyrdd arloesol o godi cyfalaf, gan gynnwys defnyddio cyllid preifat mewn prosiectau cyhoeddus. Dyna hefyd farn y Pwyllgor Cyllid. Dywed argymhelliad chwech ei adroddiad ar gynigion cyllidebol y Llywodraeth:

'Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn parhau i archwilio pob ffordd o gynyddu'r cyfleoedd ar gyfer cyllido cyfalaf ac i wneud y mwyaf ohonynt, ac o sicrhau'r manteision mwyaf i Gymru.'

Yr wyf yn falch bod y Llywodraeth wedi dechrau meddwl yn yr un ffordd â ni. Mae'r Gweinidog Cyllid eisoes wedi cadarnhau

evidence to the Finance Committee that the Government will consider using public-private partnerships to raise additional capital.

We hear a great deal about openness and transparency from the Government these days, and the First Minister and his Ministers talk a lot about outcomes and delivery. However, in order to measure real outcomes, we need specific targets, which is why it is imperative to establish specific targets in the programme for government.

The Welsh Government needs to redouble its efforts to improve the performance of the Welsh economy and our public services. It must therefore ensure that any spending is efficient and effective, delivering key front-line services to the people of Wales. In its current form, this draft budget will not address the aspirations of the people of Wales. It is clear from committee reports that Members from all political parties have huge concerns with regard to this draft budget. I say to Members, especially backbench Labour Members: be true to your concerns, do the right thing, and support this amendment. *[Interruption.]* Let us prioritise and let us draw up a budget that will meet the needs of the people of Wales.

The Presiding Officer: Order. I remind Members that this is a two-hour debate. I would like to be able to hear most of it.

Ieuan Wyn Jones: Mae'r drafodaeth ar y gyllideb yn un o'r digwyddiadau pwysig yn y Cynulliad. Yr wyf yn croesawu'r ffaith bod cyfle i gael trafodaeth eang ac ystyrion dros gyfnod o ddwy awr ar effaith y gyllideb hon ar Gymru.

Mae'r Gweinidog yn iawn i ddweud bod llawer o'r hyn sydd yn y gyllideb wedi ei gyhoeddi flwyddyn yn ôl, ond cyllideb debygol oedd bryd hynny. Dyma yw cyllideb gyntaf y Llywodraeth bresennol, er bod y Gweinidog wedi ei gwneud yn glir nad oes llawer o newid rhwng y gyllideb hon a'r gyllideb bryd hynny. Fodd bynnag, mae amgylchiadau'n newid, ac mae amgylchiadau wedi newid yn sylfaenol, nid yn unig ers cyhoeddi'r drafft hwn neu'r ffigurau hyn

mewn tystiolaeth i'r Pwyllgor Cyllid y bydd y Llywodraeth yn ystyried defnyddio partneriaethau rhwng cyrff cyhoeddus a chyrff preifat i godi cyfalaf ychwanegol.

Rydym yn clywed llawer gan y Llywodraeth am fod yn agored a thryloyw, ac mae'r Prif Weinidog a'i Weinidogion yn sôn yn aml am ganlyniadau a darpariaeth. Fodd bynnag, er mwyn mesur canlyniadau go iawn, mae arnom angen dargedau penodol, a dyna pam y mae'n hanfodol pennu targedau penodol yn y rhaglen lywodraethu.

Mae angen i Lywodraeth Cymru ddyblu ei hymdrechion i wella perfformiad ein gwasanaethau cyhoeddus ac economi Cymru. Felly, mae'n rhaid iddi sicrhau bod unrhyw wariant yn effeithlon ac yn effeithiol, gan ddarparu gwasanaethau rheng flaen allweddol i bobl Cymru. Yn ei ffurf bresennol, ni fydd y gyllideb ddrafft hon yn ateb dyheadau pobl Cymru. Mae'n amlwg o adroddiadau'r pwyllgorau fod gan Aelodau o bob plaid wleidyddol bryderon enfawr ynghylch y gyllideb ddrafft hon. Dywedaf wrth Aelodau, yn enwedig Aelodau meinciau cefn Llafur: cofiwch eich pryderon, gwnewch y peth cywir a chefnogwch y gwelliant hwn. *[Torri ar draws.]* Gadewch inni flaenoriaethu a gadewch inni lunio cyllideb a fydd yn diwallu anghenion pobl Cymru.

Y Llywydd: Trefn. Rwy'n atgoffa Aelodau mai dadl ddwy awr yw hon. Hoffwn glywed y rhan fwyaf ohoni.

Ieuan Wyn Jones: The discussion of the budget is one of the important events in the Assembly. I welcome the fact that there is an opportunity to have a broad and meaningful debate over two hours on the impact of this budget on Wales.

The Minister is right to say that much of what is in the budget was announced a year ago, but it was an indicative budget at that time. This is the first budget of the current Government, although the Minister made it clear that there is not that much change between this budget and the budget at that time. However, circumstances change, and circumstances have changed fundamentally, not only since the publication of this draft or these figures a year ago, but certainly since

flwyddyn yn ôl, ond yn sicr ers mis Mai. Y rheswm yr ydym wedi cyflwyno'r gwelliant yw oherwydd nad yw'r Llywodraeth wedi ymateb i amgylchiadau, sy'n gwbl wahanol yn awr.

Bu i'r Gweinidog hefyd awgrymu nad oedd pwyllgorau'r Cynulliad wedi awgrymu bod angen newidiadau sylfaenol i'r drafft. Nid wyf yn siŵr iawn sut y mae'r Gweinidog yn gallu cyrraedd y casgliad hwnnw, gan fod nifer o bwyllgorau'r Cynulliad wedi mynegi pryder gwirioneddol a dwys ynghylch rhai agweddau ar y gyllideb, yn arbennig y gyllideb iechyd. Nid yw hyn yn wir am Aelodau o'r gwrthbleidiau yn unig; gwn fod Aelodau Llafur yn y Cynulliad yn bryderus iawn ynglŷn â hynny.

3.00 p.m.

Yr hyn sy'n digwydd flwyddyn ar ôl blwyddyn yw bod y Llywodraeth—ac yr oeddwn innau'n rhan o'r Llywodraeth a wnaeth hyn—yn rhoi symiau ychwanegol i'r gwasanaeth iechyd ar ddiwedd pob blwyddyn, gan nad yw'r gwasanaeth yn gallu ymdopi o fewn y gyllideb a neilltuwyd ar ei gyfer. Eleni, mae'r Llywodraeth yn ceisio rhagweld y posibilrwydd hwnnw ac yn bwriadu rhoi £83 miliwn o arian ychwanegol i'r gwasanaeth iechyd. Bydd £20 miliwn yn mynd i un o'r byrddau iechyd lleol, sef Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda, a bydd £63 miliwn yn cael ei rannu rhwng y gweddill. Y cwestiwn yw: a fydd y dyraniad ychwanegol hwnnw'n ddigon i ymateb i'r pwysau ariannol y bydd y gwasanaeth iechyd yn ei ddioddef? Credaf fod pawb, erbyn hyn, yn pryderu ynghylch a fydd yr arian a neilltuwyd yn ddigonol. Deallwn, wrth gwrs, fod y Gweinidog yn wynebu sefyllfa anodd. Gwyddom fod y gyllideb yn cael ei thorri'n sylweddol o'r lefelau a welwyd yn y dyddiau da, pan oedd cyllidebau'n cynyddu. Mae'r gwasanaeth iechyd yn fater o bryder, felly, ac yr wyf yn sicr bod y Gweinidog yn ymwybodol iawn o hynny.

Yn awr, yr wyf am gyfeirio'n benodol at y sefyllfa economaidd. Ni chredwn fod y gyllideb ddrafft hon yn ymateb i'r hyn sydd wedi newid yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, ac yn sicr ers mis Mai. Y gwir amdani yw bod y sefyllfa economaidd lawer yn waeth na

May. The reason why we have tabled the amendment is because the Government has not responded to circumstances, which are entirely different now.

The Minister also suggested that the Assembly committees had not suggested fundamental changes to the draft. I am not entirely sure how the Minister can reach that conclusion, because several Assembly committees have expressed genuine and deep concern about some aspects of the budget, particularly the health budget. That is not just true of opposition Members; I know that Labour Members in the Assembly are very concerned about that.

What happens year on year is that the Government—and I was part of the Government that did this—gives additional funding to the health service at the end of every year, because the service cannot live within the budget allocated to it. This year, the Government is trying to anticipate that possibility and intends to give an additional £83 million to the health service. Of that sum, £20 million will go to one of the local health boards, namely Hywel Dda Local Health Board, and £63 million will be shared between the rest. The question is: will that additional allocation be sufficient to respond to the financial pressures that the health service will suffer? I think that everyone, by now, is concerned about whether the allocated funding is sufficient. We understand, of course, that the Minister faces a difficult situation. We know that the budget is being cut significantly from the levels that we saw in the good old days, when budgets were increasing. The health service is a cause for concern, therefore, and I am sure that the Minister is very aware of that.

Now, I want to refer specifically to the economic situation. We do not believe that this draft budget responds to what has changed during the past year, and certainly since May. The truth is that the economic situation is far worse than it was when the

phan gyhoeddwyd y gyllideb ddrafft. Mae'r argyfwng ym mharth yr ewro wedi dymchwel dau Brif Weinidog, yng Ngwlad Groeg a'r Eidal, ac mae sefyllfa nifer o arweinwyr eraill yn hynod o fregus. Gwyddom fod y Prif Weinidog yn Iwerddon wedi cael ei daflu allan o'i swydd yn benodol oherwydd y sefyllfa economaidd a oedd yn wynebu ei wlad. Felly, mae pobl yng ngwledydd Ewrop yn sylweddoli bod pethau'n hynod o fregus. Un enghraifft o'r sefyllfa fregus hon yw lefel diweithdra. Ar hyn o bryd, mae diweithdra ar yr un lefel ag a welwyd yn ystod cyfnod gwaethaf y dirwasgiad. Yr ydym yn disgwyl y bydd y ffigur ar gyfer diweithdra ymhlith pobl ifanc a gaiff ei gyhoeddi yfory wedi codi i lefel uchel iawn—lefel na welwyd ei debyg ers y 1980au a'r 1990au. Cofiw'n yr hyn a ddywedasom yn ystod y cyfnod hwnnw, sef mai'r genhedlaeth honno oedd y genhedlaeth goll—cenhedlaeth o bobl ifanc a ddiodeffodd gyfnod mor hir o ddiweithdra fel na chafodd rhai ohonynt gyfle i weithio o gwbl yn ystod eu hoes.

Mae'n rhaid dweud yn glir heddiw fod perygl y gallem weld yr un patrwm yn datblygu yn 2011, oni fyddwn yn ymateb ar fyrder i'r argyfwng hwn. Mae pawb yn sylweddoli bod y darlun economaidd yn ddrwg ar draws gwledydd y gorllewin. Bydd argyfwng dyled sofran parth yr ewro a sefyllfa fregus yr economi yn yr Unol Daleithiau yn golygu twf isel—a deallwn y bydd Banc Lloegr yn dweud heddiw fod ei ragolwg twf yn cael ei leihau—a'r perygl o ddirwasgiad pellach. Yn fy nghwestiynau i'r Prif Weinidog, cyfeiriais at yr adroddiad gan PricewaterhouseCoopers a Demos, a ddywedodd mai Prydain oedd yn y lle isaf ond un yn y tabl o wladwriaethau yn y byd datblygedig i fyw a gweithio ynddynt, a hynny oherwydd sefyllfa fregus yr economi. Hefyd, o ran y lleoliadau i fyw a gweithio ynddynt ym Mhrydain, mae Cymru ar waelod y tabl, gyda Llundain a gogledd-ddwyrain Lloegr. Yr ydym yn sylweddoli nad yw'r arfau macro-economaidd i fynd i'r afael â'r sefyllfa hon ar gael i Lywodraeth Cymru. Serch hynny, mae modd gwneud nifer o bethau i leddfu effaith yr argyfwng economaidd.

I have made it clear in question after question and debate after debate that the Government

draft budget was published. The eurozone crisis has brought down two Prime Ministers, in Greece and in Italy, and the position of several other leaders is very vulnerable. We know that the Prime Minister in Ireland was thrown out of post because of the economic situation facing his country. Therefore, people in European countries realise that things are very fragile. One example of that fragile situation is the level of unemployment. At the moment, unemployment is at the same level that we saw during the worst days of the recession. The youth unemployment figures will be published tomorrow and we expect that youth unemployment will have increased to a very high level—a level that we have not seen the likes of since the 1980s and 1990s. We remember what we said during that period, which is that that generation was a lost generation—a generation of young people that suffered such a long period of unemployment that some of them did not have an opportunity to work during their lives.

It must be stated clearly today that there is a danger that we could see the same pattern emerge in 2011, unless we respond urgently to this crisis. Everyone realises that the economic picture is bleak across the nations of the west. The sovereign debt crisis in the eurozone and the vulnerable state of the United States economy mean low levels of growth—we understand that the Bank of England will say today that its growth forecast will be downgraded—and the threat of a further recession. In questions to the First Minister, I referred to a report by PricewaterhouseCoopers and Demos, which stated that Britain was bottom but one in the league table of developed nations in which it is desirable to live and work, because of the vulnerable state of the economy. Also, in terms of places in which to live and work within Britain, Wales is at the bottom of the table, with London and north-east England. We realise that the macro-economic levers to get to grips with this situation are not available to the Welsh Government. However, a number of things can be done to alleviate the impact of the economic crisis.

Gwneuthum yn glir wrth ofyn cwestiwn ar ôl cwestiwn ac yn nadl ar ôl dadl nad yw'r

lacks urgency in dealing with the worsening economic crisis. Most Governments like to hit the ground running in the first six months after elections. All that this Government has done, I am afraid, is hit the ground. The One Wales Government acted swiftly and decisively to deal with the recession. In fact, we received plaudits from far and wide for the work that we did. Let us face it: this Government has done very little so far. Where is the sense of urgency? Does the Government not realise that, unless we do something quickly, a generation of young people will have been failed.

One way to respond quickly is to announce the starting date for capital projects. I listened very carefully to what the Minister had to say, and I welcome the fact that she will shortly be bringing forward an infrastructure plan. I hope that that plan will be a comprehensive infrastructure plan on not just what this Government intends to do, but all the other major infrastructure projects that we might benefit from. She has told us that it is likely that she will announce one for next year. It would have been helpful if she could have announced today the starting dates for the centrally retained capital fund of £105 million that was announced by the previous Government in March this year. Why is the Government unable to tell us when those projects are going to start? We understand that many of them have not seen the shovel-ready approach that any Government should take.

It seems increasingly likely—we have been pressing for this, as has the Minister—that the UK Treasury might well announce measures to stimulate growth. We should be demanding that the UK Government gets on with the job, to ensure that there is extra infrastructure spending in Wales—our share of which could be anything up to £150 million. If we have the £105 million that was announced in March, another £90 million that the Minister says is to be announced and the, let us say, £150 million stimulus from the UK Treasury, that makes a pot of £350 million of capital. We need clear starting dates to

Llywodraeth yn ymdrin â'r argyfwng economaidd sy'n gwaethygu ar fyrder. Mae'r rhan fwyaf o Lywodraethau yn hoffi mynd ati'n syth yn y chwe mis cyntaf ar ôl etholiadau. Nid yw'r Llywodraeth hon wedi gwneud dim, mae arnaf ofn. Aeth Lywodraeth Cymru'n Un ati'n gyflym ac yn benderfynol i ymdrin â'r dirwasgiad. Yn wir, cawsom glod o bell am y gwaith a wnaethom. Gadewch inni wynebu'r ffaith: mae'r Llywodraeth hon wedi gwneud fawr o ddim hyd yma. Ble mae'r ymdeimlad o fyrder? Onid yw'r Llywodraeth yn sylweddoli, oni wnawn rywbeth yn gyflym, bydd cenhedlaeth o bobl ifanc wedi eu methu?

Un ffordd o ymateb yn gyflym yw cyhoeddi dyddiad cychwyn ar gyfer prosiectau cyfalaf. Gwrandewais yn ofalus iawn ar beth oedd gan y Gweinidog i'w ddweud, a chroesawaf y ffaith y bydd hi cyn bo hir yn cyflwyno cynllun seilwaith. Gobeithiaf y bydd y cynllun hwnnw'n gynllun seilwaith cynhwysfawr ar nid dim ond yr hyn y mae'r Llywodraeth hon yn bwriadu ei wneud, ond ar yr holl brosiectau seilwaith mawr eraill y gallwn elwa ohonynt. Mae hi wedi dweud wrthym ei fod yn debygol y bydd hi'n cyhoeddi un ar gyfer y flwyddyn nesaf. Byddai wedi bod yn ddefnyddiol pe gallai hi fod wedi cyhoeddi heddiw'r dyddiadau cychwyn ar gyfer y gronfa gyfalaf a gedwir yn ganolog o £105 miliwn y cyhoeddwyd gan y Llywodraeth flaenorol ym mis Mawrth eleni. Pam nad yw'r Llywodraeth yn gallu dweud wrthym pryd y bydd y prosiectau hynny'n dechrau? Yr ydym yn deall nad yw llawer ohonynt wedi gweld yr ymagwedd barod-i-gychwyn y dylai unrhyw Lywodraeth ei chymryd.

Ymddengys yn fwyfwy tebygol—yr ydym wedi bod yn pwysu am hyn, fel y mae'r Gweinidog—efallai y bydd Trysorlys y DU yn cyhoeddi mesurau i ysgogi twf. Dylem fynnu bod Llywodraeth y DU yn bwrw ymlaen gyda'r gwaith, i sicrhau bod gwariant seilwaith ychwanegol yng Nghymru—gall ein cyfran ohono fod yn unrhyw beth hyd at £150 miliwn. Os cawn y £105 miliwn a gyhoeddwyd ym mis Mawrth, £90 miliwn arall y dywed y Gweinidog y caiff ei gyhoeddi a, gadewch inni ddweud, ysgogiad o £150 miliwn gan Drysorlys y DU, mae hynny'n gwneud pot o £350 miliwn o

stimulate the construction sector, and then we could create and retain valuable jobs.

We also need more support for manufacturing in those key sectors that have the greatest potential for growth. We need to ensure that if the enterprise zones are to have any meaning, they have sensible budgets. I very much agree with the call from small businesses that we should assist them with their business rates, as that is one way in which we can help those businesses with their cash flow in order to keep vital jobs. It is one way of putting money directly into small businesses, which would help them to keep afloat. The reality is that many of our businesses at the smaller end of the scale depend on overdrafts these days to keep the cash flow going. The problem with overdrafts in the current climate is that interest rates are very high indeed. It is therefore essential that we ensure that they benefit. Many of our medium-sized enterprises, employing between 15 and 30 people perhaps, also need to be assisted. This is also an opportunity for us to assist those businesses that help with the low-carbon agenda. Why can we not recognise that it is in those sectors that have the potential for growth that this Government should be concentrating its resources?

There are a number of areas in which we believe this draft budget is deficient. That is why we cannot support it today. I will make my party's position clear, however. We have engaged in discussions with the Government. Those discussions have not reached any firm conclusions. I now believe that those discussions need a sense of urgency so that this budget can really reflect the interests of the people of Wales.

Peter Black: As the leader of Plaid Cymru has pointed out, the first thing to note about this year's budget is how little has changed since last year's indicative figures. Last year's budget was, of course, set under the coalition Government with Plaid Cymru, yet the priorities remain the same, despite the fact that, as Ieuan pointed out, things have changed quite dramatically in the economy and in the context in which the Assembly and

gyfalaf. Mae arnom angen dyddiadau cychwyn clir i ysgogi'r sector adeiladu, ac wedyn gallem greu a chadw swyddi gwerthfawr.

Mae angen arnom hefyd fwy o gefnogaeth ar gyfer gweithgynhyrchu yn y sectorau allweddol hynny sydd â'r potensial mwyaf ar gyfer twf. Mae angen inni sicrhau os yw'r ardaloedd menter i gael unrhyw ystyr, bod ganddynt gyllidebau synhwyrol. Yr wyf yn cytuno'n llwyr gyda'r alwad gan fusnesau bach y dylem eu cynorthwyo gyda'u trethi busnes, gan fod hynny'n un ffordd y gallwn helpu'r busnesau hynny gyda'u llif arian er mwyn cadw swyddi hanfodol. Mae'n un ffordd o roi arian yn uniongyrchol i fusnesau bach, a fyddai'n eu helpu i gadw i fynd. Y realiti yw bod nifer o'n busnesau llai o faint yn dibynnu ar orddrafftiau'r dyddiau hyn i gadw'r llif arian. Y broblem gyda gorddrafftiau yn yr hinsawdd bresennol yw bod cyfraddau llog yn uchel iawn. Felly, mae'n hanfodol ein bod yn sicrhau eu bod yn elwa. Mae nifer o'n mentrau canolig, sydd efallai'n cyflogi rhwng 15 a 30 o bobl, angen cymorth hefyd. Mae hyn hefyd yn gyfle inni i gynorthwyo'r busnesau hynny sy'n helpu gyda'r agenda carbon isel. Pam na allwn gydnabod bod gan y sectorau hynny'r potensial ar gyfer twf y dylai'r Llywodraeth hon fod yn canolbwyntio ei hadnoddau?

Ceir nifer o feysydd lle y credwn fod y gyllideb ddrafft hon yn ddiffygiol. Dyna pam na allwn ei chefnogi heddiw. Gwnaf safbwynt fy mhlaid yn glir, fodd bynnag. Yr ydym wedi cael trafodaethau gyda'r Llywodraeth. Nid yw'r trafodaethau hynny wedi cyrraedd unrhyw gasgliadau pendant. Credaf bellach bod angen ar y trafodaethau hynny ymdeimlad o frys fel y gall y gyllideb hon adlewyrchu'n wirioneddol buddiannau pobl Cymru.

Peter Black: Fel y dywedodd arweinydd Plaid Cymru, y peth cyntaf i'w nodi am y gyllideb eleni yw cyn lleied sydd wedi newid ers ffigurau dangosol y llynedd. Gosodwyd cyllideb y llynedd, wrth gwrs, o dan Lywodraeth glymblaid gyda Phlaid Cymru, ac eto mae'r blaenoriaethau'n aros yr un peth, er gwaethaf y ffaith, fel y nododd Ieuan, bod pethau wedi newid yn eithaf dramatig yn yr economi ac yn y cyd-destun y mae'r

the Welsh Government are operating.

Last year, we highlighted the fact that the budget did not do enough for education or the economy. The same is true this year. Last year, we tabled amendments to the budget in an attempt to address these problems. Unfortunately, a year later, we are in the same position. The Government has made no progress in either of these areas, so we are unable to support the budget as it currently stands.

This year, we have tabled a joint amendment with the other opposition parties that sets out our collective concerns about the draft budget as it has been presented. As other speakers have pointed out, the draft budget, we believe, does not adequately address the financial pressures faced by the national health service, the current economic climate, funding for schools, or the financial pressures on capital projects. We could all repeat those points over and over. If you refer to the excellent Finance Committee report, which the Minister welcomed not so long ago, that also reflected some of those concerns, particularly those to do with the health service, the opaqueness of the budget with regard to scrutiny and the strategic approach taken to the expenditure of capital money, which we think is crucial if we are to address the issues facing us today.

The funding gap between English and Welsh pupils currently stands at £604. At the same time, education standards in Wales are slipping compared to those in England. Addressing these problems must be a priority for the Government. Additional funding can help to fund additional teaching staff, catch-up classes or extra material to help pupils achieve good results. The Welsh Liberal Democrats want to see a pupil premium introduced, which would have two aims. First, it would start to reverse the growing spending gap and, secondly, it would target funding directly at pupils from poorer backgrounds. My colleague Kirsty Williams, during questions to the First Minister, highlighted how pupils who are from poorer

Cynulliad a Llywodraeth Cymru'n gweithredu ynddo.

Y llynedd, gwnaethom dynnu sylw at y ffaith nad oedd y gyllideb yn gwneud digon ar gyfer addysg neu'r economi. Mae'r un peth yn wir eleni. Y llynedd, cyflwynasom welliannau i'r gyllideb mewn ymgais i ddatrys y problemau hyn. Yn anffodus, flwyddyn yn ddiweddarach, rydym yn yr un sefyllfa. Nid yw'r Llywodraeth wedi gwneud unrhyw gynnydd yn y meysydd hyn, felly ni allwn gefnogi'r gyllideb fel y saif ar hyn o bryd.

Eleni, rydym wedi cyflwyno gwelliant ar y cyd gyda'r gwrthbleidiau eraill sy'n nodi ein pryderon ar y cyd am y gyllideb ddrafft fel y'i cyflwynwyd. Fel y nododd siaradwyr eraill, nid ydym yn credu bod y gyllideb ddrafft yn ymdrin yn ddigonol â'r pwysau ariannol a wynebir gan y gwasanaeth iechyd gwladol, yr hinsawdd economaidd bresennol, cyllid ar gyfer ysgolion, neu'r pwysau ariannol ar brosiectau cyfalaf. Gallai pob un ohonom ailadrodd y pwyntiau hynny drosodd a throsodd. Os ydych yn cyfeirio at adroddiad ardderchog y Pwyllgor Cyllid, a groesawyd gan y Gweinidog yn lled ddiweddar, yr oedd hynny hefyd yn adlewyrchu rhai o'r pryderon hynny, yn enwedig y rhai sy'n ymwneud â'r gwasanaeth iechyd, diffyg tryloywder y gyllideb o ran craffu a'r ymagwedd strategol a gymerwyd tuag at wariant arian cyfalaf, yr ydym yn credu sy'n hollbwysig os ydym i fynd i'r afael â'r materion sy'n ein hwynebu heddiw.

Mae'r bwlch cyllido rhwng disgyblion o Gymru a Lloegr ar hyn o bryd yn £604. Ar yr un pryd, mae safonau addysg yng Nghymru yn cwmpo o'i gymharu â'r rheiny yn Lloegr. Mae mynd i'r afael â'r problemau hyn yn gorfod bod yn flaenoriaeth i'r Llywodraeth. Gall gyllid ychwanegol helpu ariannu staff addysgu ychwanegol, gwersi dal i fyny neu ddeunydd ychwanegol i helpu disgyblion i gyflawni canlyniadau da. Mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru eisiau gweld cyflwyniad premiwm disgyblion a fyddai â dau nod. Yn gyntaf, byddai'n dechrau gwrthdroi'r bwlch gwariant cynyddol ac yn ail, byddai'n targedu cyllid yn uniongyrchol at ddisgyblion o gefndiroedd tlotach. Amlygodd fy nghyd-Aelod Kirsty

backgrounds achieve less in their education than those who come from better-off families. Only one in four children from poorer backgrounds are achieving those A* to C grades at GCSEs. Clearly, we need to invest and target that investment to start addressing that problem.

Sandy Mewies: Do you think that an investment means things like supporting them with their educational maintenance allowances and tuition fees or not? Are you going to come up with ways of cutting the budget to get the money that you say you can find? You are saying the words, you are saying them in the right order, but you are not telling us what you are going to do.

Peter Black: This is a draft budget that is in front of us today and, as you know, talks are going on with the Government and all three opposition parties as to how we can get from this draft budget, which we cannot agree on, to a final budget that we can get through this Assembly, before the end of this term. I am not in a position to put the detail of those negotiations in the public domain and, as experienced politicians, you will appreciate that negotiation in public is not a fruitful way forward. We will be negotiating with the Government in the correct way.

We support the retention of EMAs in Wales and, in fact, they are also available in England for poorer pupils. We also support the Government's current position on tuition fees, but we want more clarity on the legal position. We are hopeful that we will get it at some stage. Where we are at the moment is that we do not have a budget on which we can get a majority in this Chamber. You must agree that the objective is to get a majority in this Chamber behind a budget that is going to deliver on the health service, jobs and education. That is what I am setting out here, in my role as Welsh Liberal Democrats' spokesperson.

We are concerned about aspects of the business budget. Not only has the budget seen one of the largest cuts in real terms of all departments for the next three years, but there

Williams, yn ystod cwestiynau i'r Prif Weinidog, sut y mae disgyblion sydd o gefndiroedd tlotach yn cyflawni llai yn eu haddysg na'r rheiny sy'n dod o deuluoedd mwy cefnog. Mae dim ond un o bob pedwar o blant o gefndiroedd tlotach yn cyflawni'r graddau A* i C hynny yn eu harholiadau TGAU. Yn amlwg, mae angen inni fuddsoddi a thargedu'r buddsoddiad hwnnw i ddechrau rhoi sylw i'r broblem honno.

Sandy Mewies: A gredwch fod buddsoddiad yn golygu pethau fel eu cynorthwyo gyda'u lwfansau cynhaliath addysgol a ffioedd dysgu neu beidio? A ydych yn mynd i feddwl am ffyrdd o dorri'r gyllideb i gael yr arian yr ydych yn dweud y gallwch ganfod? Rydych yn dweud y geiriau, rydych yn eu dweud yn y drefn gywir, ond nid ydych yn dweud wrthym beth yr ydych yn mynd i wneud.

Peter Black: Mae hon yn gyllideb ddrafft sydd o'n blaenau heddiw ac, fel y gwyrddoch, mae sgysiau'n cael eu cynnal gyda'r Llywodraeth a'r tair gwrthblaid ynghylch sut y gallwn symud o'r gyllideb ddrafft hon, ni allwn gytuno arni, i gyllideb derfynol y gellir ei chael drwy'r Cynulliad hwn, cyn diwedd y tymor hwn. Nid wyf mewn sefyllfa i roi manylion y trafodaethau hynny yn gyhoeddus ac, fel gwleidyddion profiadol, byddwch yn gwerthfawrogi nad yw negodi'n gyhoeddus yn ffordd gynhyrchiol ymlaen. Byddwn yn trafod gyda'r Llywodraeth yn y ffordd gywir.

Yr ydym yn cefnogi cadw EMAs yng Nghymru ac, yn wir, maent hefyd ar gael yn Lloegr ar gyfer disgyblion tlotach. Yr ydym hefyd yn cefnogi safbwynt presennol y Llywodraeth ar ffioedd dysgu, ond hoffwn fwy o eglurder ar y sefyllfa gyfreithiol. Yr ydym yn obeithiol y byddwn yn ei gael ar ryw adeg. Ein sefyllfa ar hyn o bryd yw nad oes gennym gyllideb y gallwn gael mwyafrif arni yn y Siambr hon. Rhaid ichi gytuno mai'r amcan yw cael mwyafrif yn y Siambr hon y tu ôl i gyllideb sy'n mynd i gyflawni ar y gwasanaeth iechyd, swyddi ac addysg. Dyna beth yr wyf yn gosod yma, yn fy rôl fel llefarydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru.

Yr ydym yn pryderu am agweddau ar y gyllideb busnes. Nid yn unig y mae'r gyllideb wedi gweld un o'r toriadau mwyaf mewn termau real o'r holl adrannau ar gyfer y tair

is not enough of a focus on creating the right kind of infrastructure for highly skilled jobs in the future. We would like to see an innovation fund established to create the right conditions for a knowledge economy to grow. We need to support the development of patents and spin-off companies, but instead we have the Government withdrawing support for the Prince of Wales innovation scholarships—a scheme that had been massively successful in pump priming innovative companies and creating jobs and wealth around the university sector. We would hope that, at some stage, the Government will be in a position to replace that particular scheme with one that will do something similar.

On the Jobs Growth Wales fund, we are adamant that it needs to be focused more on the private sector. By doing so, we will be helping our small and medium-sized enterprises, which are the lifeblood of our economy, to grow and, at the same time, supporting young people into employment. In effect, we would be doing two lots of work with the same sum of money. The Government should be geared towards private sector growth, so the Jobs Growth Wales fund must include support for jobs in the private sector. This will create the right set of skills and it will prove more sustainable in an era of diminishing budgets. The Government has, so far, hinted that some of this funding will be focused on the private sector, but we do not know how much. There is a danger that the Government will try to replicate the Future Jobs fund, which saw more than half of the trainees back on benefits a month after their placements had finished. We believe that that is not a good use of public money.

I have talked previously about the financial pressures on the NHS. The Government, as a number of speakers have pointed out, has taken the unusual step of providing emergency support for the health service at the start of the year, rather than relying on providing back-up support from reserves at the end of the year. The danger, which has been highlighted by the Health and Social Care Committee and the Finance Committee, is that local health boards might have been lulled into a false sense of security by relying

blynedd nesaf, ond nid oes digon o ffocws ar greu'r math iawn o seilwaith ar gyfer swyddi medrus iawn yn y dyfodol. Hoffem weld sefydlu cronfa arloesedd i greu'r amodau cywir ar gyfer economi wybodaeth i dyfu. Mae angen inni gefnogi datblygiad cwmnïau deilliedig a phatentau, ond yn hytrach, mae gennym Lywodraeth sy'n tynnu'n ôl ei chefnogaeth ar gyfer ysgoloriaethau arloesi Tywysog Cymru—cynllun a gafodd lwyddiant mawr yn sbarduno cwmnïau arloesol a chreu swyddi a chyfoeth o gwmpas y sector prifysgol. Byddem yn gobeithio, ar ryw adeg, y bydd y Llywodraeth mewn sefyllfa i amnewid y cynllun penodol hwnnw gydag un a fydd yn gwneud rhywbeth tebyg.

Ar y gronfa Twf Swyddi Cymru, yr ydym yn benderfynol bod yn rhaid iddo ganolbwyntio mwy ar y sector preifat. Drwy wneud hynny, byddwn yn helpu ein busnesau bach a chanolig, sy'n asgwrn cefn ein heconomi, i dyfu ac, ar yr un pryd, cefnogi pobl ifanc i mewn i gyflogaeth. Mewn gwirionedd, byddem yn gwneud dau ddarn o waith gyda'r un swm o arian. Dylai'r Llywodraeth fod yn anelu tuag at dwf y sector preifat, felly rhaid i'r gronfa Twf Swyddi Cymru gynnwys cymorth ar gyfer swyddi yn y sector preifat. Bydd hyn yn creu'r sgiliau priodol a fydd yn fwy cynaliadwy mewn oes o gyllidebau sy'n lleihau. Awgrymwyd gan y Llywodraeth hyd yma, y bydd rhywfaint o'r arian hwn yn canolbwyntio ar y sector preifat, ond nid ydym yn gwybod faint. Mae perygl y bydd y Llywodraeth yn ceisio dyblygu cronfa Swyddi'r Dyfodol, a welodd mwy na hanner yr hyfforddeion yn ôl ar fudd-daliadau mis ar ôl i'w lleoliadau gorffen. Ni chredwn fod hynny'n ddefnydd da o arian cyhoeddus.

Yr wyf wedi sôn o'r blaen am y pwysau ariannol ar y GIG. Fel y nododd nifer o siaradwyr, mae'r Llywodraeth wedi cymryd y cam anarferol o ddarparu cymorth brys ar gyfer y gwasanaeth iechyd ar ddechrau'r flwyddyn, yn hytrach na dibynnu ar ddarparu cymorth wrth gefn o'r cronfeydd wrth gefn ar ddiwedd y flwyddyn. Y perygl, a amlygwyd gan y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol a'r Pwyllgor Cyllid, yw bod byrddau iechyd lleol efallai wedi'u camarwain i deimlo'n ddiogel drwy ddibynnu ar gymorth o'r

on support from reserves at the end of the year, and might therefore still expect financial help at the end of the year. At the same time, they have been asked to find additional savings through efficiencies. When the efficiencies and additional funding are taken together, we are talking about a cut of £170 million a year.

3.15 p.m.

The Government needs to be honest about what its expectations are for local health board finances in light of the Wales Audit Office report. Are local health boards expected to make huge savings, or are they in need of more funding just to carry on as they are? The pressures on the health service are compounded by the inflation rate used in the budget. The Treasury's GDP deflator figure is based on a more general level of inflation, while inflation in health budgets tends to be a lot higher. As a result, the ability of LHBs to continue to provide services at their current level will be much harder than it appears in the budget figures. So, we are looking for reassurance from the Government that it will be flexible if the health boards come back near the end of the year and say that, despite this injection of money, they are not able to meet the Government's requirements with the funds that you have given to them. How will you respond to that? That is something that every political party in the Chamber is concerned about, and we need reassurance on that particular issue.

We are also concerned about the lack of clarity surrounding capital projects in the NHS. The Minister for Health and Social Services said in committee that projects previously announced before the election would be put on hold. However, she has said since that no projects are on hold and that the Government is simply waiting for various projects to be authorised. That is confusing, but there is additional confusion because the Minister now appears to be waiting for local health boards to make decisions on what business cases they are putting forward to the Government for approval, while the Government previously appeared to be

cronfeydd wrth gefn ar ddiwedd y flwyddyn, ac felly'n dal i ddisgwyl help ariannol ar ddiwedd y flwyddyn. Ar yr un pryd, gofynnwyd iddynt ddod o hyd i arbedion ychwanegol drwy arbedion effeithlonrwydd. Pan gymerir y cyllid ychwanegol a'r arbedion effeithlonrwydd gyda'i gilydd, yr ydym yn sôn am doriad o £170 miliwn y flwyddyn.

Mae angen i'r Llywodraeth fod yn onest ynghylch beth yw ei disgwyliadau ar gyfer cyllid byrddau iechyd lleol yng ngoleuni adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru. A oes disgwyl i fyrddau iechyd lleol arbed llawer iawn o arian, neu a oes angen mwy o arian arnynt dim ond i barhau fel y maent? Mae'r gyfradd chwyddiant a ddefnyddiwyd yn y gyllideb yn gwaethygu'r pwysau ar y gwasanaeth iechyd. Mae ffigur datchwyddydd CMC y Trysorlys yn seiliedig ar lefel chwyddiant mwy cyffredinol, ond mae chwyddiant mewn cyllidebau iechyd yn tueddu i fod yn llawer uwch. O ganlyniad, bydd yn llawer anos i fyrddau iechyd lleol barhau i ddarparu gwasanaethau ar y lefel bresennol nag y mae'n ymddangos yn ffigurau'r gyllideb. Felly, yr ydym yn ceisio sicrwydd gan y Llywodraeth y bydd yn hyblyg os daw'r byrddau iechyd yn ôl tua diwedd y flwyddyn a dweud, er gwaethaf y swm hwn o arian, na allant fodloni gofynion y Llywodraeth gyda'r arian yr ydych wedi'i roi iddynt. Sut byddwch yn ymateb i hynny? Mae hynny'n rhywbeth sy'n destun pryder i bob plaid wleidyddol yn y Siambr, ac mae angen sicrwydd arnom ynglŷn â'r mater penodol hwnnw.

Yr ydym hefyd yn pryderu nad yw'r sefyllfa'n eglur ynghylch prosiectau cyfalaf yn y GIG. Dywedodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol mewn pwyllgor y byddai prosiectau a gyhoeddwyd cyn yr etholiad yn cael eu gohirio. Fodd bynnag, mae hi wedi dweud ers hynny nad oes unrhyw brosiectau wedi'u gohirio ac mai dim ond aros y mae'r Llywodraeth i brosiectau amrywiol gael eu hawdurdodi. Mae hynny'n peri dryswch, ond mae dryswch ychwanegol oherwydd bod y Gweinidog bellach yn ymddangos fel pe bai'n aros i'r byrddau iechyd lleol benderfynu pa achosion busnes y maent am eu cyflwyno i'r Llywodraeth i'w

directing which projects were being considered. Is this a case of the Government trying to pass responsibility back to the LHBs, to avoid being seen as responsible for turning projects down? Again, there needs to be clarity on this. We need to know where we stand on those important capital projects, which are vital if we are to reconfigure the health service to deliver a service that is fit for the twenty-first century.

There are a whole range of issues that I could go on to with this budget, but I only have a short time left. Therefore, I want to highlight the 8.1 per cent cut in real terms in the Department for Economy and Transport's budget. That is above the average cut of 6.1 per cent. The leader of Plaid Cymru raised particular concerns about that, which we share. It is reflected in the amendment that we have put down. If we are to have a budget for growth and jobs, and if we are to ensure that the health service is able to deliver what we require of it, the priorities of this budget need to be focused accordingly. We are not satisfied that what we have in front of us is the right budget for Wales at the moment. We are happy to continue talking to the Government, but the Government needs to be more flexible and needs to start listening to what we have to say before the debate on the final budget on 6 December.

Kenneth Skates: I wish to restrict my contribution to the importance that this Welsh Labour Government is placing on community safety, and the excellent commitment being made in the budget to fund an extra 500 police community safety officers over the next four years.

First, it is important to remind the Assembly of the context of this commitment. The 2010 comprehensive spending review stands as a watershed in the history of UK policing, overseen as it was by the Tory/Lib-Dem coalition. It will, in future years, come to be seen as the moment that they delivered a decisive hammer blow to our police forces.

cymeradwyo, er bod y Llywodraeth yn flaenorol i'w gweld fel pe bai'n llywio pa brosiectau a oedd yn cael eu hystyried. A yw hyn yn enghraifft o'r Llywodraeth yn ceisio trosglwyddo'r cyfrifoldeb yn ôl i'r byrddau iechyd lleol, er mwyn osgoi cael ei gweld fel pe bai'n gyfrifol am wrthod prosiectau? Unwaith eto, mae angen i hyn fod yn eglur. Mae angen inni wybod beth yw'r sefyllfa ynglŷn â'r prosiectau cyfalaf pwysig hynny, sy'n hollbwysig os ydym am ad-drefnu'r gwasanaeth iechyd i ddarparu gwasanaeth sy'n addas ar gyfer yr unfed ganrif ar hugain.

Gallwn fynd ymlaen i drafod amrywiaeth eang o faterion gyda'r gyllideb hon, ond dim ond amser byr sydd gennyf ar ôl. Felly, yr wyf am dynnu sylw at y toriad o 8.1 y cant mewn termau real yng nghyllideb Adran yr Economi a Thrafnidiaeth. Mae hynny'n fwy na'r toriad cyfartalog o 6.1 y cant. Cododd arweinydd Plaid Cymru bryderon penodol ynglŷn â hynny, ac rydym yn eu rhannu. Adlewyrchir hynny yn y gwelliant yr ydym wedi'i gyflwyno. Os ydym am gael cyllideb ar gyfer twf a swyddi, ac os ydym am sicrhau bod y gwasanaeth iechyd yn gallu cyflawni'r hyn yr ydym yn ei ofyn ganddo, mae angen i flaenoriaethau'r gyllideb hon ganolbwyntio ar hynny. Nid ydym yn fodlon mai'r hyn sydd gennym ger ein bron yw'r gyllideb iawn i Gymru ar hyn o bryd. Yr ydym yn fodlon parhau i siarad â'r Llywodraeth, ond mae angen i'r Llywodraeth fod yn fwy hyblyg a dechrau gwrandao ar yr hyn sydd gennym i'w ddweud cyn y ddadl ar y gyllideb derfynol ar 6 Rhagfyr.

Kenneth Skates: Yr wyf yn dymuno cyfyngu fy nghyfraniad i'r pwys y mae'r Llywodraeth Lafur hon yng Nghymru yn ei roi ar ddiogelwch cymunedol, a'r ymrwymiad rhagorol a wneir yn y gyllideb i ariannu 500 o swyddogion diogelwch cymunedol yr heddlu ychwanegol dros y pedair blynedd nesaf.

Yn gyntaf, mae'n bwysig atgoffa'r Cynulliad o gyd-destun yr ymrwymiad hwn. Mae'r adolygiad cynhwysfawr o wariant a gynhaliwyd yn 2010 yn drobwynt yn hanes plismona yn y DU, a hynny o dan arweiniad clymblaid y Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol. Yn y dyfodol, bydd yn dod i gael ei weld fel y foment pryd y rhoddodd y

The reduction in central Government support for policing in the CSR amounted to a 20 per cent cut in real terms over the next four years. In my area of north Wales, this means a loss of 150 police officers and 104 police staff posts. In south Wales, 256 police officers and 529 police staff are being lost, with an incalculable impact on the force's ability to fight crime and anti-social behaviour.

All of this came despite the hollow promises of the Tories and the Lib Dems before the last general election. Indeed, David Cameron said before the election that, if he were to win the election, any Cabinet Minister that went to him and said 'Here are my plans and they involve front-line reductions' would be sent straight back to their department to think again. The Lib Dems promised 3,000 more police officers for the UK, yet the first whiff of power led them to jack-knife on this pledge.

These cuts are a clear public policy choice that the Con-Dem Government has made. Despite its rhetoric, it has no interest in providing the necessary resources to ensure that crime continues to fall, as it did under the Labour Government. I am proud that the funding for police increased responsibly under the last Labour Government. Now, the Police Federation tells us that cuts to the policing budget are not achievable without damaging front-line services.

Mark Isherwood: Do you recognise that, in Alistair Darling's final budget for the final year under the UK Labour Government, there were police cuts of well over £0.5 billion?

Kenneth Skates: It is incredible to get an intervention on law and order from a party that, in the 1990s, decided to abolish embarkation officers, allowing countless numbers of illegals to stay in the UK. Now, the same cuts from the same party are leading

pleidiau hyn ergyd farwol i'n heddluoedd. Yr oedd y lleihad mewn cymorth gan y Llywodraeth ganolog i blismona yn yr adolygiad cynhwysfawr o wariant yn golygu toriad o 20 y cant mewn termau real dros y pedair blynedd nesaf. Yn fy ardal i o ogledd Cymru, mae hyn yn golygu colli 150 o swyddogion heddlu a 104 o swyddi staff yr heddlu. Yn y De, mae 256 o swyddogion heddlu a 529 o staff yr heddlu yn cael eu colli, ac mae'n amhosibl mesur yr effaith ar allu'r heddlu i frwydro yn erbyn trosedd ac ymddygiad gwrthgymdeithasol.

Daeth hyn i gyd er gwaethaf addewidion gwag y Torïaid a'r Democratiaid Rhyddfrydol cyn yr etholiad cyffredinol diwethaf. Yn wir, dywedodd David Cameron cyn yr etholiad, pe bai'n ennill yr etholiad, y byddai unrhyw Weinidog Cabinet a âi ato a dweud 'Dyma fy nghynlluniau ac maent yn cynnwys toriadau i'r rheng flaen' yn cael ei anfon syth yn ôl i'w adran i ailfeddwl. Yr oedd y Democratiaid Rhyddfrydol wedi addo 3,000 yn fwy o swyddogion heddlu ar gyfer y DU, ac eto ar ôl cael y blas cyntaf ar bŵer aeth yr addewid hwn yn angof.

Mae'r toriadau hyn yn ddewis clir ynglŷn â pholisi cyhoeddus gan Lywodraeth y Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol. Er gwaethaf ei rhethreg, nid oes ganddi ddiddordeb mewn darparu'r adnoddau angenrheidiol i sicrhau bod troseddau yn parhau i ostwng, fel y digwyddodd o dan y Llywodraeth Lafur. Yr wyf yn falch bod cyllid ar gyfer yr heddlu wedi cynyddu mewn ffordd gyfrifol o dan y Llywodraeth Lafur ddiwethaf. Bellach, mae Ffederasiwn yr Heddlu yn dweud wrthym na ellir cyflawni'r toriadau i'r gyllideb plismona heb niweidio gwasanaethau rheng flaen.

Mark Isherwood: A ydych yn cydnabod y cafwyd toriadau i'r heddlu o ymhell dros £0.5 biliwn, yng nghyllideb derfynol Alistair Darling ym mlwyddyn olaf Llywodraeth Lafur y DU?

Kenneth Skates: Mae'n anhygoel cael ymyriad ar gyfraith a threfn gan blaid a benderfynodd, yn y 1990au, ddiddymu'r swyddogion cyrraedd, gan ganiatáu i fewnfudwyr anghyfreithlon rif y gwllith aros yn y DU. Nawr, mae troseddwyd

to an untold number of illegal criminals, and possibly even terrorists, coming into the UK. It is important that your Home Secretary recognises that, and it would be even better if your party could recognise that here. In real terms, between 1997 and 2010, the Government's grants for the police increased by 20 per cent. That led to a fall of 43 per cent in crime under Labour, with the chance of being a victim of crime falling to a 30-year low. Now, the Police Federation tells us that cuts to police budgets are not achievable without damaging front-line services. The Welsh Labour Government is committed to funding an additional 500 police community support officers across Wales during the lifetime of this Assembly, in line with a key pledge in our manifesto—some of the Lib Dems may struggle to understand that, given that they jack-knifed their own manifesto pledges.

Training for the first tranche of Welsh-Government-funded police community support officers is under way, and they will provide a visible presence in our communities. They will be tackling the scourge of anti-social behaviour, supporting the police in our neighbourhoods, and helping to keep our communities safe. No, they cannot fully substitute for the cuts being made in front-line policing at Westminster, but they will have a big impact on tackling the fear of crime. The fight back against crime and anti-social behaviour must start here. Although I rarely believe in absolutes, on this issue, you are either with us and the communities that you purport to serve, or you are against us.

*Daeth y Dirprwy Lywydd (David Melding) i'r Gadair am 3.20 p.m.
The Deputy Presiding Officer (David Melding) took the Chair at 3.20 p.m.*

Mark Isherwood: If expenditure was measured by expenditure alone, then pre-recession Wales would have been booming, not bottom of the pile. The priorities of Labour's draft budget do not deal with the demands of the national health service, the

anghyfreithlon dirifedi, ac o bosibl terfysgwyr hyd yn oed, yn dod i mewn i'r DU oherwydd toriadau gan yr un blaid. Mae'n bwysig i'ch Ysgrifennydd Cartref chi gydnabod hynny, a byddai'n well fyth pe gallai eich plaid chi gydnabod hynny yma. Mewn termau real, rhwng 1997 a 2010, cynyddodd grantiau'r Llywodraeth i'r heddlu 20 y cant. Arweiniodd hynny at ostyngiad o 43 y cant mewn trosedd o dan y blaid Lafur, gyda'r siawns o ddiodef trosedd yn gostwng i'r lefel isaf ers 30 mlynedd. Bellach, mae Ffederasiwn yr Heddlu yn dweud wrthym na ellir cyflawni'r toriadau i gyllidebau'r heddlu heb niweidio gwasanaethau rheng flaen. Mae Llywodraeth Lafur Cymru wedi ymrwymo i ariannu 500 o swyddogion cymorth cymunedol yr heddlu ychwanegol ledled Cymru yn ystod oes y Cynulliad hwn, yn unol ag addewid allweddol yn ein maniffesto—efallai y bydd rhai o'r Democratiaid Rhyddfrydol yn cael trafferth deall hynny, o gofio eu bod nhw wedi anghofio am yr addewidion yn eu maniffesto eu hunain.

Mae'r hyfforddiant ar gyfer y gyfran gyntaf o swyddogion cymorth cymunedol yr heddlu a ariennir gan Lywodraeth Cymru wedi dechrau, a byddant yn bresenoldeb gweladwy yn ein cymunedau. Byddant yn mynd i'r afael â phla ymddygiad gwrthgymdeithasol, yn cefnogi'r heddlu yn ein cymdogaethau, ac yn helpu i gadw ein cymunedau'n ddiogel. Na, ni allant wneud iawn yn llwyr am y toriadau mewn plismona rheng flaen yn San Steffan, ond byddant yn cael effaith fawr ar fynd i'r afael ag ofn trosedd. Rhaid i'r frwydr yn erbyn trosedd ac ymddygiad gwrthgymdeithasol ddechrau yma. Er mai yn anaml yr wyf yn credu mewn pwyntiau absoliwt, ar y mater hwn, yr ydych naill ai gyda ni a'r cymunedau yr ydych yn honni eich bod yn eu gwasanaethu, neu rydych yn ein herbyn.

Mark Isherwood: Pe byddai gwariant yn cael ei fesur yn ôl gwariant yn unig, byddai Cymru cyn y dirwasgiad wedi bod yn ffynnu, nid ar waelod y pentwr. Nid yw blaenoriaethau cyllideb ddrafft y blaid Lafur yn mynd i'r afael â gofynion y gwasanaeth

economy or schools. We are committed to working with the other parties to obtain a balanced budget, including student support, to support communities across Wales. All too often, money has washed over communities, rather than watering their roots. Those critical of the UK Government's deficit reduction plan—I knew that that would come up—should look to the bigger cuts being imposed on European economies that failed to do this. Those seeking opportunistic headlines by claiming that Wales is hardest hit should remember that Gerry Holtham made it clear that Wales did not take a bigger percentage cut than Scotland or Northern Ireland. It appeared to do so only because non-domestic rates are fully devolved to those countries, but not to Wales.

Health spending, as we have heard, faces Labour cuts of 6.6 per cent in real terms—the toughest settlement in the UK. Efficiency savings will not be enough to close that gap, but Labour continues to make unfunded health policy announcements. Labour said that this is a draft budget for growth and jobs, but the Federation of Small Businesses expressed concern that Welsh Labour had no clear proposals for business rates in its manifesto, and that small businesses had been 'virtually ignored'. Despite being given £39 million by the UK Government so that it can follow its lead and freeze council tax, the Welsh Government has refused to use it for this purpose. Family budgets are under strain. It is disingenuous for Welsh Labour to argue that council tax is, on average, substantially lower in Wales than in England, given that official data show that disposable household income in Wales is also lower than in any other UK nation, and that wages in Wales are 15.3 per cent lower than those in England.

Lynne Neagle: I am pleased to hear you acknowledge that family budgets are under strain. Whose responsibility do you think that is?

Mark Isherwood: We have had a Labour-led

iechyd gwladol, yr economi nac ysgolion. Yr ydym wedi ymrwymo i weithio gyda'r pleidiau eraill i gael cyllideb gytbwys, gan gynnwys cymorth i fyfyrwyr, i gefnogi cymunedau ledled Cymru. Yn rhy aml, mae arian wedi golchi dros gymunedau, yn hytrach na dyfrio eu gwreiddiau. Dylai'r rhai sy'n feirniadol o gynllun Llywodraeth y DU i leihau'r diffyg—gwyddwn y byddai rhywun yn crybwyll hynny—edrych ar y toriadau mwy sy'n cael eu gorfodi ar economïau Ewropeaidd na aethant ati i wneud hyn. Dylai'r rhai sy'n chwilio am benawdau manteisgar drwy honni mai Cymru sy'n cael ei tharo caletaf gofio bod Gerry Holtham wedi ei gwneud yn glir nad oedd y toriad canrannol i Gymru yn fwy nag i'r Alban a Gogledd Iwerddon. Yr oedd yn ymddangos felly dim ond oherwydd bod ardrethi annomestig wedi'u datganoli'n llawn i'r gwledydd hynny, ond nid i Gymru.

Mae'r gwariant ar iechyd, fel y clywsom, yn wynebu toriadau gan y blaid Lafur o 6.6 y cant mewn termau real—y setliad llymaf yn y DU. Ni fydd arbedion effeithlonrwydd yn ddigon i gau'r bwlch hwnnw, ond mae'r blaid Lafur yn parhau i wneud cyhoeddiadau heb eu hariannu ynglŷn â pholisi iechyd. Dywedodd y Blaid Lafur fod hon yn gyllideb ddrafft ar gyfer twf a swyddi, ond mynegodd y Ffederasiwn Busnesau Bach bryder nad oedd gan Lafur Cymru unrhyw gynigion clir ar gyfer ardrethi busnes yn ei manifesto, a bod busnesau bach wedi'u hanwybyddu bron. Er iddi gael £39 miliwn gan Lywodraeth y DU er mwyn gallu dilyn ei harweiniad a rhewi'r dreth gyngor, mae Llywodraeth Cymru wedi gwrthod ei ddefnyddio at y diben hwn. Mae cyllidebau teuluoedd dan straen. Mae Llafur Cymru yn anonest wrth ddadlau bod y dreth gyngor, ar gyfartaledd, yn sylweddol is yng Nghymru nag yn Lloegr, o gofio bod data swyddogol yn dangos bod yr incwm sydd ar gael i aelwydydd ei wario yng Nghymru hefyd yn is nag mewn unrhyw wlad arall yn y DU, a bod cyflogau yng Nghymru 15.3 y cant yn is nag yn Lloegr.

Lynne Neagle: Yr wyf yn falch o'ch clywed yn cydnabod bod cyllidebau teuluoedd o dan straen. Pwy sy'n gyfrifol am hynny yn eich barn chi?

Mark Isherwood: Mae Llywodraeth Cymru

Welsh Government since 1999; whose responsibility do you think that is? For goodness' sake, smell the coffee.

This draft budget includes cuts to budgets for supporting communities and people and housing, both of which are critical areas in tackling the causes of the problems in Wales today. The supporting communities and people budget, which had already been cut in the indicative budget by some 12 per cent, is now facing a 14 per cent cut. The Joseph Rowntree Foundation found that Communities First, funded from this, has led to marginal improvements only; the Wales Audit Office found that the Welsh Government failed to put proper governance in place on the ground from the outset; and the Wales Council for Voluntary Action found that we could deliver more for less by introducing real community ownership. The Welsh Government must, therefore, tell us how its proposed big cuts in this area will instead deliver the new top-down programme that it proposes.

Although the Minister has previously insisted that there is no cut in the draft housing budget, funding for housing in this draft budget represents a big cut to the figures for 2010-11, and will see the social housing grant halved by 2013-14. Since devolution, the Welsh Government has already cut the supply of new social and affordable housing delivered by 60 per cent. The extra cut now is, therefore, a 50 per cent cut on a budget that is only delivering 40 per cent. The social housing grant not only delivers a supply of new social affordable housing but also ensures that rents are set at an affordable level. This draft budget will lead to higher housing association rents.

Challenged on how many homes Wales needs to provide to meet demand, Carwyn Jones replied 7,000 a year, but his Government has even refused to apply the extra £12 million received from the UK Treasury in relation to help for first-time buyers in England to help first-time buyers in Wales. The Welsh Government added just 4,500 affordable

wedi cael ei harwain gan y blaid Lafur ers 1999; pwy sy'n gyfrifol yn eich barn chi? Er mwyn popeth, deffrwhch.

Mae'r gyllideb ddrafft hon yn cynnwys toriadau i'r gyllideb cefnogi cymunedau a phobl a'r gyllideb tai, sydd ill dau yn feysydd hollbwysig wrth fynd i'r afael ag achosion y problemau yng Nghymru heddiw. Mae'r gyllideb cefnogi cymunedau a phobl, a oedd eisoes wedi'i thorri tua 12 y cant yn y gyllideb ddynodol, bellach yn wynebu toriad o 14 y cant. Canfu Sefydliad Joseph Rowntree mai dim ond gwelliannau bach iawn sydd wedi deillio o gynllun Cymunedau yn Gyntaf, a ariannwyd o'r gyllideb hon; canfu Swyddfa Archwilio Cymru fod Llywodraeth Cymru wedi methu â rhoi trefniadau llywodraethu priodol ar waith ar lawr gwlad o'r cychwyn; a chanfu Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru y gellid darparu mwy am lai drwy gyflwyno perchnogaeth gymunedol go iawn. Rhaid i Lywodraeth Cymru felly ddweud wrthym sut y bydd y toriadau mawr arfaethedig yn y maes hwn yn cyflawni rhaglen newydd o'r brig i lawr y mae'n ei gynnig yn lle hynny.

Er bod y Gweinidog wedi mynnu yn y gorffennol nad oes toriad yn y gyllideb tai ddrafft, mae cyllid ar gyfer tai yn y gyllideb ddrafft hon wedi cael ei dorri'n sylweddol ar gyfer 2010-11, a bydd y grant tai cymdeithasol wedi'i haneru erbyn 2013-14. Ers datganoli, mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi torri'r cyflenwad o dai cymdeithasol a fforddiadwy newydd 60 y cant. Felly, mae'r toriad ychwanegol yn 50 y cant oddi ar y gyllideb nad yw ond yn cyflawni 40 y cant. Mae'r grant tai cymdeithasol yn darparu cyflenwad o dai fforddiadwy cymdeithasol newydd, ond hefyd yn sicrhau bod rhenti yn cael eu gosod ar lefel fforddiadwy. Bydd y gyllideb ddrafft hon yn arwain at renti uwch gan gymdeithasau tai.

Pan gafodd ei herio ynglŷn â faint o gartrefi newydd y mae angen i Gymru eu darparu i ateb y galw, 7,000 y flwyddyn oedd ateb Carwyn Jones, ond mae ei Lywodraeth hyd yn oed wedi gwrthod defnyddio'r £12 miliwn ychwanegol a gafwyd gan Drysorlys y DU mewn cysylltiad â help i bobl sy'n prynu am y tro cyntaf yn Lloegr, i helpu pobl sy'n

homes in the last Assembly. Now it must deliver seven-fold, with a reduced budget.

Sandy Mewies *rose*—

Mark Isherwood: I have taken an intervention already. Given the Welsh Government's refusal to apply the £39 million Treasury windfall to freezing council tax, consideration must be given to investing part of this in housing. I was encouraged by the Minister's comments at the beginning to that effect. As Community Housing Cymru has stated, every pound of this invested in housing would generate £4 in additional investment to help tackle the housing supply crisis in Wales.

The Welsh Conservatives' indicative budget would have left £10 million more in the supporting communities and people budget over three years, and £17 million more over three years, plus the additional £12 million from the Treasury, in the social housing budget. Labour's draft budget simply does not address the needs of the people of Wales.

Mike Hedges: I am getting up to support the budget for growth and jobs that has been put forward by the Minister. If you look at the context—Jocelyn Davies summed it up—you will see that we are in difficult financial circumstances. We have seen substantial cuts to public expenditure, and it is not only affecting the people who are employed via us; people's jobs are being moved out of Wales, or possibly moved out of Wales, due to changes that are taking place within parts of the public sector that are outside our control, which is concerning, as I mentioned earlier. We have the eurozone and the euro, which is of too high a value for countries such as Italy and Greece and is generating a boom in exports, in competition with us, from countries such as Germany and Denmark. I speak as an unreconstructed Keynesian, and I wish that the Chancellor of the Exchequer was too, because we need to get some money into the economy to get people working. Unfortunately, we are going

prynu am y tro cyntaf yng Nghymru. Dim ond 4,500 o gartrefi fforddiadwy a ychwanegwyd gan Lywodraeth Cymru yn y Cynulliad diwethaf. Bellach rhaid iddi gyflawni saith gwaith gymaint, â chyllideb lai.

Sandy Mewies *a gododd*—

Mark Isherwood: Yr wyf wedi cymryd ymyriad eisoes. O gofio bod Llywodraeth Cymru wedi gwrthod defnyddio'r £39 miliwn gan y Trysorlys i rewi'r dreth gyngor, rhaid ystyried buddsoddi rhan ohono mewn tai. Cefais fy nghalonogi gan sylwadau'r Gweinidog ar y dechrau i'r perwyl hwnnw. Fel y dywedodd Cartrefi Cymunedol Cymru, byddai pob punt o hwn a fuddsoddir mewn tai yn cynhyrchu £4 o fuddsoddiad ychwanegol i helpu i fynd i'r afael â'r argyfwng cyflenwad tai yng Nghymru.

Byddai cyllideb ddangosol y Ceidwadwyr Cymreig wedi gadael £10 miliwn yn fwy yn y gyllideb cefnogi cymunedau a phobl dros dair blynedd, a £17 miliwn yn fwy dros dair blynedd, ynghyd â'r £12 miliwn ychwanegol gan y Trysorlys, yn y gyllideb tai cymdeithasol. Yn syml, nid yw cyllideb ddrafft y blaid Lafur yn mynd i'r afael ag anghenion pobl Cymru.

Mike Hedges: yr wyf yn codi i gefnogi'r gyllideb ar gyfer twf a swyddi a gyflwynwyd gan y Gweinidog. Os edrychwch chi ar y cyd-destun—rhoddodd Jocelyn Davies grynoded o'r sefyllfa—byddwch yn gweld ein bod mewn amgylchiadau ariannol anodd. Yr ydym wedi gweld toriadau sylweddol mewn gwariant cyhoeddus, ac mae'n effeithio ar bobl sy'n cael eu cyflogi drwom ni; mae swyddi pobl yn cael eu symud allan o Gymru, neu fe allent gael eu symud allan o Gymru, oherwydd y newidiadau y tu hwnt i'n rheolaeth sy'n digwydd mewn rhannau o'r sector cyhoeddus, ac mae hynny'n destun pryder, fel y soniais yn gynharach. Mae gennym ardal yr ewro a'r ewro, sydd â gwerth rhy uchel i wledydd fel yr Eidal a Gwlad Groeg ac sy'n creu cynnydd mewn allforion, mewn cystadleuaeth â ni, o wledydd fel yr Almaen a Denmarc. Siaradaf fel un o ddilynwyr Keynes o'r iawn ryw, a hoffwn pe bai Canghellor y Trysorlys yn un o'i ddilynwyr hefyd, oherwydd mae angen

back to the monetarist policies of the 1980s, and we will end up with the same results.

If we look at what the Government is attempting to do in Wales, we see £75 million invested in Jobs Growth Wales, protected front-line school budgets, protection of students' education maintenance allowances, Assembly learning grants and tuition fees, protection and strengthening of capital expenditure, within the constraint of capital expenditure being cut by 40 per cent. I support more money for education, the economy and health and more capital expenditure to help reinflate the economy. I support every one of those things, but the debate should be taking place with Mr Osborne rather than Jane Hutt—*[Interruption.]*

It may help Members to remember that we live within the Welsh block grant. The Welsh block grant is the Welsh block grant. You can cut it up, you can move it around, but, at the end of the day, the bottom line remains the bottom line. That is the situation. Give us another £100 million, £500 million or £1 billion and then things will be different. We in Wales are condemned to the cuts by the Conservative and Liberal Democrat Government at Westminster.

I feel sorry for local government. I speak as someone who is still a councillor and greatly supports local government. That has been the only major area of expenditure that there has been no desire to give more money to. Do I take it that the aim is to take money out of local government? *[Interruption.]*

3.30 p.m.

The Deputy Presiding Officer: Order.

Nick Ramsay: I thank the Member for giving way. Is he saying that all decisions regarding the Welsh Government's budget lie at Westminster? In that case, is his party's Government not a complete waste of time?

inni gael arian i mewn i'r economi i annog pobl i weithio. Yn anffodus, yr ydym yn mynd yn ôl at bolisiau arianyddol y 1980au, a bydd y canlyniadau'r un fath.

Os edrychwn ar yr hyn y mae'r Llywodraeth yn ceisio'i wneud yng Nghymru, fe welwn fod £75 miliwn wedi'i fuddsoddi yn rhaglen Twf Swyddi Cymru, cyllidebau ysgolion rheng flaen wedi'u diogelu, lwfansau cynhaliath addysg myfyrwyr, grantiau dysgu'r Cynulliad a ffioedd dysgu wedi'u hamddiffyn, gwariant cyfalaf wedi'i ddiogelu a'i gryfhau, o fewn y cyfyngiad bod gwariant cyfalaf wedi cael ei leihau 40 y cant. Yr wyf o blaid mwy o arian ar gyfer addysg, yr economi ac iechyd a mwy o wariant cyfalaf i helpu i roi bywyd newydd yn yr economi. Yr wyf o blaid pob un o'r pethau hynny, ond dylai'r ddadl fod yn digwydd gyda Mr Osborne yn hytrach na Jane Hutt—*[Torri ar draws.]*

Fe allai helpu Aelodau pe byddent yn cofio ein bod yn byw o fewn grant bloc Cymru. Grant bloc Cymru yw grant bloc Cymru. Gallwch ei rannu, gallwch ei symud o gwmpas, ond, ar ddiwedd y dydd, y llinell waelod yw'r llinell waelod. Dyna'r sefyllfa. Rhowch inni £100 miliwn, £500 miliwn neu £1 biliwn arall ac wedyn bydd pethau'n wahanol. Yr ydym ni yng Nghymru wedi ein condemnio i'r toriadau gan Lywodraeth y Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn San Steffan.

Yr wyf yn teimlo trueni dros lywodraeth leol. Siaradaf fel rhywun sy'n dal i fod yn gynghorydd ac sy'n cefnogi llywodraeth leol yn fawr. Dyna fu'r unig faes gwariant na welwyd unrhyw awydd i roi mwy o arian iddo. A allaf i gymryd mai'r nod yw cymryd arian oddi ar lywodraeth leol? *[Torri ar draws.]*

Y Dirprwy Lywydd: Trefn.

Nick Ramsay: Diolch i'r Aelod am ildio. A yw'n dweud bod yr holl benderfyniadau ynghylch cyllideb Llywodraeth Cymru yn gorwedd yn San Steffan? Os felly, a yw Llywodraeth ei blaid yn wastraff llwyr o amser?

Mike Hedges: No, but thank you very much for raising that. [*Laughter.*] It gives me an opportunity to reply. The amount of money that we have in Wales is set by the Welsh block grant. What we do here in Wales is allocate the Welsh block grant. However, the Welsh block grant is the Welsh block grant; there is no means of increasing it—it is what we get in.

The Deputy Presiding Officer: Order. Please stop for a moment, Mike. I remind Members that this is an important debate, and we are hearing very important arguments, but it is not elegant, when you have made an intervention, not to listen to the reply, or to shout further from a sedentary position. Please do not do it. Mike Hedges, please continue.

Mike Hedges: The Welsh block grant is what we get in, and all we do here is share it out. It is local government that will be affected; given the money that has been allocated to the other three major areas of expenditure, the only area left is local government, and social services within local government. We will talk about that later on. The people who are now asking for more money for things other than local government will later be saying that we should do more for social services.

I have been to meetings of the Finance Committee, and it was interesting to hear some of the discussions. That committee has continually been supportive of the point of view being put forward by the Minister. Yes, there was concern over whether health would stay within budget, but if health had an extra £1 billion I would be concerned about it staying within budget. We talked about looking at alternative means of capital expenditure, but I did not think that the private finance initiative was one of the things that we were considering. I speak as the person who probably spoke more about additional means of capital expenditure than anyone else, to the consternation of at least one person in the meeting. There are other ways of doing it.

I will take you back to the referendum earlier

Mike Hedges: Na, ond diolch yn fawr iawn am godi hynny. [*Chwerthin.*] Mae'n rhoi cyfle imi ymateb. Pennir y swm o arian sydd gennym yng Nghymru gan grant bloc Cymru. Beth yr ydym yn ei wneud yma yng Nghymru yw dyrannu grant bloc Cymru. Fodd bynnag, grant bloc Cymru yw grant bloc Cymru; nid oes modd ei gynyddu—dyna beth sy'n ein cyrraedd.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Arhoswch am eiliad, Mike. Atgoffaf yr Aelodau fod hon yn ddadl bwysig, ac rydym yn clywed dadleuon pwysig iawn, ond nid yw'n gain, wedi ichi wneud ymyriad, i beidio â gwranddo ar yr ymateb, neu i weiddi eto o'ch sedd wrth eistedd. Os gwelwch yn dda, peidiwch â gwneud hynny. Mike Hedges, ewch ymlaen.

Mike Hedges: Grant bloc Cymru yw'r hyn a gawn, a'r cyfan a wnawn yma yw ei ddyrannu. Bydd llywodraeth leol yn cael ei heffeithio; o ystyried yr arian a ddyrannwyd i'r tri phrif faes gwariant arall, yr unig faes ar ôl yw llywodraeth leol, a gwasanaethau cymdeithasol o fewn llywodraeth leol. Byddwn yn sôn am hynny yn nes ymlaen. Bydd y bobl sydd yn awr yn gofyn am fwy o arian ar gyfer pethau ac eithrio llywodraeth leol yn dweud yn hwyrach bod angen gwneud mwy ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol.

Yr wyf wedi bod i gyfarfodydd y Pwyllgor Cyllid, ac yr oedd yn ddiddorol clywed rhai o'r trafodaethau. Mae'r pwyllgor hwnnw wedi bod yn gefnogol o safbwynt y Gweinidog. Oedd, yr oedd pryder ynghylch a fyddai iechyd yn aros o fewn y gyllideb, ond pe bai £1 biliwn ychwanegol gan iechyd fe fyddwn yn poeni amdano yn aros o fewn y gyllideb. Yr ydym wedi sôn am edrych ar ffyrdd amgen o wariant cyfalaf, ond nid oeddwn yn credu bod mentrau cyllid preifat yn un o'r pethau yr oeddem yn ei ystyried. Siaradaf fel y person sydd wedi siarad mwy mae'n debyg am ddulliau ychwanegol o wariant cyfalaf na neb arall, i syndod o leiaf un person yn y cyfarfod. Mae yna ffyrdd eraill o wneud hynny.

I fynd yn ôl at y refferendwm yn gynharach

this year. Did we say to the people, ‘You should give us all these powers, but, by the way, we will have great difficulty in setting a budget’? We need to show the people of Wales that we are a mature democracy and that we can set a budget. It really comes down to what happens next, and it is important that we get this budget through. It is the best budget that you are likely to get for Wales.

Rhodri Glyn Thomas: The late, great Professor Gwyn Alf Williams once said,

‘If we are to live, we must act’.

By ‘we’, he meant Wales—the collective idea to which we belong, and which we, as politicians, represent. The kind of budget that the Welsh Government puts forward gives a clue as to the kind of nation that Wales is, and as to that Government’s ambitions for Wales. Plaid Cymru has always been clear that the UK Government has overall responsibility for the state of the Welsh economy. We have to see things as they are, and Plaid sees the situation as it is, but we want it to change. We want to see the balance of economic power shift away from Westminster to Wales.

The start should be shifting our economic thinking. A good budget will not stop the economic crisis, but for Plaid Cymru, a good budget would be one that explicitly recognises that the future of Wales as a nation is tied to having a stronger, fairer and more sustainable economy. When the Welsh Government has a serious and credible vision for the economy, beyond merely accepting whatever is thrown at us as a country, then we will take more seriously the offers that the Welsh Government makes. We as a nation, and we as an Assembly, will then be taken more seriously at a UK level. We need a fair share of resources and a change of direction in economic policy. In short, we want the Welsh Government, having recognised the seriousness of the situation, to act.

Transport is one of the key areas for action. It is crucial both for the short-term and the

eleni. A wnaethom ddweud wrth bobl, ‘Dylech roi yr holl bwerau hyn i ni, ond, er gwybodaeth, byddwn yn cael anhawster mawr i bennu cyllideb’? Mae angen inni ddangos i bobl Cymru ein bod yn ddemocratiaeth aeddfed ac y gallwn osod cyllideb. Mewn gwirionedd fe ddaw i lawr i beth sy’n digwydd nesaf, ac mae’n bwysig bod y gyllideb hon yn cael ei phasio. Dyma’r gyllideb orau rydych yn debygol o gael i Gymru.

Rhodri Glyn Thomas: Dywedodd yr anrhydeddus, ddiweddar Athro Gwyn Alf Williams,

Os ydym ni i fyw, mae’n rhaid gweithredu.

Wrth ddweud ‘we’, roedd yn golygu Cymru—y syniad ar y cyd yr ydym yn perthyn iddo, ac yr ydym, fel gwleidyddion, yn ei gynrychioli. Mae’r math o gyllideb y mae Llywodraeth Cymru yn ei gyflwyno yn rhoi syniad ynghylch y math o genedl yw Cymru, a pha uchelgais y Llywodraeth ar gyfer Cymru. Mae Plaid Cymru bob amser wedi bod yn glir mai Llywodraeth y DU sydd â chyfrifoldeb cyffredinol am gyflwr economi Cymru. Rhaid inni weld pethau fel y maent, ac mae Plaid yn gweld y sefyllfa fel y mae, ond yr ydym am iddo newid. Yr ydym am weld cydbwysedd grym economaidd yn symud oddi wrth San Steffan i Gymru.

Dylid dechrau drwy newid sut yr ydym yn meddwl yn economaidd. Ni fydd cyllideb dda yn atal yr argyfwng economaidd, ond i Blaid Cymru, byddai cyllideb dda yn un sydd yn benodol yn cydnabod bod dyfodol Cymru fel cenedl ynghlwm wrth economi gryfach, decach a mwy cynaliadwy. Pan fydd gan Lywodraeth Cymru weledigaeth ddifrifol a chredadwy ar gyfer yr economi, y tu hwnt i dderbyn beth bynnag sy’n cael ei daflu atom fel gwlad, yna byddwn yn cymryd cynigion Llywodraeth Cymru fwy o ddifrif. Yna, byddwn ni fel cenedl, a ni fel Cynulliad, yn cael ein cymryd mwy o ddifrif ar lefel y DU. Mae angen cyfran deg o adnoddau a newid cyfeiriad o ran polisi economaidd. Yn fyr, rydym am i Lywodraeth Cymru, ar ôl cydnabod difrifoldeb y sefyllfa, weithredu.

Trafnidiaeth yw un o’r meysydd allweddol ar gyfer gweithredu. Mae’n hanfodol ar gyfer y

long-term sustainability of Wales. Recent questions to the Minister for transport were revealing. In response to my questioning, the Labour Minister assured me that he was maintaining capital spending. This is the equivalent of doing nothing. Nobody would publicly advocate reducing capital spend, although my party is well aware that the Westminster Government has done exactly that to the Welsh budget.

We recognise, and will do so throughout this debate, that the Welsh Government has few job creation or economic powers. However, Plaid Cymru is different in that we believe that an active Welsh Government can provide an alternative through its actions. We want the Welsh Government to eventually have its hands on a range of economic levers. To reach that position, the Welsh Government must be credible in the here and now, and it must prove that it is serious about rejuvenating the Welsh economy. There is nothing inherently wrong with apprenticeship schemes or with carrying on the One Wales capital spending programme or the other modest proposals that Labour has put forward. However, those are normal things; they are business as usual. Plaid's contribution today is about moving beyond business as usual and encouraging the Government to adopt a new mentality. During the good times, it is enough to manage the existing budgets and to tick the necessary boxes. However, today, we are well and truly in difficult times, because the growth needed in the UK economy to meet the UK Government's plans has not happened, and that will have a huge effect on everything that we do here in the Assembly.

I return to my interactions with the Minister for transport, who will not commit to bringing forward any new investment until he has finished the reprofiling of the Labour Government's spending plans. He confirmed that no new schemes will be going into the national transport plan, and that, after that reprofiling has been done, a focus will be on east-west trans-European routes and enterprise zones. That is a critical error in my opinion. Plaid Cymru implemented the

tymor byr a chynaliadwyedd hirdymor Cymru. Roedd cwestiynau diweddar at y Gweinidog trafnidiaeth yn ddadlennol. Mewn ymateb i fy nghwestiynau, rhoddodd y Gweinidog Llafur sicrwydd ei fod yn cynnal gwariant cyfalaf. Mae hyn yn cyfateb â wneud dim. Fyddai neb o blaid lleihau gwariant cyfalaf yn gyhoeddus, ond mae fy mhlaid yn ymwybodol iawn bod Llywodraeth San Steffan wedi gwneud yn union hynny i gyllideb Cymru.

Cydnabyddwn, a byddwn yn gwneud hynny drwy gydol y ddadl hon, nad oes gan Lywodraeth Cymru lawer o bwerau economaidd a chreu swyddi. Fodd bynnag, mae Plaid Cymru yn wahanol y credwn y gall Llywodraeth Cymru weithredol ddarparu dewis amgen drwy ei gweithredoedd. Yr ydym am i Lywodraeth Cymru yn y pen draw gael amrywiaeth o ysgogiadau economaidd. I gyrraedd y sefyllfa honno, rhaid i Lywodraeth Cymru fod yn gredadwy yma ac yn awr, ac mae'n rhaid iddi brofi ei bod o ddifrif ynghylch adfywio economi Cymru. Nid oes dim o'i le yn y bôn â chynlluniau prentisiaeth nac â chynnal rhaglen gwariant cyfalaf Cymru'n Un, nac unrhyw un o'r cynigion rhesymol eraill mae Llafur wedi'u cyflwyno. Fodd bynnag, mae'r rheini'n bethau arferol; busnes fel arfer. Mae cyfraniad Plaid Cymru heddiw am symud tu hwnt i fusnes fel arfer ac annog y Llywodraeth i fabwysiadu meddylfryd newydd. Yn ystod yr amseroedd da, mae'n ddigon i reoli cyllidebau presennol a thicio'r blychau angenrheidiol. Fodd bynnag, heddiw, yr ydym wir mewn cyfnod anodd, oherwydd ni ddigwyddodd y twf a oedd ei angen yn economi'r DU i ddiwallu cynlluniau Llywodraeth y DU, a bydd hynny'n cael effaith enfawr ar bopeth a wnawn yma yn y Cynulliad.

Trof yn ôl at fy nhrafodaethau â'r Gweinidog dros drafnidiaeth, na wnaiff ymrwymo i gyflwyno unrhyw fuddsoddiad newydd hyd nes ei fod wedi gorffen ailbroffilio cynlluniau gwariant Llywodraeth Lafur. Cadarnhaodd na fydd unrhyw gynlluniau newydd yn cael eu cynnwys yn y cynllun trafnidiaeth cenedlaethol ac, ar ôl gorffen yr ailbroffilio, bydd yn canolbwyntio ar ardaloedd menter a llwybrau traws-Ewropeaidd o'r dwyrain i'r gorllewin. Mae hynny'n gamgymeriad mawr

economic renewal programme and from that came a commitment to a 10-year national infrastructure plan. The 10-year scale of that national infrastructure plan allows us to get away from the short-termism that is inherent in the Minister for transport's thinking. Of course we need investment into the economically vital east-west links, but, over the course of 10 years, the Government should uphold this Assembly's commitment to representing the whole of Wales. That means that there must be a place for north-south links in the longer-term vision.

The One Wales Government prioritised east-west links, but also found a political space for a commitment to begin the work of uniting our nation through adopting a north-south perspective to run parallel to that east-west development. We will have to see how the Minister reprofiles his transport commitments, and the people of Wales also need to see this whole budget reprofiled to embrace the whole of our nation from a transport perspective. At a time of economic crisis, I can see the temptation for a rudderless Welsh Government to retreat to the safety of the M4 corridor. Let us not forget that public transport is central to the social economy that we wish to build in Wales. That is a commitment that runs throughout the principles that our modern Welsh institutions were founded upon.

Ann Jones: I will talk about three issues in this budget debate that are pivotal to my constituency, which are housing, jobs and regeneration. However, to do that, I will first put into context where we are, given that the experience of the right-wing UK Government contrasting with the Labour administration in Wales is still quite new.

I am reminded of the arguments that led many to campaign for devolution. People in Wales have consistently rejected the Tories, yet they have suffered the worst excesses of the ideology celebration of that rugged individualism. Therefore, when people voted Labour last May, they did so because they

yn fy marn i. Rhoddodd Plaid Cymru y rhaglen adnewyddu'r economi ar waith ac o hynny ddaeth yr ymrwymiad am gynllun seilwaith cenedlaethol 10 mlynedd. Mae hyd 10 mlynedd y cynllun seilwaith cenedlaethol yn caniatáu inni gefnu ar y byrdymor, sy'n hanfodol o ran sut mae'r Gweinidog trafniadaeth yn meddwl. Wrth gwrs, mae angen inni fuddsoddi yn y cysylltiadau economaidd dwyrain-gorllewin hanfodol, ond, dros gyfnod o 10 mlynedd, dylai'r Llywodraeth gynnal ymrwymiad y Cynulliad hwn i gynrychioli Cymru gyfan. Mae hynny'n golygu bod yn rhaid cael lle ar gyfer cysylltiadau rhwng y gogledd a'r de fel rhan o'r weledigaeth ar gyfer y tymor hwy.

Fe wnaeth Llywodraeth Cymru'n Un flaenoriaethu cysylltiadau dwyrain-gorllewin, yn ogystal â chanfod gofod gwleidyddol ar gyfer ymrwymiad i ddechrau ar y gwaith o uno ein cenedl drwy fabwysiadu safbwynt gogledd-de i gyd-fynd â'r datblygiadau dwyrain-gorllewin. Bydd yn rhaid inni weld sut fydd y Gweinidog yn ailbroffilio ei ymrwymadau trafniadaeth, ac mae pobl Cymru hefyd angen gweld y gyllideb gyfan hon wedi'i hailbroffilio i gynnwys safbwynt cenedl gyfan o ran trafniadaeth. Ar adeg argyfwng economaidd, gallaf weld y demtasiwn i Lywodraeth ddigyfeiriad encilio i ddiogelwch coridor yr M4. Gadewch inni beidio ag anghofio bod cludiant cyhoeddus yn ganolog i'r economi gymdeithasol yr ydym am ei hadeiladu yng Nghymru. Mae hynny'n ymrwymiad sy'n rhedeg drwy'r egwyddorion sy'n sail i'n sefydliadau modern yng Nghymru.

Ann Jones: Yr wyf am siarad am dri mater yn y ddadl hon ar y gyllideb sy'n ganolog i fy etholaeth, sef tai, swyddi ac adfywio. Fodd bynnag, i wneud hynny, rhaid imi'n gyntaf nodi'r cyd-destun, o gofio fod y profiad o gael Llywodraeth DU asgell dde yn cyferbynnu â'r weinyddiaeth Lafur yng Nghymru yn dal i fod yn eithaf newydd.

Mae'n fy atgoffa o'r dadleuon a arweiniodd llawer i ymgyrchu dros ddatganoli. Mae pobl Cymru wedi gwrthod y Toriaid yn gyson, ond nhw sydd wedi dioddef eithafion gwaethaf ideoleg yr unigolyddiaeth garw hwnnw. Felly, pan bleidleisiodd pobl dros Lafur fis Mai diwethaf, gwnaethant hynny

did not trust the Tories on issues of housing, jobs and regeneration. As for the NHS, the words ‘no more top-down reorganisations’ will permanently remind us of how deceitful the party opposite is prepared to be on a service that it clearly resents. Against that backdrop, I rise to support the budget that is pragmatic and committed to protecting vulnerable citizens and will hopefully drive up standards in public services.

Within the housing spending plans, the Supporting People programme will invest £130 million in delivering housing-related support to more than 50,000 people. Many of those helped are the victims of regressive welfare and broader economic reforms in Westminster, which are hitting the vulnerable hardest and fastest. The housing department will have to confront difficult decisions in the face of unprecedented cuts from Westminster, but it is clear that this Welsh Government will not follow down the road of Eric Pickles’s housing policy, which has been bitterly opposed by many, including Shelter and the London Mayor, Boris Johnson, when he said that he would emphatically resist any attempt to recreate a London in which the rich and the poor cannot live together. I agree with that statement in the context of Wales, and I believe that the Welsh Government will do just that for Wales; it will create a Wales where rich and poor can live together. With a focus on co-operative housing and improved conditions for the private rented sector, the priorities of this Government are in dramatic contrast to that of the UK coalition.

The determination and openness to form new housing models is key to the housing and regeneration issues in towns in my constituency alone. Dealing with spending cuts will be incredibly difficult, but supporting the Conservatives’ project on housing will be truly unforgivable. This budget is underpinned by a different vision for housing, which I hope will appeal, at least in part, to some across this Chamber.

Turning to jobs, the Welsh Government has to deal with the most dire economic situation in decades—a situation, I stress, that was not

oherwydd nad oedd ganddynt ffydd yn y Torïaid ar faterion tai, swyddi ac adfywio. O ran y GIG, bydd y geiriau ‘dim mwy o ad-drefnu o’r brig i lawr’ yn ein hatgoffa’n barhaus o ba mor dwyllodrus y mae’r blaid gyferbyn yn gallu bod i wasanaeth y mae’n amlwg wedi digio yn ei erbyn. Yn erbyn y cefndir hwnnw, codaf i gefnogi cyllideb sy’n bragmatig ac wedi ymrwymo i ddiogelu dinasyddion sy’n agored i niwed ac a fydd, gobeithio, yn codi safonau mewn gwasanaethau cyhoeddus.

O fewn cynlluniau gwariant tai, bydd y rhaglen Cefnogi Pobl yn buddsoddi £130 miliwn i ddarparu cymorth sy’n gysylltiedig â thai i fwy na 50,000 o bobl. Bydd llawer o’r rheini sy’n cael help yn ddiodefwrwr lles atchweliadol a diwygiadau economaidd ehangach San Steffan, sy’n effeithio ar y rhai sy’n agored i niwed yn galetach ac yn gyflymach. Bydd yr adran dai yn gorfod wynebu penderfyniadau anodd yn wyneb toriadau digynsail gan San Steffan, ond mae’n amlwg na fydd y Llywodraeth hon yn dilyn trywydd polisi tai Eric Pickles, sydd wedi cael gwrthwynebiad chwyrn gan lawer, gan gynnwys Shelter a Maer Llundain, Boris Johnson, a ddywedodd y byddai’n bendant yn gwrthsefyll unrhyw ymgais i ail-greu Llundain lle na all y cyfoethog a’r tlawd fyw ymysg ei gilydd. Cytunaf â’r datganiad hwnnw yng nghyd-destun Cymru, a chredaf y bydd Llywodraeth Cymru yn gwneud hynny ar gyfer Cymru; bydd yn creu Cymru lle gall y cyfoethog a’r tlawd fyw gyda’i gilydd. Gyda ffocws ar dai cydweithredol ac amodau gwell ar gyfer y sector rhentu preifat, mae blaenoriaethau’r Llywodraeth hon mewn cyferbyniad dramatig â rhai clymblaid y DU.

Mae penderfyniad a bod yn agored i ffurfio modelau tai newydd yn allweddol i faterion tai ac adfywio mewn trefi ac yn fy etholaeth i. Bydd delio â thoriadau mewn gwariant yn anhygoel o anodd, ond byddai cefnogi prosiect y Ceidwadwyr ar dai yn wirioneddol anfaddeuol. Mae’r gyllideb hon yn seiliedig ar weledigaeth wahanol ar gyfer tai, a gobeithiaf y bydd yn apelio, o leiaf yn rhannol, i rai ar draws y Siambr hon.

Gan droi at swyddi, mae’n rhaid i Lywodraeth Cymru ddelio â’r sefyllfa economaidd fwyaf enbyd ers degawdau—

caused by building new hospitals in Wales or by building new colleges, such as the sixth form college on the Coleg Llandrillo Rhyl campus in my constituency. The crash was not caused by Sure Start centres, integrated children's centres or free travel for older and disabled people, and neither can the crisis be blamed by the winter fuel allowance, child benefit or maternity and paternity pay. As this Government recognises that reality, the instinct is to intervene when people are being abandoned. Youth employment is a prime example of this abdication of responsibility on the part of the Conservative Government.

The Future Jobs fund was a lifeline for many people in my constituency and led to many finding themselves in permanent employment. It gave people a sense of worth and pride as they paid their taxes and contributed to their communities. The Tories' cruel actions in axing this fund will never be forgotten or forgiven in my towns. I am pleased that this budget commits £25 million per year to Jobs Growth Wales. That is a commitment to the future of young people in Wales.

Arguments and political parties move on, but the needs of the neighbourhoods affected endure. That is why I am pleased to see the commitment to strategic regeneration areas, which takes in the north Wales coast. A mix of public and private funds help to boost jobs locally in Rhyl, and there is a sense of hope as the area looks to the Welsh Government and agencies to help support plans to redevelop its high streets and town centres. A regenerated seaside across many parts of the coast in Wales will boost small businesses and create jobs.

The Conservatives lecture us on small businesses, but as long as they duck the question of infrastructure, we will never get an answer on how they intend to attract businesses or customers to our towns. No-one will walk away from this Chamber punching the air with a budget that is so restricted, but I cannot understand how a joint amendment with the Welsh Conservatives could offer a

sefyllfa, rhaid pwysleisio, na achoswyd gan adeiladu ysbytai newydd yng Nghymru nac gan adeiladu colegau newydd, fel y coleg chweched dosbarth ar gampws Coleg Llandrillo Rhyl yn fy etholaeth. Ni achoswyd y chwalfa gan ganolfannau Sure Start, canolfannau plant integredig na theithio am ddim ar gyfer pobl hŷn ac anabl, ac ni ellir ychwaith feio'r argyfwng ar y lwfans tanwydd gaeaf, budd-daliadau plant neu dâl mamolaeth a thadolaeth. Am fod y Llywodraeth hon yn cydnabod y realiti hwnnw, y reddf yw ymyrryd pan fydd pobl yn cael eu gadael. Mae cyflogaeth i bobl ifanc yn enghraifft wych o'r Llywodraeth Geidwadol yn diosg ei chyfrifoldebau.

Yr oedd y gronfa Swyddi'r Dyfodol yn achubiaeth i lawer o bobl yn fy etholaeth ac fe arweiniodd at lawer yn canfod cyflogaeth barhaol. Rhoddodd ymdeimlad o werth a balchder i bobl wrth iddynt dalu eu trethi a chyfrannu at eu cymunedau. Ni chaiff gweithred greulon y Torïaid yn dileu'r gronfa hon fyth ei anghofio na'i maddau yn fy nhrefi i. Yr wyf yn falch bod y gyllideb hon yn ymrwymo £25 miliwn y flwyddyn i Twf Swyddi Cymru. Mae hynny'n ymrwymiad i ddyfodol pobl ifanc yng Nghymru.

Mae'r dadleuon a phleidiau gwleidyddol yn symud ymlaen, ond mae anghenion y cymdogaethau yr effeithir arnynt yn dioddef. Dyna pam rwy'n falch o weld yr ymrwymiad i ardaloedd adfywio strategol, sy'n cynnwys arfordir gogledd Cymru. Bydd y gymysgedd o arian cyhoeddus a phreifat yn helpu i roi hwb i swyddi lleol yn y Rhyl, ac mae yna ymdeimlad o obaith gan fod yr ardal yn edrych i Lywodraeth Cymru ac asiantaethau i helpu i gefnogi cynlluniau i ailddatblygu ei strydoedd mawr a chanol ei threfi. Bydd glan môr wedi'i hadfywio ar draws llawer o rannau o'r arfordir yng Nghymru yn rhoi hwb i fusnesau bach ac yn creu swyddi.

Mae'r Ceidwadwyr yn pregethu wrthym am fusnesau bach, ond cyhyd ag y maent yn osgoi cwestiynau am y seilwaith, ni chawn fyth ateb ar sut maent yn bwriadu denu busnesau a chwsmeriaid i'n trefi. Fydd neb yn gadael y Siambr hon yn dathlu ar ôl cyllideb sydd mor gyfyngedig, ond ni allaf ddeall sut y gallai'r gwelliant ar y cyd â Cheidwadwyr Cymru gynnig cyllideb well i

better budget for Wales. On that score, I would ask to be proved wrong.

Aled Roberts: Previous speakers have already identified that this is not an easy budget for the Government, and nothing that any of the opposition parties say this afternoon seeks to minimise that issue.

There are certain issues that cause concern to the Liberal Democrats. Our main priority with regard to this budget is the need for proper funding in education. We have spent a great deal of time in recent months talking about school standards. We believe that two factors affect poorer education attainment in Wales, which are the level of deprivation that is seen in many of our communities, and the low levels of funding. Many of us have read reports suggesting that the spending gap with English schools currently stands at £604 per pupil. Although we recognise, as the Minister for Finance and Leader of the House has indicated, that the draft budget allows for an increase of 1 per cent in the schools budget above the percentage increase in the block grant, which is worth around £20 million next year, we believe that the current draft budget indicates that the funding gap will continue at least until 2014-15. The 1 per cent commitment to provide blanket resources does not provide a funding stream that breaks the link between disadvantage and attainment, which we believe is paramount.

There are two other issues in the budget that need addressing. Members have already mentioned the uncertainty regarding capital funding in the NHS. There is also uncertainty with the funding of school capital projects. We are aware that the Minister has already written to local authorities asking for their views on a change in capital funding from a provision of 70:30 to 50:50.

We are concerned about the announcement made last week that the next tranche of capital funding was being extended from three years to six years, which will prevent some authorities from bidding in the medium term.

Gymru. Yn hynny, rwy'n gofyn i gael fy mhrofi'n anghywir.

Aled Roberts: Mae siaradwyr blaenorol eisoes wedi nodi nad yw hon yn gyllideb hawdd ar gyfer y Llywodraeth, ac nid yw siaradwyr y gwrthbleidiau y prynhawn yma yn ceisio dweud dim i gymryd oddi wrth hynny.

Mae yna rai materion sy'n achosi pryder i'r Democratiaid Rhyddfrydol. Ein prif flaenoriaeth o ran y gyllideb hon yw'r angen am arian priodol mewn addysg. Yr ydym wedi treulio llawer o amser yn y misoedd diwethaf yn sôn am safonau ysgol. Yr ydym yn credu bod dau ffactor yn effeithio ar gyrraethiad gwaeth mewn addysg yng Nghymru, sef lefel yr amddifadedd mewn llawer o'n cymunedau, a dim digon o gyllid. Mae sawl un ohonom wedi darllen adroddiadau sy'n awgrymu bod y bwlch gwario o'i gymharu ag ysgolion Lloegr ar hyn o bryd yn £604 y disgybl. Er ein bod yn cydnabod, fel mae'r Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ wedi nodi, bod y gyllideb ddrafft yn caniatáu ar gyfer cynnydd o 1 y cant yng nghyllideb ysgolion uwchlaw'r cynnydd canrannol i'r grant bloc, sy'n werth tua £20 miliwn y flwyddyn nesaf, rydym yn credu bod y gyllideb ddrafft gyfredol yn dangos y bydd y bwlch cyllido yn parhau tan o leiaf tan 2014-15. Nid yw'r ymrwymiad 1 y cant i ddarparu adnoddau cyffredinol yn darparu ffrwd ariannu sy'n torri'r cysylltiad rhwng anfantais a chyrhaethiad, sydd o'r pwys mwyaf yn ein barn ni.

Mae dau fater arall yn y gyllideb y mae angen mynd i'r afael â hwy. Mae Aelodau eisoes wedi sôn am yr ansicrwydd ynghylch cyllid cyfalaf y GIG. Mae hefyd ansicrwydd ynghylch ariannu prosiectau cyfalaf ysgolion. Yr ydym yn ymwybodol bod y Gweinidog eisoes wedi ysgrifennu at awdurdodau lleol yn gofyn am eu barn ar y newid yn y ddarpariaeth cyllid cyfalaf o 70:30 i 50:50.

Yr ydym yn pryderu am y cyhoeddiad a wnaed yr wythnos diwethaf bod cyfran nesaf yr arian cyfalaf yn cael ei ymestyn o dair blynedd i chwe blynedd, a fydd yn atal rhai awdurdodau rhag ymgeisio yn y tymor canolig.

3.45 p.m.

Ann Jones: Does his party in Westminster not share any of that concern or accept that the blame for the cuts to the capital funding for education lies solely with the coalition Government?

Aled Roberts: At the end of the day, your party in Government here has to accept its responsibilities as well. What we are asking for—[*Interruption.*] Well, the question arises: what is the extent of the money that was available in the first instance, as far as the twenty-first century school programme is concerned? That is the position that many local authorities take. In fact, there were no assurances given by the previous administration with regard to the extent of funding available for the programme.

We also seek further clarity on the tuition fees policy. There are questions relating to the ongoing concerns with regard to EU students in particular, which have been mentioned over recent months. There is also the fact that, as recently as last week, the Minister was identifying investment needs of about £3.6 billion over the course of this administration.

I want to touch briefly on two other issues. The first relates to the lack of clarity as far as infrastructure projects are concerned overall. With regard to the twenty-first century access project for broadband in Wales, we currently have to rely on ministerial assurances regarding the continuation of the funding. There is also the lack of clarity identified by the committee with regard to the national transport plan: because of reprioritisation, the plan is lacking in detail and it is difficult to establish costs. Overall, we have concerns about the transparency of the budget for public scrutiny. There is a lack of detail, there are regular movements of funding streams from one part of the budget to another, and backbench Assembly Members have no access to the lower level of detail. The Finance Committee's report outlines that in recommendations 3 and 4.

In answer to Peter Black, separate Ministers have confirmed that they have had to issue

Ann Jones: A yw ei blaid ef yn San Steffan yn rhannu'r pryder hwnnw neu'n derbyn mai Llywodraeth y glymblaid yn unig sydd ar fai am y toriadau mewn cyllid cyfalaf ar gyfer addysg?

Aled Roberts: Ar ddiwedd y dydd, mae'n rhaid i'ch plaid chi mewn Llywodraeth yma dderbyn ei chyfrifoldebau hefyd. Yr hyn yr ydym yn gofyn amdano—[*Torri ar draws.*] Wel, y cwestiwn sy'n codi yw: faint o arian oedd ar gael yn y lle cyntaf, o ran rhaglen ysgolion yr unfed ganrif ar hugain? Dyna safbwynt llawer o awdurdodau lleol. Yn wir, ni roddwyd unrhyw sicrwydd gan y weinyddiaeth flaenorol o ran faint o arian oedd ar gael ar gyfer y rhaglen honno.

Hefyd, hoffwn gael rhagor o eglurder ar y polisi ffioedd dysgu. Mae yna gwestiynau ynghylch pryderon parhaus o ran myfyrwyr yr UE yn benodol, sydd wedi'u crybwyll dros y misoedd diwethaf. Mae'n ffaith bod y Gweinidog, mor ddiweddar â'r wythnos diwethaf, wedi nodi bod angen buddsoddi tua £3.6 biliwn yn ystod y weinyddiaeth hon.

Yr wyf am sôn yn fyr am ddau fater arall. Mae'r cyntaf yn ymwneud â diffyg eglurder ynghylch prosiectau seilwaith yn gyffredinol. O ran y prosiect mynediad yr unfed ganrif ar hugain at fand eang yng Nghymru, yr ydym ar hyn o bryd yn dibynnu ar sicrwydd gweinidogol ynghylch parhad y cyllid hwnnw. Mae'r pwyllgor hefyd wedi nodi diffyg eglurder o ran y cynllun trafniadaeth cenedlaethol: oherwydd ail-flaenoriaethu, mae yna ddiffyg manylion yn y cynllun ac mae'n anodd sefydlu'r costau. Yn gyffredinol, mae gennym bryderon ynghylch tryloywder y gyllideb a gallu'r cyhoedd i graffu arni. Mae yna ddiffyg manylion, mae yna symudiadau rheolaidd o lifiau arian o un rhan o'r gyllideb i ran arall, ac nid oes gan Aelodau Cynulliad ar y meinciau cefn unrhyw fynediad at y lefel is o fanyldeb. Mae adroddiad y Pwyllgor Cyllid yn amlinellu hynny yn argymhellion 3 a 4.

Mewn ymateb i Peter Black, mae Gweinidogion gwahanol wedi cadarnhau eu

instructions to other public sector bodies on accounting standards. The Welsh Labour manifesto committed the Government to reviewing the system of external scrutiny in Wales to ensure that it was proportionate and more effective in delivering public services improvement. We believe that, in carrying out any reviews, we as an Assembly must consider whether the Welsh Government's budget meets the standards. If it does not, we feel that it needs to meet these as a matter of urgency.

Angela Burns: I am very grateful to be able to speak in this incredibly important debate for Wales. We need a budget that all Members of the National Assembly can stand behind, because we are in difficult economic circumstances. Even the most cursory glance at the issues faced by the eurozone countries should be enough to make us all understand—now, if never before—the importance of a fiscally responsible budget that can deliver net wins for Wales. The budget presented today by the Welsh Labour Government goes some way towards addressing the needs of the country, but it simply does not go far enough or have sufficiently measurable outcomes attached. Therefore, I oppose the budget. Given the time constraints, I will restrict my comments to the education and skills portfolio.

Minister, policy direction is absolutely the prerogative of the governing party. However, I raise serious concerns that your Government has made a series of key policy announcements without undertaking rigorous assessments of the financial assumptions behind those policies. For example, prior to the election earlier this year, Welsh Labour announced that it would fund all Welsh students attending university. Despite being constantly pressed by me and others, there was no information on the cost of the policy and the consequent effects that this policy choice would have on the rest of the education budget.

Finally, on Monday, the Minister for Education and Skills announced that the cost of the policy would be in the order of £3.6 billion during the fourth Assembly. However,

bod wedi gorfod rhoi cyfarwyddiadau i gyrrff sector cyhoeddus eraill ar safonau cyfrifyddu. Gwnaeth maniffesto Llafur Cymru ymrwymo'r Llywodraeth i adolygu'r system graffu allanol yng Nghymru i sicrhau ei bod yn gymesur ac yn fwy effeithiol er mwyn gwella gwasanaethau cyhoeddus. Credwn fod yn rhaid i ni, fel Cynulliad, wrth gynnal unrhyw adolygiadau, ystyried a yw cyllideb Llywodraeth Cymru yn cwrdd â'r safonau. Os nad ydy'n gwneud hynny, rydym yn teimlo bod angen iddi gwrdd â'r safonau hyn ar fyrder.

Angela Burns: Yr wyf yn ddiolchgar iawn am y cyfle i siarad yn y ddadl hon, sy'n hynod bwysig i Gymru. Mae angen arnom gyllideb y gall holl Aelodau'r Cynulliad Cenedlaethol ei chefnogi, oherwydd yr ydym yn wynebu amgylchiadau economaidd anodd. Dylai bwrw'r golwg mwyaf arwynebol ar y materion a wynebir gan wledydd ardal yr ewro fod yn ddigon i wneud inni oll ddeall—yn awr, os nad yn y gorffennol—pwysigrwydd cyllideb gyfrifol a all sicrhau enillion net i Gymru. Mae'r gyllideb a gyflwynir heddiw gan Lywodraeth Llafur Cymru yn mynd rhywfaint o'r ffordd i fynd i'r afael ag anghenion y wlad, ond nid yw'n mynd yn ddigon pell na'n cynnwys canlyniadau sy'n ddigon mesuradwy. Felly, rwy'n gwrthwynebu'r gyllideb. O gofio'r cyfyngiadau amser, byddaf yn cyfyngu fy sylwadau at y portffolio sgiliau ac addysg.

Weinidog, braint y blaid sy'n llywodraethu yw penderfynu ar gyfeiriad polisi. Fodd bynnag, codaf bryderon difrifol fod eich Llywodraeth wedi gwneud cyfres o gyhoeddiadau polisi allweddol heb gynnal asesiadau trylwyr o'r tybiaethau ariannol y tu ôl i'r polisiau hynny. Er enghraifft, cyn yr etholiad yn gynharach eleni, cyhoeddodd Llafur Cymru y byddai'n ariannu holl fyfyrwyr Cymru sy'n mynd i'r brifysgol. Er gwaethaf y cwestiynau cyson gennyf i ac eraill, ni chafwyd unrhyw wybodaeth am gost y polisi hwn a'r effeithiau canlyniadol y byddai dewis y polisi yn eu cael ar weddill y gyllideb addysg.

Yn olaf, ddydd Llun, cyhoeddodd y Gweinidog Addysg a Sgiliau mai cost y polisi fyddai oddeutu £3.6 biliwn yn ystod y Pedwerydd Cynulliad. Fodd bynnag, yn y

in those additional notes, provided with a fanfare, was a health warning that the figures are only illustrative and that there are risks in producing forecasts for demand-led expenditure. Of course there are risks, Minister, and the biggest are that the policy is based on best-case assumptions and not worst-case assumptions and that the policy does not take into account, for example, issues such as Welsh taxpayers' money going to support European students, whether they study here in Wales or elsewhere in the UK.

That is just one example. I will give you another one, Minister. I have concerns about the costs that will be incurred in the education budget with regard to the proposed mergers within the higher education sector. Have these proposals been thought through properly, has there been a rigorous analysis of the costs, and have those been weighed with the benefits? Is this the right time to undertake a wholesale revision of this sector?

Leighton Andrews: On tuition fees, we put figures into the public domain before the last election. That is a policy that was adopted by the One Wales Government. We published extensive figures before the last election. We have also published them to the committee, so you are wrong on both those points. That is obviously an attempt by you to distract attention from the fact that the Welsh Conservatives would make Welsh students pay higher fees wherever they study. On higher education reconfiguration, the Assembly Member sitting to your right welcomed our announcement last summer when he was the education spokesperson for your party.

Angela Burns: Perhaps if you could refrain from leaping to the defensive immediately, you would get to the point in my speech where I say that we support higher education reconfiguration. However, it is about how you do it, whether you cost it, when you do it, and all the rest of the package.

Minister, one of the ways to balance your books on free tuition fees is to base your assumption on there being a steady flow of

nodïadau ychwanegol hynny, a ddarparwyd gyda chryn dipyn o ffanffer, yr oedd yna rybudd bod y ffigurau hyn yn rai dangosol yn unig a bod risgiau o ran cynhyrchu rhagolygon ar gyfer gwariant yn seiliedig ar alw. Wrth gwrs, mae yna risgiau, Weinidog, a'r mwyaf yw bod y polisi'n seiliedig ar y tybiaethau gorau yn hytrach na'r gwaethaf, a bod y polisi ddim yn ystyried, er enghraifft, materion fel arian trethdalwyr Cymru yn cefnogi myfyrwyr Ewropeaidd, p'un ag ydynt yn astudio yma yng Nghymru neu mewn manau eraill yn y DU.

Dyna un enghraifft yn unig. Byddaf yn rhoi un arall i chi, Weinidog. Mae gennyf bryderon am y costau a ddaw yn y gyllideb addysg o ran yr uno arfaethedig o fewn y sector addysg uwch. A yw'r cynigion hyn wedi'u hystyried yn drwyadl, a fu dadansoddiad trylwyr o gostau ac a ydynt wedi'u pwyso a mesur yn erbyn y manteision? Ai dyma'r amser cywir i gynnal adolygiad cyffredinol o'r sector hwn?

Leighton Andrews: O ran ffioedd dysgu, gwnaethom gyhoeddi'r ffigurau cyn yr etholiad diwethaf. Dyna'r polisi a fabwysiadwyd gan Lywodraeth Cymru'n Un. Gwnaethom gyhoeddi ffigurau helaeth cyn yr etholiad diwethaf. Yr ydym hefyd wedi eu cyhoeddi i'r pwyllgor, felly rydych yn anghywir ar y ddau bwynt yna. Mae hynny'n amlwg yn ymgais gennych i dynnu sylw oddi ar y ffaith y byddai Ceidwadwyr Cymru yn gorfodi myfyrwyr i dalu ffioedd uwch lle bynnag y maent yn astudio. Ar ad-drefnu addysg uwch, croesawodd yr Aelod Cynulliad sy'n eistedd ar yr ochr dde i chi ein cyhoeddiad yr haf diwethaf pan oedd yn llefarydd addysg dros eich plaid.

Angela Burns: Pe gallech chi aros cyn neidio i'ch traed i amddiffyn eich safbwynt, byddech yn cyrraedd y pwynt yn fy araith lle'r wyf yn dweud yr ydym yn cefnogi ad-drefnu addysg uwch. Fodd bynnag, y ffordd yr ydych yn gwneud hynny sy'n bwysig, yn ogystal â gofyn a ydych yn costio'r camau hynny, pryd fyddwch yn ad-drefnu a gweddill y pecyn.

Weinidog, un ffordd o dalu am ffioedd dysgu am ddim yw seilio eich tybiaeth ar gael llif cyson o fyfyrwyr o Loegr i liniaru'r costau.

students from England to alleviate the cost. However, with all this ongoing uncertainty in the higher education sector, with universities such as Cardiff Metropolitan University and Glyndŵr University fighting for survival as independent and profitable entities, and the debacle of the University of Wales, these economically vital students will look elsewhere, leaving our places to be filled by EU students at a cost to us, the Welsh taxpayers.

These two policies are occurring at a time when funding for education is decreasing in real terms by 4.9 per cent over the next three years. [*Interruption.*]

The Deputy Presiding Officer: Order. The Minister cannot continue to make comments as a running commentary, as if he is making an anti-speech to the actual speech that the Chamber is supposed to be hearing. Please listen patiently; you have been given one intervention. The Member will also wind up.

Angela Burns: Thank you. Minister, do you not think that these cuts to education in Wales will only exacerbate the fact that Welsh pupils are underfunded by £604 per year when compared to England? I see nothing in the Welsh Labour Government's budget that will mitigate that state of affairs, yet we all know and agree that we need to make changes to education in Wales. We need to improve the outcomes for many school leavers, especially those that do not always get the support of their school or their parents. Minister, do you think that the outcomes for school leavers will be hindered or helped by the financial constraints that are being put on the delivery of the 14-19 learning pathways? In the budget, it would appear that the expenditure line for this item is reliant on savings from elsewhere. However, if tuition fees are going to cost—

Leighton Andrews: Will you give way again?

Angela Burns: No, I will not. I am running out of time.

Fodd bynnag, gyda'r holl ansicrwydd parhaus yn y sector addysg uwch, gyda phrifysgolion fel Prifysgol Metropolitan Caerdydd a Phrifysgol Glyndŵr yn brwydro i oroesi fel endidau annibynnol a phroffidiol, a'r llanastr o Brifysgol Cymru, bydd y myfyrwyr economaidd hanfodol hyn yn edrych mewn mannau eraill, gan adael ein lleoedd i gael eu llenwi gan fyfyrwyr yr UE ar gost i ni, drethdalwyr Cymru.

Mae'r ddau bolisi yma yn digwydd ar adeg pan fo cyllid ar gyfer addysg yn gostwng 4.9 y cant mewn termau real dros y tair blynedd nesaf. [*Torri ar draws.*]

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Ni all y Gweinidog barhau i wneud sylwadau fel sylwebaeth, fel pe bai'n gwneud gwrth-araith i arraith wirioneddol y mae'r Siambr i fod i'w chlywed. Gwrandewch yn amyneddgar, os gwelwch yn dda; yr ydych wedi cael un ymyriad. Bydd yr Aelod hefyd yn dirwyn i ben.

Angela Burns: Diolch. Weinidog, onid ydych yn credu y bydd y toriadau hyn i addysg yng Nghymru ond yn gwaethygu'r ffaith bod £604 y flwyddyn yn llai yn cael ei wario ar ddisgyblion yng Nghymru o'i gymharu â Lloegr? Ni welaf ddim yng nghyllideb Llywodraeth Llafur Cymru fydd yn lliniaru'r sefyllfa honno, ac eto yr ydym oll yn gwybod ac yn cytuno bod angen inni wneud newidiadau i addysg yng Nghymru. Mae angen inni wella'r canlyniadau ar gyfer llawer o ymadawyr ysgol, yn enwedig y rhai hynny nad ydynt bob amser yn cael cymorth eu hysgol neu eu rhieni. Weinidog, a ydych yn credu y bydd canlyniadau'r rhai sy'n gadael ysgol yn cael eu llesteirio neu eu helpu gan y cyfyngiadau ariannol sydd yn cael eu rhoi ar lwybrau dysgu 14-19 oed? Yn y gyllideb, mae'n ymddangos bod y llinell wariant ar gyfer yr eitem hon yn dibynnu ar arbedion o fannau eraill. Fodd bynnag, os yw ffioedd dysgu yn mynd i gostio—

Leighton Andrews: A ydych yn fodlon ildio eto?

Angela Burns: Na wnaf. Yr wyf yn rhedeg allan o amser.

The Deputy Presiding Officer: I will give you 30 seconds, if you use them briskly.

Angela Burns: Minister, it is not just the Welsh Conservatives who are raising concerns about education. I draw your attention to the letter from the Chair of the Children and Young People Committee to the Chair of the Finance Committee, which states that:

‘The Committee had serious concerns about the presentation of the budget and the lack of transparency and accountability’.

We all need to work together, Minister. We have good ideas about how to increase the amount of funds available within the education sector.

The Deputy Presiding Officer: Order. Conclude now, please.

Angela Burns: We are here as a responsible and constructive opposition. Please let us help you.

Alun Ffred Jones: The idea that a country can prosper without making things is a fallacy. Both Tory and Labour Governments saw the city, the service industries and retail as the main drivers to compensate for the demise of manufacturing and heavy industries in Wales and the rest of the UK. Now, we are paying the price. The love affair with bankers of successive London Governments has proven to be a disaster, while countries such as Germany, which respected, supported and incentivised their manufacturing companies, are in a stronger position in the present crisis. The Labour Prime Minister at the time, Gordon Brown, used to lecture Germany on where it was going wrong economically. I do not think that he would be doing that today. The economic renewal programme fully acknowledged the primacy of the sector, and advanced engineering and manufacturing was included as a key sector. Unfortunately, Wales produces almost no final products and too few plants have advanced research and development facilities. There are too few companies such as Airbus, which is a long-established business with firm roots and is at the cutting edge of research in Wales.

Y Dirprwy Lywydd: Rhoddaf 30 eiliad i chi, os ydych chi'n eu defnyddio'n gyflym.

Angela Burns: Weinidog, nid Ceidwadwyr Cymru yn unig sy'n codi pryderon am addysg. Tynnaf eich sylw at y llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc at Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid, sy'n datgan bod gan y Pwyllgor:

‘bryderon difrifol ynghylch sut y cyflwynwyd y gyllideb a'r diffyg tryloywder ac atebolrwydd’.

Mae angen inni oll weithio gyda'n gilydd, Weinidog. Mae gennym syniadau da am sut i gynyddu faint o arian sydd ar gael o fewn y sector addysg.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Gorffennwch yn awr, os gwelwch yn dda.

Angela Burns: Yr ydym yma fel gwrthblaid gyfrifol ac adeiladol. Gadewch i ni eich helpu.

Alun Ffred Jones: Mae'r syniad y gall gwlad ffynnu heb wneud pethau yn gamsyniad. Mae Llywodraethau'r Torïaid a Llafur yn gweld y ddinas, y diwydiannau gwasanaeth a manwerthu fel y prif ysgogiadau i'n digolledu am dranc gweithgynhyrchu a diwydiannau trwm yng Nghymru a gweddill y DU. Yn awr, yr ydym yn talu'r pris. Mae cariad Llywodraethau Llundain at fancwyr wedi profi'n drychineb, tra bod gwledydd fel yr Almaen, a fu'n parchu, cefnogi a chymell eu cwmnïau gweithgynhyrchu, mewn sefyllfa gryfach yn yr argyfwng presennol. Yr oedd y Prif Weinidog Llafur ar y pryd, Gordon Brown, yn arfer pregethu at yr Almaen ar ei chamgymeriadau economaidd. Ni chredaf y byddai ef yn gwneud hynny heddiw. Mae'r rhaglen adnewyddu economaidd yn cydnabod goruchafiaeth y sector hwn, ac mae uwch beirianneg a gweithgynhyrchu wedi'u cynnwys fel sector allweddol. Yn anffodus, nid yw Cymru'n cynhyrchu braidd dim cynhyrchion terfynol ac nid oes gan ddigon o weithfeydd gyfleusterau ymchwil a datblygu uwch. Ni does digon o gwmnïau fel Airbus, sy'n fusnes hir-sefydledig â gwreiddiau cadarn ac sydd ar flaen y gad o ran ymchwil

yng Nghymru.

Wales also needs to place itself in a position to catch the wind of clean technology and green products. We could be in a position to capitalise on this boom, provided that the infrastructure is in place. That has been our main focus in the Assembly over the past few months. We are not convinced that the budget provides the clarity and direction of travel to address the serious threat to jobs, the challenge facing young people, and the precarious future facing many of our companies in Wales, the UK and further afield.

O ran yr hyn y mae'n rhaid i'r gyllideb ei alluogi a'i gefnogi, yr ydym yn galw am y cynllun cyfalaf cenedlaethol y bu i Ieuan Wyn gyfeirio ato—cynllun cynhwysfawr sy'n sicrhau rhwydwaith trafniadaeth o'r radd flaenaf, nid yn unig i'n diwydiannau ond i'n cymunedau. Mae angen i'r cynllun hwn hefyd gynnwys darpariaeth i wella ein porthladdoedd, er fy mod yn derbyn nad yw hynny'n fater sydd wedi ei ddatganoli. Mae'n hollbwysig bod ein porthladdoedd yn cael eu paratoi er mwyn gallu manteisio ar y cyfleoedd economaidd a ddaw o bethau fel ffermydd gwynt a sectorau eraill.

Mae angen cynnal cefnogaeth i fusnesau bychain drwy oddefiad ardrethi busnes, a'i ehangu os yw hynny'n bosibl. Mae angen gwasanaeth band eang cyflym i bob ardal yng Nghymru. Mae hwnnw'n fater sydd wedi cael ei drafod yma drosodd a throsodd ac mae angen gweld y cynllun hwnnw'n symud ymlaen a gweld yn union beth yw'r trefniadau ariannu ar ei gyfer. Mae angen cefnogi cwmnïau sylfaenol, y cwmnïau angor, i aros yma. Mae hefyd angen cefnogi cwmnïau gweithgynhyrchu blaengar sydd hefyd yn ymwneud ag ymchwil a datblygu. Dyna'r math o ddiwydiannau yr ydym am eu gweld yn ffynnu yma, ac mae angen i'r gyllideb ddangos cefnogaeth i hynny.

Mae angen inni gynyddu lefelau pwrcau lleol er mwyn sicrhau, lle bo'n bosibl, fod ein cwmnïau yng Nghymru yn gallu manteisio ar wariant cyhoeddus. Mae lefel o 50 y cant ar hyn o bryd, ac mae angen i hynny gynyddu i 75 y cant os ydym o ddifrif ynglŷn â sicrhau bod yr arian sy'n troi yn y sector cyhoeddus o

Mae angen i Gymru roi ei hun mewn sefyllfa i fanteisio ar dechnoleg lân a chynhyrchion gwyrdd. Gallem fod mewn sefyllfa i elwa ar y ffyniant hwn, ar yr amod bod y seilwaith ar gael. Dyna oedd ein prif ffocws yn y Cynulliad dros y misoedd diwethaf. Nid ydym wedi'n hargyhoeddi bod y gyllideb yn darparu'r eglurder na'r cyfeiriad teithio i fynd i'r afael â'r bygythiad difrifol i swyddi, yr her sy'n wynebu pobl ifanc a'r dyfodol ansicr sy'n wynebu llawer o'n cwmnïau yng Nghymru, y DU a thu hwnt.

In terms of what the budget must enable and support, we call for the national capital programme that Ieuan Wyn referred to—a comprehensive programme that ensures a first-rate transport network, not only for our industries, but our communities. This programme also needs to include provision to improve our ports, although I accept that that is not a devolved matter. It is crucial that our ports are prepared so that they can take full advantage of the economic opportunities that arise from such things as windfarms and other sectors.

We need to maintain support for small businesses through business rate relief, and to expand it if possible. We need a fast broadband service in all areas of Wales. That issue has been discussed here time and again and we need to see that scheme move forward and to see exactly what the financial arrangements for it are. We need to support the primary companies, the anchor companies, to remain here. We also need to support innovative manufacturing companies that also undertake research and development. Those are the kinds of industries that we want to see prosper here, and the budget needs to demonstrate support for that.

We also need to increase the levels of local procurement in order to ensure that, where possible, companies in Wales can take advantage of public expenditure. The level is 50 per cent at present, and that needs to increase to 75 per cent if we are serious about ensuring that the money that circulates in the

fudd i'r sector preifat.

public sector is of benefit to the private sector.

Nid wyf yn credu, fel y mae'r gyllideb ar hyn o bryd, y gallwn gefnogi'r cynigion, gan fod diffyg eglurder yng nghyllideb y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth, ac nid ydym yn credu bod adnoddau digonol yn y gyllideb i ymateb i'r argyfwng y mae llawer ohonom wedi cyfeirio ato'r prynhawn yma, sy'n fygythiad gwirioneddol i fywydau unigolion, teuluoedd a chymunedau yng Nghymru.

I do not believe that, as the budget currently stands, we can support the proposals, because there is a lack of clarity in the budget of the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science, and we do not believe that there are sufficient resources in the budget to respond to the crisis that many of us have referred to this afternoon, which is a real threat to the lives of individuals, families and communities in Wales.

Janet Finch-Saunders: I am grateful for the opportunity to contribute in my first draft budget debate. My reason for contributing is that Welsh Labour's draft budget does not address the real needs of the people of Wales and it certainly does not address the real needs of the people in my constituency, who elected me to stand here today. They, and we, need to see a draft budget that adequately addresses the growing pressures on the NHS and our education system, and one that takes a strong co-ordinated approach to the economic problems and the lack of inward investment facing Wales.

Janet Finch-Saunders: Yr wyf yn ddiolchgar am y cyfle i gyfrannu yn fy nadl gyntaf ar y gyllideb ddrafft. Fy rheswm dros gyfrannu yw nad yw cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru yn ymdrin â gwir anghenion pobl Cymru ac yn sicr nid yw'n ymdrin â gwir anghenion y bobl yn fy etholaeth, a wnaeth fy ethol i sefyll yma heddiw. Mae angen iddyn nhw, a ni, weld cyllideb ddrafft sy'n mynd i'r afael yn ddigonol â'r pwysau cynyddol ar y GIG ac ar ein system addysg, ac un sy'n mabwysiadu ymagwedd gydgysylltiedig cryf at y problemau economaidd a diffyg mewnfuddsoddi sy'n wynebu Cymru.

This draft budget is blurred, vague and indistinct—similar to the Wales programme for government. The King's Fund and the Wales Audit Office have confirmed that the NHS in Wales faces the toughest settlement of all of the UK health services, yet the Welsh Labour Government is still prepared to cut health spending by 6.6 per cent in real terms over the next three years.

Mae'r gyllideb ddrafft hon yn aneglur, yn amwys ac yn floesg—yn debyg i raglen lywodraethu Cymru. Mae'r King's Fund a Swyddfa Archwilio Cymru wedi cadarnhau bod y GIG yng Nghymru yn wynebu'r setliad anoddaf o blith pob un o wasanaethau iechyd y DU, ac eto mae Llywodraeth Lafur Cymru yn dal yn barod i dorri gwariant ar iechyd 6.6 y cant mewn termau real dros y tair blynedd nesaf.

Mick Antoniw *rose*—

Mick Antoniw *a gododd*—

The Deputy Presiding Officer: Order. The Member is not giving way.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Nid yw'r Aelod yn ildio.

Janet Finch-Saunders: There is a huge concern on the part of those who work with mental health support services, because by 2020, the number of people across Wales with dementia is projected to increase by 31 per cent, and by as much as 44 per cent in some rural areas. How on earth can the NHS in Wales be expected to provide sufficient treatment and care for increasing numbers of

Janet Finch-Saunders: Mae pryder enfawr ymhlith y rhai sy'n gweithio gyda gwasanaethau cymorth iechyd meddwl, oherwydd erbyn 2020, rhagwelir y bydd nifer y bobl ledled Cymru sydd â dementia wedi cynyddu 31 y cant, a chymaint â 44 y cant mewn rhai ardaloedd gwledig. Sut ar y ddaear gellir disgwyl i'r GIG yng Nghymru gynnig digon o driniaeth a gofal ar gyfer y

dementia patients in the face of such large cuts to our health budget? That is only one form of illness. Pressures are increasing on the NHS in almost every area. Waiting times for orthopaedic treatment are a typical example of ignored real need in this document.

4.00 p.m.

The Finance Committee has voiced serious concerns about the adequacy of funding for the Welsh NHS and has doubts whether efficiency savings will be enough to close the gap. I would also ask those Labour Members who are not in the Cabinet whether these woeful plans for the NHS are really worthy of their support, on behalf of the people that they represent today. The issue of ambulance queues, which I have raised time and again, is a perfect example of where things are not right. This budget fails to address the need for more support for our health service.

The budget also fails to address the need for more support for economic growth in Wales. Labour has bigged up this draft budget as one for growth and jobs, yet there is no sign of anything to help small and medium-sized enterprises, let alone anything on business rate relief, for which we have called. Promoting growth and jobs is essential to boost Wales's economy, which lags embarrassingly behind that of the rest of the United Kingdom. We need to look at forging a low-carbon economy, which this draft budget neglects even to mention. However, the Scottish Government's draft budget has prioritised investment in the low-carbon economy, to cut emissions while creating new jobs. With 70,000 young people in Wales between the ages of 16 and 24 not in education, employment or training, this kind of investment could prove to be a lifeline for them and Wales, and it could provide us with the opportunity to become a world leader in green technologies. Wales has the potential to be a strong and vibrant business region in the UK, and to lead the way in having a low-carbon green economy. However, we need a budget to address this issue properly—a budget that supports real economic growth in

nifer cynyddol o gleifion sydd â dementia yn wyneb y toriadau mawr o'r fath i'n cyllideb iechyd? Un math o salwch yn unig yw hynny. Mae'r pwysau ar y GIG yn cynyddu ym mhob maes, bron. Mae amseroedd aros ar gyfer triniaeth orthopedig yn enghraifft nodweddiadol o anwybyddu angen gwirioneddol yn y ddogfen hon.

Mae'r Pwyllgor Cyllid wedi mynegi pryderon difrifol ynghylch digonolrwydd y cyllid ar gyfer GIG Cymru, ac mae ganddo amheuan ynghylch a fydd yr arbedion effeithlonrwydd yn ddigon i gau'r bwlech. Byddwn hefyd yn gofyn i'r Aelodau Llafur hynny nad ydynt yn y Cabinet a yw'r cynlluniau truenus hyn ar gyfer y GIG yn deilwng o'u cefnogaeth, ar ran y bobl y maent yn eu cynrychioli heddiw? Mae ciwiau ambiwlans—mater a godwyd gennyf dro ar ôl tro—yn enghraifft berffaith o sefyllfa lle nad yw pethau'n iawn. Nid yw'r gyllideb hon yn rhoi sylw i'r angen am fwy o gefnogaeth ar gyfer ein gwasanaeth iechyd.

Yn ogystal, nid yw'r gyllideb yn mynd i'r afael â'r angen i ddarparu cefnogaeth ychwanegol i sicrhau twf economaidd yng Nghymru. Mae Llafur wedi disgrifio'r gyllideb ddrafft hon fel cyllideb ar gyfer twf a swyddi, ac eto nid oes unrhyw beth ynddi i helpu busnesau bach a chanolig, heb sôn am unrhyw beth ynghylch rhyddhad ardrethi busnes—mesur yr ydym wedi galw amdano. Mae hyrwyddo twf a swyddi yn hanfodol o ran hybu economi Cymru, sy'n llusgo y tu ôl i weddill y Deyrnas Unedig mewn modd sy'n peri embaras. Mae angen inni edrych ar greu economi carbon isel, ond nid yw'r gyllideb ddrafft hon yn sôn am hynny. Fodd bynnag, mae cyllideb ddrafft Llywodraeth yr Alban wedi blaenoriaethu buddsoddi yn yr economi carbon isel, a hynny er mwyn torri allyriadau a chreu swyddi newydd. Mae 70,000 o bobl ifanc yng Nghymru rhwng 16 a 24 oed nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant. Gallai'r math hwn o fuddsoddi fod yn rhaff achub iddyn nhw ac i Gymru, a gallai roi cyfle inni fod yn arweinydd ar raddfa fyd-eang ym maes technolegau gwyrdd. Mae gan Gymru y potensial i fod yn ranbarth fusnes gref, llawn cyffro yn y Deyrnas Unedig, ac mae ganddi'r potensial i

Wales.

Despite the inequality of spend on education between England and Wales, there is no real evidence of any proposed improvements. I truly feel that this draft budget does not take seriously the pressures on the NHS in Wales, our education system or our potential for real economic growth. The long-term benefits of supporting these areas properly would far outweigh whatever Labour feels that it is achieving by cutting the health budget so abominably, and ignoring small and medium-sized enterprises and the need for economic growth. Therefore, I would ask that Labour goes back to the drawing board and comes up with a draft budget that really supports our residents in Wales, whom Members have been elected to serve. I wholeheartedly support the joint amendment.

Simon Thomas: It is a delight to follow a Member who has been praising the SNP Government in Scotland so fully for its low-carbon agenda. Of course, I support the Member for Conwy in everything that she said on that.

I would like to concentrate for a few minutes on the budget itself. This has been a rather dispiriting debate. We have not had any indication from the Minister or from Members on the Labour backbenches that they really get it—that they really understand the situation that they are in. They need the support of other Members in this place to get their budget through. It has not been an easy thing for Plaid Cymru to lay a joint amendment with the two parties that are cutting our budget in Westminster in the first place. Let us not beat about the bush: it is not easy. However, we saw this budget from the Labour Party, and we could not support it in all good conscience. It does not deliver the economic resurgence that Wales needs to see and it does not defend our public services adequately. That is why we have laid this joint amendment. Even if there were some doubts about this before the debate, the level of defensiveness coming from the Labour

arwain y ffordd o ran cael economi carbon isel werdd. Fodd bynnag, mae arnom angen gyllideb sy'n mynd i'r afael â'r mater hwn mewn modd priodol—cyllideb sy'n cefnogi twf economaidd go iawn yng Nghymru.

Er gwaethaf yr anghydraddoldeb rhwng Cymru a Lloegr o ran gwariant ar addysg, nid oes gwir dystiolaeth o unrhyw welliannau arfaethedig. Rwy'n teimlo nad yw'r gyllideb ddrafft hon yn cymryd o ddifrif y pwysau sydd ar y gwasanaeth iechyd gwladol yng Nghymru, ein system addysg na'n potensial i greu twf economaidd go iawn. Byddai'r manteision tymor hir o gefnogi'r meysydd hyn yn iawn lawer yn fwy na'r hyn y teimla'r blaid Lafur ei bod yn ei gyflawni drwy wneud toriadau mor ofnadwy i'r gyllideb iechyd, a thrwy anwybyddu mentrau bach a chanolig a'r angen i greu twf economaidd. Felly, hoffwn ofyn i'r blaid Lafur ddechrau o'r dechrau a chyflwyno cyllideb ddrafft sy'n cefnogi ein trigolion yng Nghymru—y bobl y cafodd Aelodau eu hethol i wasanaethu. Cefnogaf y gwelliant ar y cyd.

Simon Thomas: Mae'n bleser dilyn Aelod sydd wedi rhoi cymaint o ganmoliaeth i Lywodraeth yr SNP yn yr Alban ynghylch ei hagenda carbon isel. Wrth gwrs, rwy'n cefnogi'r Aelod dros Gonwy mewn perthynas â phopeth a ddywedodd hi ar y mater hwnnw.

Hoffwn ganolbwyntio ar y gyllideb ei hun am ychydig funudau. Bu'r ddadl hon yn un prudd, braidd. Nid ydym wedi cael unrhyw arwydd gan y Gweinidog na gan Aelodau meinciau cefn Llafur eu bod yn deall hyn—eu bod yn wir ddeall y sefyllfa y maent ynddi. Mae arnynt angen gefnogaeth Aelodau eraill yn y lle hwn i sicrhau bod eu cyllideb yn cael ei chymeradwyo. Nid yw wedi bod yn hawdd i Blaid Cymru gyflwyno gwelliant ar y cyd gyda'r ddwy blaid sy'n torri ein cyllideb yn San Steffan yn y man cyntaf. Gadewch inni siarad yn blaen: nid yw hyn yn hawdd. Fodd bynnag, gwelsom y gyllideb hon gan y Blaid Lafur, ac, mewn difrif calon, nid oedd yn bosibl inni ei chefnogi. Nid yw'n sicrhau'r adfywiad economaidd y mae ei angen ar Gymru ac nid yw'n amddiffyn ein gwasanaethau cyhoeddus yn ddigonol. Dyna pam yr ydym wedi cyflwyno'r gwelliant hwn ar y cyd. Hyd yn oed pe bai gennym amheunon am hyn cyn y ddadl, mae lefel yr

benches has been an eye-opener. Labour Members have not indicated that they might be willing to look again at a single part of the budget in order to really address the issues that face the Welsh economy at the moment.

This budget was forged in a time when we thought we were coming out of recession. I accept what the Minister said in respect of most of this budget being exactly what was indicated in the indicative budget last year. However, at that time, everyone from the IMF down, and including this Government, expected us to be moving out of recession at this point. The reality is that we are going back into recession and this is the reality that the Government has to address. We accept that it does not have all of the macro-economic tools: for example, it cannot change corporation tax, and in his speech last night in Aberystwyth, the First Minister rejected the idea of having any tools to change corporation tax in the future in Wales. The Government also does not have the tools to create jobs by changing investment taxation or by looking at income tax. What it can do, however, is to invest its money wisely in key decisions—including capital projects and the skills of our young people—that will make a long-term difference to a fully functioning economy. Even if we were not in recession, or about to go back into recession, with growth of just 0.5 to 0.6 per cent, we all have to acknowledge that the level of skills in Wales is not adequate, not robust enough and not high enough to let the nation engage as a proper part of the eurozone or in terms of what the western economies need. We know that the skills level is not there, and we should be addressing it anyway.

The additional problem of youth unemployment and the lack of skills among young people means that we should be looking, in this budget, for the all-Wales plan B. The Labour Party has talked about a plan B; indeed, Carwyn Jones published a plan B jointly with the two Eds, but it was a macro-

ymdeimlad amddiffynnol sy'n dod o feinciau Llafur wedi bod yn agoriad llygad. Nid yw Aelodau Llafur wedi awgrymu eu bod yn barod i ailedrych ar un rhan o'r gyllideb er mwyn ymdrin â'r materion y mae economi Cymru yn eu hwynebu ar hyn o bryd.

Cafodd y gyllideb hon ei chreu ar adeg pan oeddem yn meddwl ein bod yn dod allan o ddirwasgiad. Rwy'n derbyn yr hyn a ddywedodd y Gweinidog mewn perthynas â'r ffaith bod y rhan fwyaf o'r gyllideb hon yn union yr un peth â'r hyn a nodwyd yn y gyllideb ddangosol y llynedd. Fodd bynnag, ar y pryd, roedd pawb, gan gynnwys y Gronfa Ariannol Ryngwladol a'r Llywodraeth hon, yn disgwyl y byddem yn dod allan o ddirwasgiad erbyn hyn. Y gwirionedd yw ein bod yn dychwelyd i ddirwasgiad, ac mae'n rhaid i'r Llywodraeth fynd i'r afael â'r realiti hwn. Rydym yn derbyn nad oes ganddi'r holl arfau macro-economaidd: er enghraifft, ni all newid y dreth gorfforaethol, ac yn ei araith yn Aberystwyth neithiwr, gwrthododd y Prif Weinidog y syniad o gael yr arfau i newid y dreth gorfforaethol yn y dyfodol yng Nghymru. Nid oes gan y Llywodraeth yr arfau ychwaith i greu swyddi drwy newid trethi ar fuddsoddi neu drwy edrych ar dreth incwm. Yr hyn y gall ei wneud, fodd bynnag, yw buddsoddi ei harian yn ddoeth mewn perthynas â phenderfyniadau allweddol—gan gynnwys ar brosiectau cyfalaf a sgiliau ein pobl ifanc—a fydd yn gwneud gwahaniaeth i economi lawn weithredol yn y tymor hir. Hyd yn oed pe na baem mewn dirwasgiad, neu ar fin dychwelyd i ddirwasgiad, gyda thwf o rhwng 0.5 a 0.6 y cant yn unig, rhaid i bawb gydnabod nad yw lefel y sgiliau sydd ar gael yng Nghymru yn ddigonol, nac yn ddigon cadarn nac yn ddigon uchel i ganiatáu i'r genedl ymgysylltu mewn modd priodol fel rhan o ardal yr ewro, nac o ran yr hyn y mae economïau'r gorllewin ei angen. Gwyddom nad yw'r sgiliau yno, a dylem fod yn mynd i'r afael â'r mater hwn beth bynnag.

Mae'r broblem ychwanegol o ddiweithdra a diffyg sgiliau ymhlith pobl ifanc yn golygu y dylem fod yn edrych, yn y gyllideb hon, am gynllun B ar gyfer Cymru gyfan. Mae'r Blaid Lafur wedi sôn am gynllun B; yn wir, cyhoeddodd Carwyn Jones gynllun B ar y cyd gyda'r ddau Ed, ond roedd hwnnw'n

economic, UK-wide plan B. This is your opportunity in the Labour Party to bring a plan B to this Chamber and to seek support from other parties for it. I do not think that enough effort has been put into that yet. In particular, there is Skills Growth Wales, which we support in principle, as we want to see it happening, but 4,000 extra job placements a year will not be sufficient to really address the long-term challenges. Although we may not be able to do anything immediately, we need to see over the next three to four years that not only is the Government trying to create these placements; it is looking at how to do it. It could perhaps look at the example of Scandinavian countries, where youth unemployment programmes are looking to build skills. They are not so much about putting people on a work placement for six months, after which they come out and have nothing to use in the job market, but rather, in those countries, it is about building young people's skills, and that is something that we really need to see in the budget. We therefore need something much more proactive.

We need to see a much more proactive attitude in the next two or three weeks from the Government on this range of agendas that the opposition parties have discussed today. Everything that has been discussed today may be too much. I accept that; it is a shrinking budget and there has to be prioritisation and certain things have to be chosen for support. However, the clear thing at the moment is this: the party that won the majority of the seats—well, not quite the majority, but it has certainly won the right to govern—has not been able to convince the rest of the Assembly, or the country at large, that it has confidence in this budget. That is not an acceptable state of affairs and I urge the Government to enter into serious and detailed negotiations on the things that can be done in this budget so that we succeed in having a budget that has the support of everyone in this Chamber.

Nick Ramsay: I will be brief, because many good points have been made already by

gynllun B macro-economaidd ar gyfer y Deyrnas Unedig yn ei chyfanrwydd. Dyma'ch cyfle chi, yn y Blaid Lafur, i gyflwyno cynllun B i'r Siambr hon ac i geisio cael cefnogaeth gan y pleidiau eraill yn ei gylch. Nid wyf yn credu bod digon o ymdrech wedi'i wneud ar hyn. Yn benodol, mae gennym Sgiliau Twf Cymru, cynllun yr ydym yn ei gefnogi mewn egwyddor, gan ein bod am ei weld yn digwydd. Fodd bynnag, ni fydd 4,000 o leoliadau gwaith ychwanegol y flwyddyn yn ddigon i ymdrin â'r heriau tymor hir. Efallai na fydd yn bosibl inni wneud unrhyw beth ar unwaith, ond dros y tair i bedair blynedd nesaf, bydd angen inni weld bod y Llywodraeth nid yn unig yn ceisio creu'r lleoliadau hyn, ond hefyd ei bod yn ystyried sut i wneud hynny. Efallai y gall edrych, er enghraifft, ar wledydd Llychlyn, lle mae rhaglenni diweithdra ymhlith pobl ifanc yn ceisio adeiladu eu sgiliau. Nid yw'r rhaglenni hynny'n rhoi pobl ar leoliad gwaith am chwe mis ond yna'n eu gadael heb unrhyw sgiliau defnyddiol ar gyfer y farchnad swyddi pan fydd y cyfnod hwnnw'n dod i ben. Yn hytrach, mae'r gwledydd hynny'n ceisio meithrin sgiliau pobl ifanc, ac mae hynny'n rhywbeth y mae angen inni ei weld yn y gyllideb. Felly, mae arnom angen rhywbeth llawer mwy rhagweithiol.

Mae angen inni weld ymagwedd llawer mwy rhagweithiol yn y ddwy neu dair wythnos nesaf gan y Llywodraeth ar yr holl agendâu a drafodwyd gan y gwrthbleidiau heddiw. Efallai y bydd pob mater a drafodwyd heddiw yn ormod. Rwyf yn derbyn hynny; mae'r gyllideb yn crebachu, a rhaid blaenoriaethu a dethol rhai pethau i gael cymorth. Fodd bynnag, y peth amlwg ar hyn o bryd yw hyn: nid yw'r blaid a enillodd fwyafrif y seddi—wel, nid mwyafrif, ond yn sicr yr hawl i lywodraethu—wedi gallu argyhoeddi gweddill y Cynulliad, neu'r wlad yn gyffredinol, i gael hyder yn y gyllideb hon. Nid yw honno'n sefyllfa dderbyniol, ac rwyf yn annog y Llywodraeth i gynnal trafodaethau difrifol a manwl ar y pethau y gellir eu gwneud yn y gyllideb hon er mwyn sicrhau ein bod yn cael cyllideb y mae pawb yn y Siambr hon yn ei chefnogi.

Nick Ramsay: Byddaf yn gryno, gan fod nifer o bwyntiau da eisoes wedi'u gwneud

opposition speakers in this debate. I am willing to support this amendment because, while I appreciate some of the points that Simon Thomas has just made about the real difficulty that parties have in coming together with different ideas on a joint basis, there has been an element of putting aside the normal process in this case, because it is necessary that we have that proactive budget. Yes, we appreciate that there is a difficult economic situation; not one of us denies that. Throughout the whole budget-setting process, it has been clear that resources are shrinking. Going back to Mike Hedges's point, it is true that the block grant is shrinking: it is an undeniable fact. That is the situation that we are in, for whatever reason—without delving into the past—but it is the job of the Welsh Government to be putting forward priorities and ensuring that it is making the most of the limited funds available. It is my concern that it is not happening at the moment.

I will just mention the health service because it has been mentioned by other speakers. A Labour Member said earlier that an extra £1 billion would not help the health service. If an extra £1 billion would not be enough to deal with the health service's problems, no wonder we have these problems, given the £1 billion—6 per cent—real terms cut that the NHS is facing. Let us get real: if you want to cut from the NHS, then cut. You can make an argument for doing that, I am sure. However, just be honest about it and tell the people of Wales that that is your priority and that you have decided that it is better to take money from the national health service and put it into other areas.

Mick Antoniw: I appreciate the comments that you have made, because you have made them many times. As a new backbencher, I would really like to know: is it the case that you have no idea what you would cut in order to achieve your objectives, or is it the case that you are just not going to tell us?

Nick Ramsay: We have told you, because

gan siaradwyr y gwrthbleidiau yn y ddadl hon. Rwyf yn barod i gefnogi'r gwelliant hwn oherwydd, er fy mod yn gwerthfawrogi rhai o'r pwyntiau a wnaeth Simon Thomas am yr anawsterau gwirioneddol y mae pleidiau yn eu hwynebu wrth gyflwyno syniadau gwahanol ar y cyd, mae elfen o roi'r broses arferol i'r neilltu wedi digwydd yn yr achos hwn, yn sgil y ffaith bod arnom angen gyllideb ragweithiol. Rydym yn cydnabod y ffaith bod y sefyllfa economaidd yn un anodd; nid oes yr un ohonom yn gwadu hynny. Drwy gydol y broses o bennu'r gyllideb, mae wedi bod yn glir bod yr adnoddau sydd ar gael yn crebachu. Gan ddychwelyd at bwynt Mike Hedges, mae'n wir fod y grant bloc yn crebachu: mae'n ffaith ddiymwad. Dyna'r sefyllfa yr ydym ynddi, am ba reswm bynnag—heb fynd yn ôl i'r gorffennol—ond cyfrifoldeb Llywodraeth Cymru yw cyflwyno ei blaenoriaethau a sicrhau ei bod yn gwneud y mwyaf o'r arian cyfyngedig sydd ar gael. Rwy'n pryderu nad yw hyn yn digwydd ar hyn o bryd.

Rwyf am sôn am y gwasanaeth iechyd oherwydd y cafodd ei grybwyll gan siaradwyr eraill. Dywedodd un o Aelodau'r Blaid Lafur yn gynharach na fyddai swm ychwanegol o £1 biliwn yn helpu'r gwasanaeth iechyd. Os na fyddai swm ychwanegol o £1 biliwn yn ddigon i fynd i'r afael â phroblemau'r gwasanaeth iechyd, nid oes rhyfedd fod gennym broblemau, o gofio'r toriad o £1 biliwn—6 y cant—mewn termau real y mae'r GIG yn ei wynebu. Gadewch inni fod yn onest: os ydych am dorri cyllideb y GIG, yna dylech ei thorri. Mae'n siŵr ei bod yn bosibl dadlau'r achos dros wneud hynny. Fodd bynnag, dylech fod yn onest a dweud wrth bobl Cymru mai dyna'ch blaenoriaeth, a'ch bod wedi penderfynu ei bod yn well tynnu arian yn ôl o'r gwasanaeth iechyd gwladol a'i roi i feysydd eraill.

Mick Antoniw: Rwy'n gwerthfawrogi'r sylwadau a wnaed gennych, gan eich bod wedi'u gwneud droeon. Fel Aelod newydd o'r meinciau cefn, hoffwn wybod: a ydyw'n wir nad oes gennych unrhyw syniad beth y byddech chi'n ei dorri er mwyn cyflawni eich amcanion, neu a ydyw'n wir nad ydych am ddweud wrthym?

Nick Ramsay: Rydym wedi dweud wrthyh,

we published a manifesto before the last election that said clearly what we would do. I will be upfront with you: there are other areas that you would not cut, in which we said there would be cuts. At the same time, we are listening to the people of Wales, whose priorities are not the priorities of your party. Maybe if you listened a bit more to people outside, then your priorities might be different.

With regard to the enterprise and business portfolio, which is the area that I shadow, we have spoken to the Minister when she was a witness to the committee. The problem that we have with that aspect of the overall budget is that it was not clear; it was a work in progress. We have made those comments to the Minister and I will make them to the Minister for Finance as well. As said by Plaid Cymru earlier, there was a lack of clarity. We need to have that addressed. It is difficult for any committee, when looking at the formulation of a budget, when it is a work in progress with different policies coming through, to see whether that is successful or not.

Being candid, we support business and enterprise zones and the addition of the sectors. There is no argument about that. However, we have to ensure that every pound that is being spent is being spent wisely and that we are getting the maximum amount of money from that. I have not heard the delivery unit mentioned once in this debate so far. So much was made about the delivery unit when we had the debate some weeks back—there was a nice sunflower on the front of the papers, which I predicted at the time would fall over—but it does not look as though the delivery unit is doing what was said it would be doing. Measurement and evaluation are different things. I am sure that the Government wants to measure things, but you have to have effective evaluation, and effective delivery is dependent upon that.

We hear a lot of words, but we are still not entirely clear on where the Government is coming from. We need a more proactive

gan ein bod wedi cyhoeddi maniffesto cyn yr etholiad diwethaf ac wedi datgan yn glir yr hyn y byddem yn ei wneud. Gadewch imi fod yn onest gyda chi: mae meysydd na fydddech yn eu torri ond lle'r ydym wedi dweud y byddem yn gwneud toriadau. Ar yr un pryd, rydym yn gwrando ar bobl Cymru, ac nid eu blaenoriaethau hwy yw blaenoriaethau eich plaid chi. Pe bydddech yn gwrando ychydig yn fwy ar bobl y tu allan i'r lle hwn, mae'n bosibl y byddai eich blaenoriaethau chi yn wahanol.

O ran y portffolio menter a busnes, sef y maes yr wyf yn ei gysgodi, cawsom drafodaeth â'r Gweinidog pan oedd hi'n dyst gerbron y pwyllgor. Y broblem sydd gennym gyda'r agwedd honno ar y gyllideb gyffredinol yw'r ffaith nad yw pethau'n glir; mae'n waith sydd yn mynd rhagddo. Rydym wedi gwneud y sylwadau hynny i'r Gweinidog, a byddaf yn eu gwneud i'r Gweinidog Cyllid hefyd. Fel y dywedodd Plaid Cymru yn gynharach, mae diffyg eglurder. Mae angen rhoi sylw i'r mater hwn. Mae'n anodd i unrhyw bwyllgor, wrth edrych ar y broses o bennu cyllideb, weld a ydyw pethau wedi bod yn llwyddiannus ai peidio pan fydd gwaith yn mynd rhagddo mewn perthynas â pholisïau gwahanol.

A bod yn onest, rydym yn cefnogi ardaloedd busnes a menter, a'r cam o ychwanegu'r sectorau. Nid oes dadl yn erbyn hynny. Fodd bynnag, rhaid inni sicrhau bod pob punt sy'n cael ei wario yn cael ei wario'n ddoeth a bod y swm mwyaf o arian yn deillio o hynny. Nid wyf wedi clywed un cyfeiriad at yr uned gyflawni yn y ddadl hon hyd yma. Gwnaed cymaint o sŵn am yr uned gyflawni pan gawsom y ddadl rai wythnosau yn ôl—roedd blodyn haul braf ar flaen y papurau, a rhagwelais ar y pryd y byddai'n syrthio—ond nid yw'n ymddangos bod yr uned gyflawni yn gwneud yr hyn a ddywedwyd y byddai'n ei wneud. Mae mesur a gwerthuso yn bethau gwahanol. Mae'n siŵr gennyf bod y Llywodraeth am fesur pethau, ond mae'n rhaid i chi gael proses werthuso effeithiol, ac mae cyflawni mewn modd effeithiol yn dibynnu ar hynny.

Rydym yn clywed llawer o eiriau. Fodd bynnag, nid ydym yn hollol glir ynghylch o ba gyfeiriad y mae'r Llywodraeth yn dod.

budget. We need honesty in this budget. Yes, we all accept that the economy is in a bad way, but for goodness' sake we need the Minister for Finance to step up to the mark and show that her priorities are the priorities of the people of Wales.

I will make one final comment in relation to Alun Ffred's comments earlier about investing in areas that are going to support things such as sustainable energy and wind energy. I think that wind energy has an important part to play, but if you go down the route of supporting the large offshore windfarms, for instance, there are times—believe it or not, Plaid Cymru—when the wind does not actually blow. It is true. You are going to have to ensure that you have an energy supply available and that the Government is supporting alternatives at that time.

Mike Hedges *rose*—

Nick Ramsay: I do not have time to take an intervention, Mike Hedges. I am sure that, on that point, the party opposite will support the need for us to have a nuclear power strategy that adequately fills those gaps.

Leanne Wood: Many contributions in this debate have outlined the dire economic circumstances in which Wales finds itself. There seems to be little disagreement that the situation has got markedly worse in the six months since the Welsh general election. Of course, there would be agreement on this side of the Chamber and the Government regarding the depth and severity of the austerity measures being meted out by the Westminster coalition. However, had Labour won that election and formed that Government, we know that the public sector would still have been cut hard, because the cull of the civil service and the attacks on the terms and conditions of public sector workers all started under Gordon Brown.

We recognise that it is the UK Government that still holds the key responsibility for macro-economic policy. In Plaid Cymru, we would like to have maximum control over

Mae arnom angen gyllideb fwy rhagweithiol. Mae angen gonestrwydd yn y gyllideb hon. Rydym i gyd yn derbyn bod yr economi mewn cyflwr gwael, ond er mwyn dyn, mae angen i'r Gweinidog Cyllid gamu ymlaen a dangos mai blaenoriaethau pobl Cymru yw ei blaenoriaethau hi.

Rwyf am wneud un sylw i gloi mewn perthynas â sylwadau Alun Ffred yn gynharach, ynghylch buddsoddi yn y meysydd sy'n mynd i gefnogi pethau fel ynni cynaliadwy ac ynni gwynt. Credaf fod gan ynni gwynt rôl bwysig i'w chwarae, ond os ydych, er enghraifft, am fynd ar drywydd cefnogi ffermydd gwynt mawr ar y môr, ceir adegau—credwch neu beidio, Plaid Cymru—pan nad yw'r gwynt yn chwythu. Mae hynny'n wir. Bydd yn rhaid ichi sicrhau bod cyflenwad ynni ar gael i chi a bod y Llywodraeth yn cefnogi dulliau amgen ar yr adeg honno.

Mike Hedges *a gododd*—

Nick Ramsay: Nid oes gennyf amser i gymryd ymyriad, Mike Hedges. Rwyf yn siŵr, ar y pwynt hwnnw, y bydd y blaidd gyferbyn yn cefnogi'r angen inni gael strategaeth ynni niwclear sy'n llenwi'r bylchau hynny mewn modd digonol.

Leanne Wood: Mae llawer o gyfraniadau yn y ddadl hon wedi amlinellu'r amgylchiadau economaidd enbyd y mae Cymru'n eu hwynebu. Ymddengys nad oes llawer o anghytuno bod y sefyllfa wedi gwaethygu dipyn yn y chwe mis ers etholiad cyffredinol Cymru. Wrth gwrs, byddai ochr hon y Siambr a'r Llywodraeth yn cytuno am ddyfnder a difrifoldeb y mesurau llymder sy'n cael eu gweithredu gan y glymblaid yn San Steffan. Fodd bynnag, pe bai Llafur wedi ennill yr etholiad hwnnw ac wedi ffurfio Llywodraeth, gwyddom y byddai'r sector cyhoeddus wedi dioddef toriadau llym beth bynnag, gan i'r gwaith o ddioli'r gwasanaeth sifil ac ymosod ar delerau ac amodau gweithwyr yn y sector cyhoeddus ddechrau o dan Gordon Brown.

Rydym yn cydnabod mai Llywodraeth y DU sydd â'r prif gyfrifoldeb dros bolisiau macro-economaidd. Ym Mhlaid Cymru, hoffem gael rheolaeth lwyr dros yr arfau hynny, nid

those levers, not because we are embarrassed or ashamed to be dependent on handouts from London, but because we want to have the tools to turn the Welsh economy around, so that we do not have to be dependent on Westminster. That is not to say that nothing can be done until that time. From Plaid Cymru's perspective, ideas as to what can be done to stop the Welsh economy deteriorating further have been put forward at every Plenary session.

I understand that Colin Hines, founder of the Green New Deal campaign group, will be in Wales soon, speaking at an Institute of Welsh Affairs conference. I hope that the Welsh Government will be open to his ideas and prepared to apply them to a programme of economic rejuvenation that Wales so urgently needs. We have, in Plaid, argued on many occasions that Wales needs a plan B. I know that there is a range of projects and initiatives that this Government will point to and say, 'This safeguards jobs or trains young people', but I am afraid that what you were going to do already does not amount to a plan B. A real plan B would mean realigning the budget towards economic recovery or towards some form of a green New Deal. That is not what has happened.

4.15 p.m.

However, Plaid Cymru's arguments seem to have hit home about the importance of capital projects to our economy, as evidenced by the reannouncement last week of the capital programme inherited from the One Wales Government. The plans that you had before the summer are all well and good, but they will not be enough; they need to be stepped up a gear. That means finding new sources of finance, being creative, being ambitious and realigning that budget towards economic renewal.

By agreeing that innovative sources of funding have to be explored, Ministers have shown that new ways of funding projects are

oherwydd ein bod yn teimlo cywilydd neu embaras ynghylch y ffaith ein bod yn ddibynnol ar arian o Lundain, ond oherwydd ein bod am gael yr arfau i wyrddroi economi Cymru, a hynny er mwyn sicrhau nad ydym yn gorfod dibynnu ar San Steffan. Nid yw hynny'n golygu na ellir gwneud unrhyw beth tan yr adeg honno. O safbwynt Plaid Cymru, mae syniadau ynghylch yr hyn y gellir ei wneud i atal economi Cymru rhag dirywio ymhellach wedi cael eu cyflwyno ym mhob Cyfarfod Llawn.

Deallaf y bydd Colin Hines, sylfaenydd grŵp ymgyrchu y Fargen Newydd Werdd, yng Nghymru cyn bo hir, yn siarad mewn cynhadledd sy'n cael ei threfnu gan y Sefydliad Materion Cymreig. Gobeithiaf y bydd Llywodraeth Cymru yn agored i'w syniadau ac yn barod i'w defnyddio yn y math o raglen adfywio economaidd y mae ar Gymru ei hangen ar frys. Ym Mhlaid Cymru, rydym wedi dadlau droeon bod angen cynllun B. Gwn fod amrywiaeth o brosiectau a mentrau y bydd y Llywodraeth yn pwyntio atynt ac yn dweud, 'Mae hwn yn diogelu swyddi neu hyfforddiant ymhlith pobl ifanc'. Fodd bynnag, mae arnaf ofn nad yw'r hyn yr oeddech yn bwriadu ei wneud eisoes yn cyfrif fel cynllun B. Byddai cynllun B go iawn yn golygu adlinio'r gyllideb, gan roi'r pwyslais ar greu adferiad economaidd neu ryw fath o fargen newydd werdd. Nid dyna'r hyn sydd wedi digwydd.

Fodd bynnag, ymddengys bod dadleuon Plaid Cymru ynghylch pwysigrwydd prosiectau cyfalaf i'n heconomi wedi creu argraff, o ystyried y ffaith bod y rhaglen gyfalaf a etifeddwyd oddi wrth Lywodraeth Cymru'n Un wedi cael ei hailgyhoeddi yr wythnos diwethaf. Mae'r cynlluniau a oedd gennych cyn yr haf i gyd yn iawn, ond ni fyddant yn ddigonol; mae angen newid gêr yn eu cylch. Mae hynny'n golygu dod o hyd i ffynonellau newydd o gyllid, bod yn greadigol, bod yn uchelgeisiol ac adlinio'r gyllideb honno at ddibenion blaenoriaethu adnewyddu economaidd.

Drwy gytuno bod angen ymchwilio i ffynonellau cyllid arloesol, mae Gweinidogion wedi dangos nad yw ariannu

neither impossible nor impractical. However, we remain in the dark about this Government's exact plans for a capital stimulus for Wales. The draft budget does not shine any light on that, and it does not answer any of our questions or concerns about our future economy. You may call it a budget for jobs and growth, but the draft budget is a regular public service management budget. What we need in these fragile and uncertain economic times is a budget that gives some hope to people in Wales.

The Minister for Finance and Leader of the House (Jane Hutt): This debate is arguably one of the most important debates of this National Assembly for Wales, on which we will rightly be judged by constituents, business, our social partners, local government, the health service and the third sector. As the First Minister said last night at the Institute of Welsh Politics annual lecture, at a time when the global economic outlook is so uncertain, the Welsh people rightly expect us to focus on what matters most to them.

*Daeth y Llywydd i'r Gadair am 4.17 p.m.
The Presiding Officer took the Chair at 4.17 p.m.*

Contributions to the debate have reflected the seriousness of these concerns. We do not have a monopoly on wisdom in Government. We presented a draft budget that responds to a number of shared concerns with our partners, which have been expressed in the Assembly and all of which I respect. In response to the points made by the Chair of the Finance Committee, I have given my assurances that I will work closely to ensure a consistent approach in the way in which information is provided in the budget. We will report progress on outcomes through an annual report on the programme for government. This will be vital in considering the context of future budgets. I also assure the Finance Committee that I will publish detailed equality impact assessments on changes made since the earlier equality impact assessment in February.

prosiectau mewn ffyrdd newydd yn amhosibl nac yn anymarferol. Fodd bynnag, rydym yn y tywyllwch ynghylch union gynlluniau'r Llywodraeth hon ar gyfer sicrhau ysgogiad cyfalaf i Gymru. Nid yw'r gyllideb ddrafft yn taflu unrhyw oleuni ar hynny, ac nid yw'n ateb ein cwestiynau na'n pryderon ynghylch ein heconomi at y dyfodol. Gallwch alw'r gyllideb hon yn gyllideb ar gyfer swyddi a thwf, ond cyllideb gyffredin ar gyfer rheoli gwasanaethau cyhoeddus yw'r gyllideb ddrafft. Yr hyn y mae arnom ei angen ar adeg mor fregus ac ansicr o ran yr economi yw cyllideb sy'n rhoi rhywfaint o obaith i bobl yng Nghymru.

Y Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ (Jane Hutt): Gellir dadlau bod y ddadl hon yn un o ddadleuon pwysicaf Cynulliad Cenedlaethol Cymru—dadl y byddwn yn cael ein barnu arni, a hynny'n haeddiannol, gan etholwyr, busnes, ein partneriaid cymdeithasol, llywodraeth leol, y gwasanaeth ieuchyd a'r trydydd sector. Fel y dywedodd y Prif Weinidog neithiwr yn narlith flynyddol Sefydliad Gwleidyddiaeth Cymru, ar adeg pan fo'r rhagolygon ar gyfer yr economi fyd-eang mor ansicr, mae pobl Cymru yn disgwyl inni ganolbwyntio ar yr hyn sydd bwysicaf iddynt.

Mae'r cyfraniadau a wnaed yn adlewyrchu pa mor ddifrifol y mae'r pryderon hyn. Nid oes gennym fonopoli ar ddoethineb mewn Llywodraeth. Rydym wedi cyflwyno cyllideb ddrafft sy'n ymateb i nifer o bryderon yr ydym yn eu rhannu gyda'n partneriaid; mynegwyd y pryderon hyn yn y Cynulliad ac rwyf yn eu parchu i gyd. Mewn ymateb i'r pwyntiau a wnaed gan gadeirydd y Pwyllgor Cyllid, rwyf wedi ei sicrhau y byddaf yn cydweithio'n agos er mwyn sicrhau dull cyson o ddarparu gwybodaeth yn y gyllideb. Byddwn yn adrodd ar y canlyniadau a gafwyd ar ffurf adroddiad blynyddol ar y rhaglen lywodraethu. Bydd y cam hwn yn hanfodol o ran ystyried cyd-destun cyllidebau'r dyfodol. Yn ogystal, gallaf sicrhau'r Pwyllgor Cyllid y byddaf yn cyhoeddi asesiadau manwl o'r effaith ar gydraddoldeb a ddeilliodd o'r newidiadau a wnaed ers yr asesiad o'r effaith ar

gydraddoldeb a gynhaliwyd ym mis Chwefror.

The leader of Plaid Cymru helpfully referred to the changes in the budget that we passed in February, and I am pleased to account for the new policy and financial provisions that I believe address the concerns that he raised. However, we must remember that we have had little room for manoeuvre. We are faced with a budget that is broadly at the same level in cash terms—in fact, it is lower by 3 per cent in real terms. However, I was still able, on 4 October, to announce extra investment amounting to £493 million over the next three years.

This investment is reflected in every policy issue in your amendment, and I will take each point in turn. Starting with financial pressures in the NHS, it was significant in our earlier debates this year that Plaid Cymru, with whom we were in Government, and the Welsh Liberal Democrats agreed that we should protect the NHS, which we did with more expenditure for NHS delivery—by far the largest budget line in the NHS. However, we said that we would not do so at the expense of other public services principally provided by local government, such as education and social services.

In response to Paul Davies, the finance spokesperson of the Welsh Conservatives, on this point, we have responded in this draft budget to additional pressures identified in the NHS by increasing our support by an extra £288 million, which is more than half of the extra funding that we have allocated to the budget, of which £48.5 million is specifically for orthopaedic services. We are also continuing to provide additional support for social services via the local government revenue grant settlement. I thank Nick Ramsay for his party's honesty about what it would cut in its draft budget earlier this year: up to 20 per cent for education, 1.5 per cent of the local government revenue grant settlement, and 12.7 per cent for rural affairs.

Gwnaeth arweinydd Plaid Cymru gyfeiriad defnyddiol at y newidiadau a wnaed i'r gyllideb a basiwyd gennym ym mis Chwefror, ac rwyf yn falch i arddel y polisiau a'r darpariaethau ariannol newydd sydd, yn fy marn i, yn mynd i'r afael â'r pryderon a godwyd ganddo. Fodd bynnag, rhaid inni gofio nad oedd gennym fawr o hyblygrwydd. Rydym yn wynebu cyllideb sydd, yn gyffredinol, ar yr un lefel mewn termau arian parod—yn wir, mae'r gyllideb wedi crebachu 3 y cant mewn termau real. Fodd bynnag, ar 4 Hydref, roedd yn dal yn bosibl imi gyhoeddi buddsoddiad ychwanegol o £493 miliwn dros y tair blynedd nesaf.

Mae'r buddsoddiad hwn yn berthnasol i bob mater polisi sy'n ymddangos yn eich gwelliant, a byddaf yn cymryd pob pwynt yn ei dro. Gan ddechrau gyda'r pwysau ariannol yn y gwasanaeth iechyd gwladol, roedd yn arwyddocaol yn y dadleuon a gawsom yn gynharach eleni bod Plaid Cymru—y blaid yr oeddem mewn Llywodraeth â hi—a Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn cytuno y dylid amddiffyn y GIG. Gwnaethom hynny drwy gynyddu gwariant ar y gwaith o gyflawni yn y gwasanaeth iechyd gwladol—llinell gyllideb fwyaf y GIG o bell ffordd. Fodd bynnag, dywedasom na fyddem yn gwneud hynny ar draul gwasanaethau cyhoeddus eraill a ddarperir yn bennaf gan lywodraeth leol, fel addysg a gwasanaethau cymdeithasol.

Mewn ymateb i Paul Davies, llefarydd cyllid y Ceidwadwyr Cymreig, ar y pwynt hwn, rydym wedi ymateb yn y gyllideb ddrafft hon i'r pwysau ychwanegol a nodwyd mewn perthynas â'r GIG drwy gynyddu'r cymorth sydd ar gael iddo drwy £288 miliwn, sef mwy na hanner yr arian ychwanegol a ddyrennir gennym yn y gyllideb. Mae swm o £48.5 miliwn wedi'i ddyrannu'n benodol ar gyfer gwasanaethau orthopedig. Rydym hefyd yn parhau i ddarparu cymorth ychwanegol i wasanaethau cymdeithasol drwy setliad y grant refeniw ar gyfer llywodraeth leol. Hoffwn ddiolch i Nick Ramsay am onestrwydd ei blaid ynghylch yr hyn y byddai wedi ei dorri yn ei chyllideb ddrafft yn gynharach eleni: hyd at 20 y cant

o'r gyllideb ar gyfer addysg, 1.5 y cant o setliad y grant refeniw ar gyfer llywodraeth leol, a 12.7 o'r gyllideb ar gyfer materion gwledig.

Nick Ramsay: For the record, Minister, it was not 20 per cent in that budget, it was 12 per cent. The figure of 20 per cent has been erroneously banded about by your backbenchers. [*Interruption.*]

Nick Ramsay: Er gwybodaeth, Weinidog, nid 20 y cant oedd y ffigur ar gyfer y gyllideb honno; 12 y cant ydoedd. Mae'r ffigur o 20 y cant wedi cael ei ddyfynnu'n anghywir gan eich Aelodau meinciau cefn. [*Torri ar draws.*]

Jane Hutt: Whether it is 12 per cent or not, it would mean that every part of the contribution made by Angela Burns this afternoon on education would not be able to be addressed. In their draft budget earlier this year, the Conservatives said that we should cut 12 per cent.

Jane Hutt: Boed yn 12 y cant neu beidio, byddai hynny'n golygu na fyddai'n bosibl mynd i'r afael ag unrhyw un o'r pwyntiau a wnaed gan Angela Burns yn ei chyfraniad ar addysg y prynhawn yma. Yn eu cyllideb ddrafft yn gynharach eleni, dywedodd y Ceidwadwyr y dylem dorri 12 y cant.

On the action that we have taken to respond to the worsening economic climate, Ieuan Wyn Jones has highlighted that our budget for growth and jobs must place the economic interest of Wales at the centre, with direct and targeted support for Welsh businesses. Over the three years of the budget, we are sustaining the business, enterprise, technology and science revenue budget. I agree with Paul Davies that support for small businesses is key to this budget. The Welsh Conservatives' draft budget last year noted that they intended to cut the former economy and transport budget line by 30 per cent. We are introducing enterprise zones, new priority sectors, and continuing support for the JEREMIE fund that helps small businesses start up and grow across Wales.

O ran y camau yr ydym wedi'u cymryd i ymateb i hinsawdd economaidd sy'n gwaethygu, mae Ieuan Wyn Jones wedi tynnu sylw at y ffaith bod yn rhaid i fudd economaidd Cymru fod wrth wraidd ein cyllideb ar gyfer twf a swyddi, gan gynnwys cymorth uniongyrchol wedi'i dargedu ar gyfer busnesau Cymru. Dros gyfnod tair blynedd y gyllideb, byddwn yn cynnal y gyllideb refeniw ar gyfer busnes, menter, technoleg a gwyddoniaeth. Cytunaf â Paul Davies fod cymorth i fusnesau bach yn allweddol i'r gyllideb hon. Nodwyd yng nghyllideb ddrafft y Ceidwadwyr Cymreig y llynedd eu bod yn bwriadu torri llinell gyllideb yr economi a thrafnidiaeth 30 y cant. Rydym yn cyflwyno ardaloedd menter a sectorau blaenoriaeth newydd, ac rydym yn parhau i gefnogi y gronfa JEREMIE, sy'n helpu busnesau bach i ddechrau a thyfu ledled Cymru.

I am sure that Alun Ffred Jones will have welcomed the fact that Edwina Hart has announced the business rates review, and she will report on it in February. I am sad that Suzy Davies was not aware of that recent announcement. It is important that the business rates relief review is undertaken, but we also have to wait for the UK Government's statement on the future of the scheme for small business rates relief, which finishes in September of next year. I have made representations on your behalf to the Chief Secretary to the Treasury on this point.

Mae'n siŵr gennyf y bydd Alun Ffred Jones yn croesawu'r ffaith bod Edwina Hart wedi cyhoeddi'r adolygiad o ardrethi busnes, a bydd yn cyflwyno adroddiad arno ym mis Chwefror. Rwyf yn drist nad oedd Suzy Davies yn ymwybodol o'r cyhoeddiad diweddar hwnnw. Mae'n bwysig ein bod yn cynnal yr adolygiad hwn o ryddhad ardrethi busnes, ond rhaid inni hefyd aros am ddatganiad gan Lywodraeth y DU ynghylch dyfodol y cynllun rhyddhad ardrethi busnesau bach, a fydd yn dod i ben ym mis Medi y flwyddyn nesaf. Rwyf wedi cyflwyno

Our commitment to growth and jobs is more than just expenditure in the BETS portfolio; it is about investment in education, in skills and in tackling youth unemployment head on. There will be £75 million over the next three years for Jobs Growth Wales to support those 4,000 young people with tailored training and job opportunities. Business leaders have welcomed that. That is what they wanted to hear in terms of skills investments when we met last week.

On education, in response to Peter Black and the Welsh Liberal Democrats, we have maintained our commitment to growing investment in schools by 1 per cent above overall changes to the Welsh budget as a whole. We are extending this commitment to 2014-15 and investing an additional £27 million directly in schools. We are increasing the percentage that goes directly to schools, amounting to an additional £185 million over the spending review period, including support for the most disadvantaged children. I say to Aled Roberts, in terms of our formula funding, we need to recognise the need to tailor our funding to objectives that include making links between educational attainment and disadvantage. I am glad that the Welsh Liberal Democrats support our educational policies and recognise that we have to protect the local government revenue settlement. It is now the fairest in the UK, and it has been welcomed by their colleagues, particularly the Welsh Liberal Democrats in local government.

Peter Black: You refer to the deprivation elements of the funding formula—proof that you are targeting pupils who come from the poorest families. Despite that, those pupils are not performing as well as they could, because that targeted money is not reaching them. Do you accept that there is a need for additional targeting to deliver and help those pupils improve?

sylwadau ar eich rhan i Brif Ysgrifennydd y Trysorlys ar y pwynt hwn. Mae ein hymrwymiad i dwf a swyddi yn fwy na gwariant yn y portffolio busnes, menter, technoleg a gwyddoniaeth; mae'n ymwneud â buddsoddi mewn addysg a sgiliau, a mynd i'r afael yn uniongyrchol â diweithdra ymhlith pobl ifanc. Bydd £75 miliwn ar gael i gynllun Twf Swyddi Cymru dros y tair blynedd nesaf er mwyn cefnogi 4,000 o bobl ifanc i gael cyfleoedd swyddi a chyfleoedd hyfforddiant wedi'i deilwra. Mae arweinwyr busnes wedi croesawu'r cam hwn. Pan gawsom gyfarfod yr wythnos diwethaf, dyna beth yr oeddent am ei glywed o ran buddsoddi mewn sgiliau.

Ar addysg, mewn ymateb i Peter Black a Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, rydym wedi glynu wrth ein hymrwymiad i gynyddu buddsoddi mewn ysgolion ar lefel o 1 y cant uwchlaw'r newidiadau cyffredinol i gyllideb Cymru yn ei chyfanrwydd. Rydym yn ymestyn yr ymrwymiad hwn i 2014-15, ac yn buddsoddi swm ychwanegol o £27 miliwn mewn ysgolion yn uniongyrchol. Rydym yn cynyddu'r ganran a fydd yn mynd yn uniongyrchol i ysgolion, sef swm ychwanegol o £185 miliwn dros gyfnod yr adolygiad o wariant, gan gynnwys cymorth ar gyfer y plant mwyaf difreintiedig. Dywedaf wrth Aled Roberts, o ran ein fformiwla ariannu, bod angen inni gydnabod yr angen i deilwra ein cyllid i gwrdd ag amcanion penodol, gan gynnwys y cysylltiad rhwng anfantais a chyrhaeddiad addysgol. Rwyf yn falch bod Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn cefnogi ein polisiau addysgol ac yn cydnabod bod yn rhaid inni amddiffyn y setliad refeniw ar gyfer llywodraeth leol. Bellach, dyma'r setliad tecaf yn y Deyrnas Unedig, ac fe'i croesawyd gan eu cydweithwyr, yn enwedig y Democratiaid Rhyddfrydol mewn llywodraeth leol.

Peter Black: Rydych yn cyfeirio at elfen amddifadedd y fformiwla ariannu—tystiolaeth eich bod yn targedu disgyblion sy'n dod o'r teuluoedd tlotaf. Er gwaethaf hynny, nid yw'r disgyblion hynny'n perfformio cystal ag y gallent gan nad yw'r arian sydd wedi'i dargedu yn eu cyrraedd. A ydych yn derbyn bod angen targedu ychwanegol er mwyn cyflawni ac er mwyn sicrhau gwelliannau i'r disgyblion hynny?

Jane Hutt: I refer back to the UK Government's pupil premium, which sits within a settlement of a 0.1 per cent rise in real terms by the UK Government. That is a recycling of budgets, a redistribution of the money gained by schools from the premium taken by other schools. That is the point about how we can ensure that the new focus on literacy, numeracy and links between educational attainment and disadvantage can be met. We are maximising opportunities for capital investment. As Alun Ffred Jones and other contributors have said in this debate, this is crucial—not only the £780 million for the major projects that we announced in March, now translating into thousands of construction jobs, as I saw on a school site yesterday and a hospital site today, where I learned from talking to the contractor that 70 per cent of that construction workforce came from a 50-mile radius. Yesterday, I saw 2,000 construction jobs in the Ogmore Valley. I will make an announcement about what will be happening with almost £90 million of the centrally retained capital fund over the coming two years in the coming week, and I will launch the Wales infrastructure investment plan next week. It is important to add that my colleague the Minister for Education and Skills will announce a new programme of investment in twenty-first century schools in December and that the Minister for Local Government and Communities will make his announcement on the reprioritised national transport plan.

It is important that we look to the Government to publish a budget that responds to the worsening economic climate, provides additional funding to place the NHS on a more sustainable footing and invests in the education of our most disadvantaged young people. I am sure that you would not refute Ken Skates's clear case for our funding of 500 extra police community support officers for safer communities, which is a key priority for the people of Wales, but that you would question the contribution made by Mark Isherwood. I looked again at their draft budget from earlier this year, which had a 25

Jane Hutt: Cyfeiriaf yn ôl at bremiwm disgyblion Llywodraeth y DU, sy'n eistedd o fewn setliad sy'n cyfateb i gynnydd o 0.1 y cant mewn termau real gan Lywodraeth y DU. Dyma enghraifft o ailgylchu cyllidebau—ailddosbarthu'r arian a gafwyd gan ysgolion o'r premiwm a gymerwyd gan ysgolion eraill. Dyna'r pwynt ynghylch sut y gallwn sicrhau bod y ffocws newydd ar lythrennedd a rhifedd, a'r cysylltiad rhwng anfantais a chyrhaeddiad addysgol, yn cael ei wireddu. Rydym yn sicrhau'r cyfleoedd gorau ar gyfer buddsoddi cyfalaf. Fel y dywedodd Alun Ffred Jones a chyfranwyr eraill yn y ddadl hon, mae'r cam hwn yn hanfodol—nid yn unig y £780 miliwn a gyhoeddwyd gennym ym mis Mawrth ar gyfer prosiectau mawr, sydd bellach yn arwain at filoedd o swyddi adeiladu, fel y gwelais ar safle ysgol ddoe a safle ysbyty heddiw, lle y dysgais yn sgil sgwrs â'r contractwr bod 70 y cant o'r gweithlu adeiladu wedi'u recriwtio o fewn radiws o 50 milltir. Ddoe, gwelais 2,000 o swyddi adeiladu yng nghwm Ogwr. Yn yr wythnos i ddod, byddaf yn gwneud cyhoeddiad ynghylch beth fydd yn digwydd mewn perthynas â thua £90 miliwn mewn arian cyfalaf a gedwir yn ganolog dros y ddwy flynedd nesaf, a byddaf yn lansio'r cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru yr wythnos nesaf. Mae'n bwysig i ddweud y bydd fy nghyd-Aelod, y Gweinidog Addysg a Sgiliau, yn cyhoeddi rhaglen newydd o fuddsoddi ar gyfer ysgolion yr unfed ganrif ar hugain ym mis Rhagfyr, ac y bydd y Gweinidog Llywodraeth Leol a Chymunedau yn gwneud cyhoeddiad ar y cynllun trafniadaeth cenedlaethol, sydd wedi'i ailflaenoriaethu.

Mae'n bwysig inni edrych i'r Llywodraeth i gyhoeddi cyllideb sy'n ymateb i hinsawdd economaidd sy'n gwaethygu, sy'n darparu cyllid ychwanegol er mwyn gosod y GIG ar sylfaen fwy cynaliadwy ac sy'n buddsoddi yn addysg ein pobl ifanc fwyaf difreintiedig. Mae'n siŵr gennyf na fyddech yn anghytuno â'r achos clir a wnaed gan Ken Skates ar gyfer cyllido 500 o swyddogion cymorth cymunedol ychwanegol i'r heddlu er mwyn sicrhau cymunedau mwy diogel, sy'n flaenoriaeth allweddol i bobl Cymru, ond y byddech yn cwestiynu'r cyfraniad a wnaed gan Mark Isherwood. Edrychais eto ar y

per cent cut to environment, sustainability and housing, yet our budget makes no changes to the total housing budget allocations, and we still invest over £130 million to support vulnerable people through the Supporting People programme. We will have a housing Bill that meets our manifesto commitments to tackle homelessness.

Therefore, you can see your influence on this draft budget across these vital policy areas. We have responded to concerns, questions and evidence of need, and to difficult and different political priorities. Discussions will continue over the coming days about those priorities. That is right and proper for a responsible minority Government, but we are not far apart, Llywydd. We have strengthened as an Assembly over the past 12 years, we have more powers, confidence, skills and experience, and we can work together. I hope that that will be reflected today by support for this draft budget for growth and jobs.

The Presiding Officer: In accordance with Standing Order No. 11.15(i), Business Committee has agreed that any vote necessary will take place immediately after the debate. Therefore, the proposal is that amendment 1 be agreed. Is there any objection? I see that there is. I therefore call for a vote.

*Gwelliant 1 i NDM4847: O blaid 29, Ymatal 0, Yn erbyn 29.
Amendment 1 to NDM4847: For 29, Abstain 0, Against 29.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Davies, Suzy
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Jones, Alun Ffred
Finch-Saunders, Janet
George, Russell

gyllideb drafft a gyhoeddwyd ganddynt yn gynharach eleni, a oedd yn cynnwys toriad o 25 y cant yng nghyllidebau'r amgylchedd, cynaliadwyedd a thai; ac eto, nid yw ein cyllideb ni'n gwneud unrhyw newidiadau i gyfanswm y dyraniadau ar gyfer tai, a byddwn yn parhau i fuddsoddi dros £130 miliwn mewn cefnogi pobl sy'n agored i niwed drwy'r rhaglen Cefnogi Pobl. Bydd gennym Fil tai a fydd yn gwireddu'r ymrwymadau a wnaed yn ein maniffesto i fynd i'r afael â digartrefedd.

Felly, gallwch weld eich dylanwad ar y gyllideb ddrafft hon ar draws y meysydd polisi hollbwysig hyn. Rydym wedi ymateb i bryderon, cwestiynau a thystiolaeth o ran angen, ac i flaenoriaethau gwleidyddol sy'n anodd ac yn wahanol. Bydd trafodaethau ynghylch y blaenoriaethau hynny'n parhau dros y dyddiau nesaf. Mae hynny'n briodol ac yn iawn mewn perthynas â Llywodraeth leiafrifol gyfrifol, ond nid oes pellter mawr rhyngom, Lywydd. Rydym wedi cryfhau fel Cynulliad dros y 12 mlynedd diwethaf. Mae gennym fwy o bwerau, hyder, sgiliau a phrofiad, a gallwn weithio gyda'n gilydd. Rwy'n gobeithio y caiff y sefyllfa honno ei hadlewyrchu heddiw ar ffurf cefnogaeth i'r gyllideb ddrafft hon ar gyfer twf a swyddi.

Y Llywydd: Yn unol â Rheol Sefydlog 11.15(i), mae'r Pwyllgor Busnes wedi cytuno y bydd unrhyw bleidlais angenrheidiol yn digwydd yn syth ar ôl y ddatl. Felly, y cynnig yw bod gwelliant 1 yn cael ei dderbyn. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Felly galwaf am bleidlais.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John

Thomas, Rhodri Glyn
 Graham, William
 Gruffydd, Llyr Huws
 Isherwood, Mark
 Jenkins, Bethan
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Millar, Darren
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Davies, Andrew R.T.
 Ramsay, Nick
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Thomas, Simon
 Whittle, Lindsay
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

Griffiths, Lesley
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 James, Julie
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce

Gan fod nifer y pleidleisiau yn gyfartal, defnyddiodd y Llywydd ei phleidlais fwrw yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 6.20(ii)

As there was an equality of votes, the Presiding Officer used her casting vote in accordance with Standing Order No. 6.20(ii)

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

*Cynnig NDM4847: O blaid 29, Ymatal 0, Yn erbyn 29.
 Motion NDM4847: For 29, Abstain 0, Against 29.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Andrews, Leighton
 Antoni, Mick
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 James, Julie
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Burns, Angela
 Davies, Byron
 Davies, Jocelyn
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Jones, Alun Ffred
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell
 Thomas, Rhodri Glyn
 Graham, William
 Gruffydd, Llyr Huws
 Isherwood, Mark
 Jenkins, Bethan
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Millar, Darren
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Davies, Andrew R.T.
 Ramsay, Nick
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Thomas, Simon
 Whittle, Lindsay
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

Gan fod nifer y pleidleisiau yn gyfartal, defnyddiodd y Llywydd ei phleidlais fwrw yn unol â

Rheol Sefydlog Rhif 6.20(ii)

As there was an equality of votes, the Presiding Officer used her casting vote in accordance with Standing Order No. 6.20(ii)

Gwrthodwyd y cynnig.

Motion not agreed.

Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy Sustainable Social Services

The Presiding Officer: I have selected amendments 1, 2 and 3 in the name of William Graham, amendment 4 in the name of Jocelyn Davies, and amendments 5 and 6 in the name of Peter Black.

Y Llywydd: Rwyf wedi dethol gwelliannau 1, 2 a 3 yn enw William Graham, gwelliant 4 yn enw Jocelyn Davies, a gwelliannau 5 a 6 yn enw Peter Black.

Cynnig NDM4848 Jane Hutt

Motion NDM4848 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Yn cydnabod mai'r egwyddorion a'r blaenoriaethau a bennwyd yn Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu yw'r sylfaen o hyd ar gyfer trawsnewid gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol yng Nghymru.

1. Recognises that the principles and priorities set out in Sustainable Social Services for Wales: A Framework for Action remain the foundation to transform social services and social care in Wales.

2. Yn nodi'r cynnydd sydd wedi'i wneud o ran cyflawni Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu, gan gynnwys y trefniadau arwain newydd a roddwyd ar waith.

2. Notes the progress made in delivering Sustainable Social Services for Wales: A Framework for Action, including the new leadership arrangements put in place.

Y Dirprwy Weinidog Plant a Gwasanaethau Cymdeithasol (Gwenda Thomas): Cynigaf y cynnig.

The Deputy Minister for Children and Social Services (Gwenda Thomas): I move the motion.

4.30 p.m.

Mae'n bleser gennyf gael y cyfle i'ch diweddarau am 'Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru'. Mae fy uchelgais a'm hymrwymiad i wasanaethau cymdeithasol yn glir, a gwn o'm trafodaethau eich bod chi hefyd wedi ymrwymo i'r agenda a'r uchelgais. Mae llai na phum mis wedi mynd heibio ers ichi roi eich cymeradwyaeth i werthoedd, egwyddorion a gweledigaeth 'Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru'. Credaf fod gennym gyfleoedd go iawn, ond yr ydym yn wynebu sawl her hefyd. Rhaid inni beidio â throi ein cefn ar y naill na'r llall.

It gives me pleasure to have the opportunity to update you about 'Sustainable Social Services for Wales'. My ambition and my commitment to social services is clear, and I know from our discussions that you are also committed to the agenda and ambition. It is less than five months since you gave your approval to the values, principles and vision of 'Sustainable Social Services for Wales'. I believe that we have real opportunities, but that we also face many challenges as well. We cannot turn our backs on either.

Yr ydym yn gwybod bod y disgwyliadau am ofal cymdeithasol yn cynyddu. Mae pwysau uniongyrchol arnom i wella ein gwasanaethau, ond gadewch i ni beidio â bod mewn unrhyw amheuaeth mai'r her yn y Siambr hon yw newid tirlun heddiw, fel ei fod yn addas ar gyfer yfory. Mae hyn yn gofyn am arweinyddiaeth gref ar y cyd, fod pawb yn rhannu'r un teimlad o bwrpas a ffocws clir ar gyflawni gyda deilliannau y cytunwyd arnynt, a gwasanaethau mwy integredig. Mae'n golygu canolbwyntio ar atal, a chydabod bod pobl eu hunain yn ganolog i'r agenda hon.

We cannot wait and hope to muddle along, solving each crisis as it arises; we must fundamentally transform our services and the way that they are delivered, and we are setting an example from the start.

Social services are a cornerstone of our programme for government. Services provided play a critical part in people's lives and we are determined to drive forward the transformation that is needed. Our plans, built on the foundations and principles of sustainable social services, are designed to begin this transformation over the next four and a half years. It is built upon a strategic approach—applying our principles consistently and on taking a long-term, joined-up approach. These principles are the foundations of transformation, which is why I do not accept amendment 1, put forward by William Graham.

I have begun to establish our new leadership arrangements and I am clear that these must deliver a new way of working. My new partnership forum is made up of the political leadership of our sector. The members are the chairs of the Care Council for Wales, Children in Wales, the Wales Council for Voluntary Action and Care Forum Wales, as well as the Welsh Local Government Association spokesperson for social services, and a member from each of the main political parties at a local government level. I believe firmly that this cross-party and cross-public, private and third sector approach to

We know that the expectations for social care are increasing. There are direct pressures on us to improve our services, but let us not be in any doubt that the challenge in this Chamber is to change the landscape today, so that it is appropriate for tomorrow. That calls for strong joint leadership, that we all share the same sense of purpose and a clear focus on delivering on the agreed outcomes, and more integrated services. That means focusing on prevention, and recognising that people themselves are central to this agenda.

Ni allwn aros a gobeithio stryffaglu ymlaen, gan ddatrys pob argyfwng fel y mae'n codi; rhaid inni drawsnewid ein gwasanaethau a'r ffordd y cânt eu darparu, ac rydym yn gosod esiampl o'r cychwyn.

Mae gwasanaethau cymdeithasol yn un o gonglfeini ein rhaglen lywodraethu. Mae'r gwasanaethau a ddarperir yn chwarae rhan hanfodol ym mywydau pobl, ac rydym yn benderfynol o fwrw ymlaen â'r gwaith trawsnewid angenrheidiol. Bwriad ein cynlluniau, sydd wedi'u seilio ar yr egwyddor o ddarparu gwasanaethau cymdeithasol cynaliadwy, yw dechrau'r gwaith trawsnewid hwn dros y pedair blynedd a hanner nesaf. Fe'u seiliwyd ar dull strategol—cymhwyso ein hegwyddorion yn gyson a mabwysiadu dull cydgysylltiedig dros y tymor hir. Yr egwyddorion hyn yw sylfaen y gwaith trawsnewid, a dyna pam na allaf dderbyn gwelliant 1, a gyflwynwyd gan William Graham.

Rwyf wedi dechrau rhoi ein trefniadau newydd ar waith o ran arweiniad, ac yr wyf yn glir bod yn rhaid i hyn arwain at ffordd newydd o weithio. Mae fy fforwm partneriaeth newydd yn cynnwys arweinwyr gwleidyddol yn ein sector. Yr aelodau yw: cadeiryddion Cyngor Gofal Cymru, Plant yng Nghymru, Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru a Fforwm Gofal Cymru; llefarydd gwasanaethau cymdeithasol Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru; ac un aelod o bob un o'r prif bleidiau gwleidyddol ar lefel llywodraeth leol. Credaf yn gryf mai'r dull trawsbleidiol hwn o ddod ag arweinwyr o'r

leadership is the right way forward. Working with a mirror group of officials, this streamlined and collective leadership will deliver change. This is the effective and accountable leadership that William Graham refers to in his proposed amendment 2. That is why I do not accept that amendment; it adds nothing to our position. If it had added to our existing motion, then I would have been glad to accept it.

In our first positive meetings in October, we set out a programme of work, including discussions about how users and carers have a voice at our table. We have agreed that we will bring health colleagues around the table. The priorities for this delivery programme are to deliver a strong national direction, while being clear that it is the service that must do the following things: deliver change and a new improvement framework, founded upon a national outcomes framework; and make a reality of integrated, citizen-centred services, delivered by a confident and competent workforce, where complexity is reduced and people are safeguarded and protected. That is why I welcome amendment 4, put forward by Jocelyn Davies. We have made the development of the national outcomes framework a priority in our delivery programme. We are sharing our programme with our partners and are developing and refining it in discussions with them. The approach has been welcomed by the social services community, and it will be our blueprint for transformation as we go forward.

Working together at every level remains our priority and our commitment. We want to see that integration reflected through service and delivery plans by local authorities and their partners, including local health boards, and that is why I am pleased to accept amendment 5, put forward by Peter Black. Together we have already made significant progress in a number of areas. On safeguarding, I made an important announcement about how we will legislate to protect people in Wales, and about our

sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector ynghyd yw'r ffordd iawn ymlaen. Gan weithio gyda grŵp cyfatebol o swyddogion, bydd y model syml hwn o ddarparu arweinyddiaeth ar y cyd yn arwain at newid. Dyma'r model o arweinyddiaeth effeithiol ac atebol y mae William Graham yn cyfeirio ato yn ei welliant 2 arfaethedig. Dyna pam na allaf dderbyn y gwelliant hwnnw; nid yw'n ychwanegu unrhyw beth at ein safbwynt. Pe bai wedi ychwanegu at ein cynnig, yna, byddwn wedi bod yn falch i'w dderbyn.

Yn ein cyfarfodydd cadarnhaol cyntaf ym mis Hydref, gwnaethom nodi rhaglen waith, gan gynnwys trafodaethau ynghylch sut y gall defnyddwyr a gofawyr gael llais wrth y bwrdd. Rydym wedi cytuno y byddwn yn sicrhau lle wrth y bwrdd i'n cydweithwyr ym maes iechyd. Y blaenoriaethau ar gyfer y rhaglen gyflawni hon yw rhoi cyfeiriad cryf ar lefel genedlaethol, a'i gwneud yn glir bod yn rhaid i'r gwasanaeth wneud y pethau a ganlyn: sicrhau newid a darparu fframwaith gwella newydd, sy'n seiliedig ar fframwaith canlyniadau cenedlaethol; a gwireddu gwasanaethau integredig, sy'n canolbwyntio ar y dinesydd, ac sy'n cael eu darparu gan weithlu hyderus a chymwys, lle mae cymhlethdod yn cael ei leihau a lle mae pobl yn cael eu diogelu. Dyna pam yr wyf yn croesawu gwelliant 4, a gyflwynwyd gan Jocelyn Davies. Rydym wedi sicrhau bod datblygu fframwaith canlyniadau cenedlaethol yn flaenoriaeth yn ein rhaglen cyflawni. Rydym yn rhannu ein rhaglen gyda'n partneriaid, ac rydym yn ei datblygu a'i mireinio drwy gynnal trafodaethau gyda hwy. Croesawyd y dull hwn gan y gymuned gwasanaethau cymdeithasol, a dyma fydd ein glasbrint trawsnewid wrth inni symud ymlaen.

Mae cydweithio ar bob lefel yn parhau i fod yn flaenoriaeth ac yn destun ymrwymiad inni. Rydym am weld yr integreiddio hwnnw yn cael ei adlewyrchu mewn cynlluniau gwasanaeth a chynlluniau cyflenwi awdurdodau lleol a'u partneriaid, gan gynnwys byrddau iechyd lleol. Dyna pam yr wyf yn falch o dderbyn gwelliant 5, a gyflwynwyd gan Peter Black. Gyda'n gilydd rydym eisoes wedi gwneud cynnydd sylweddol mewn nifer o feysydd. O ran diogelu, gwneuthum gyhoeddiad pwysig am

national safeguarding and protection board. On inspection and regulation, the chief inspector is consulting on her plan to further modernise the inspectorates approach, and the care council and inspectorate are working together to develop a plan for the future.

Local authorities are working hard to complete their response to me by the end of the year, and I am delighted that I have been able to work closely with my colleague the Minister for Local Government and Communities to ensure that we have a real connection between that work and the compact he is putting in place between Welsh Government and local government.

At a legislative level we are preparing the social services Bill for Wales that will embed our principles and priorities in law. We are working to deliver a new strategy for the Welsh language in service delivery. For families we have extended our integrated Families First service. I have already said that I am fully committed to developing a model of self-directed support that is consistent with our principles for social care. We plan to issue a consultation document on self-directed support early in 2012, and this will contain options for extending direct payments. That is why I do not accept amendment 6.

This team approach is right because it is the most effective way of working, but also it is a real reflection of the pressures we face. It is no accident that I called our policy 'Sustainable Social Services for Wales'.

We know of the serious concerns that people have about the cost of paying for their care. Evidence to the Dilnot review showed 54 per cent of people still do not understand that they are likely to have to make a contribution to their care and accommodation costs, and

sut y byddwn yn deddfu i ddiogelu pobl yng Nghymru, ac am ein bwrdd cenedlaethol ar gyfer diogelu ac amddiffyn. O ran arolygu a rheoleiddio, mae'r prif arolygydd yn ymgynghori ar ei chynllun ar gyfer moderneiddio dull gweithredu'r arolygiaeth ymhellach, ac mae'r cyngor gofal a'r arolygiaeth yn cydweithio at ddibenion datblygu cynllun ar gyfer y dyfodol.

Mae awdurdodau lleol yn gweithio'n galed i gwblhau eu hymateb imi erbyn diwedd y flwyddyn, ac rwyf yn falch o fod wedi gallu cydweithio'n agos gyda'm cyd-Aelod, y Gweinidog Llywodraeth Leol a Chymunedau, i sicrhau bod gennym gysylltiad gwirioneddol rhwng y gwaith hwnnw a'r compact y mae'n ei roi ar waith rhwng Llywodraeth Cymru a llywodraeth leol.

Ar lefel ddeddfwriaethol rydym yn paratoi'r Bil gwasanaethau cymdeithasol ar gyfer Cymru a fydd yn ymgorffori ein hegwyddorion a'n blaenoriaethau yn y gyfraith. Rydym yn gweithio ar ddarparu strategaeth newydd ar gyfer yr iaith Gymraeg mewn perthynas â darparu gwasanaethau. O ran teuluoedd, rydym wedi ymestyn Teuluoedd yn Gyntaf, sef ein gwasanaeth integredig. Rwyf eisoes wedi dweud fy mod wedi ymrwymo i ddatblygu model o gymorth hunangyfeiriedig sy'n gyson â'n hegwyddorion ar gyfer gofal cymdeithasol. Rydym yn bwriadu cyhoeddi dogfen ymgynghori ar gymorth hunangyfeiriedig yn gynnar yn 2012, a bydd y ddogfen hon yn cynnwys dewisiadau ar gyfer ymestyn taliadau uniongyrchol. Dyna pam na allaf dderbyn gwelliant 6.

Y dull tîm hwn yw'r dull iawn, gan mai dyma'r ffordd fwyaf effeithiol o weithio. Ond hefyd, mae'n wir adlewyrchu'r pwysau yr ydym yn eu hwynebu. Nid hap a damwain ydyw fy mod wedi rhoi'r teitl a ganlyn ar ein polisi: 'Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru'.

Gwyddom am y pryderon difrifol sydd gan bobl am y gost o dalu am eu gofal. Roedd y dystiolaeth a roddwyd i adolygiad Dilnot yn dangos nad oedd 54 y cant o bobl yn deall eu bod yn debygol o orfod gwneud cyfraniad at eu costau gofal a llety, a bod 87 y cant o bobl

87 per cent of people underestimate the costs of residential care. On average 1 in 10 of us will have to spend over £100,000 on our care costs alone after we are 65. The situation is of course more worrying than that, as the system currently provides no protection for individuals. By chance one individual may pay nothing and another individual many thousands of pounds. Such an approach would be regarded as folly for our health needs and yet this is the system for social care.

I am also deeply concerned about the potential impact of changes to the welfare benefits system. These are not matters we can control in this chamber. The Dilnot report, published in July, estimated that proposals for a cap on costs would cost £1.7 billion—that is just one four-hundredth of total public spending. I have urged the UK Government to resolve this unacceptable situation. In the meantime, I am also consulting with stakeholders in Wales about the recommendations made in the Dilnot report, and how they would want to see us move forward in Wales.

Having said all of that, I remain firmly of the view that the sustainable social services programme that I have set out is the way to transform the way social services work and the part that citizens play in its delivery. That is why we have protected social services over the three-year funding period and why we believe that it is as important to do all we can to protect social services spending as it is to protect NHS spending. Therefore, I do not accept amendment 3, put forward by William Graham. The Welsh Government is not cutting the social services revenue budget. We have protected it, and I expect you to understand that.

However, I have said it before and I will say it again now—this is not all about funding. It is not simply about doing more with less, we must do things differently too. This is about Government working together with its

yn tanamcangyfrif costau gofal preswyl. Bydd un o bob 10 ohonom, ar gyfartaledd, yn gorfod gwario dros £100,000 ar ein costau gofal yn unig ar ôl inni gyrraedd 65 oed. Mae'r sefyllfa yn peri mwy o bryder na hynny, wrth gwrs, gan nad yw'r system ar hyn o bryd yn rhoi unrhyw amddiffyniad ar gyfer unigolion. Drwy hap a damwain, gall un unigolyn fod yn talu dim, a gall unigolyn arall fod yn talu miloedd o bunnoedd. Byddai dull o'r fath yn cael ei ystyried yn un ffôl iawn ar gyfer ein hanghenion iechyd, ac eto, dyma'r system sydd gennym ar gyfer gofal cymdeithasol.

Rwyf hefyd yn bryderus iawn am effaith posibl y newidiadau i'r system budd-daliadau lles. Nid yw'r rhain yn faterion y gallwn eu rheoli yn y Siambr hon. Amcangyfrifodd adroddiad Dilnot, a gyhoeddwyd ym mis Gorffennaf, y byddai cynigion ar gyfer rhoi cap ar gostau yn costio £1.7 biliwn, sef un rhan o bedwar cant o gyfanswm gwariant cyhoeddus. Rwyf wedi annog Llywodraeth y DU i ddatrys y sefyllfa annerbyniol hon. Yn y cyfamser, rwyf hefyd yn ymgynghori â rhanddeiliaid yng Nghymru ynghylch yr argymhellion a wnaed yn adroddiad Dilnot, a sut y byddent am inni symud ymlaen yng Nghymru.

Wedi dweud hynny, rwyf yn credu'n gryf mai'r rhaglen gwasanaethau cymdeithasol cynaliadwy yr wyf wedi'i hamlinellu yw'r ffordd i drawsnewid y ffordd y mae gwasanaethau cymdeithasol yn gweithio a'r rhan y mae dinasyddion yn ei chwarae o ran eu darparu. Dyna pam yr ydym wedi diogelu gwasanaethau cymdeithasol dros y cyfnod cyllido o dair blynedd, a dyna pam y credwn ei bod mor bwysig inni wneud popeth yn ein gallu i ddiogelu gwariant ar wasanaethau cymdeithasol ag ydyw i ddiogelu gwariant ar y GIG. Felly, ni allaf dderbyn gwelliant 3, a gyflwynwyd gan William Graham. Nid yw Llywodraeth Cymru yn torri'r gyllideb refeniw ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol. Rydym yn ei hamddiffyn, ac rwyf yn disgwyl ichi ddeall hynny.

Fodd bynnag, rwyf wedi dweud hyn o'r blaen, ac fe'i dywedaf eto yn awr: nid yw hyn oll am arian. Nid yw ond am wneud mwy gyda llai; rhaid inni wneud pethau'n wahanol hefyd. Mae'r mater hwn yn ymwneud â

partners and with communities and families to ensure that we have good services where they are needed.

Nick Ramsay: Regarding your point about you protecting the budget, it is protection that does not account for inflation; it is in cash terms, is it not?

Gwenda Thomas: I will give you a full response on that. The budget position is well documented. The underlying social services revenue budget is not decreasing. The only changes are due to funding being transferred in and out of that spending area, notably £10.1 million for the fairer charging Measure and £1 million for the older people strategy, from the main expenditure group into the revenue support grant. Details of this have been made clear to the Health and Social Care Committee.

It is about engaging people in services at every level. It is about recognising that we must all play a part together in the transformation that is required. Our programme is designed to enable us to do that and to lead to sustainability in the long term.

Gwelliant 1 William Graham

Dileu 'mai'r egwyddorion a'r blaenoriaethau a bennwyd yn Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu yw'r sylfaen o hyd' a rhoi yn ei le 'bod gan yr egwyddorion a'r blaenoriaethau a bennwyd yn Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu y potensial'.

Gwelliant 2 William Graham

Dileu pwynt 2 a rhoi yn ei le:

Yn nodi pwysigrwydd arweinyddiaeth effeithiol ac atebol a bod hyn yn hollbwysig er mwyn gwella Gwasanaethau Cymdeithasol yng Nghymru.

Llywodraeth yn cydweithio â phartneriaid, cymunedau a theuluoedd er mwyn sicrhau bod gennym wasanaethau da pan fo'u hangen.

Nick Ramsay: O ran eich pwynt am amddiffyn y gyllideb, nid yw'r amddiffyniad hwnnw'n cymryd chwyddiant i ystyriaeth; onid ydyw'n amddiffyniad mewn termau arian parod?

Gwenda Thomas: Byddaf yn rhoi ymateb llawn ar y mater hwnnw. Mae sefyllfa'r gyllideb yn hysbys iawn. Nid yw'r gyllideb refeniw sylfaenol ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol yn gostwng. Mae'r unig newidiadau yn dod yn sgil trosglwyddo cyllid i mewn ac allan o'r maes gwariant hwnnw— yn benodol, trosglwyddo £10.1 miliwn ar gyfer y Mesur codi tâl tecach a £1 miliwn ar gyfer y strategaeth pobl hŷn, o'r prif grŵp gwariant i'r grant cymorth refeniw. Gwnaed y manylion hyn yn glir i'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol.

Mae'r sefyllfa hon yn ymwneud ag ymgysylltu â phobl mewn perthynas â gwasanaethau ar bob lefel. Mae'n ymwneud â chydabod bod yn rhaid inni gyd chwarae rhan gyda'n gilydd yn y gwaith trawsnewid y mae ei angen. Mae ein rhaglen wedi'i chynllunio er mwyn ein galluogi i wneud hynny ac i sicrhau cynaliadwyedd yn y tymor hir.

Amendment 1 William Graham

Delete 'remain the foundation' in point 1 and replace with 'have the potential'.

Amendment 2 William Graham

Delete point 2 and replace with:

Notes the importance of effective and accountable leadership and that this is vital to improving Social Services in Wales.

Gwelliant 3 William Graham

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn gresynu wrth gynigion Llywodraeth Cymru i dorri 5.9 y cant oddi ar Gyllideb Refeniw Gwasanaethau Cymdeithasol mewn termau real rhwng 2011/12 a 2012/13.

William Graham: I move amendments 1, 2 and 3 in my name.

The Welsh Conservatives broadly welcome the principles outlined in ‘Sustainable Social Services for Wales: A Framework for Action’. However, it is important that the Welsh Government now concentrates on bringing the strategy into action. Against a backdrop of significant reduction in budgets comes a rise in demand for services, and an increasing and ageing population. As the framework rightly recognises, our social services and social care are facing real and unsustainable increases in demand. Quite clearly, with such rising demand, greater collaboration between social services, local authorities and the NHS will be absolutely essential.

Local authorities readily acknowledge that the current system must radically change, that the status quo is not an option and that 22 separate council departments could no longer deal with the rising demand and avoid a national postcode lottery in care provision. It is further acknowledged that Wales’s social services will remain disjointed, with significant regional differences over the lack of collaboration between health and social care.

If local authorities need to work more collaboratively in providing services, as the independent commissioner on social services outlined, the present arrangements for the planning, commissioning and delivery of services across the 22 local authorities are not sustainable. These arrangements are too heavy a drain on funding and on managerial

Amendment 3 William Graham

Add new point at end of motion:

Regrets the Welsh Government’s proposals to cut the Social Services Revenue Budget in real terms by 5.9% from 2011/12 to 2012/13.

William Graham: Cynigiau welliannau 1, 2 a 3 yn fy enw i.

Mae Ceidwadwyr Cymru yn croesawu’r egwyddorion a amlinellir yn ‘Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu’. Fodd bynnag, mae’n bwysig bod Llywodraeth Cymru bellach yn canolbwyntio ar gymryd camau i weithredu’r strategaeth. Yng nghyd-destun gostyngiad sylweddol mewn cyllidebau, daw cynnydd yn y galw am wasanaethau, a phoblogaeth sy’n cynyddu ac yn heneiddio. Fel y mae’r fframwaith yn ei gydnabod, mae ein gwasanaethau cymdeithasol a’n gofal cymdeithasol yn wynebu cynnydd gwirioneddol ac anghynaliadwy yn y galw amdanynt. Mae’n eithaf amlwg, gyda galw cynyddol o’r fath, y bydd rhagor o gydweithio rhwng gwasanaethau cymdeithasol, awdurdodau lleol a’r gwasanaeth iechyd gwladol yn gwbl hanfodol.

Mae awdurdodau lleol yn cydnabod bod angen newid y system bresennol mewn modd radical. Maent hefyd yn cydnabod nad yw cynnal y status quo yn opsiwn, ac na all 22 o adrannau cyngor ar wahân ymdrin bellach â’r galw cynyddol, a hynny gan osgoi loteri cod post cenedlaethol o ran darparu gofal. Mae cydnabyddiaeth hefyd y bydd gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru yn aros yn ddigyswllt, gyda gwahaniaethau rhanbarthol sylweddol yn deillio o ddiffyg cydweithio rhwng iechyd a gofal cymdeithasol.

Os oes angen i awdurdodau lleol gydweithio mwy wrth ddarparu gwasanaethau, fel yr amlinellodd y comisiynydd annibynnol ar wasanaethau cymdeithasol, nid yw’r trefniadau presennol ar gyfer cynllunio, comisiynu a darparu gwasanaethau ar draws y 22 awdurdod lleol yn gynaliadwy. Mae’r trefniadau hyn yn ormod o faich ar gyllid ac

and change capacity.

The framework outlines that the scale of the challenge requires more fundamental changes than pooling back-office functions and smarter procurement, although it describes that much of its savings will be met through these back-office savings. Will the Minister agree that we need to see a timetable for wider collaboration between local authorities? Will the Minister also provide an update on how local authorities are progressing with the move towards more collaborative services?

The Welsh Conservatives believe that the barrier between healthcare and social services needs to be broken down so that they can be far more closely aligned. At a time of possible transition and great upheaval in people's lives, we need to see greater integration of service provision. The independent commissioner for social services emphasised that, at the moment, there is a messy series of multiple interfaces between the health service and local government services, which are costly in terms of time and effort. This quite simply is not good enough. We need to see closer integration between our NHS and social services.

Indeed, in the Welsh Conservatives' manifesto, we pledged to publish a White Paper on collaboration between the NHS and social services. Clearly, we must not seek to reinvent the wheel in our determination of service provision, but we must acknowledge the value of early low-level interventions, many of which are provided by third sector organisations. For example, the WRVS has approximately 4,000 volunteers helping people in their homes, through befriending schemes, community transport or lunch clubs. They provide these schemes because they know that they work at a local level. Research has shown that these sorts of low-level preventative measures can significantly help older people to remain independent in their own homes, rather than their having to rely on more formal and costly social care or in-hospital patient treatment. Not supporting

ar gapasiti o ran rheoli a newid.

Mae'r fframwaith yn datgan bod maint yr her yn golygu bod angen newidiadau mwy sylfaenol na chyfuno swyddogaethau cefn swyddfa a chaffael doethach, er ei fod yn dweud y bydd llawer o'i arbedion yn cael eu cyflawni drwy'r arbedion cefn swyddfa hyn. A fyddai'r Gweinidog yn cytuno bod angen inni weld amserlen ar gyfer cydweithio ehangach rhwng awdurdodau lleol? A all y Gweinidog roi diweddariad inni hefyd ar y cynnydd a wnaed gan awdurdodau lleol o ran symud tuag at wasanaethau mwy cydweithredol?

Mae Ceidwadwyr Cymru yn credu bod angen dymchwel y rhwystr sy'n bodoli rhwng gofal iechyd a gwasanaethau cymdeithasol, fel y gellir creu cysylltiad llawer agosach rhyngddynt. Ar adeg o drawsnewid posibl a chynnwrf mawr ym mywydau pobl, mae angen inni weld mwy o integreiddio o ran darparu gwasanaethau. Pwysleisiodd y comisiynydd annibynnol ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol fod nifer o ryngwynebau anniben yn bodoli rhwng y gwasanaeth iechyd a gwasanaethau llywodraeth leol ar hyn o bryd, a bod y sefyllfa hon yn gostus o ran amser ac ymdrech. Yn syml iawn, nid yw hyn yn ddigon da. Mae angen inni weld integreiddio agosach rhwng ein gwasanaeth iechyd gwladol a gwasanaethau cymdeithasol.

Yn wir, ym maniffesto'r Ceidwadwyr Cymreig, gwnaethom addewid i gyhoeddi Papur Gwyn ar gydweithio rhwng y gwasanaeth iechyd gwladol a gwasanaethau cymdeithasol. Wrth gwrs, ni ddylem geisio ailddyfeisio'r olwyn wrth benderfynu sut mae darparu gwasanaethau, ond rhaid inni gydnabod gwerth ymyriadau cynnar ar lefel isel—ymyriadau y mae sefydliadau'r trydydd sector yn gyfrifol am nifer ohonynt. Er enghraifft, mae gan Wasanaeth Brenhinol Gwirfoddol y Merched ryw 4,000 o wirfoddolwyr yn helpu pobl yn eu cartrefi, drwy gynlluniau cyfeillio, cludiant cymunedol neu glybiau cinio. Maent yn darparu'r cynlluniau hyn oherwydd eu bod yn gwybod eu bod yn gweithio ar lefel leol. Mae ymchwil yn dangos y gall mesurau ataliol lefel isel fel hyn gael effaith sylweddol o ran helpu pobl hyn i aros yn eu cartrefi eu

these preventive measures will be a false economy, as Wales cannot afford to pay more money further down the line. Treating the symptoms of problems such as loneliness and poor nutrition by investing at an earlier stage could save money and produce better outcomes for the individual.

hunain, a hynny'n annibynnol, yn hytrach na'u bod yn gorfod dibynnu ar ofal cymdeithasol mwy ffurfiol a chostus neu gael triniaeth yn yr ysbyty fel cleifion. Byddai peidio â chefnogi'r mesurau ataliol hyn yn gam arbed ffug, gan na fydd Cymru'n gallu fforddio talu mwy o arian yn y dyfodol. Gallai trin y symptomau o broblemau fel unigrwydd a maeth gwael drwy fuddsoddi'n gynt arbed arian a dod â chanlyniadau gwell i'r unigolyn.

4.45 p.m.

However, when people are in need of care, we must address the issue of providing for their care and, notably, the level of care home fees paid by local authorities. In 2010, the increase for this provision was 0.75 per cent; in 2011, there was no increase. We need to assess properly whether these figures are too low, particularly when compared with the costs to private residents of care homes, who, on some occasions, have seen their fees rise by 31 per cent to nearly £550 a week to subsidise those with low local authority rates.

Fodd bynnag, pan fydd angen gofal ar bobl, rhaid inni roi sylw i'r mater o ddarparu ar gyfer eu gofal ac, yn arbennig, lefel y ffioedd cartrefi gofal a delir gan awdurdodau lleol. Yn 2010, roedd y cynnydd ar gyfer y ddarpariaeth hon yn 0.75 y cant; yn 2011, nid oedd cynnydd. Mae angen inni asesu yn briodol a ydyw'r ffigurau hyn yn rhy isel, yn arbennig o gymharu â chostau i breswylwyr preifat cartrefi gofal, sydd, ar rai achlysuron, wedi gweld eu ffioedd yn codi 31 y cant i bron £550 yr wythnos er mwyn darparu cymhorthdal i'r rhai â chyfraddau isel gan awdurdodau lleol.

Minister, the people of Wales deserve high-quality social services. We broadly welcome the principles outlined in 'Sustainable Social Services for Wales' and reiterate the importance of the Welsh Government bringing this strategy into action.

Weinidog, mae pobl Cymru yn haeddu gwasanaethau cymdeithasol o ansawdd uchel. Rydym yn croesawu'n fras yr egwyddorion a amlinellir yn 'Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru' ac yn ailddatgan y pwysigrwydd o Lywodraeth Cymru yn rhoi'r strategaeth hon ar waith.

Gwelliant 4 Jocelyn Davies

Amendment 4 Jocelyn Davies

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Add as new point at end of motion:

Yn croesawu'r polisi i ddatblygu Fframwaith Canlyniadau Cenedlaethol newydd ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i gyhoeddi'r Fframwaith hwn fel blaenoriaeth ar gyfer gweithredu.

Welcomes the policy to develop a new National Outcomes Framework and calls on the Welsh Government to publish this Framework as a priority for action.

Lindsay Whittle: I move amendment 4 in the name of Jocelyn Davies.

Lindsay Whittle: Cynigiau welliant 4 yn enw Jocelyn Davies.

I had better read this speech correctly, otherwise I shall be the quotation of the week in *Wales on Sunday* yet again.

Mae'n well i mi ddarllen yr araith hon yn gywir, neu fel arall byddaf yn ddyfyniad yr wythnos yn y *Wales on Sunday* unwaith eto.

Although I welcome the Deputy Minister's proposal to produce a national outcomes framework, my main concern is that this will remain a policy and not be put into action quickly enough. That is why I am extremely pleased, Deputy Minister, that you will support amendment 4. Thank you for that.

We need an outcomes framework that has nothing to do with quantifiable targets. In Wales, we do not need social care by numbers. I am talking about outcomes that monitor and measure the quality of services, service users' levels of satisfaction with the services that they receive, improved morale, career opportunities for social workers, and, above all, much improved communication across the key agencies. It is that last point that is crucial. In the region I represent, there have been incidents where an infant has died at the hands of a parent or a parent's partner or where a completely innocent person has been killed by someone with severe mental health problems who has been living in the community. In those tragic cases, we hear the same explanation from those who have a responsibility to safeguard individuals and protect the community, namely that communication between agencies, the police, health and social services was sadly lacking. Then we hear the same reassuring message that lessons have been learned, only, later, to hear of another similar tragedy. I know that these cases are, thankfully, extremely rare. However, a single death in such circumstances is one death too many, and one failure too many on the part of care and protection agencies. We must hold public sector agencies to account, not after the event, but in order to prevent such events from happening ever again.

Mistakes happen; humans are not infallible, but it is not beyond the capacity of trusted professionals and management to demand closer working practices and continuous sharing of information where there are grounds for potential problems within families or with regard to certain individuals and their mental state. In order to ensure collaborative working practices across key

Er y croesawaf gynnig y Dirprwy Weinidog i gynhyrchu fframwaith canlyniadau cenedlaethol, fy mhrif bryder yw y bydd hyn yn parhau i fod yn bolisi ac na fydd yn cael ei roi ar waith yn ddigon cyflym. Dyna pam yr wyf yn hynod falch, Ddirprwy Weinidog, y byddwch yn cefnogi gwelliant 4. Diolch ichi am hynny.

Mae arnom angen fframwaith canlyniadau nad yw'n gysylltiedig o gwbl â thargedau mesuradwy. Yng Nghymru, nid oes angen gofal cymdeithasol yn ôl rhifau. Yr wyf yn sôn am ganlyniadau sy'n monitro a mesur ansawdd y gwasanaethau, lefelau boddhad defnyddwyr gwasanaeth gyda'r gwasanaethau a gânt, gwell morâl, cyfleoedd gyrfa ar gyfer gweithwyr cymdeithasol, ac, yn anad dim, gwell cyfathrebu ar draws yr asiantaethau allweddol. Y pwynt olaf hwnnw sy'n hollbwysig. Yn y rhanbarth a gynrychiolaf, bu digwyddiadau lle mae babanod wedi marw dan law'r rhiant neu bartner rhiant neu lle mae person gwbl ddiuog yn cael ei ladd gan rywun â phroblemau iechyd meddwl difrifol sydd wedi bod yn byw yn y gymuned. Yn yr achosion trasig hynny, clywn yr un esboniad gan y rheiny sy'n gyfrifol am ddiogelu unigolion ac amddiffyn y gymuned, sef bod cyfathrebu rhwng asiantaethau, yr heddlu, iechyd a gwasanaethau cymdeithasol, yn ddiffygiol. Yna, rydym yn clywed yr un neges galonogol bod gwersi wedi eu dysgu, dim ond, yn ddiweddarach, i glywed am drychineb debyg arall. Gwn fod yr achosion hyn, diolch byth, yn brin iawn. Fodd bynnag, mae un farwolaeth mewn amgylchiadau o'r fath yn un farwolaeth yn ormod, ac yn un methiant yn ormod ar ran yr asiantaethau gofal ac amddiffyn. Rhaid inni ddal asiantaethau sector cyhoeddus i gyfrif, dim ar ôl y digwyddiad, ond er mwyn atal digwyddiadau o'r fath rhag digwydd byth eto.

Mae camgymeriadau yn digwydd; nid yw bodau dynol yn anffaeledig, ond nid yw y tu hwnt i allu gweithwyr proffesiynol cymeradwy a rheolwyr i fynnu arferion gweithio agosach a rhannu parhaus o wybodaeth lle ceir sail ar gyfer problemau posibl o fewn teuluoedd neu o ran rhai unigolion a'u cyflwr meddyliol. Er mwyn sicrhau arferion cydweithio ar draws

agencies, this Government needs to take action now to put in place, as part of the national outcomes framework, a system of continuous monitoring of those mechanisms for sharing relevant information among the police authorities, social services departments and health boards throughout Wales, not just in regions.

Inspections have an important role to play in monitoring standards, but I am arguing for an outcomes framework that holds the public sector agencies to account, not in a coercive, hectoring way, but in a rigorous, demanding and, most importantly, supportive way. If we fail to set up such a monitoring system, we will not be able to point the finger at anyone else if a tragic death happens in future as a result of a lack of communication. The finger will be pointing at us.

Gwelliant 5 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn nodi y bydd newidiadau demograffig yn y dyfodol yn rhoi rhagor o bwysau ar wasanaethau cymdeithasol, ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i feithrin cysylltiadau gweithio agosach rhwng adrannau gwasanaethau cymdeithasol a byrddau iechyd lleol.

Gwelliant 6 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i gynyddu'r defnydd a wneir o gyllidebau personol ar gyfer pobl sy'n derbyn gofal er mwyn iddynt dderbyn rhaglen ofal sy'n addas i angen personol.

Kirsty Williams: I move amendments 5 and 6 in the name of Peter Black.

I begin by thanking the Deputy Minister for her statement and opening speech this afternoon, as well as for her commitment to keeping the Chamber updated on developments in this important area, which

asiantaethau allweddol, mae angen i'r Llywodraeth hon gymryd camau yn awr i roi ar waith, fel rhan o'r fframwaith canlyniadau cenedlaethol, system o fonitro parhaus o'r mecanweithiau hynny ar gyfer rhannu gwybodaeth berthnasol ymhlith awdurdodau heddlu, adrannau gwasanaethau cymdeithasol a byrddau iechyd ledled Cymru, nid yn unig mewn rhanbarthau.

Mae gan arolygiadau rôl bwysig i'w chwarae o ran monitro safonau, ond yr wyf yn dadlau am fframwaith canlyniadau sy'n dal asiantaethau sector cyhoeddus i gyfrif, dim mewn modd gorfodol nac arthiol, ond mewn modd trwyadl, dyrys ac, yn bwysicaf oll, cefnogol. Os byddwn yn methu â sefydlu system fonitro, ni fyddwn yn gallu pwyntio'r bys at unrhyw un arall os bydd marwolaeth drasig yn digwydd yn y dyfodol o ganlyniad i'r diffyg cyfathrebu. Bydd y bys yn pwyntio atom ni.

Amendment 5 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Notes that future demographic changes will put increased pressure on social services, and calls on the Welsh government to forge closer working relationships between social services departments and local health boards.

Amendment 6 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Calls on the Welsh Government to increase the use of personalised budgets for people in receipt of care in order for them to receive a programme of care that is suitable for personal need.

Kirsty Williams: Cynigiau welliannau 5 a 6 yn enw Peter Black.

Dechreuaf drwy ddiolch i'r Dirprwy Weinidog am ei datganiad ac araith agoriadol y prynhawn yma, yn ogystal ag am ei hymrwymiad i ddiweddarau'r Siambr ar y datblygiadau yn y maes pwysig hwn sydd,

perhaps, in the past, has not received the attention in Welsh political life that it has deserved, given the high level of dependency that many of our most vulnerable citizens have on the services provided by social services departments throughout Wales. No-one could argue that there is no need to change how we currently provide and deliver our services, especially as we have a growing elderly population in Wales. Also, because of advances in technology and medicine, many more young people with profound disabilities and challenging care needs are surviving into adulthood. That is not to say that things are not changing. Services are modernising and are improving. Not many years ago, the ethos of a social services department would have been to provide services that did things for people. The recent expansion of re-ablement services demonstrates our understanding now that the best way that we can care for people is not to do things for them, but to help them to do things for themselves. The recent development of extra care housing in and around Cardiff and Newport and in the Valleys is a complete step change in the way that we provide supported accommodation for our older citizens and is a million miles away from the regimes that we had in the past. There is much to be celebrated and there is much modernisation going on.

However, I would like to concentrate on two issues. I am grateful to the Deputy Minister for indicating her support for our amendment 5, on joint working between social services and the local health board. I am sometimes fearful that, because of the Minister for local government's obsession with inter-authority working and collaboration, we are potentially missing a trick in ensuring that our social services departments and our local authorities work much more closely with the NHS. In those relationships lie not only huge potential for a better service for individuals, but potential for savings. Consider, for instance, the needs of a patient who has multiple assessments because social services will not accept the assessments made by an NHS employee and vice versa. There is constant

efallai, yn y gorffennol, heb dderbyn y sylw ym mywyd gwleidyddol Cymru y mae yn ei haeddu, o ystyried y lefel uchel o ddibyniaeth sydd gan lawer o'n dinasyddion mwyaf agored i niwed ar y gwasanaethau a ddarperir gan adrannau gwasanaethau cymdeithasol ledled Cymru. Ni allai unrhyw un ddadlau nad oes angen newid sut yr ydym yn darparu ac yn cyflawni ein gwasanaethau ar hyn o bryd, yn enwedig gan fod gennym boblogaeth oedrannus sy'n tyfu yng Nghymru. Hefyd, oherwydd datblygiadau mewn technoleg a meddygaeth, mae llawer mwy o bobl ifanc ag anabledau difrifol ac anghenion gofal heriol yn goroesi i fod yn oedolion. Nid yw hynny yr un peth â dweud nad yw pethau'n newid. Mae gwasanaethau yn moderneiddio ac yn gwella. Dim ond ychydig o flynyddoedd yn ôl, ethos adran gwasanaethau cymdeithasol fyddai wedi bod i ddarparu gwasanaethau a oedd yn gwneud pethau ar gyfer pobl. Mae'r ehangu diweddar o wasanaethau ail-alluogi yn dangos ein dealltwriaeth yn awr mai'r ffordd orau y gallwn ofalu am bobl yw peidio â gwneud pethau ar eu cyfer, ond i'w helpu i wneud pethau drostynt eu hunain. Mae'r datblygiad diweddar o dai gofal ychwanegol o amgylch ac yng Nghaerdydd a Chasnewydd ac yn y Cymoedd yn newid sylweddol yn y ffordd yr ydym yn darparu llety â chymorth ar gyfer ein dinasyddion hŷn ac y mae miliwn o filltiroedd i ffwrdd bellach o'r cyfundrefnau a oedd gennym yn y gorffennol. Mae llawer i'w ddathlu ac mae llawer o foderneiddio yn digwydd.

Fodd bynnag, hoffwn ganolbwyntio ar ddau fater. Yr wyf yn ddiolchgar i'r Dirprwy Weinidog am nodi ei chefnogaeth ar gyfer ein gwlliant 5, ar weithio ar y cyd rhwng gwasanaethau cymdeithasol a'r bwrdd iechyd lleol. Weithiau, yr wyf yn ofni, oherwydd obsesiwn y Gweinidog Llywodraeth Leol gyda chydweithio a chydweithredu rhwng awdurdodau, ein bod o bosibl yn colli cyfle o ran sicrhau bod ein hadrannau gwasanaethau cymdeithasol ac awdurdodau lleol yn gweithio'n llawer agosach gyda'r gwasanaeth iechyd gwladol. Yn y perthnasoedd hynny, nid yn unig y mae potensial enfawr ar gyfer gwell gwasanaeth i unigolion, ond mae potensial ar gyfer arbedion. Ystyriwch, er enghraifft, anghenion y claf ag asesiadau lluosog oherwydd nid yw gwasanaethau

arguing about whose responsibility a patient is, often to avoid picking up the tab for that person's care. We also need to look carefully at the ongoing difficulties around continuing healthcare. Social services departments and individual families often pick up the tab for what really should be a cost to the NHS. So, I am grateful for the Deputy Minister's support for that amendment and the recognition of the need to take those relationships forward.

cymdeithasol yn derbyn yr asesiadau a wneir gan weithwyr y gwasanaeth iechyd ac i'r gwrthwyneb. Mae dadlau cyson ynghylch pwy sydd â chyfrifoldeb dros y claf, yn aml i osgoi talu'r bil am ofal y person hwnnw. Mae angen inni hefyd edrych yn ofalus ar yr anawsterau parhaus ynghylch gofal iechyd parhaus. Mae adrannau gwasanaethau cymdeithasol a theuluoedd unigol yn aml yn talu'r bil ar gyfer beth, mewn gwirionedd, a ddylai fod yn gost i'r gwasanaeth iechyd gwladol. Felly, yr wyf yn ddiolchgar am gefnogaeth y Dirprwy Weinidog i'r gwelliant hwnnw a'r gydnabyddiaeth o'r angen i ddatblygu'r cysylltiadau hynny.

*Daeth y Dirprwy Lywydd (David Melding) i'r Gadair am 4.50 p.m.
The Deputy Presiding Officer (David Melding) took the Chair at 4.50 p.m.*

I am disappointed that the Government will not support the Liberal Democrats' amendment 6 on greater personalisation of care, although I am heartened to hear the Deputy Minister commit to the publication of a consultation document on self-directed support. I am not sure whether that is just a different way of talking about personalised care, but I am encouraged to see that the Government understands that we need to expand the range of direct payments available. I know, from my constituency casework, about the frustration that many of my constituents feel with regard to their inability to direct the kind of care that they need. Consider a constituent of mine in Builth Wells who suffers from Parkinson's disease: he needs increasing levels of support, yet the local authority is only able to send a different carer every day of the week, despite the fact that the carers are carrying out intimate personal care. The authority also cannot guarantee that the carer will arrive at a time that is convenient to that constituent. That constituent wants to have a direct payment to employ his own carer who could come at a time convenient to him and so that he can have the relationship that he feels he needs with somebody who takes care of some of the most intimate aspects of his daily life. Consider also the young man with learning disabilities who has lived his entire life fostered by his grandparents, but now, because of his age, is in the process of transition: he wants to continue to live with his grandparents, who want him to live with

Yr wyf yn siomedig na fydd y Llywodraeth yn cefnogi gwelliant 6 y Democratiaid Rhyddfrydol ar fwy o bersonoleiddio gofal, er fy mod yn falch o glywed y Dirprwy Weinidog yn ymrwymo i gyhoeddi dogfen ymgynghori ar gymorth hunangyfeiriedig. Nid wyf yn siŵr a ydyw hynny ddim ond yn ffordd wahanol o sôn am ofal personol, ond yr wyf wedi fy nghalonogi i weld bod y Llywodraeth yn deall bod angen inni ehangu ystod y taliadau uniongyrchol sydd ar gael. Gwn, o achosion yn fy etholaeth, am y rhwystredigaeth y mae llawer o'm hetholwyr yn ei deimlo o ran eu hanallu i gyfarwyddo'r math o ofal sydd arnynt ei angen. Ystyriwch un o'm hetholwyr yn Llanfair-ym-Muallt sy'n dioddef o glefyd Parkinson: mae arno angen lefelau cynyddol o gymorth, ond gall yr awdurdod lleol ddim ond anfon gofalydd gwahanol bob dydd o'r wythnos, er gwaetha'r ffaith bod y gofalwyr yn darparu gofal personol agos. Hefyd, ni all yr awdurdod warantu y bydd y gofalwr yn cyrraedd ar amser sy'n gyfleus i'r etholwr hwnnw. Mae'r etholwr hwnnw eisiau cael taliad uniongyrchol i gyflogi gofalwr ei hun a allai ddod ar adeg sy'n gyfleus iddo ef, ac fel y gall gael y berthynas y mae'n teimlo bod ei angen arno gyda rhywun sy'n gofalu am rai o agweddau mwyaf personol ei fywyd bob dydd. Ystyriwch hefyd y dyn ifanc ag anableddau dysgu sydd wedi byw ei holl fywyd wedi'i feithrin gan ei nain a'i daid, ond yn awr, oherwydd ei oed, yn mynd drwy'r broses o drawsnewid: mae ef am barhau i fyw gyda'i nain a'i daid, sydd am

them, yet the local authority cannot allow a direct payment for that. The young man can either leave his home and be cared for in a different environment with different people, or have a direct payment to employ people to come into his home. That is not what he wants and it is not what his grandparents want. If the Deputy Minister and the Government are serious about the first principle in their document about having a strong voice and real control, that is where we must lead the change.

Joyce Watson: Amendment 6 in the name of Peter Black calls on the Government to increase the use of personalised budgets. I would like to make a few points on that and talk briefly about support for young carers.

The Welsh Government supports the use of direct payments. It was a Labour-led Government that introduced direct payments back in 2004 and extended the range of people who were eligible for them. On this side of the Chamber, we share the ambition to give people a greater degree of control over their own lives. I very much welcome the emphasis that the framework places on encouraging people to take greater control of running their own services, because that is about genuine empowerment and ensuring that the Government works with people. It is not the facade of the Tories' big society, which is really all about removing the state from communities and securing private finance for funding, which sees communities competing directly with each other.

However, managing one's own care is not for everyone, and not appropriate for everyone. There has, traditionally, been a higher take-up of direct payments among young adults, especially young people with learning or physical disabilities, than among older people, and we should respect people's decisions. The best way to give someone more control may well be to give them the money to buy services directly, but people must be supported in making choices. Service providers must be aligned with our citizen-centred ethos. We should be careful to tread a different path from that taken in England, where the emphasis is increasingly on

iddo fyw gyda nhw, ac eto ni all yr awdurdod lleol ganiatáu taliad uniongyrchol am hynny. Gall y dyn ifanc naill ai gadael ei gartref a derbyn gofal mewn amgylchedd gwahanol gan wahanol bobl, neu gael taliad uniongyrchol i gyflogi pobl i ddod i'w gartref. Nid dyna y mae'n ei ddymuno ac nid dyna y mae ei nain a'i daid yn ei ddymuno. Os yw'r Dirprwy Weinidog a'r Llywodraeth o ddifrif am yr egwyddor gyntaf yn eu dogfen am gael llais cryf a rheolaeth go iawn, dyna lle y mae'n rhaid inni arwain y newid.

Joyce Watson: Mae gwelliant 6 yn enw Peter Black yn galw ar y Llywodraeth i gynyddu'r defnydd o gyllidebau personol. Hoffwn wneud ychydig bwyntiau ar hynny a siarad yn fyr am gymorth i ofalwyr ifanc.

Mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi'r defnydd o daliadau uniongyrchol. Llywodraeth Lafur a gyflwynodd taliadau uniongyrchol yn ôl yn 2004 ac a ymestynnodd yr ystod o bobl a oedd yn gymwys ar eu cyfer. Ar yr ochr hon i'r Siambr, yr ydym yn rhannu'r uchelgais i roi i bobl fwy o reolaeth dros eu bywydau eu hunain. Yr wyf yn croesawu'n fawr y pwyslais y mae'r fframwaith yn ei osod ar annog pobl i gymryd mwy o reolaeth o redeg eu gwasanaethau eu hunain, oherwydd mae hynny'n ymwneud â grymuso gwirioneddol a sicrhau bod y Llywodraeth yn gweithio gyda phobl. Nid y ffasâd o gymdeithas fawr y Toriaid ydyw, sydd mewn gwirionedd am gael gwared ar y wladwriaeth o gymunedau a sicrhau cyllid preifat ar gyfer ariannu, sy'n gweld cymunedau'n cystadlu'n uniongyrchol â'i gilydd.

Fodd bynnag, nid yw rheoli gofal eich hun yn apelio at bawb, ac nid yw'n briodol i bawb. Yn draddodiadol, bu nifer uwch o daliadau uniongyrchol ymhlith oedolion ifanc, yn enwedig pobl ifanc ag anableddau dysgu neu gorfforol, nag ymhlith pobl hŷn, a dylem barchu penderfyniadau pobl. Efallai mai'r ffordd orau i roi mwy o reolaeth i rywun yw rhoi iddynt yr arian i brynu gwasanaethau yn uniongyrchol, ond mae'n rhaid cefnogi pobl i wneud dewisiadau. Rhaid i ddarparwyr gwasanaethau gyd-fynd â'n hethos o ganolbwyntio ar y dinesydd. Dylem fod yn ofalus i droedio llwybr gwahanol i'r hyn a gymerir yn Lloegr, lle mae'r pwyslais

indiscriminately pushing direct payments on everyone and on consumerism dressed up as choice.

Kirsty Williams: You are quick to criticise the system that exists over the border, but I am constantly approached by social workers who have previously worked over the border and who now work in Wales who are frustrated that the support packages and personalised budgets that they would have been able to put in place in England, for clients who are demanding them and want them, simply cannot be provided in Wales, because of the current legislative framework. Is it now time that we had a proper review of the legislative framework relating to direct payments in order to ensure that those who want them and who have expressed that wish can get what they want? They are currently being told by local authorities: 'No. The law simply does not allow us to provide for you what you want.'

The Deputy Presiding Officer: Order. That is a long intervention.

Joyce Watson: That was a very long intervention. My response to that is what I said earlier: it will not work for everyone. I have had cases where people have been more than glad of the help that they have had and of the way in which they have had it. There are two sides to every coin.

I want to move on to the issue of young carers. I have had the pleasure of seeing the fantastic work that the Red Cross is doing in west Wales to support young carers. That project identifies young people with caring responsibilities, and offers them one-to-one support. It allows the children to make new friends, to take part in activities, and to get used to being children for that day. It is a great project, so I hope that identifying and supporting young carers will be something that the Minister can continue to look at in respect of implementing the Carers Strategies (Wales) Measure 2010 and any future legislation.

Janet Finch-Saunders: I welcome

cynyddol ar wthio taliadau uniongyrchol ar bawb yn ddiwahân ac ar brynwriaeth wedi'i gam-gyfleu fel dewis.

Kirsty Williams: Yr ydych yn barod i feirniadu'r system sy'n bodoli dros y ffin, ond y mae gweithwyr cymdeithasol, sydd eisoes wedi gweithio dros y ffin ac sydd bellach yn gweithio yng Nghymru, yn cysylltu â mi yn gyson ac maent yn rhwystredig nad ydynt yn gallu darparu'r pecynnau cymorth a chyllidebau personol y byddent wedi gallu eu rhoi ar waith yn Lloegr ar gyfer cleientiaid yng Nghymru sydd yn eu mynnu ac yn awyddus i'w cael oherwydd y fframwaith deddfwriaethol presennol. Onid yw bellach yn amser inni gael adolygiad priodol o'r fframwaith deddfwriaethol sy'n ymwneud â thaliadau uniongyrchol er mwyn sicrhau bod y rhai sydd eu heisiau ac sydd wedi mynegi'r dymuniad hwnnw i gael yr hyn y maent ei eisiau? Ar hyn o bryd, dywedir wrthynt gan awdurdodau lleol: 'Na. Nid yw'r gyfraith yn caniatáu inni ddarparu i chi'r hyn yr ydych ei eisiau.'

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Dyna ymyriad hir.

Joyce Watson: Yr oedd hwnnw'n ymyriad hir iawn. Fy ymateb i hynny yw'r hyn a ddywedais yn gynharach: ni fydd yn gweithio i bawb. Yr wyf wedi cael achosion lle mae pobl wedi bod yn fwy na balch o'r cymorth a gawsant ac o'r ffordd y maent wedi ei gael. Ceir dwy ochr i bob darn arian.

Yr wyf am symud ymlaen at y mater o ofalwyr ifanc. Yr wyf wedi cael y pleser o weld y gwaith gwych y mae'r Groes Goch yn ei wneud yng ngorllewin Cymru i gefnogi gofalwyr ifanc. Mae'r prosiect yn nodi pobl ifanc â chyfrifoldebau gofalu, ac yn cynnig cymorth un ag un iddynt. Mae'n caniatáu i'r plant wneud ffrindiau newydd, i gymryd rhan mewn gweithgareddau, ac i ddod i arfer â bod yn blant ar gyfer y diwrnod hwnnw. Mae'n brosiect gwych, felly gobeithiaf y bydd adnabod a chefnogi gofalwyr ifanc yn rhywbeth y gall y Gweinidog barhau i'w ystyried o ran gweithredu'r Mesur Strategaethau ar gyfer Gofalwyr (Cymru) 2010 ac unrhyw ddeddfwriaeth yn y dyfodol.

Janet Finch-Saunders: Croesawaf

‘Sustainable Social Services for Wales’; I think that it is the second time that I have seen this document in the time that I have been here, and the Welsh Government now needs to concentrate on putting this strategy into action. We must take action to ensure that social services are delivered in co-ordination with other service areas, such as health, education and housing. While the report recognises that, very little is laid out as to how this partnership will work in real terms. Many people find that there is just not enough communication between service areas. That must be tackled with a co-ordinated approach.

5.00 p.m.

Despite the promises made in the past to empower those receiving social care services, in reality, the Welsh Labour Government is, quite simply, not doing enough to promote direct payments in Wales. Direct payments allow people to be participants in the provision of NHS and social care and not just recipients of it. This is a fundamental way in which we could address some of the budgetary pressures that we spoke about in our earlier debate. We have heard many promises about putting citizens first, and about giving people more choice, a greater say and a more active role in managing their own situations and resources. At present, however, only 2,000 people are being given, or are allowed to receive, direct payments for the social care that they receive. The Welsh Government now needs to look at what it is advocating and put this measure into action. People must be empowered to take control of their support, and direct payments are an important tool in achieving this aim. The framework states that social services and social care are facing real and unsustainable increases in demand. Figures show that this is undoubtedly the case. The Pearson review last year highlighted the increasing number of older people in Wales, the projected rise in the number of people with limiting lifelong conditions, the rise in the number of people over 65 with dementia and the increase in the population of looked-after children. Despite this, the Welsh Labour Government is cutting the health budget by 6.6 per cent in real terms over the next three years.

‘Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru’; credaf mai dyma’r ail dro i mi weld y ddogfen hon yn yr amser yr wyf wedi bod yma, ac mae angen bellach i Lywodraeth Cymru ganolbwyntio ar roi’r strategaeth hon ar waith. Mae’n rhaid inni gymryd camau i sicrhau bod y gwasanaethau cymdeithasol yn cael eu darparu mewn cydweithrediad â meysydd gwasanaethau eraill, fel iechyd, addysg a thai. Er bod yr adroddiad yn cydnabod hynny, ychydig iawn sydd wedi’i amlinellu ynghylch sut y bydd y bartneriaeth hon yn gweithio mewn termau real. Canfu llawer o bobl nad oes digon o gyfathrebu rhwng meysydd gwasanaeth. Rhaid mynd i’r afael â hwnnw gyda dull cydlynol.

Er gwaethaf yr addewidion a wnaed yn y gorffennol i rymuso’r rhai sy’n cael gwasanaethau gofal cymdeithasol, nid yw Llywodraeth Cymru, mewn gwirionedd, yn gwneud digon i hyrwyddo taliadau uniongyrchol yng Nghymru. Mae taliadau uniongyrchol yn caniatáu i bobl fod yn gyfranogwyr yng ngofal y GIG a gofal cymdeithasol ac nid derbynwyr yn unig. Mae hon yn ffordd sylfaenol o ymdrin â rhai o’r pwysau cyllidebol y buom yn eu trafod yn ein dadl yn gynharach. Yr ydym wedi clywed llawer o addewidion am roi dinasyddion yn gyntaf, ac am roi mwy o ddewis, mwy o lais a rôl fwy gweithredol i bobl reoli eu sefyllfaoedd a’u hadnoddau eu hunain. Ar hyn o bryd, fodd bynnag, dim ond 2,000 o bobl sy’n cael taliadau uniongyrchol, neu sydd â chaniatâd i gael y taliadau hyn, ar gyfer y gofal cymdeithasol y maent yn ei gael. Bellach, mae angen i Lywodraeth Cymru edrych ar yr hyn y mae yn ei argymhell a rhoi’r mesur hwn ar waith. Rhaid grymso pobl i reoli’r gefnogaeth y maent yn ei chael, ac mae taliadau uniongyrchol yn arf pwysig i gyrraedd y nod hwn. Mae’r fframwaith yn datgan bod gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol yn wynebu cynnydd gwirioneddol ac anghynaliadwy yn y galw amdanynt. Heb os, dengys ffigurau bod hyn yn wir. Amlygodd adolygiad Pearson y llynedd y nifer cynyddol o bobl hŷn yng Nghymru, y cynnydd a ragwelir yn nifer y bobl sydd â chyflyrau gydol oes yn cyfyngu ar eu bywydau, cynnydd yn nifer y bobl dros 65 oed sydd â dementia a’r cynnydd yn nifer

y plant sy'n derbyn gofal. Er gwaethaf hyn, mae Llywodraeth Lafur Cymru yn torri'r gyllideb iechyd 6.6 y cant mewn termau real dros y tair blynedd nesaf.

The WRVS has emphasised the dangers of these cuts. While there is a need for more preventative models of social support, rather than traditional, high-cost services, local authorities in Wales are forced into reducing preventative services because of budgetary pressures.

Joyce Watson: I want to be clear on what you are saying about local government having to make cuts and being forced to do so. Are you suggesting that we somehow control the budgets of local authorities, or are you suggesting that we ought to? Authorities have their own flexibility, do you not agree?

Mae'r WRVS wedi pwysleisio peryglon y toriadau hyn. Er bod angen mwy o fodolau cymorth cymdeithasol ataliol, yn hytrach na gwasanaethau traddodiadol uchel eu cost, mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn cael eu gorfodi i leihau nifer y gwasanaethau ataliol sydd ar gael oherwydd pwysau cyllidebol.

Joyce Watson: Yr wyf am fod yn glir am yr hyn yr ydych yn ei ddweud am lywodraeth leol yn gorfod gwneud toriadau a chael eu gorfodi i wneud hynny. A ydych yn awgrymu ein bod ni rywsut yn rheoli cyllidebau awdurdodau lleol, neu a ydych yn awgrymu y dylem gwneud hynny? Mae gan awdurdodau eu hyblygrwydd eu hunain, onid ydych yn cytuno?

Janet Finch-Saunders: I agree with that up to a point. The Welsh Government provides the settlement and some councils have not been given a big enough settlement—my own authority is one of those. It is your Welsh Labour Government that is responsible for delivering the social care agenda across Wales and it is in that context that there is the lack of a joined-up approach between health and local authorities. We must work to ensure that preventative care is a core element of social services policy. The WRVS again recommends that the social services Bill should set a national threshold for social care.

Janet Finch-Saunders: Cytunaf â hynny hyd at bwynt. Llywodraeth Cymru sy'n darparu'r setliad ac nid yw rhai cynghorau wedi cael setliad digonol—mae fy awdurdod fy hun yn un o'r rheiny. Eich Llywodraeth Lafur Cymru chi sy'n gyfrifol am yr agenda gofal cymdeithasol ledled Cymru, ac yn y cyddestun hwnnw y ceir diffyg cydgyssylltu rhwng iechyd ac awdurdodau lleol. Rhaid inni weithio i sicrhau bod gofal ataliol yn elfen greiddiol o bolisi gwasanaethau cymdeithasol. Unwaith eto, mae'r WRVS yn argymhell y dylai'r Bil gwasanaethau cymdeithasol bennu trothwy cenedlaethol ar gyfer gofal cymdeithasol.

Local authorities must be given support to protect preventative services rather than being forced to reduce them due to budget cuts. The benefits of preventative services would cut care costs overall. This is common sense in the long term. We have discussed direct payments in this Chamber several times in this Assembly term. We need to recognise fully the benefits of enabling individuals to determine their own personal care. Local authorities have been able to offer direct payments since the Community Care (Direct Payments) Act 1996. Fifteen years later, of the 150,000 people who receive local authority support in Wales, only 2,000

Rhaid i awdurdodau lleol gael cefnogaeth i amddiffyn gwasanaethau ataliol yn hytrach na gorfod eu torri oherwydd toriadau yn y gyllideb. Byddai manteision gwasanaethau ataliol yn torri costau gofal yn gyffredinol. Synnwyr cyffredin yw hyn yn y tymor hir. Yr ydym wedi trafod taliadau uniongyrchol yn y Siambr hon sawl gwaith yn ystod tymor y Cynulliad hwn. Mae angen inni gydnabod yn llawn y manteision o alluogi unigolion i benderfynu ar eu gofal personol eu hunain. Mae awdurdodau lleol wedi gallu cynnig taliadau uniongyrchol ers Deddf Gofal Cymunedol (Taliadau Uniongyrchol) 1996. Bymtheg mlynedd yn ddiweddarach, o'r

receive direct payments. The Welsh Labour Government can certainly talk the talk. The two previous Governments emphasised the importance of encouraging people to have a greater say in how their social care was provided: first, there was 'Making the Connections: Delivering Beyond Boundaries', then 'Fulfilled Lives: Supportive Communities'. Now, we have 'Sustainable Social Services: A Framework for Action'. What residents and those who need social care need is action, not reports or talk.

Numerous charities, including MS Society Cymru and In Control Cymru, have called for greater personalisation. In England, the uptake of direct payments is significantly higher. Some 340,000 people, or 35 per cent of eligible users and carers, are using personal budgets. This has doubled since April 2010. Clearly, the failure is here, within this Welsh Labour Government. I hope that the Deputy Minister will seek to address this, in terms of real action as opposed to words.

Mark Drakeford: It is always good to have a debate on social services, if only because—as Kirsty Williams has said—it is a subject too often neglected, particularly given that it is the only branch of the welfare state that has consistently been redistributive in its effect. Equally, it is a branch that has received particular attention here in Wales. Indeed, research conducted over more than 30 years has shown that Welsh local authorities are more likely than any others to invest a higher proportion of their budgets in social services for children and adults.

I hope to say something this afternoon on a small number of points to do with principles and priorities, but before doing so, and while mentioning resources, I want to say something about the Conservative Party's amendment 3, which regrets the reduction in

150,000 o bobl sy'n cael cymorth gan awdurdod lleol yng Nghymru, dim ond 2,000 sy'n cael taliadau uniongyrchol. Mae Llywodraeth Lafur Cymru yn sicr yn gallu dweud ei dweud. Pwysleisiodd y ddwy Lywodraeth flaenorol bwysigrwydd annog pobl i gael mwy o lais ynghylch sut yr oedd eu gofal cymdeithasol yn cael ei ddarparu: yn gyntaf, cafwyd 'Creu'r Cysylltiadau: Cyflawni ar draws Ffiniau', wedyn 'Bywydau Bodlon, Cymunedau Cefnogol'. Yn awr, mae gennym 'Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu'. Yr hyn sydd ei angen ar drigolion a'r rheiny y mae arnynt angen gofal cymdeithasol yw gweithredoedd, nid adroddiadau na siarad gwag.

Mae nifer o elusennau, gan gynnwys Cymdeithas MS Cymru ac In Control Cymru, wedi galw am fwy o bersonoleiddio. Yn Lloegr, mae'r nifer sy'n manteisio ar daliadau uniongyrchol yn sylweddol uwch. Mae tua 340,000 o bobl, neu 35 y cant o ddefnyddwyr cymwys a gofawyr, yn defnyddio cyllidebau personol. Mae hyn wedi dyblu ers mis Ebrill 2010. Mae'n amlwg mai yma, o fewn y Llywodraeth Lafur hon yng Nghymru y mae'r methiant. Gobeithiaf y bydd y Dirprwy Weinidog yn ceisio mynd i'r afael â hyn, o ran cymryd camau go iawn yn hytrach na siarad yn unig.

Mark Drakeford: Mae hi bob amser yn braf cael dadl ar y gwasanaethau cymdeithasol, os dim ond oherwydd—fel y dywedodd Kirsty Williams—ei fod yn bwnc sy'n cael ei esgeuluso'n rhy aml, yn arbennig gan mai dyna unig gangen y wladwriaeth les sy'n ailddosbarthu ei heffaith yn gyson. Yn yr un modd, mae'n gangen sydd wedi cael sylw arbennig yma yng Nghymru. Yn wir, mae gwaith ymchwil dros fwy na 30 mlynedd yn dangos bod awdurdodau lleol yng Nghymru yn fwy tebygol nag unrhyw awdurdod lleol arall i fuddsoddi cyfran uwch o'u cyllidebau mewn gwasanaethau cymdeithasol i blant ac oedolion.

Rwy'n gobeithio dweud rhywbeth y prynhawn yma am nifer fechan o bwyntiau ynghylch egwyddorion a blaenoriaethau, ond cyn gwneud hynny, ac wrth sôn am adnoddau, yr wyf am ddweud rhywbeth am welliant 3 gan y Blaid Geidwadol, sy'n

social services budgets. I leave aside its technical incompetence in failing to understand the ways in which funding lines that previously appeared in the social services budget have simply been transferred elsewhere, to appear, for example, as the Minister has already said, in the RSG. Rather, I simply want to point out that this is a party that earlier this afternoon called for more money for health, more money for education, more money for the economy and more money for capital investment. They entirely refused to answer a direct question from my colleague Jenny Rathbone about where that money is to be found. It really does beggar belief that they should be prepared to table an amendment that flies so fast in the face of their own demands. Even the most rudimentary understanding of the Welsh Government's budget would demonstrate that to meet those demands for more money, for health, the economy, education services, capital and so on, can only mean taking money from elsewhere and, as the second largest area of spending in local government, that could only mean social services.

At its very best, amendment 3 is disingenuous. At worst, it is simply the politics of posture, shedding its crocodile tears into the lives of some of the most vulnerable individuals in Wales and those whose lifeline services could only be radically reduced if that party were in a position to implement the policies that it was so insistent upon less than an hour ago.

Gan droi'n gyflym at yr egwyddorion, hoffwn ddweud gair o ddiolch i'r Dirprwy Weinidog am y gwaith y mae wedi ei wneud i adeiladu ar yr hyn sydd wedi'i wneud yng Nghymru. O edrych ar y ddogfen 'Bywydau Bodlon, Cymunedau Cefnogol', a gyhoeddwyd gan Dr Brian Gibbons, y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn 2006, gwelwn yr un egwyddorion priodol sy'n parhau i fod yn bwysig yn y cynlluniau y mae'r Dirprwy Weinidog presennol am eu datblygu.

Cyfeiriaf at ddwy ohonynt. Yr egwyddor gyntaf yn ôl y ddogfen oedd y dylai

gresynu at y gostyngiad mewn cyllidebau gwasanaethau cymdeithasol. Byddaf yn anwybyddu'r anallu technegol o ran methu â deall y ffyrdd y mae llinellau cyllid a ymddangosodd yn y gyllideb gwasanaethau cymdeithasol yn y gorffennol wedi'u trosglwyddo i fannau eraill, i ymddangos, er enghraifft, fel y mae'r Gweinidog eisoes wedi ei ddweud, yn y grant cynnal refeniw. Yn hytrach, yr wyf am nodi mai dyma'r blaid a alwodd yn gynharach y prynhawn yma am fwy o arian ar gyfer iechyd, mwy o arian ar gyfer addysg, mwy o arian ar gyfer yr economi a mwy o arian ar gyfer buddsoddiad cyfalaf. Gwrthododd y blaid ateb cwestiwn uniongyrchol gan Jenny Rathbone, fy nghyd-Aelod, pan ofynnodd o le y byddai'r arian hwnnw'n dod. Mae'n anghredadwy eu bod yn barod i gyflwyno gwelliant sy'n groes i'w gofynion eu hunain. Mae hyd yn oed y ddealltwriaeth fwyaf elfennol o gyllideb Llywodraeth Cymru yn dangos bod bodloni'r galwadau hynny am fwy o arian ar gyfer iechyd, yr economi, gwasanaethau addysg, cyfalaf ac yn y blaen ond yn golygu cymryd arian o rywle arall, ac, fel y maes gwariant ail fwyaf yn llywodraeth leol, gallai hynny ond olygu gwasanaethau cymdeithasol.

Ar ei orau, mae gwelliant 3 yn ffuantus. Ar ei waethaf, mae'n enghraifft o wleidyddiaeth fursennaidd, yn tywallt ei ffug-ddagrau dros fywydau rhai o'r unigolion yng Nghymru sydd fwyaf agored i niwed a'r rheiny y byddai'r gwasanaethau y maent yn dibynnu arnynt ond yn cael eu torri'n radical pe bai'r blaid honno mewn sefyllfa i weithredu'r polisïau yr oedd mor benderfynol amdanant lai nag awr yn ôl.

To swiftly turn to the principles, I would like to say a word of thanks to the Deputy Minister for the work that she has done to build on the work that has gone on in Wales. When we look at 'Fulfilled Lives, Supportive Communities', which was published by Dr Brian Gibbons, the Minister for Health and Social Services, back in 2006, we see that the same relevant principles continue to be important in the plans developed by the current Deputy Minister.

I will refer to two of them. The first principle according to the document was that local

cynghorau lleol barhau i fod yn brif gyfrwng darparu gwasanaethau cymdeithasol. Dywedodd Dr Gibbons yn y rhagymadrodd,

‘Ein sail resymegol dros y ffordd hon o feddwl yw, am resymau atebolrwydd democrataidd, dilyniant o ran gwasanaethau craidd a chysylltiadau â gwasanaethau allweddol eraill megis tai ac addysg a’r agenda cynhwysiant cymdeithasol ehangach, llywodraeth leol yw’r lle priodol ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol o hyd.’

Mae’r ail egwyddor yn y ddogfen honno yn cyfeirio at fodel ar gyfer staffio adrannau gwasanaethau cymdeithasol drwy sicrhau bod unigolion yn cael eu hyfforddi yn y sgiliau sy’n angenrheidiol iddynt allu gwneud penderfyniadau cymhleth dan amgylchiadau bregus. I mi, mae’r egwyddorion hynny’n parhau i fod yr un mor bwysig heddiw.

It is a tribute to the Deputy Minister that the document that she has developed, and which we are debating this afternoon, is based on those core principles, which command the respect of the profession right across Wales.

Sandy Mewies: I have to say that Mark Drakeford has put very clearly many of the things that I was going to say, so perhaps I will cut my contribution short. Like him, I pay tribute to the work of the Deputy Minister and everything that she has done to bring forward this debate. Sustainable social services are something that we need to get right, because we have got things wrong in the past. I say that as someone who once was chair of social services. Lindsay Whittle talked emotionally about those tragic cases that happen, not all of the time, but on occasion.

The casework that I get, and that many other Members get, is about the bureaucracy that people have to battle. It is about having to go to different people for assessments and so on. I do not agree with the leader of the Welsh Liberal Democrats about not bringing about better integration of services and commissioning re-enablement services on a regional rather than a local authority basis, or reducing the duplication of services. It is for

councils should continue to be the main providers of social services. To quote Dr Gibbons in the foreword,

‘Our rationale for this approach is that, for reasons of democratic accountability, core service continuity and links with other key services such as housing and education and the wider social inclusion agenda, local government remains the right place for social services.’

The second principle in that document refers to a staffing model for social services department by ensuring that individuals are trained in the necessary skills so that they are able to make complicated decisions in difficult circumstances. To me, those principles continue to be just as important today.

Mae’n deyrnged i’r Dirprwy Weinidog bod y ddogfen y mae hi wedi ei datblygu, ac yr ydym yn ei thrafod y prynhawn yma, yn seiliedig ar yr egwyddorion craidd hynny, sy’n ennyn parch y proffesiwn ledled Cymru.

Sandy Mewies: Rhaid imi ddweud bod Mark Drakeford wedi mynegi’n glir iawn llawer o’r pethau yr oeddwn yn mynd i siarad amdanynt, felly efallai y byddaf yn cwtogi fy sylwadau. Fel ef, rwy’n talu teyrnged i waith y Dirprwy Weinidog a phopeth y mae hi wedi’i wneud i ddwyn ymlaen y ddatl hon. Mae gwasanaethau cymdeithasol cynaliadwy yn rhywbeth y mae angen inni ei gael yn iawn, oherwydd yr ydym wedi gwneud camgymeriadau yn y gorffennol. Dywedaf hynny fel rhywun a oedd ar un adeg yn gadeirydd gwasanaethau cymdeithasol. Soniodd Lindsay Whittle yn emosiynol am yr achosion trasig hynny sy’n gallu digwydd, nid bob amser, ond ar adegau.

Mae’r gwaith achos sy’n dod i’r sylw, ac y mae llawer o Aelodau eraill yn ei gael, yn ymwneud â biwrocratiaeth y mae’n rhaid i bobl frwydro yn ei erbyn. Mae’n ymwneud â gorfod mynd at wahanol bobl ar gyfer asesiadau ac ati. Nid wyf yn cytuno ag arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru am beidio ag integreiddio gwasanaethau yn well a chomisiynu gwasanaethau ail-alluogi yn rhanbarthol yn hytrach nag ar sail

that reason that the people of Wales, if they need social services or not, ought to be able to move to any part of Wales and get the same service, whether they live in Powys or Wrexham. That is a long-held belief of mine. It has to be something that is consistent. To do that, I would support amendment 5 in the name of Peter Black on social services and local health boards working closer together on a local level. The frustrations that people experience, as clients of social services and local health boards, are due to the barriers that are not deliberately put up, but are present. People have to find out about a service and then have to work their way through it.

Direct payments were introduced in 2004. I was chair of social services not long before that and I supported them at the time. They work well for some people, but Joyce Watson made the point very ably that they do not work for everybody. We must provide support for everybody; it cannot just be for some people. That is why I turn again to the sustainable framework. Social services is already a hugely complex area and people do not realise that until they need the service themselves and try to access it. This is not going to get better. As we all live longer, the multiplicity of problems and the complex needs of people will have to be dealt with. The framework for sustainable social services will fit the bill for the future.

On a final note, I am glad that the Deputy Minister and Mark Drakeford were able to say very clearly how the Conservatives have misunderstood—that is the nicest way I can put it—the way in which the money has been shared out. The social services budget is being protected. That is the way that it should be. Deputy Minister, I congratulate you on the document and the work that you have done in developing this framework.

awdurdod lleol, neu leihau nifer yr achosion o ddyblygu gwasanaethau. Dyna'r rheswm y dylai pobl Cymru, p'un ag a oes angen gwasanaethau cymdeithasol arnynt neu beidio, allu symud i unrhyw ran o Gymru a chael yr un gwasanaeth, p'un ag a ydynt yn byw ym Mhowys neu yn Wrecsam. Rwyf wedi credu yn hynny ers amser maith. Mae'n rhaid iddo fod yn gyson. I sicrhau hynny, byddwn yn cefnogi gwelliant 5 yn enw Peter Black ynghylch gwasanaethau cymdeithasol a byrddau iechyd lleol yn gweithio'n agosach gyda'i gilydd ar lefel leol. Mae'r rhwystredigaethau y mae pobl yn eu profi, fel cleientiaid gwasanaethau cymdeithasol a byrddau iechyd lleol, yn codi oherwydd y rhwystrau hynny sydd ddim yn cael eu codi'n fwiadol ond sy'n dal i fod yn bresennol. Mae'n rhaid i bobl ganfod gwasanaeth ac yna gweithio eu ffordd drwyddo.

Cyflwynwyd taliadau uniongyrchol yn 2004. Roeddwn yn gadeirydd gwasanaethau cymdeithasol ond ychydig cyn hynny ac yn eu cefnogi ar y pryd. Maent yn gweithio'n dda ar gyfer rhai pobl, ond gwnaeth Joyce Watson y pwynt yn fedrus iawn nad ydynt yn gweithio i bawb. Rhaid inni ddarparu cymorth i bawb; ni all fod ar gyfer rhai pobl yn unig. Dyna pam yr wyf am droi unwaith eto at y fframwaith cynaliadwy. Mae gwasanaethau cymdeithasol eisoes yn faes hynod gymhleth, ac nid yw pobl yn sylweddoli hynny hyd nes y mae arnynt angen y gwasanaeth eu hunain ac maent yn ceisio cael gafael arno. Nid yw hyn yn mynd i wella. Oherwydd ein bod ni oll yn byw'n hirach, bydd angen mynd i'r afael â phroblemau amrywiol ac anghenion cymhleth. Bydd y fframwaith ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol cynaliadwy yn ateb y diben ar gyfer y dyfodol.

I gloi, yr wyf yn falch bod y Dirprwy Weinidog a Mark Drakeford yn gallu dweud yn glir iawn sut y mae'r Ceidwadwyr wedi camddeall—dyna'r ffordd garedicaf y gallaf fynegi hynny—y modd y dyrannwyd yr arian. Mae'r gyllideb ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol wedi'i hamddiffyn. Dyna'r ffordd y dylai fod. Ddirprwy Weinidog, hoffwn eich llongyfarch ar y ddogfen a'r gwaith yr ydych wedi'i wneud wrth ddatblygu'r fframwaith hwn.

Jenny Rathbone: I would like to address the integration agenda that is addressed in the framework for social services and also mentioned in amendment 5 in the name of Peter Black. It is particularly important that we come up with solutions to problems. We heard last week one Tory Member picking up on a quote from the Commissioner for Older People in Wales's report:

'I don't know why I am here. I don't know what is wrong with me or what they are doing about it. I don't know when I will be able to go home.'

That was from an older person who did not want to be in hospital and did not understand why they were there. Janet Finch-Saunders referred, once again, to people in ambulances, queuing up occasionally for several hours. I would suggest that that is not about money, so much as about people being sent to hospital inappropriately because there is not an alternative for them. I want to see a greater focus on elderly people having the sort of care that they need in the community, which will prevent them from turning up in hospital simply because that is the only 24-hour service. Sometimes, they are sent to hospital because they feel unwell and sometimes because they are not managing well at home. However, they are not good reasons for ending up in a hospital and elderly people do not want to be there. Once they get to hospital, they have huge difficulty getting home again. It often becomes a turning point for people no longer being able to go home, because they become institutionalised and incapable of doing all the day to day things that they were able to do before they went to hospital. So, hospital is bad news unless you need those types of medical services that can only be delivered safely in a hospital.

5.15 p.m.

If an elderly person breaks their hip in a fall, they will need to be treated in hospital. However, it is pretty dramatic for someone in their 90s to undergo such a traumatic operation, and I would like to see much more

Jenny Rathbone: Hoffwn fynd i'r afael â'r agenda integreiddio sy'n cael ei thrafod yn y fframwaith ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol ac sydd wedi'i chrybwyll yng ngwelliant 5 yn enw Peter Black. Mae'n arbennig o bwysig ein bod yn canfod atebion i broblemau. Clywsom yr wythnos diwethaf gan un Aelod o'r Blaid Geidwadol yn dyfynnu adroddiad Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru:

'Wn i ddim pam rydw i yma. Wn i ddim beth sy'n bod arna i na beth maen nhw'n ei wneud am y peth. Wn i ddim pryd y galla i fynd gartref.'

Gwnaethpwyd y sylwadau hynny gan berson hŷn nad oedd am fod yn yr ysbyty ac nad oedd yn deall pam ei fod yno. Cyfeiriodd Janet Finch-Saunders, unwaith eto, at bobl mewn ambiwlansys yn ciwio'n achlysurol am sawl awr. Byddwn yn awgrymu nad yw hynny'n digwydd oherwydd arian, ond oherwydd bod pobl yn cael eu hanfon i'r ysbyty am resymau amhriodol oherwydd nad oes dewis arall ar eu cyfer. Yr wyf am weld mwy o ffocws ar bobl hŷn yn cael y math o ofal y mae arnynt ei angen yn y gymuned, a fydd yn eu hatal rhag mynd i'r ysbyty oherwydd dyna'r unig wasanaeth 24 awr sydd ar gael. Weithiau, cânt eu hanfon i'r ysbyty oherwydd eu bod yn teimlo'n sâl ac weithiau oherwydd nad ydynt yn ymdopi gartref. Fodd bynnag, nid yw hynny'n rheswm da dros fynd i'r ysbyty ac nid yw pobl hŷn am fod yno. Ar ôl iddynt fynd i'r ysbyty, maent yn cael anhawster mawr yn dychwelyd adref. Mae'n aml yn dod yn drobwynt i bobl, sy'n golygu nad ydynt yn gallu mynd adref mwyach, oherwydd byddant yn cael eu sefydliadu ac yn methu â gwneud yr holl bethau beunyddiol yr oeddent yn gallu eu gwneud cyn iddynt fynd i'r ysbyty. Felly, mae ysbyty yn newyddion drwg oni bai bod arnoch angen y mathau hynny o wasanaethau meddygol y gellir ond eu darparu'n ddiogel mewn ysbyty.

Os yw person oedrannus yn torri eu clun wrth syrthio, bydd angen iddynt gael eu trin yn yr ysbyty. Fodd bynnag, mae'n eithaf dramatig ar gyfer rhywun yn eu 90au i gael llawdriniaeth mor drawmatig, a hoffwn weld

emphasis on preventing people from falling, which forces them to have that hip operation in the first place. For example, I want to make sure that all elderly people take advantage of the free eye test to which they are entitled, which organisations such as the Royal National Institute of Blind People promote, because if you cannot see the object on the ground that you will then fall over, you will end up in hospital. I want to see elderly people having the adaptations that they need to safely move around their home. I also want to see GPs regularly reviewing the medication that older people are prescribed, because some people have the equivalent of a chemist shop in their front room. They may be short-sighted, arthritic or confused, so, without dossett boxes to organise the drugs that they need to take, it is not surprising that one of the main cases of accident and emergency admissions is falls because of polypharmacy.

Happily, now that we have fully integrated health services in Wales, we have a real opportunity and an incentive to ensure that all of these things can happen, and that a range of people are working together to ensure that they are carried out. Not least is a public information campaign, so that families understand how their elderly relatives' homes can be made safe for them to be in.

The legal framework for pooled budgets gives us the opportunity to address the problem that Janet Finch-Saunders described about people sitting in ambulances at Ysbyty Glan Clwyd because there is no alternative. I want to see much better discharge arrangements being co-ordinated from the moment an elderly person comes into hospital, which everyone agrees is best practice, but that is, sadly, not being followed by some local authority social services not a million miles from here.

I want to see a step change in the collaborative approach between public, private and voluntary bodies to develop

llawer mwy o bwyslais ar atal pobl rhag syrthio, sy'n eu gorfodi i gael y llawdriniaeth clun yn y lle cyntaf. Er enghraifft, yr wyf am wneud yn siŵr bod yr holl bobl oedrannus yn manteisio ar y prawf llygaid am ddim y mae ganddynt hawl i'w gael, y mae sefydliadau megis Sefydliad Cenedlaethol Brenhinol y Deillion yn ei hybu, oherwydd os nad ydych yn gallu gweld y gwrthrych ar y llawr y byddwch wedyn yn disgyn drosto, byddwch yn yr ysbyty yn y pen draw. Rwyf am weld pobl oedrannus yn cael yr addasiadau y mae arnynt eu hangen i symud yn ddiogel o amgylch eu cartrefi. Rwyf hefyd am weld meddygon teulu yn adolygu'r feddyginiaeth a ragnodir ar gyfer pobl hŷn yn rheolaidd, oherwydd mae gan rai pobl yr hyn sy'n cyfateb i siop fferyllydd yn eu hystafell ffrynt. Efallai eu bod yn fyr eu golwg, yn arthritig neu'n ddryslyd, felly, heb flychau 'dossett' i drefnu'r cyffuriau y mae angen iddynt eu cymryd, nid yw'n syndod mai un o brif achosion derbyniadau damweiniau ac achosion brys yw disgyn o ganlyniad i bolyfferylliaeth.

Diolch byth, nawr bod gennym wasanaethau iechyd sydd wedi eu hintegreiddio'n llawn yng Nghymru, mae gennym gyfle gwirioneddol a'r cymhelliant i sicrhau y gall yr holl bethau hyn ddigwydd, a bod amrywiaeth o bobl yn cydweithio i sicrhau eu bod yn cael eu gwneud. Nid lleiaf yw ymgyrch wybodaeth gyhoeddus, fel bod teuluoedd yn deall sut y gellir gwneud cartrefi eu perthnasau oedrannus yn ddiogel iddynt fod ynddynt.

Mae'r fframwaith cyfreithiol ar gyfer cyllidebau ar y cyd yn rhoi cyfle i fynd i'r afael â'r broblem a ddisgrifiwyd gan Janet Finch-Saunders am bobl yn eistedd mewn ambiwlansys yn Ysbyty Glan Clwyd gan nad oes dewis arall. Yr wyf am weld trefniadau rhyddhau llawer gwell yn cael eu cydlynu o'r eiliad y daw'r unigolyn oedrannus i mewn i'r ysbyty, sef yr hyn y mae pawb yn cytuno sydd orau, ond, yn anffodus, nid yw hynny'n cael ei ddilyn gan rai gwasanaethau cymdeithasol awdurdodau lleol nid nepell o'r fan hon.

Rwyf am weld newid sylweddol yn y dull cydweithredol rhwng cyrff cyhoeddus, preifat a gwirfoddol i ddatblygu dewisiadau amgen i

alternatives to hospitals for older people. I refer you to a pilot programme in north Staffordshire where Saga, a private company, is working with the NHS to provide care co-ordinators to help patients who cannot manage on their own at home to get home more quickly from hospital. It is a package of care for a determined period of time after which social services take over. I want to see such care co-ordinators preventing people from going to hospital in the first place—

The Deputy Presiding Officer: Order. Will you conclude now, please?

Jenny Rathbone: I particularly welcome this opportunity for re-ablement services across Wales to share pockets of good practice so that they can be rolled out consistently to improve the wellbeing of our older people.

Julie Morgan: I am pleased to support the principles of ‘Sustainable Social Services for Wales: A Framework for Action’, in particular the commitment to make the voices of citizens strong and clear, to listen to children’s voices, to respect each other and to ensure that safety for the vulnerable is a high priority. I am pleased that the Deputy Minister has emphasised these principles.

The first issue that I want to cover is the proposal to create a national adoption agency. This is a good and positive proposal, which will increase the range and choice of adoptive parents available for children in Wales. With local authorities working together and voluntary bodies working together, we will be able to increase the chances for children in Wales. However, in setting up this agency, it is crucial to make sure that the voices of adoptive parents and adopted children are heard and that they are a major part of the consultation. We all know that the number of children in care in Wales has gone up dramatically—probably due to tragic cases such as that of baby Peter. Many of the children who end up for adoption come from very complex situations, and the decision that a child should be made available for adoption is often made after a very complex and lengthy process. The family law review recommended a limit of six months for public

ysbytai ar gyfer pobl hŷn. Fe’ch cyfeiriaf at raglen beilot yng ngogledd Swydd Stafford lle mae Saga, cwmni preifat, yn gweithio gyda’r gwasanaeth iechyd gwladol i ddarparu cyd-drefnwyr gofal i helpu cleifion sy’n methu ag ymdopi ar eu pennau eu hunain yn y cartref i fynd adref ynghynt o’r ysbyty. Mae’n becyn gofal am gyfnod penodedig o amser ac ar ôl hynny, mae gwasanaethau cymdeithasol yn cymryd drosodd. Yr wyf am weld cyd-drefnwyr gofal o’r fath yn atal pobl rhag mynd i’r ysbyty yn y lle cyntaf—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. A wnewch chi derfynu yn awr, os gwelwch yn dda?

Jenny Rathbone: Croesawaf yn arbennig y cyfle hwn i ail-alluogi gwasanaethau ar draws Cymru i rannu arfer da fel y gellir eu cyflwyno’n gyson i wella lles ein pobl hŷn.

Julie Morgan: Yr wyf yn falch o gefnogi egwyddorion ‘Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu’, yn enwedig yr ymrwymiad i wneud lleisiau dinasyddion yn gryf a chlir, i wrando ar leisiau plant, i barchu ei gilydd ac i sicrhau bod diogelwch ar gyfer y diamddiffyn yn flaenoriaeth uchel. Yr wyf yn falch bod y Dirprwy Weinidog wedi pwysleisio’r egwyddorion hyn.

Y mater cyntaf yr wyf am ei gwmpasu yw’r cynnig i greu asiantaeth fabwysiadu genedlaethol. Mae hwn yn gynnig da a chadarnhaol, a fydd yn cynyddu’r ystod a’r dewis o rieni mabwysiadol sydd ar gael i blant yng Nghymru. Gydag awdurdodau lleol yn gweithio gyda’i gilydd a chyrrff gwirfoddol yn cydweithio, byddwn yn gallu cynyddu’r cyfleoedd i blant yng Nghymru. Fodd bynnag, wrth sefydlu’r asiantaeth hon, mae’n hollbwysig i sicrhau bod lleisiau rhieni sy’n mabwysiadu a phlant a fabwysiadwyd yn cael eu clywed a’u bod yn rhan bwysig o’r ymgynghoriad. Rydym i gyd yn gwybod bod nifer y plant mewn gofal yng Nghymru wedi codi’n ddramatig—mae’n debyg oherwydd achosion trasig fel baban Peter. Mae llawer o’r plant sydd ar gael i’w mabwysiadu yn y pen draw yn dod o sefyllfaoedd cymhleth iawn, ac mae’r penderfyniad y dylai plentyn fod ar gael i’w fabwysiadu yn aml yn dilyn proses gymhleth a hirfaith. Argymhellodd yr

law proceedings, but, at the moment, the average wait for a court hearing to go through is 12 months. That is a very long time in the life of a child. There are very complex situations that bring children to the point of adoption and it is important that we recognise the difficulties that these children have experienced.

Setting up a national adoption agency is an opportunity to re-emphasise the post-adoption support that may be needed for many years for families that adopt. That has not been recognised enough. Children who are adopted often have very complicated and complex backgrounds. There are many more older children, disabled children, and family groups of children available for adoption than there are babies. Many have been through the sorts of experiences that mean that adoptive families need support for a long time after the adoption papers are signed. Families are available for most children if the effort is made and the support is given. In my previous work as a social worker, I managed the adoption panel for Barnardo's and we were able to place very disturbed and very disabled children with very complex problems. Virtually any child can be placed in a family with the support and the drive of the professionals involved. I hope that the creation of a new all-Wales adoption agency will provide the drive and determination to ensure that that happens.

The second issue that I want to highlight is the important role of grandparents in providing care and support for children who would otherwise be in the care system. I recently met with representatives from the Cardiff grandparents raising grandchildren support group and I would urge the Deputy Minister to give all the support and care that she can to people in that situation. Children looked after by grandparents have often been through great trauma; it is estimated that 60 per cent of children cared for by family and friends have been exposed to substance abuse. It is also recognised that family and

adolygiad cyfraith teulu derfyn o chwe mis ar gyfer achosion cyfraith gyhoeddus, ond ar hyn o bryd mae'n rhaid aros, ar gyfartaledd, 12 mis am wrandawriad llys. Mae hynny'n amser hir iawn ym mywyd plentyn. Mae sefyllfaoedd cymhleth iawn yn gallu dwyn plant at y pwynt o gael eu mabwysiadu ac mae'n bwysig ein bod yn cydnabod yr anawsterau y mae'r plant hyn wedi eu wynebu.

Mae sefydlu asiantaeth fabwysiadu genedlaethol yn gyfle i ail-bwysleisio'r cymorth ôl-fabwysiadu a allai fod yn angenrheidiol am nifer o flynyddoedd ar gyfer teuluoedd sy'n mabwysiadu. Nid yw hynny wedi cael ei gydnabod digon. Mae gan blant sy'n cael eu mabwysiadu, yn aml, gefndiroedd anodd a chymhleth iawn. Mae llawer mwy o blant hŷn, plant anabl, a grwpiau teuluol o blant ar gael i'w mabwysiadu nag sydd o fabanod. Mae llawer wedi bod drwy'r math o brofiadau sy'n golygu bod angen cymorth am gyfnod hir ar deuluoedd sy'n mabwysiadu ar ôl i'r papurau mabwysiadu gael eu llofnodi. Mae teuluoedd ar gael ar gyfer y rhan fwyaf o blant os yw'r ymdrech a'r gefnogaeth yn cael ei roi. Yn fy ngwaith blaenorol fel gweithiwr cymdeithasol, yr oeddwn yn rheoli'r panel mabwysiadu ar gyfer Barnardo's ac yr oeddem yn gallu gosod plant cythryblus iawn ac anabl iawn gyda phroblemau cymhleth iawn. Gall bron unrhyw blentyn gael ei osod mewn teulu gyda chymorth ac egni'r gweithwyr proffesiynol dan sylw. Rwy'n gobeithio y bydd y gwaith o greu asiantaeth fabwysiadu newydd i Gymru gyfan yn darparu'r egni a'r penderfyniad i sicrhau bod hynny'n digwydd.

Yr ail fater yr hoffwn dynnu sylw ato yw rôl bwysig neiniau a theidiau wrth ddarparu gofal a chymorth i blant a fyddai fel arall yn y system gofal. Cyfarfûm yn ddiweddar â chynrychiolwyr y grŵp cymorth ar gyfer neiniau a theidiau sy'n codi wyrion yng Nghaerdydd, a byddwn yn annog y Dirprwy Weinidog i roi'r holl gymorth a gofal yn ei gallu i bobl yn y sefyllfa honno. Mae plant sy'n derbyn gofal gan deidiau a neiniau yn aml wedi bod drwy drawma mawr; amcangyfrifir bod 60 y cant o blant sy'n derbyn gofal gan deulu a ffrindiau wedi bod yn agored i gam-drin sylweddu.

friends placements are more stable than unrelated care placements. Those families need support, both financial and emotional, so I hope that the new framework for social services will recognise that and address the issue of grandparents who are trying to help bring up their grandchildren.

Finally, I am pleased that this document stressed the support and recognition needed for social workers, the respect needed for the work that they do, and the need for clear pathways for social workers to allow the most skilled to stay close to the work. It always seems strange to me that, in many other professions, the most skilled—such as consultants in the hospital setting—always keep a hands-on approach, whereas in social services the most skilled often become managers or number crunchers. I am pleased that this document is going to try to ensure that the most skilled stay close to the work with the children and adults who need our help.

The Deputy Minister for Children and Social Services (Gwenda Thomas): I thank Members for their contributions this afternoon and for the interest shown in this debate. William Graham opened by saying that bringing the strategy into action is now the challenge; I agree with that and thank Members for the consensual approach that we have seen in the main this afternoon. William Graham mentioned collaboration; the scope of the proposed social services Bill that we will consult on in the new year can extend outside of social services to include health services and other public bodies.

On the timeline, local government will respond, via the WLGA, by the end of the year and I look forward to sharing what local government says with Members. However, I must say that good examples of collaboration are already happening out there and that local authorities are prepared to grasp that agenda and to move forward in that way. The point

Cydnabyddir hefyd bod lleoliadau teulu a ffrindiau yn fwy sefydlog na lleoliadau gofal amherthnasol. Mae angen cymorth ar y teuluoedd hynny, yn ariannol ac yn emosiynol, felly gobeithiaf y bydd y fframwaith newydd ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol yn cydnabod hynny ac yn rhoi sylw i neiniau a theidiau sy'n ceisio helpu i fagu eu hwyrion.

Yn olaf, yr wyf yn falch bod y ddogfen hon wedi pwysleisio'r gefnogaeth a'r gydnabyddiaeth y mae eu hangen ar gyfer gweithwyr cymdeithasol, y parch y mae ei angen ar gyfer y gwaith y maent yn ei wneud, a'r angen am lwybrau clir ar gyfer gweithwyr cymdeithasol er mwyn caniatáu i'r mwyaf medrus i aros yn agos at y gwaith. Mae bob amser yn ymddangos yn rhyfedd i mi fod y mwyaf medrus mewn llawer o broffesiynau eraill—megis ymgynghorwyr mewn ysbytai—bob amser yn cadw ymagwedd ymarferol tra, yn y gwasanaethau cymdeithasol, mae'r mwyaf medrus yn aml yn dod yn rheolwyr neu'n grenswyr rhifau. Yr wyf yn falch bod y ddogfen hon yn mynd i geisio sicrhau bod y mwyaf medrus yn aros yn agos at y gwaith sy'n ymwneud â'r plant a'r oedolion sydd angen ein help.

Y Dirprwy Weinidog Plant a Gwasanaethau Cymdeithasol (Gwenda Thomas): Diolch i'r Aelodau am eu cyfraniadau y prynhawn yma ac am y diddordeb a ddangoswyd yn y ddatl hon. Dechreuodd William Graham gan ddweud mai dwyn y strategaeth ar waith yw'r her bellach; cytunaf â hynny a diolchaf i'r Aelodau am y dull cydsyniol a welsom ar y cyfan y prynhawn yma. Soniodd William Graham am gydweithredu; gall cwmpas y Bil gwasanaethau cymdeithasol arfaethedig y byddwn yn ymgynghori arno yn y flwyddyn newydd ymestyn y tu allan i wasanaethau cymdeithasol i gynnwys gwasanaethau iechyd a chyrrff cyhoeddus eraill.

Ar y llinell amser, bydd llywodraeth leol yn ymateb, drwy Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, erbyn diwedd y flwyddyn ac rwy'n edrych ymlaen at rannu'r hyn y mae llywodraeth leol yn ei ddweud gyda'r Aelodau. Fodd bynnag, rhaid i mi ddweud bod enghreifftiau da o gydweithio eisoes yn digwydd a bod awdurdodau lleol yn barod i

about low-level interventions was well made, and we will expect local authorities to look to provide low-level support such as gardening and, perhaps, cleaning—the things that really matter to people and that enable them to remain independent for longer. However, coupled with that, we need good re-ablement services.

Lindsay Whittle talked about the national outcome framework, and I can give an absolute commitment on that. We also need to support that with a delivery and compliance unit, which will monitor the work of the framework when it is in place. I also take his point about multi-agency working. I refer him again to the statement that I issued on 18 October, which raises all of the issues with regard to people at risk.

Kirsty Williams's point on demographic changes was well made as was the point on the overlap with housing services. On self-directed support, I am committed to consulting in the new year. We will work with stakeholders up to the point when we are ready to consult. I know that Members will want to feed in to that. Joyce Watson, Janet Finch-Saunders and Sandy Mewies made points on direct payments and direct support. I think that it was Joyce Watson who mentioned young carers, and I am delighted to say that I will bring regulations under the Carers Strategies (Wales) Measure 2010 to the Chamber very shortly. We know that those regulations will include young carers. Janet Finch-Saunders, in her contribution, questioned our commitment to a co-ordinated approach. I give an absolute commitment that a co-ordinated approach is the ethos that underpins the whole of 'Sustainable Social Services for Wales'. The social services Bill, which will lead to an Act, will enable us to legislate in Wales in accordance with our principles and our priorities. We have not been in that position before, of course.

Yr oedd Mark Drakeford yn sôn am egwyddorion a'r dilyniant sy'n angenrheidiol i adeiladu ar yr egwyddorion yr ydym wedi

achub yr agenda hwnnw ac i symud ymlaen yn y ffordd honno. Roedd y pwynt am ymyriadau lefel isel yn un da, a byddwn yn disgwyl i awdurdodau lleol ystyried darparu cymorth lefel isel megis garddio ac, efallai, glanhau—y pethau sy'n wirioneddol bwysig i bobl ac yn eu galluogi i aros yn annibynnol yn hirach. Fodd bynnag, ynghyd â hynny, mae angen gwasanaethau ail-alluogi da.

Soniodd Lindsay Whittle am y fframwaith canlyniadau cenedlaethol, a gallaf roi ymrwymiad llwyr ar hynny. Rhaid i ni hefyd gefnogi hynny gydag uned gyflenwi a chydymffurfiaeth, a fydd yn monitro gwaith y fframwaith pan fydd yn ei le. Rwyf hefyd yn derbyn ei bwynt am waith aml-asiantaeth. Cyfeiriaf eto at y datganiad a gyhoeddais ar 18 Hydref, sy'n codi'r holl faterion o ran pobl mewn perygl.

Roedd pwynt Kirsty Williams ar newidiadau demograffig yn dda fel yr oedd y pwynt ar y gorgyffwrdd â gwasanaethau tai. Ar gymorth hunangyfeiriedig, rwyf wedi ymrwymo i ymgynghori yn y flwyddyn newydd. Byddwn yn gweithio gyda rhanddeiliaid hyd at y pwynt pan fyddwn yn barod i ymgynghori. Gwn y bydd yr Aelodau yn awyddus i gyfrannu at hynny. Gwnaeth Joyce Watson, Janet Finch-Saunders a Sandy Mewies bwyntiau ar daliadau uniongyrchol a chymorth uniongyrchol. Yr wyf yn meddwl mai Joyce Watson a soniodd am ofalwyr ifanc, ac rwy'n falch iawn o ddweud y byddaf yn dod â rheoliadau o dan y Mesur Strategaethau ar gyfer Gofalwyr (Cymru) 2010 i'r Siambr maes o law. Rydym yn gwybod y bydd y rheoliadau hynny'n cynnwys gofalwyr ifanc. Holodd Janet Finch-Saunders, yn ei chyfraniad, am ein hymrwymiad i ymagwedd gydgysylltiedig. Rhoddaf ymrwymiad llwyr mai dull cydgysylltiedig yw'r ethos sy'n sail i'r 'Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru' yn ei gyfanrwydd. Mae'r Bil gwasanaethau cymdeithasol, a fydd yn arwain at Ddeddf, yn ein galluogi i ddeddfu yng Nghymru yn unol â'n hegwyddorion a'n blaenoriaethau. Nid ydym wedi bod yn y sefyllfa honno o'r blaen, wrth gwrs.

Mark Drakeford mentioned principles and the continuity that is necessary to build upon the principles that we have seen in the past. This

eu gweld yn y gorffennol. Mae hyn yn bwysig i'r hyn yr ydym yn ceisio ei wneud yn awr yng Nghymru. Mae gennyf y pŵer yn awr i ddeddfu ac i gefnogi gwasanaethau integredig wedi'u seilio mewn llywodraeth leol. Yr wyf yn credu mai dyna'r pwynt oedd yn sylfaen i gyfraniad Mark.

The point that Jenny Rathbone made, I think, was that services must deliver for the citizen. Preventative services are important and the principles of dignity and respect are not negotiable. Julie Morgan listed the principles that underlie our thinking. The point about the adoption agencies was very well made. We intend to reduce their numbers from 23 to one, which will allow us more capacity to offer permanency to the children whom we are seeking to help. I take her point about the importance of grandparenting. I strongly support the point on grandparents. You might say that I would say that, would I not? However, it is a point worth making, and the contribution of grandparents is invaluable. I think that I have covered the points that were made.

Finally, I want to return to my opening remarks today. Sandy Mewies put it very well: getting social services right now is the only way to prepare for the different world that we know is ahead of us. That means building social services in Wales where citizens have a greater voice and control over the services that they receive and where services are integrated, so that they are efficient and joined-up.

The Deputy Presiding Officer: In accordance with Standing Order No. 11.15(i), Business Committee has agreed that any vote necessary will take place at the end of the debate. The proposal is to agree amendment 1. Is there any objection? I see that there is. I therefore call for a vote.

5.30 p.m.

*Gwelliant 1 i NDM4848: O blaid 25, Ymatal 0, Yn erbyn 27.
Amendment 1 to NDM4848: For 25, Abstain 0, Against 27.*

is important to what we are endeavouring to do now in Wales. I now have the power to legislate and to support integrated services that are based within local government. I think that that was the underlying point of Mark's contribution.

Credaf mai pwynt Jenny Rathbone oedd bod yn rhaid i wasanaethau gyflawni i'r dinesydd. Mae gwasanaethau ataliol yn bwysig ac nid yw egwyddorion o urddas a pharch yn agored i'w trafod. Rhestrodd Julie Morgan egwyddorion sydd wrth wraidd ein ffordd o feddwl. Roedd y pwynt am yr asiantaethau mabwysiadu yn dda iawn. Rydym yn bwriadu lleihau eu nifer o 23 i un, a fydd yn rhoi mwy o gapasiti inni gynnig sefydlogrwydd i'r plant yr ydym yn ceisio eu helpu. Yr wyf yn derbyn ei phwynt am bwysigrwydd taid a nain. Yr wyf yn cefnogi'n gryf y pwynt ar neiniau a theidiau. Gallech ddweud y byddwn i'n dweud hynny, oni fyddwn? Fodd bynnag, mae'n bwynt gwerth ei wneud, ac mae cyfraniad neiniau a theidiau yn amhrisiadwy. Credaf fy mod wedi trafod y pwyntiau a wnaed.

Yn olaf, yr wyf am ddychwelyd at fy sylwadau agoriadol heddiw. Fe'i mynegwyd yn dda iawn gan Sandy Mewies: dim ond trwy fynd i'r afael â gwasanaethau cymdeithasol yn y modd cywir yn awr y gallwn baratoi ar gyfer y byd gwahanol y gwyddom ei fod o'n blaenau ni. Mae hynny'n golygu adeiladu gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru lle mae dinasyddion yn cael mwy o lais a rheolaeth dros y gwasanaethau y maent yn eu derbyn a lle mae gwasanaethau'n cael eu hintegreiddio, fel eu bod yn effeithlon ac yn gydgysylltiedig.

Y Dirprwy Lywydd: Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 11.15(i), mae'r Pwyllgor Busnes wedi cytuno y bydd unrhyw bleidlais angenrheidiol yn digwydd ar ddiwedd y ddatl. Y cynnig yw cytuno ar welliant 1. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Galwaf felly am bleidlais.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Davies, Suzy
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Gruffydd, Llyr Huws
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Whittle, Lindsay
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
James, Julie
Jones, Ann
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 2 i NDM4848: O blaid 17, Ymatal 0, Yn erbyn 35.
Amendment 2 to NDM4848: For 17, Abstain 0, Against 35.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
James, Julie
Jenkins, Bethan
Jones, Ann
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny

Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Whittle, Lindsay
 Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

*Gwelliant 3 i NDM4848: O blaid 20, Ymatal 5, Yn erbyn 27.
 Amendment 3 to NDM4848: For 20, Abstain 5, Against 27.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Jocelyn
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell
 Graham, William
 Gruffydd, Llyr Huws
 Isherwood, Mark
 Jenkins, Bethan
 Ramsay, Nick
 Sandbach, Antoinette
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Whittle, Lindsay
 Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Antoniwi, Mick
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 James, Julie
 Jones, Ann
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
 The following Members abstained:

Black, Peter
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Roberts, Aled
 Williams, Kirsty

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

*Gwelliant 4 i NDM4848: O blaid 52, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
 Amendment 4 to NDM4848: For 52, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Isherwood, Mark
James, Julie
Jenkins, Bethan
Jones, Ann
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Whittle, Lindsay
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

*Gwelliant 5 i NDM4848: O blaid 52, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
Amendment 5 to NDM4848: For 52, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter

Burns, Angela
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Jocelyn
 Davies, Keith
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Drakeford, Mark
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Evans, Rebecca
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell
 Gething, Vaughan
 Graham, William
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Isherwood, Mark
 James, Julie
 Jenkins, Bethan
 Jones, Ann
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Price, Gwyn R.
 Ramsay, Nick
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Whittle, Lindsay
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

*Gwelliant 6 i NDM4848: O blaid 17, Ymatal 0, Yn erbyn 35.
Amendment 6 to NDM4848: For 17, Abstain 0, Against 35.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Finch-Saunders, Janet

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Antoniw, Mick
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Jocelyn
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark

George, Russell
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Ramsay, Nick
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Williams, Kirsty

Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 James, Julie
 Jenkins, Bethan
 Jones, Ann
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Whittle, Lindsay
 Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
 Amendment not agreed.*

Cynnig NDM4848 fel y'i diwygiwyd:

Motion NDM4848 as amended:

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Yn cydnabod mai'r egwyddorion a'r blaenoriaethau a bennwyd yn Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu yw'r sylfaen o hyd ar gyfer trawsnewid gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol yng Nghymru.

1. Recognises that the principles and priorities set out in Sustainable Social Services for Wales: A Framework for Action remain the foundation to transform social services and social care in Wales.

2. Yn nodi'r cynnydd sydd wedi'i wneud o ran cyflawni Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu, gan gynnwys y trefniadau arwain newydd a roddwyd ar waith.

2. Notes the progress made in delivering Sustainable Social Services for Wales: A Framework for Action, including the new leadership arrangements put in place.

3. Yn croesawu'r polisi i ddatblygu Fframwaith Canlyniadau Cenedlaethol newydd ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i gyhoeddi'r Fframwaith hwn fel blaenoriaeth ar gyfer gweithredu.

3. Welcomes the policy to develop a new National Outcomes Framework and calls on the Welsh Government to publish this Framework as a priority for action.

4. Yn nodi y bydd newidiadau demograffig yn y dyfodol yn rhoi rhagor o bwysau ar wasanaethau cymdeithasol, ac yn galw ar Lywodraeth Cymru i feithrin cysylltiadau

4. Notes that future demographic changes will put increased pressure on social services, and calls on the Welsh government to forge closer working relationships between

*gweithio agosach rhwng adrannau social services departments and local health
gwasanaethau cymdeithasol a byrddau boards.
iechyd lleol.*

*Cynnig NDM4848 fel y'i diwygiwyd: O blaid 52, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
Motion NDM4848 as amended: For 52, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Isherwood, Mark
James, Julie
Jenkins, Bethan
Jones, Ann
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Whittle, Lindsay
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

*Derbyniwyd cynnig NDM4848 fel y'i diwygiwyd.
Motion NDM4848 as amended agreed.*

The Deputy Presiding Officer: That **Y Dirprwy Lywydd:** Daw hynny â
concludes today's proceedings. thrafodion heddiw i ben.

*Daeth y cyfarfod i ben am 5.32 p.m.
The meeting ended at 5.32 p.m.*

Aelodau a'u Pleidiau
Members and their Parties

Andrews, Leighton (Llafur – Labour)
Antoniw, Mick (Llafur – Labour)
Asghar, Mohammad (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Black, Peter (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Burns, Angela (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Butler, Rosemary (Llafur – Labour)
Chapman, Christine (Llafur – Labour)
Cuthbert, Jeff (Llafur – Labour)
Davies, Alun (Llafur – Labour)
Davies, Andrew R.T. (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Davies, Byron (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Davies, Jocelyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Davies, Keith (Llafur – Labour)
Davies, Paul (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Davies, Suzy (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Drakeford, Mark (Llafur – Labour)
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Evans, Rebecca (Llafur – Labour)
Finch-Saunders, Janet (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
George, Russell (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Gething, Vaughan (Llafur – Labour)
Graham, William (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Gregory, Janice (Llafur – Labour)
Griffiths, John (Llafur – Labour)
Griffiths, Lesley (Llafur – Labour)
Gruffydd, Llyr Huws (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Hart, Edwina (Llafur – Labour)
Hedges, Mike (Llafur – Labour)
Hutt, Jane (Llafur – Labour)
Isherwood, Mark (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
James, Julie (Llafur – Labour)
Jenkins, Bethan (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Alun Ffred (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Ann (Llafur – Labour)
Jones, Carwyn (Llafur – Labour)
Jones, Elin (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Ieuan Wyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Lewis, Huw (Llafur – Labour)
Melding, David (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Mewies, Sandy (Llafur – Labour)
Millar, Darren (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Morgan, Julie (Llafur – Labour)
Neagle, Lynne (Llafur – Labour)
Parrott, Eluned (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Powell, William (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Price, Gwyn R. (Llafur – Labour)
Ramsay, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Rathbone, Jenny (Llafur – Labour)
Rees, David (Llafur – Labour)
Roberts, Aled (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Sandbach, Antoinette (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Sargeant, Carl (Llafur – Labour)
Skates, Kenneth (Llafur – Labour)
Thomas, Gwenda (Llafur – Labour)
Thomas, Rhodri Glyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Thomas, Simon (Plaid Cymru – The Party of Wales)

Watson, Joyce (Llafur – Labour)

Whittle, Lindsay (Plaid Cymru – The Party of Wales)

Williams, Kirsty (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)

Wood, Leanne (Plaid Cymru – The Party of Wales)

This page is intentionally left blank